

D N. I O A N N I S

G V T I E R R E Z

I V R I S C O N S V L T I

P R Æ C L A R I S S I M I

H I S P A N I

C A N O N I C I D O C T O R A L I S

A L M Æ E C C L E S I Æ C I V I T A T E N S I S

E T

A D V O C A T I P L A C E N T I N I

C A N O N I C A R V M Q V Æ S T I O N V M

Vtriusq; fori, tam exterioris quàm interioris animæ,

L I B E R T E R T I V S.

Qui totus circa **SPONSALIA DE FVTVRO &**
MATRIMONIA versatur.

Cum INDICE tam capitulorum quam rerum locupletissimo.

A N T V E R P I Æ,

A P V D I O A N N E M K E E R B E R G I V M.

M. D C. X I I X.

Cum gratia & privilegio.

EXCELLENTISSIMO
PRINCIPI DOMINO

A C

D. FRANCISCO
GOMEZ

DE SANDOVAL ET ROIAS

DVCI DE LERMA

MARCHIONI PRAECLARISSIMO DE DENIA

CEA ET AMPVDIA
ET POTENTISSIMI REGIS PHILIPPI III.

A CONSILIIS

EIVSQUE EQVORVM PRÆFECTO
AC VT VVLGO DICITVR

SVMILLER DE CORPS

TOTIVSQUE CASTELLÆ COMMENDATARIO MAXIMO

ARCISQUE BVRGENSIS

AC DOMVS REGIÆ DE TORDESILLAS PRÆPOSITO

DN.

IOANNES GVTIERREZ

CANONIGVS DOCTORALIS

ALMÆ ECCLESIE CIVITAT:

S. P. D.

EPIGRAMMATARIVS ille *Bilbilitanus* noster (*Excellentissime Princeps*) aternitatem commendans, cuius omnes homines sunt maxime amatores, ait; Victurus, genium debet habere liber. Cui etiam astipulatur *Ovidius de Ponto*. Scriptis fit vi-
uax virtus, experisque sepulchri. Vnde igitur hac vita aterna, seu hac ater-
nitas vite, melius paratur, quam ex literis; siquidem homines reddunt non
solum immortales, sed penè cum diuis æquantur, ad quam aternitatem nemo

unquam sine bono auspicio, aut alicuius Clarissimi Principis presenti numine aspirare poterit. Quod igitur presentius numen? quem aptiorem, praestantiorumque genium? quem denique Augustiorem Mecœnatem hic meus poterit habere liber, ut per te aternus fiat, quam te nostra Hispania fulgentissimum sydus? Nam à fulgentissimo gloriae tuae splendore religionis, quidam me affectus inuasit, & sicuti, qui ex tetra caligine, ad Solis nitorem prorupit insolito radiorum iubare suffusus oculorum lumine cæsus caligare incipit; Ita ego literis adhuc tantummodo intentus ad tui nominis claritatem proveniens, allucinari, & cacutire incipio. Sed quod celsitudinis tuae magnitudo hinc ademit, illinc humanitas, comitas, & facilitas egregia tua addicendum inuitat, & impellit. Quid autem te ex antiquissima, & generosissima Gomeciorum, & Sandovalium familia esse ortum commemorē, cum nulla sit tam ingenua, & incluta, cui non consanguinitatis, aut affinitatis vinculo sis coniunctus, cuique non minus te illi, quam illam tibi splendoris attulisse cuncti fateantur, sed ut tua est humanitas sæpe in ore habes. Aliena laudat genus, qui laudat suum; existimans solam virtutem Christiani Principis unicum esse decus, & ornamentum. Quia & genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra putas. Vnde ergo tuarum laudum immensa præconia meo hebeti calamopercurrā? quod exordium sumam? quemve progressum teneam? prorsus ignoro. Cum earum præsertim vasta congeries, facundissimum quemque Oratorem balbutire, & remorari possint. Quis namque erit tam audax tamque à facundia potens, qui minima tua, & maiorum facinora, exigua chartula comprehendere audeat? cum ingentia volumina unaquæque requirant. Tot, tantaque de tuis egregijs laudibus dicenda se agminatim ingerunt, & sese festinabunda offerunt, quæ hoc encomio prima dicantur, ut me omnino hæsitare faciant. Si cæpero namque de incomparabili prudentia dicere: occurret iustitia, quæ postponi gemebunda dolebit: si de fortitudine egero intrepida, tristabitur temperantia, omnium perturbationum moderatrix ac libidinum inimica: si liberalitatem laudauero, frugalitas ipsa se contemni existimabit. Si clementiam demum extulerō, seueritas indignabitur, quamcumque denique arripuerō, illa cætera inuidebunt; ita enim in singulis virtutibus eminuisti, quasi reliquas non possideas. Prætereo inuitus animi integritatē, & morū continentiam, & in supremo Regis Philippi Senatu, in decernēdis grauiissimis causis ac re iudiciū, tanta est enim in te æquitas incorrupta, ut ab ea vel unguem latum discedere non sis passus; prætermittot acitus reliquas corporis, & fortunæ singulares dotes, sed non silebo munificam tuam naturam, quæ ita proprie tua est, ut cum reliquis omnibus principibus (absit inuidia verbo) nihil commune habeat. Nullus unquam fuit tam miser, cui benignitatis tuæ viscera non patuerint. Nemo tam perditis rebus derelictus, qui apud tuam sacram ancorā perfugiū non inuenerit. Quam laudem, benignitas ista ex uniuersis virtutibus generata tibi non peperit? Quid enim sigillatim de religionis cultura dicam? Quid de illibata virginis peculiari obseruatione, cui tot tantaque magni-

magnifica templa, & utriusque sexus cœnobia erexisti, & sacrasti, ut non
usquam gazas, & diuitias reponere Deo acceptius potuisse videaris? Quid
pietatem in reliquos diuos repetam, præsertimque in Diui Pauli Vallisole-
tani celeberrimum templum, de quo recte dici potest, quod de Caesaris Am-
phiteatro, Vnum pro multis fama loquatur opus. Sed ne tuarum laudum
Oceano pauca dicendo iniuriam irrogasse videar, Timæthes velo contegam,
quod penicillo verborum depingere nequeo, frustra namque de his verba
fiunt, ad quæ perficienda nulla suppetit facultas.

Quapropter (generosissime Princeps) ne te diutius immorer, Cum tot
sustineas & tanta negotia solus, ne prologus maiora promittat in fronte quā
habeat in recessu, de me quam breuissime potero nonnihil dicam. Afferro imo
offerro tibi librum iam tertium Canonicarum questionum, (duos namque prio-
res libros de his questionibus, tamquam totius Ecclesiæ Primati, Sanctissimo
Patrino nostro Clementi VIII. veluti primitias meas consecraui, alia com-
plura volumina in lucē iam edidi, gloriosissimo Regi nostro Philippo II. utpo-
te orthodoxæ Ecclesiæ propugnatori accerrimo, dicaui) Post cuius duo lumi-
naria magna, inter reliquos Christianorum Dinastas tu solus es mihi visus,
cui omnia mea opera, & me ipsum iure optimo deuoueam: nunc igitur post
longa studiorum curricula, & in eis indefessos labores has Canonicas Qua-
stiones per te prælo committere exopto, ut si quid parum doctè, & circumspe-
ctè dictum fuerit, tu, qui es norma, & Canon, quem Iurisconsulti inspicere
debent, corrigas, & emendes. Nam licet per multos annos Iuri Canonico
indefesse insudauerim & in Academijs, & conuentibus forensibus Chri-
stianorum Regum scripta mea ducantur, & probentur, gloriosissimum ta-
men duxi, à te prudentissimo Principe probari, ut si aliquid in re literaria
luminis in hoc Augustobricensi angulo protulerim, per te suo candelabro lo-
cetur, & præfulgeat, ne in tenebris deliteat, imo Reipublicæ Christianæ pro-
sit, cui pro virili in hoc Doctorali apice semper profui, meque tibi ipsi de me-
liori nota commenda inque tuam clientelam accipe; tuo namque clypeo suf-
fultus genuinos liuidorū dentes non perhorrescam, quoniam altius decur-
rit tuæ celsitudinis Sol, quam quo eorum latratus peruenire valeant.

AD LECTOREM.

OC opus inceperam priusquam in publicum exirent tres to-
mi, quos de Matrimonio postea inscripsit doctissimus Tho-
mas Sanchez Granaten. Theolog. è Societate IESV, &
quamuis illis visis superuacaneum fortassis videri posset de
hac materia ulterius agere, cum exactissime ipse eam pertractauerit illis
tribus tomis decem Libros integros continentibus: attamen cum semper
in animo habuerim solos tres Canoniarum quæstionum in utroque fo-
ro conficere, duobus iamdiu in diuersis materijs in publicum editis; ter-
tium, & vltimum constituere decreui in materia matrimoniali in praxi
frequentissima, & vtilissima, tū quia est huiusmodi, tum etiam quia gra-
uissimas causas matrimoniales in praxi summo studio definierim, & ad a-
lias consultus responderim longis commentarijs, quæ in hoc libro suis lo-
cis inseruntur, & omnia breuius differuntur, omissa tantum materia de
debito coniugali, & de diuortio, de qua per Thom. Sanchez vbi supra 3.
tom. lib. 9. & 10. apud ipsum videnda, ne hoc opus plus debito oneremus.
Denique eo iam diu perfecto Ferdinandus Rebello è Societate similiter
IESV opus longum de obligationibus iustitiæ in publicum edidit, in quo
inter alia plures sectiones, & capita in materia matrimoniali congerit, in-
super & de impedimentis matrimonij valde docte examinat citās Thom.
Sanchez, sed quia hic mire & doctissime claro ingenio, & multa lectione
textuum, & Authorum suum opus elaborauit, eius ordinem sequi omni-
no decreui; certus, quod Lectorem huius nostri non pœnitebit, si forsan id
voluerit perlegere.

Aprobacion del Obispo de Ciudad-rodrigo.

POR comission de los Señores del Consejo, yo Don Hieronymo Ruyz de Camargo, por la gracia de Dios, y de la Santa Sede Apostolica Obispo de Ciudad-rodrigo del Consejo del Rey nuestro Señor, he visto y hecho ver el libro que el DOCTOR IOAN GVTIERREZ Canonigo Doctoral de la nuestra Santa Iglesia Cathedral desta Ciudad ha compuesto, que se intitula, *DE SPONSALIB. ET MATRIMONIIS*, y me parece que el libro es muy conforme a los de mas, que tan doctamente ha escrito el Autor, y andan impressos con licencia, y priuilegio de su Magestad, y por tal le apruebo, y así se le podra dar la que agora pide para este, pues fuera de no auer en el cosa alguna contra nuestra Santa Fe Catholica, muestra las grandes letras del Author, y el deseo que tiene del bien y aprouechamiento de todos: y por ser el libro de materia que tanto se practica, sera de mucha utilidad y prouecho, en cuyo testimonio damos la presente aprobacion, en forma bastante firmada de nuestro nombre, y sellada con nuestro sello, y refrendada del infra scripto Notario publico de nuestra Audiencia, en Ciudad-rodrigo a primero de Março de Mil y seyscientos y diez y seys años.

El Obispo de Ciudad-rodrigo.

Pasó ante mi Bernardo Gonzalez.

A P R O B A C I O N.

POR comission de los Señores del Consejo Real he visto con particular atencion, y cuidado el tercer tomo de las *QUESTIONES CANONICAS DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIO* que ha compuesto el DOCTOR IOAN GVTIERREZ Canonigo Doctoral de la Santa Iglesia Cathedral de Ciudad-rodrigo; el qual es muy docto, y digno de Autor tan conocido por sus grandes letras en estos Reynos, como estimado en los estranos; por lo qual y por las singulares questiones que trata, y resuelve con admirable distincion muy precisas, y necesarias para los tribunales Ecclesiasticos, y que en el no ay cosa contra los Sagrados Canones; me parece conuiniente, y muy prouechoso para todos los desta profesion se le de al Autor la licencia que pide para imprimirle; y que desto resultara al bien comun que de los demas libros que ha sacado a luz, en Madrid a 15. de Setiembre de 1616. años.

El Doctor Iuan de Bedoya Morbogueio.

A P P R O B A T I O C E N S O R I S.

LIBER hic CANONICARVM QVÆSTIONVM IN VTROQUE FORO; TAM QVOD SPONSALIA QVAM MATRIMONIA, per D. IOANNEM GVTIERREZ concinnatus, quod controuersa omnia circa illud argumentum, & simul quæ vnumquemque, cum parochum, tum iudicem Ecclesiasticum, circa illud scire & cognoscere conuenit, breuiter, solide, & dilucide pertractet, & S. Canonum constitutiones examinet, & exponat, vtiliter recudetur, & in hisce Prouincijs Belgicis luce donabitur. Quod testor 24. Aprilis 1618. Antuerpiæ in Seminario Episcopali.

LAVRENTIUS BEYERLINCK
*Archipresbyter & Canonicus Ecclesie
Cathedral. Antwerp. librorumq; Censor.*

S V M M A P R I V I L E G I I .

ARCHIDVCVM *Priuilegio cautum est, ne quis citra voluntatem*
IOANNIS KEERBERGII *Typographi Antuerpiensis proximo*
sexennio imprimat, vel alibi impressum in has ditiones importet vena-
lemue habeat D. IOAN. GVTIERREZ CANONICARVM VTRIVS-
QVE FORI, TAM EXTERIORIS QVAM INTERIORIS ANIMÆ
• QVÆSTIONVM LIB. 3. DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIO.
Qui secus faxit, confiscatione librorum, & graui pœna mulctabitur; ut la-
tius patet in litteris datis Bruxellæ XXVI. Aprilis 1618.

Signat.

Steenbuyse.

CANONICARVM

VTRIVSQUE FORI

TAM EXTERIORIS

QVAM INTERIORIS

ANIMÆ

QVÆSTIONVM

LIBER TERTIVS.

Qui totus circa SPONSALIA de futuro & MATRIMONIA versatur.

CAPITVLVM PRIMVM.

Quot sint sponsalia, & quid?

SUMMARIVM.

- 1 SPONSALIA tripliciter sumuntur, ut hic, & numeris sequentibus.
- 2 Sponsalia primo modo accepta, sunt futurarum nuptiarum promissio, & num. 3.
- 4 Differentia, qua datur inter sponsam de futuro, & sponsam de presenti.
- 5 Sponsi post contractum matrimonij de presenti ante copulam, quandoque appellantur maritus & uxor.
- 6 Sponsa de futuro aliquando iniure appellatur uxor.
- 7 Communis vsus loquendi attendendus est, quando statutum iubet, quod mulier nupta, seu maritata non succedat, si tantum sit desponsata per verba de presenti, non tamen traducta ad domum viri.
- 8 Sponsaliorum significatio proprior, & frequentior est futurarum nuptiarum promissio, & num. 9. ponitur distinctio obseruanda.
- 10 Dispositio, quando dicatur fauorabilis, & quando odiosa, & quæ sunt considerata, & num. 11.
- 12 Sponsa de presenti nondum cognita decedente, an locum habeat statutum præcipiens, ut uxor decedente absque liberis, vir dotem, vel partem eius lucretur.
- 13 Intellectus tex. in c. 3. circa finem de sententia excommunicationis, de percussione clericum cum uxorē, matre, vel sorore, aut filia propria turpiter inuentum loquente: & an habeat locum in percussione clericum turpiter inuentum cum sponsa sua de presenti à se non cognita carnaliter, num. 14. & nu. 15. an procedat in sponsa de futuro, & numeris sequentibus.
- 16 Adulterium an committatur cum sponsa de futuro.
- 17 L. si uxor 13. in princip. vers. Diuus ff. ad l. Iul. de adulter. & in §. si minor eiusdem legis intellectus.
- 18 Circumstantia copulæ habitæ cum alterius sponsa de futuro, an sit necessario confitenda sacerdoti?
- 19 Circumstantia notabiliter aggrauans peccatum, licet speciem eius non mutet, an sit confitenda? & num. 20.
- 21 Filii nati ex fornicatione cum sponsa alterius de futuro an sint adulterini? & an hi dicantur filij naturales, vel spurij? num. 22.
- 23 L. 11. Tauri intellectus.
- 24 Filij nati post votū castitatis simplex an sint naturales?

Sponsalia tripliciter sumuntur; primo pro futuri matrimonij promissione: secundo pro matrimonio de præsentī copula non consummato, ut in c. 3. loco de præsumpt. & in c. 2. & in c. fi. de spons. duo. & c. coniuges, & c. qui de sponsatam 27. q. 2. & Matth. 1. cum esset desponsata, & c. & ita tenent communes secundum Viuald. in Candel. Aur. 7. sacram. in materia de spons. c. 1. q. 1. tertio dicuntur sponsalia munera, quæ à spōso sponsæ dabantur. l. 1. c. si nuptiæ ex rescript. & ita accipitur 1. Reg. c. 18. nō habet Rex sponsalia necesse: de prioribus 2. modis sponsaliorum hic agendū est, de tertio autem suo loco.

Sponsalia autem primo modo accepta, sunt futurarum nuptiarum promissio, c. nostrates, 30. q. 5. & in l. 1. ff. de sponsal. cum simil. eo quod veteres per stipulationem futuras sibi uxores sponderent; l. 1. & 2. ff. de sponsal. l. sponsio. ff. de verb. significatione, & ibi Alciat. & Rebuf. in versic. veteres enim. Præposit. in rubrica de sponsal. & matrimo. numero 2. & ibi Marian. Socin. numero 6. D. Couarru. in quarto, de sponsal. prima parte, cap. primo, in principio. Petrus Nicol. Motius de sponsal. in principio numero 6. Victoria in summ. in materia de sponsal. in principio. D. Thom. Nauar. & alij plures, quos refert & sequitur Viuald. in suo Candelabr. aureo septem sacramentorum, titulo de sponsalib. cap. 1. num. 3. pagina 381. Marc. Ant. Cuch. lib. 5. institut. Maior tit. 10. num. 2. Mascard. 3. tom. de probat. conclusionē 1332. est communis inter omnes DD. secundum Petrum de Ledesma in summ. de sponsal. cap. 3. pag. 29. Thom. Sanchez lib. 1. de sponsalib. disputatione 1. num. 7.

Vnde D. Thom. in 4. distinctione 27. quæstione 2. art. 1. ad 6. quem sequitur Cuch. ubi supra numero 1. dum appellat sponsalia sacramentalia, quædam matrimonij, sicut exorcismum baptismi, intelligendus est de sacramentalibus matrimonij, id est de præuijs ad ipsum matrimonij sacramentum: non vero, quod sponsalia habeant sanctitatem aliquam præuiam ipsi sacramento matrimonij, sicut exorcismi, habent sanctitatem aliquam; qua ratione dicuntur sacramentalia, ut obseruauit Petrus de Ledesma de matrim. quæstione 43. articulo 1. folio 96. §. ultimo supponendum est; quem refert, & sequitur Thom. Sanchez ubi supra num. 8. & ita DD. nostri uxorem à sponsa, quæ coniugalem consensum præstitit, in

hoc distinguunt, quod vxor post nuptialem benedictionem, seu carnis copulam dicatur: antea vero sponsa appelletur. Sponsalia secundo modo accepta sunt & dicuntur matrimonium de presenti in facie Ecclesiæ celebratum, non tamen copula consummatum, *cap. ex publico, de conuersione coniugum*.

- 3 Quia quodammodo est adhuc promissa respectu effectus matrimonij secundum Abb. *in d. cap. 3. loco in fi.* quam significationem diuina etiam Scriptura obseruat, & eam frequens vsus recepit secundum Abbatem *in d. ca. ex publico per tex. ibi.* Ancharr. Felin. & Dec. quos refert, & sequitur D. Couar. *d. c. 1. nu. 3. & 4.* & Motius *ubi sup. nu. 2.* & nouissime Thom. Sanchez è Societate Iesu, *lib. 1. de matrimonio disputatione 1. de sponsal. num. 1.*

- 4 Vnde ea differentia datur inter sponsam de futuro, & sponsam de presenti, coniugem, & vxorem: quod sponsa de futuro est illa, quæ alteri de futuro promissa est: sponsa de presenti illa dicitur, quæ per verba de presenti contrahitur, per quæ verba matrimonij sacramentum conficitur, sed nondum est copula sequuta: vxor autem, vel coniux illa appellatur, quæ iam à viro suo est cognita, latè D. Couar. *1. part. de sponsalibus, cap. 1. nu. 3.* & latissimè Dominic. à Soto *in 4. dist. 27. q. 2. art. 1.* quos refert, & sequitur Viuald. *ubi sit. c. 1. n. 7. pag. 382.*

- 5 Quandoq; tamen post contractum matrimonij de presenti, etiam ante copulam, appellantur vir, siue maritus, & vxor: quia nuptias non concubitus, sed consensus facit, *l. nuptias. ff. de reg. iur. cap. sufficit. 27. quest. 2.* & *cap. omnes, eadem causa, & quest. cap. consultationi. de sponsal. c. cum initiatur. cap. coniuges. c. coniugiu. eod. tit. de sponsal. l. 5. tit. 2. part. 4.* & ibi Greg. Lop. *in glos. verb. consentimento.* & constat ex c. 1. Matth. ibi: *Iacob genuit Ioseph virum Mariæ.* & ibi: *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Marian. Socin. *in d. rubr. de sponsal. d. n. 6.* & Thom. Sánchez *ubi sup. d. n. 1.* & probauimus latè *in nost. tract. de tutel. 1. p. c. 9. num. 6. cum sequentibus.*

- 6 Imo etiam aliquando in Iure sponsa de futuro appellatur vxor. *ca. iuuenis de sponsalib. ibi:* Quia ipsa coniux ipsius fuisse dicitur: *iuncta glos. verb. coniux. id est,* sponsa: & in sacris Literis Gen. 19. ibi: *Iacob dixit ad Laban: Da mihi vxorem meam:* quæ tantum erat sibi promissa. Thom. Sanch. *ubi sup.* Sponsæ ergo coniuges appellantur, non ratione presentium, sed spe futurorum, ex eo quod propter fidem, quam in desponsatione dederunt, postea efficiantur veræ vxores. *cap. sic quippe. 27. q. 2. vbi Gratian. ex pluribus hoc ipsū probat,* cuius est locupletissimus testis D. Hieronym. aduersus Heluid. *de perpetua Virginitate B. Mariæ. 2. tom. vt refert,* & sequitur D. Couar. *d. cap. 1. num. 4. & nos d. c. 9. n. 9.*

Ideoque Iura loquentia de matrimon. & de marito, & vxore accipienda sunt, quando matrimonium per verba de presenti contractum est, quamuis copula sequuta non sit, vt docet idem Couar. *in 4. 2. p. cap. 1. n. 4.* Matien. *in l. fin. glos. 6. n. 1. tit. 2. lib. 5. noua collect. Reg. & nos de iuram. confirmat. 1. p. c. 51. n. 2.*

- 7 Quod si aliquando Iura solum sunt intelligenda in viro, & vxore data cōmixtione carnali, & in matrimonio iam consummato, id erit, vel ex communis vsu loquendi ex legis intētionē, vel ex alia similitudine ratione secundum D. Couar. *ubi sup.* Quod si communis vsus loquendi haberet, quod desponsata per verba de presenti, nondum ad domum viri traducta, dicatur sponsa, & non maritata, etiam desponsata per verba de presenti ad domū viri non traducta, non excludetur virtute statuti habentis, vt mulier nupta, seu maritata non succedat patri, aut matri, existentibus masculis: quia communis vsus loquendi præualeat communi significationi verborum,

l. cum Delationis. §. asnam ff. de fundo instruct. cum similibus: secus si statutum excluderet filiam dotatam, & aliqua esset desponsata per verba de futuro, & pro ea dos soluta fuisset: quia ista diceretur dotata ex quo est certa de dote sua, vt cum Antonio, & alijs tradit Marian. Socin. *in rubr. de sponsal. n. 8. q. 3. & 10.* dicens tandem, quod hæc decisio apud se non transit sine dubio, sed tunc non intendit insistere. Ego vero circa primum dictum de communi vsu loquendi teneo, quod prædixi *in d. tract. de tutel. 1. p. q. 9. n. 6. cum seqq.* & præcipue n. 9. nempe, quod sponsus, & sponsa de presenti, re vera vir. & vxor dici possunt: & quod vocabulo nostro Hispano propria significatione sponsati appellantur quoque, *casados*, licet non dicantur, *velados*: & inter eos dicitur esse matrimonium ante velationem, *vt in l. 2. in fin. tit. 1. & in l. 26. tit. 11. part. 4.* & in Conc. Trident. *sess. 24. c. 1. de ref. matr.* & ibi latius cum alijs probauimus. Circa secundum de statuto excludente filiam dotatam, & c. veram esse censeo præd. decis quia militat eadem ratio, & intentio statuti in filia desponsata per verba de futuro dotata, & sua dote soluta, quæ in filia nupta dotata.

Proprior autem, & frequentior significatio sponsaliorum est prima sup. dict. nempe, futurarum nuptiarum promissio, vt tenent Abb. Anton. Felin. Mari. Soci. n. 7. & communiter DD. *in rubr. de sponsal. in Decretal. & Couar. ubi sup. n. 4. in fin.* Anton. Cuch. *de instit. maior. lib. 5. tit. 10. n. 3.* & Thom. Sanchez alios allegans *ubi sup. d. nu. 1.* & Ledesma *ubi sup. pag. 30. col. 1.* vnde quoties de sponsis mentio fiat, intelligi debet de solis sponsis de futuro, nisi aliud suadeat communis, ac frequens vsus loquendi, eiusve intentio: qui legem dedit, contractum, vel testamentum fecit, vt cum alijs resoluit D. Couar. *d. c. 1. in fine,* & cum pluribus Didac. Perez *in l. 1. lib. 5. ordinamenti sol. 4. in vers. quero vtrum,* & Ludouic. Lopez *in secunda parte Instructor. in noua editione, in materia de matrimonio c. 36. fol. 1031.* & quod statutum loquens de vxore, non intelligatur de sponsa, & loquens de sponsa de futuro, nō intelligatur de vxore, nisi aliud exprimatur: tenent Anton. *in rubrica de sponsalib. nu. 4.* & ibi Præpositus *nu. 6.* Thom. Sanchez *d. lib. 1. disput. 1. n. 2.* verba namque statuti proprie sunt intelligenda, *l. 3. §. hæc verba ff. de negot. gest. c. in nostra.* & ibi Innocent. *de iniurijs cum simil.*

Sed in hac re obseruanda est huiusmodi distinctio, vt siquidem materia odiosa sit, vt si statutum contineat, filiam dotatam non succedere patri, tunc minime comprehendatur sponsa de futuro: si autem materia sit fauorabilis, cōprehendatur etiam sponsa de futuro, *per tex. in l. non sine. C. de lonis, quæ lib. iuncta l. 1. C. eodem tit.* Hanc distinctionem tenet Abb. *in c. tertio loco, de presumption. in fin. & in c. ex publico. n. 9. de conuers. coniugum.* & *in rubrica de sponsalib. nu. 5.* & ibi Alex. de Neuo. n. 6. Felin. n. 1. & bene Marian. Socin. *in 8. & 11. Greg. Lopez antel. 1. ad fin. tit. 1. p. 4.* Marcus Anton. Cuch. *lib. 5. instit. maior. tit. 10. n. 8. & 9.* & alios allegans contra Tiraquel. Tho. Sanchez *d. disput. 1. n. 2. post princip. & n. 3. vers. verum in hoc.* Roder. Suarez *in l. 2. fori, tit. de los casamientos, n. 34.* & Villalobus *in arario commun. opin. verb. matrimonij appellatione.* Ant. Gabriel *tom. 2. commun. opin. lib. 11. eodem verbo matrimonij appellatione.*

At sciendum tamen, quando dicatur dispositio fauorabilis, & quando odiosa? considerandum est, primū intentum dispositionis, si enim id sit, statuere in fauorē alicuius, erit fauorabilis, licet in damnum, & odiū alterius resultetur, si vero primū intentum sit in alicuius odiū, & pœnā, quamuis cedat in alterius fauorem, erit odiosa: quia ex primario fine attendenda est dispositio: ita colligitur ex glos. *in c. si propter*

propter de rescript. in 6. verb. primi anni. ad finem, & tenet ibi Dominicus. n. 9. Franc. n. 6. glos. etiam in c. sciāt cuncti, de elect. in 6. verb. alios & ibi Dominicus. & Franc. in fine. Bart. in l. qui exceptionem 40. in princip. n. 2. per illum tex. ff. de condit. indebit. & ibi Albericus. & Salic. vterque nu. 1. idem Bart. in l. si quis, nec causam, in princip. n. 6. ff. si cert. pet. & ibi Paul. de Caltr. nu. 4. & est optimus tex. ad hoc in c. Statuimus de decim. in 6. ibi: cum non sit dicendum asperum, sed pium potius, & benignum: idem tenent cum alijs D. Coua. lib. 1. var. resolut. c. 11. n. 5. Mandosius regul. 10. de annual. possessor. q. 3. n. 7. Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 12. q. 2. nu. 23. cum sequentibus. Thom. Sancti. d. lib. 1. disput. 1. n. 4. vbi appellat hanc doctrinam cōmunem, atq; communiter receptam: & glos. in d. c. sciāt cuncti, allegatur ad hoc, quod quando agitur de obseruātia iuramenti est res fauorabilis, ac proinde fieri debet extensio; licet sit materia pœnalis, secūdū Auēdā. 2. par. c. 27. Prætor. nu. 30. dicens, quod hæc est cōmunis opinio.

11 Et præfata communis doct. & distinctio, vt vera sit, intelligenda est, quando odium à fauore distinguatur nequit, tūc enim ex principali intentu fauoris, aut odij iudicanda est fauorabilis, aut odiosa: at vero, quoties fauor, & odiū distinguere cōmode possunt, extendenda est, quatenus est fauorabilis, restringenda vero, quatenus est odiosa: ita & bene cōcordando opiniones docent Couar. & Thom. Sánchez vbi sup.

12 Ex supra dictis etiam decidenda venit ea quæstio, an stante statuto, vt vxore absq; liberis decedente, vir dotem, vel partē eius lucretur, si sponsa de præfenti nondum cognita obierit, dos, vel pars illa dotis viro adquiratur? videtur namque, cum hæc dispositio fauorabilis appareat, viro adquiri, iuxta distinctionem communē supra adductam, & ita hanc partem pluribus late cōprobat Felinus in c. tertio loco, n. 1. cum sequentibus de præsumpt. §. n. 2. eam probabilē esse censet, & eam multi sequuntur, secundum Abbatem in d. c. ex publico n. 7. de conuers. coniug. & fuit opinio Baldi in d. l. non sine, quem sequitur ibi Paul. de Castro: idem Bald. in l. Deo nobis num. 6. C. de Episcop. & cleric. & Bald. in l. solet §. quæ virum, num. 2. ff. de his, qui not. infam. & Gomez Arias in l. 79. Taur. num. 1.

Nihilominus tamen contraria sent. in hoc est tenenda, nempe minime sponsum lucrari præd. dotē, vel partem eius marito delatam in præd. specie: est namque materia odiosa, cum sponsa sine causa eam dotis partem amittat, & præterea mens principalis statuti non concurrat, supponentis tacite, vxorem debere esse cognitam, & adhuc decedere sine liberis: ita tenet latissime hanc quæstionē pro & contra examinans Salic. in l. cum inter. C. de donat. ante nupt. Abb. in d. c. ex publico n. 7. cum sequentibus, de conuers. coniug. & consil. 1. n. 4. cum sequentibus, vol. 1. & Felin. alios referens in d. c. 3. loco, n. 2. Constan. de sponsalib. tit. quid sint sponsalia n. 11. vol. 9. tractat. diuersi. Doctorum in nouis, Summa Tabic. verb. sponsalia §. 1. in fin. & Thom. Sanchez d. lib. 1. disput. 1. nu. 5. & iuxta hanc partem plures DD. consuluerunt, quos refert Marianus Socin. in rubrica de sponsalib. nu. 12. vbi inquit; pluries se habuisse de facto, & consuluit (& recte meo iudicio) considerata qualitate verborum ipsorum statutorum, ac eorum ratione qua potuerunt moueri statuentes, & alijs circumstantijs ad id necessarijs.

13 Deinde colligitur ex superioribus, quid dicendum sit circa decisionem tex. in cap. 3. de sententia excommunicationis. circa finem, ibi: nec ille compellendus est ad Sedem Apostolicam venire, qui in clericum cum vxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inuentum, manus iniecerit violentas: an habeat locum in percutientem clericum turpiter inuentum cum sponsa de præfenti, nondum carnaliter cognita à sponso, an incidat in pœnam excommunicationis,

vel non? in casu namque illius tex. quamuis prima facie maritus in excommunicationis sententiam incurrere videbatur, licet non sit compellendus ad Sedem Apostolicam pro absolutione venire, vt apparet manifeste ex verbis ipsius iam relatis: attamen contrarium verius, & communiter receptum est, per omnes ibi, scilicet, eam non incurrere per eundem tex. à contrario sensu, ibi: ceterum (quæ est dictio aduersatiua) iuncto fine, ibi: non erit à sententia excommunicationis immunis: ergo in casu proximo præcedente eam non incurrat; ita tenet Nauar. in Manual. Latin. c. 27. n. 84. iuncto n. 80. & inquit Thomas Sánchez vbi supra n. 6. quod omnes nemine discrepante (quod ipse viderit) intelligunt eū tex. vt is percussor non incurrat sententiam excommunicationis.

Verum quod ille tex. iuncto præd. suo communi intellectu non procedat in percutiente clericū turpiter inuentū cū sua sponsa de præfenti à se incognita carnaliter, & sic quod incidat in pœnā excommunicationis, facit communis resolutio supra adducta, quia cum res sit exorbitans à iure cōmuni, & clericis odiosa, romine vxoris, comprehendendi non videtur sponsa de præfenti incognita.

Nihilominus tamen cōtrarium in hac vltima specie est verius, & tenendū, imo quod in casu illius tex. idem sit dicendum in sponsa de præfenti à sponso non cognita: nempe, vt sponso clericū cum ea turpiter repertū percutiens, minime incurrat excommunicationis sententiā. Ratio namque illius tex. hoc suadet, quia mens Pontificis fuit excusare maritum ab hac excommunicatione, ob iniuriā adulterij atrocem sibi illatā, ob quam Iure Ciuili cōceditur sibi accusatio, vt in l. si vxor. 13. in principio, in versic. Diuus Severus. ff. ad l. Iuliam de adult. de cuius tex. intellectu infra agemus: quæ ratio pariter militat in quacumq; sponsa de præfenti, cum vere committatur cum ea adulterium, & violetur alienus torus, vt postea dicemus: & ita in terminis hanc sententiam expresse tenuit glos. in d. c. 3. verb. cum vxore, & ibi Ant. de Butrio nu. 13. Anchar. in fine. Abbas n. 9. Syluest. in Summa verb. excommunicatio 6. dicto 10. & Tho. Sanchez vbi supra alios allegans.

Sponsus tamē de futuro percutiēs clericum cum sponsa turpiter inuentum incidit in pœnā excommunicationis, Papæ reseruata, Canon. si quis suadente diabolo 17. quæst. 4. vt sentit præd. glos. communiter approbata secūd. D. Couar. in 4. de sponsalib. 1. part. c. 1. nu. 12. vbi tamen, inquit, se credere, ratione iniuriæ, quæ ipsi sponso infertur, ipsum sponsum excusari, & satis esse ab Episcopo eundem absolui, cū ex eodem capitulo 3. appareat, percutientē clericum cum sorore turpiter inuentum excusari: quem sequitur Marc. Antonius Cuchus institut. maior. lib. 5. tit. 10. n. 5. & Ludou. Lopez in 2. par. Instruct. in materia de matrim. in 2. edit. c. 36. fol. 1031. §. ex prædictis etiam 2.

Sed contra hanc sententiam facit primo: quia si præd. ratio, & fundamentum Couar. aliquid probaret, dicendum esset, huiusmodi percussorem immunem esse ab excommunicatione, sicut de percutiente clericum repertū cum sorore turpiter statuitur in d. c. 3. hoc autē non est ita; quia percutiēs clericū repertū cum sponsa de futuro turpiter incidit in excommunicationem, vt nullus negat: igitur, &c. Secundo, quia regulariter excommunicatio percutientis clericū est Papæ reseruata, vt in d. c. si quis suadente diabolo, nisi in casibus à iure expressis: sed hic nō est huiusmodi: ergo ius antiquū remanet in suo robore, quod enim nō mutatur, quare stare prohibetur. l. precipimus, cum simil. de appellat.

Tertio, quia tex. in d. c. 3. solū excipit ab obligatio-

ne adeundi ad Sum. Pōtificem pro huiusmodi ab-
solutione percutientem clericum turpiter inuentū
cum vxore. Nomine autem vxoris, prāmaxime in
odiosis clericis, non cōprehenditur sponſa de futu-
ro, vt patet ex ſup. diſt. ergo abſolutio in hac ſpecie
peti, & obtineri debet à Sum. Pontif. nec ſufficit
quod ab Epifcopo cōcedatur. Ex quibus hanc opi-
nionē contra priorem Couar. cum cōmuni tenent,
& probant Viuald. in *Candel. Aur. 7. Sacram. 1. p. tit.*
de ſponſ. n. 11. verſ. queritur 5. & Thom. Sanch. *de ma-*
trim. lib. 1. diſp. 1. n. 6. vbi dicunt hanc opinionem
eſſe cōmunem, & veriorē cont. Couar. *vbi ſup.* quod
ita credo, & teneo, quamvis opinio Couar. ſit be-
nigna, non tamen tuta.

16 Ex ſup. diſt. etiam venit reſoluenda quæſtio illa
celebris, an adulterium cōmittatur cum ſponſa de
futuro? Videtur namq; cum ea adulterium cōmit-
ti ex tex. in *d. l. ſi vxor 13 in prin. verſ. Diuus. ff. ad l. Iul.*
de adult. ibi: Etia in ſponſam hoc idē vindicandum,
quia neq; matrimoniū qualecunque, nec ſpem ma-
trimonij violare permittitur: expēdo verba illa, ne-
que ſpem matrimoni: nam cum præceſſerint alia
de matrimonio qualecunq; , hīc dicitur, nec ſpem
matrimonij, hoc eſt, ſponſalia de futuro, quę quidē
ſunt futurarū nuptiarum promiſſio, vt ſup. proba-
uimus: quod etiam probatur in *ſ. ſi minor. cuſd. l.*
& in terminis ſic in ſponſa de futuro intelligit eam
l. gloſ. & alij, quos refert, & ſequitur D. Couar. *1. p.*
c. 1. n. 7. vbi id benē probat.

Secundò, hæc eadem pars probari videtur ex l.
1. tit. 17. p. 7. in prin. vbi dicitur: *Adulterio es ferro que*
homo facit, iaciendo con mizer c iſa da, o deſpoſada con otro.
Vbi ponitur mulier deſponſata ampliatiuē ad nup-
tam: & in terminis hanc opinionem tenet gloſ. in
c. quemadmodū, verb. ſponſa. de iure iur. Abb. & Præpo-
ſit. in c. diſcretionem. de eo, qui cogn. vxor. c. 30. Oldrad. &
Alueric. in l. Miles. ſ. quærebatur. ff. ad l. Corn. de adult.
Cifuent. in l. 81. Tauri, in prin. & hoc eſt verū han-
do iuri communi, ſecundum Greg. Lop. in *d. l. 1.*
verb. o deſpoſada: & latē eam probat, atque defendit
D. Sarm. *l. 1. ſeleſt. interpret. c. 5. num. 1. cum ſeqq.* vbi
reſpondet fundamentis Couar. ſup. & tandem con-
cludit *num. 4.* eſſe verum adulterium: & tenendo
hanc ſententiam eam limitat Sarmient. *vbi ſup. n. 5.*
vt non procedat quādo iam ſponſa expreſſe cōſti-
tuiſſet à ſponſalibus recedere: ſolus nāque animus
in mente retētus ad hoc nō ſufficeret, vt ibi probat.

Nihilominus tamen cōtraria ſententia in præſata
quæſtione principali tenenda eſt; imò quod cum
ſponſa de futuro adulterium minimē cōmittatur.

Primò, quia adulterium eſt alieni tori violatio.
c. lex illa. ad ſi. 36. q. 1. l. inter. ſ. 1. ff. ad legē Iul. de adult. l.
1. in prin. tit. 17. part. 7. Diuus Thom. 2. 2. q. 154. art.
8. in corpor. Gloſ. in rubrica. C. de adulter. Doctores in
rubr. ext. de adulter. in Decretal. Didacus Pérez poſt
alios, quos citat in l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordinamenti, in
gloſſa: Y fiziere adulterio: pag. 289. col. 1. & plerique ex
infra citandis: ſed coitus cum ſpōſa de futuro non
violat alterius torum; ius enim nō competit ſpon-
ſo de futuro accedendi ad ſponſam de futuro ante
coniugalem cōſenſum: ergo adulterium non com-
mittitur cum ſponſa de futuro.

Secundò, quia adulteriū propriē ſolum cōmitti-
tur cū nupta. *l. inter. 6. in prin. ff. ad l. Iuliam. de adult.*

Tertio ex *l. 81. Taur. bodie l. 4. ti. 20. l. 8. nouæ collect.*
reg. ibi: Si aliqua mizer eſtando caſada, o deſpoſada por pa-
labras de preſente cometicere adulterio: At ſponſa de futu-
ro non eſt nupta, nec deſponſata per verba de præ-
ſenti, ergo acceſſus ad illam non eſt adulterium, ſed
tantum ille qui committitur cum nupta, vel ſpon-
ſa de præſenti, & in terminis hanc ſententiā volue-
runt, & tenent gloſſa in *c. quidam de ſponſauit, verb. ſed*

mæchus, 27. q. 2. Et in d. c. diſcretionem verb. reatum adul-
terij, vbi Cardinal. id notat, Antonius de Butrio *n.*
6. de eo, qui cognou. conſang. vxor. gloſſa in c. ſi vero, El pri-
mero, de ſententia excommunic. verb. cum vxore, Ananias
in cap. 1. nu. 2. in fin. de adult. Felin. in rubrica de ſponſa-
lib. num. 1. in fin. D. Couar. in 4. de ſponſalib. 1. parte cap.
1. num. 8. Et de iure regio idem probat Greg. Lopez
vbi ſup. in verſiculo, ſed per leges. Ant. Gomez in l. 80.
Tau. num. 47. in verſ. dubium tamen eſt, vbi dicit com-
munem: & veriorē eſſe exiſtimat Don Iuan Vela
de *pænis cap. 1. de adulterij pæna pag. 4. verſ. quid autem*
dicendum. Marc. Anton. Cuchus de institution. maior.
lib. 5. tit. 10. num. 4. Eſt communis ſecundum Iulium
Clarum, qui eam ſequitur *lib. 5. receptarum ſentent. ſ.*
adulterium, verſic. Sed hæc omnia: ſequitur Conſtan. *de*
ſponſalib. tit. quid ſint ſponſalia n. 17. Et 18. vol. 9. tract. di-
uerſorum Doctorem in nouis, & vbi Carre. eodem tit.
l. 1. c. 3. in fine, Didac. Perez in l. 1. tit. 1. l. 5. ordinā. verſ.
item deducitur, pag. 5. & ad Greg. Lop. vbi ſupra ſe re-
fert Didac. Perez in d. l. 2. tit. 15. lib. 8. pag. 289. col. 1. in
gloſ. E hiziere adulterio. paulo poſt princip. Gomez Arias
in l. 81. Taur. n. 1. cum ſeq. vbi late eam defendit Can-
tera in ſuis quæſtion. criminal. ſ. de adulterio, n. 26. pag. 476.
eſt communis ſecund. Azeued. qui eam ſequitur in
l. 3. n. 5. tit. 20. l. 8. nouæ collect. reg. eandem ſequitur Vi-
uald. in ſuo Candelab. aureo ſeptem ſacrament. tit. de ſpon-
ſal. n. 9. Ludouic. Lopez in 1 p. Inſtruct. in noua editione
c. 29. ſ. ad hæc libet. Et in 2. par. in materia de mat. ſ. 36.
ſ. aduertendum eſt tertio: Enriquez lib. 11. de marrim. c.
13. n. 4. Manuel Rodri. in 1. tom ſue Summæ c. 53. n. 3.
in fine; & nouiſſime eos ſequitur Thom. Sanchez *de*
marrim. lib. 1. diſput. 2. num. 2.

Difficultas conſiſtit in reſponſione ad *d. ſ. Diuus:*
Et ſ. ſi minor; nā pro facto duorū videtur eis reſpō-
dere, vt affirmat Greg. Lopez *vbi ſupra ad finē gloſſæ.*

Couar. namq; *vbi ſupra d. n. 8. ad fin.* & communi-
ter DD. reſpōdent ad *d. ſ. Diuus*, ibi, licere ex reſcrip-
to Imperatoris, coitū alterius cum ſponſa de fu-
turo vindicare; non tamen ex eo quod ille coitus
ſit adulterinus: ſed quia iniuria atrox ſponſo infer-
tur propter ſpem matrimoni: vnde ſponſus nō vin-
dicat hanc fornicationem, eo quod ſit adulterium,
ſed ratione iniuriæ atrocis ſibi illatæ, quemadmo-
dū iniuriā ſponſæ illatam vindicare licet ob eandē
matrimonij ſpem. *l. item apud Labeonem ſ. ſponſam*
quoque ff. de iniurijs, vel ſaltem in *d. ſ. Diuus*, (inquit
Couar.) ſponſus non vindicat illam fornicationē iu-
re adulterij, quod ſibi ſat eſſe, ipſe Præſul affirmat,
inde opinans, verum ſenſum *d. ſ. Diuus. Et ſ. ſi minor.*
non obſtare, quia videlicet loquūtur in accuſatione
quæ fit iure ſponſi, non vero iure adulterij, vt aper-
te dicit conſtare ex eius litera, nempe *d. ſ. Diuus*, vel
quod erit ille tex. intelligendus de ſponſa ad domū
traducta, cū qua ex illa traductione conſenſus con-
iugalis, ſaltē tacitus, interceſſerat, cum illa eſſet nu-
bilis malitia ſupplente ætatem, vt ibi latius probāt.
Hic tamen intellectus ad *d. ſ. Diuus* non placet Sar-
mient. *vbi ſupra n. 1.* quia ibi probatur contrariū iun-
gendo eū cum verſ. præcedenti: cum enim ibidē di-
ctum fuiſſet: ſed & in eam vxorem poteſt maritus
adulterium vindicare, quæ vulgaris fuerit, &c. Se-
quitur *d. ſ. Diuus Seuerus Et Antonin.* reſcripſerunt
etiam in ſponſam hoc idem vindicandum, quia nec
matrimonij qualecūque, nec ſpē matrimoni vio-
lare permittitur: quod confirmatur ex *d. ſ. ſi minor:*
ibi, ſed quaſi ſponſa poterit accuſari ex reſcripto
Diui Seueri, quod ſupra relatū eſt. Addit præterea
non poſſe defendi intelleſt. præd. Couar. ad *d. ſ. ſi*
minor, quia ille tex. in eo ſolū fundatur, quod ſponſa
ſit, & ad hoc allegatur ibi reſcriptum Diui Seueri, in
quo nulla traductio, ſeu copula eſt neceſſaria, vt
ſponſa dici poſſit.

Nihilominus licet hæc pūctuatio & replica subtilis fit & ſuo ingenio digna, adhuc intellectus Couar. & cōmunis ad dicta iura ſuſtineri poteſt & debet: tum quia communis eſt, quem verū eſſe tenent tot viri grauiſſimi, ita vt merito non ſit cenſendum eoſhallucinatos fuiſſe, & ſolum Sarmientū veritatem attigiffe: tum etiam, quia etſi iungendo *d. ſ. Diuus* cum *ſ. præcedenti*, qui loquitur de adulterio ad fin. verba *d. ſ. Diuus*, illa nempe, etſi in ſponſam hoc idem vindicandū, intelligenda ſint: proprius tamē, & verius eſt, vt intelligatur de iniuria atroci illata ſponſo ex copula habita cum ſua ſponſa de futuro, quæ etſi commiſſa fuit in *ſ. præcedenti* cū vxore. Itaque reſpectu copulæ cum vtraq; cōmiſſæ eadē vindicta dicitur, & eſt: non tamē ex hoc appellare voluerunt Diuus Seuerus & Antoninus adulterium; copulam, commiſſum cum ſponſa de futuro, ſicut cōmiſſum cum vxore; ſed parificare intēdunt vindictam in vtroque caſu de qua vterque *ſ.* loquitur, diuerſimode tamen: in primo namq; illa copula cū vxore admiſſa, adulteriū & bene nominatur: in ſecundo vero minime, ſed aſſeritur hoc idem vindicandum, ſcilicet, iniuriā atrocem illatam ſpōſo, in quo ſufficit verificari idētitatem cum *ſ. præcedenti*: diuerſa etenim ratio reſpectu adulterij militat inter copulam habitam cum vxore, & inter habitā cum ſponſa de futuro, adeo, vt veriſimile non ſit, Iuriſconſultum intellexiſſe, adulteriū cōmitti cum vxore de futuro, cum in ea ſpecie definitio adulterij ſupra aſſignata, minime conueniat, nec cadat: quia proprie adulteriū in nupta committitur, iuxta Papin. Iuriſcōſultū in *d. l. inter liberos ad fin. ff. ad l. Iuliam de adulter.* Nec eſt dicendū Papinianū contrariū eſſe in hoc Vlpiano Authori *d. l. ſi vxor. 13. ſ. Diuus*, ſed imo potius vtrumq; idem ſenſiſſe: hocque manifeſtum fit ex ratione *d. ſ. Diuus*, ibi: quia neque matrimoniū qualecunque, nec ſpem matrimonij violare permittitur. Hæc nāque ratio aperit mentem, & intellectū *d. ſ. Diuus Seuerus*: nempe quod non liceat violare matrimoniū, nec ſpem ipſius: ſed nihilominus diuerſa ſunt matrimonium iam contractū, & ſponſalia de futuro, quæ dicuntur & ſunt ſpes matrimonij futuri; in illo enim violatur matrimoniū ipſum, hoc eſt, eius torus: in his autē, ſcilicet, ſponſalibus de futuro cum nondum fuerit contractum matrimonium, ſed tantum violatur ſpes futuri matrimonij, quod nec etiam licet: non tamen inde ſequitur, quod ſi violetur ſpes matrimonij futuri, ſit adulterium, cum nullum adhuc interceſſerit matrimonium de præſenti, ſed erit grauis & atrox iniuria, maior quam cum non ſponſa, propter illā qualitatem ſpei futuri matrimonij aggrauantē ipſam iniuriam. Quis enim non videt magnā eſſe differentiam inter copulā admiſſam cum vxore alterius, & cum ſponſa de futuro? Quomodo igitur appellari poteſt adulteriū vbi matrimoniū, aut ſponſalia de præſenti non interceſſerūt? Quod etſi probatur ex tex. in *c. quemadmodū de iur. iur.* vbi ſi quis iurauit cū muliere contrahere propter ſuperueniētem fornicationem, vel deformitatē, eam repellere poteſt; & tamen ſi eſſet vxor matrimoniū non dirimeretur, ſed tantum ſepararentur coniuges quo ad torum, & mutuā cohabitationē, vt ibi probatur & alibi. Similiter intellectus Couar. ad *d. ſ. ſi minor* ſupra aſſignati veriſſimi ſunt, & literales, imo ibidem probatur copulā cōmiſſam cum ſponſa de futuro non poſſe accuſari iure viri, ſed quaſi ſpōſa ex reſcripto Diui Seueri, quod ſupra relatū eſt, ſcilicet ob atrocem iniuriam ſibi illatam. Quod ſi replices, adhuc ibi illam copulam appellari adulteriū in illis verbis, ex eo adulterio; reſpōdet Couar. ideo ibi illud dici quia ſponſa ad domū ſponſi erat traducta, ex quo

conſenſus coniugalis ſaltē tacitus interceſſerat, cū puella eſſet nubilis, malitia ſupplente ætatem, ſiquidē fuit viripotens, & ob id cognita ab alio, & nihilominus iure viri accuſari non poteſt, ſed vel, quaſi ſponſa ex reſcripto Diui Seueri, quia erat minor, & ſic ſponſa de futuro, de qua loquitur *d. ſ. Diuus*, & nec ſpem matrimonij violare licet, quāuis enim tūc verum coniugium iudicabatur iuxta Gloſ. & ibi cōmuniter D D. in *cap. 1. ſ. vnic. de deſponſatione impub. l. 6. cōmuniter approbatā ſecundū Præpoſ. in c. de illis. El ſegundo, eodem tit.* Adhuc tamen tex. ille in *d. ſ. ſi minor nec, l. 3. tit. 20. l. 8. nouæ collect. reg.* quatenus exigit ad adulterij pœnas incurrendas, ipſos ſponſos qui conſenſum coniugalem præſtiterunt conſtitutos fore in ætate perfectā duodecim annorū in fœminis, & quatuordecim in viris à Sacris Canonibus requiſita, non videtur permittere adulterij accuſationem, quam ſaltē permittit iure ſponſaliorū *d. ſ. ſi minor*, nō tamē *d. l. Regia*, vt recte cōſiderauit Couar. *d. c. 1. n. 14. & 15. vbi bene agit de intellectu d. l. 4. Regia.*

Non obſtat etiam *d. l. 1. ibi, O deſpoſada con otro, tit. 17. partit. 7.* quia lex illa in hoc neceſſario intelligēda eſt de ſponſa de præſenti, non verò de futuro, vt patet ex definitione adulterij ſtatim ab ea poſita, ibi, *E tomo eſte nombre*, ſcilicet adulterio, de dos palabras de Latin, alter & torus, que quiere tanto de v, como hombre, que va, o fue al lecho de otro por quanto la muger es contrada por lecho del marido, con quien es ayuntada: nota verbum, con quien es ayuntada: ergo eſt ſponſa de præſenti ad minus: ex quibus omnibus remanet forma præd. communis reſolutio, quod adulteriū non cōmittitur cum ſponſa de futuro, nec ipſa de adulterio accuſari poteſt, licet atrox iniuria facta ſit ſpōſo: quod proculdubio eſt veriſſimū iure noſtro Regio ex *d. l. 3. tit. 20. l. 8. nouæ collect. reg. ibi. Que toda muger que fuere deſpoſada por palabras de preſente con hombre que ſea de catorze años cumplidos, y ella de doze años acabados, e hixere adulterio, &c.* Et *l. 4. eius tit. in principio*, ibi, *ſi alguna muger eſtando con alguno caſada, o deſpoſada por palabras de preſente, en haz de la Sancta Madre Igleſia, cometiere adulterio, &c.* ergo ad hoc, vt ipſum committatur, & accuſari poſſit de adulterio, eiufq; pœnas incurrat, opus eſt, quod ipſa mulier ſit nupta & ſic ſponſa de præſenti in facie Eccleſiæ; alias ſecus à cōtrario ſenſu, & ita obſeruauit Greg. Lopez in *d. l. 1. tit. 17. in Gloſ. o deſpoſada*, ibi: ſed per leges, &c.

Hinc eſſe videtur eum, qui cum alterius ſpōſa de futuro fornicatus fuerit, non teneri ad conſitendū Sacerdoti hanc circūſtantiam, ſeu qualitatem ſponſaliorū, nec ipſa ſponſa ad hoc aſtringitur, cum hæc qualitas ſpeciem peccati non mutet, licet omnibus iniuriā paſſis ſatisfactio debeat; circūſtantiæ nāque, quæ peccati ſpeciem non mutāt, non ſunt neceſſario conſeſſario reuelandæ in interiori animæ iudicio ſecund. D. Thom. in *4. ſentent. diſt. 17. q. 3. Archiepiſcop. Florentin. in 3. p. ſuæ Summæ tit. 17. c. 17. ſ. 5. Sylueſt. verbo confeſſio. 1. q. 9. & verbo circumſtantia. Nauar. de pœnit. diſtinct. 5. in princip. & hæc eſt communis, & frequentiori calculo recepta ſententia ſecund. Couar. de ſponſalib. 1. parte, cap. 1. in princip. n. 14. Concil. Trident. ſeſſio. 4. cap. 5. & Canone 7. dum ibi declaratur, quod circumſtantiæ, quæ mutant ſpeciem, ſunt conſitendæ; ergo à contrario ſenſu, quæ non mutant ſpeciem, non ſunt conſitendæ, prout docuimus lib. 1. Canon. quæſtionum c. 3. à nu. 25. & Padilla in *l. ſi qua beneficia, num. 28. C. de diuerſ. reſcript.**

Cum igitur hæc, de qua agimus, circumſtantiā copulæ habitæ cum ſponſa alterius de futuro ſpeciem peccati non mutet, quia non eſt adulterium, conſequitur ipſam non eſſe neceſſario conſitendam: & in terminis ita tenet Couar. vbi ſupra; quem ſequitur Viualdus in *cādelabro aureo 7 ſacram 1. parte in materia*

de sponsalib. c. 1. num. 10. & dicit esse probabilem Petrus de Ledesma de matrimonio quasi. 43. art. 1. dubio ultimo.

Cuchus tamen de institut. maior. lib. 5. tit. 10. num. 7. hoc sic intelligendū opinatur, nisi illa ex tali congressu conceperit, ne maritus alienam prolem alat, sibi que heredem extraneum ignarus in præiudicium propriæ sobolis instituat: & tandem inquit, quod imo, quia in tali progressu hoc periculū subest, videtur omnino hæc circumstantia aperienda, quasi peccatū augēs, cum metuere hoc periculum debuisset, & propterea ab hoc peccato cautius se abstinere: & sic tenet in effectu cōtra priorem sententiam Couar. & sequacium, prout expresse aduersus eum probat Sarmient. *ubi supra* lib. 1. select. interpret. c. 5. num. 3. & Ludouic. Lopez in 1. parte Instructor. cap. 29. §. ad hoc liber. & præterea hanc secundam sententiam contra Couarruu. sequitur tanquam longe probabiliorem Petrus de Ledesma *ubi supra*, & in additionibus eam probat cum magis communi Doctorum, prout eum refert, & sequitur Manuel Rodriguez in sua Summa 1. parte cap. 53. de la confesión nu. 3. quia qualitas hæc notabiliter aggrauat peccatum, si quidem ob eam potest sponsus sponsam repudiare. c. quemadmodum de inueinendo.

Et qualitas notabiliter aggrauans peccatum, licet speciē eius non mutet, est confitenda, vt ibi late probat, & nos quoque docuimus *ubi supra*, nu. 26. Hanc etiam partem veriore existimat in præmissa specie Thom. Sanchez de matrim. lib. 1. disputatione 2. num. 6. qui num. 7. inquit. Quod quāuis hic accessus non sit vere adulterium, mutat tamen peccati speciem, cum, vltra fornicationem, sit iniustitia aduersus sponsalium fidem, vt ibi late probat aduersus Enriquez, & hæc secunda sententia aduersus priorem mihi magis placet, & verior & tenēda videtur, nempe quod prædicta circumstantia sponsalium de futuro sit necessārio confitenda subticendo sponsum, vt aiunt præfati Authores.

Limitat hanc sententiam Thomas Sanchez *ubi supra*, vt procedat quando hæc circumstantia se tenet ex parte foeminae, id est, dum aliquis fornicatur cum sponsa alterius de futuro: secus, si se teneat ex parte viri, vt si sponsus de futuro fornicetur, quia tunc hæc circumstantia sponsalium non est necessārio detegenda in confessione: mouetur, quia ea iniuria reputatur prudentum arbitrio leuis in fornicatione sponsi de futuro, quia licet ea fornicatio iniuriam contineat, ac circumstantiam diuersam specie iniustitiæ aduersus ius acquisitum sponsæ per sponsalia, non tamen excedit limites culpæ venialis, ac proinde inquit, non esse necessārio fatendam, & secus esse fatetur in sponsæ fornicatione, quæ atrox est sponsi iniuria.

Displicet tamen mihi hæc limitatio, quoniā sponsus, & sponsa se habent vt correlatiua, ac proinde dispositum in vno debet censi dispositum in alio. l. final. C. de iudic. viduit. Tolet. l. final. ff. de accept. lat. l. 1. C. de Cupreslib. 11. cum simil. & quamuis atrox, & grauior reputetur prudētū arbitrio fornicatio sponsæ de futuro quā sponsi, nihilominus hæc grauis nimis est, siquidem violatur spes, & fides futuri matrimonij, & aggrauatur notabiliter peccatum, ac proinde hæc circumstantia necessārio à sponso de futuro confitenda esse videtur, quod à fortiori procedit, si ea mutat speciem peccati, prout mutare fatetur ipsemet Thom. Sanchez *ubi supra*: præterea, & contra eum facit nō leuis ratio, nam si maritus fornicetur cum alia foemina, quam propria vxore, necessārio fateri debet suum statum, & conditionem, hoc est, se esse vxoratum, quia ea circumstantia mutat speciem peccati, quod nemo negabit, & tamen

arbitrio prudentum ea fornicatio leuior respectiue iudicabitur, quam vxoris: ergo idem in proposita specie fornicationis sponsi de futuro respectiue etiam: siquidem ob eam sponsa de futuro poterit sponsum suum repudiare, ex quibus hanc sententiā contra Thom. Sanchez cenfeo esse veriore, & securiorem in animæ iudicio.

Ultimo, ex sup. dictis plane infertur, filios ex fornicatione cum sponsa alterius de futuro natos non esse adulterinos, quia ea fornicatio adulterium non est, vt probauimus, ita recte tenet Couar. d. 1. p. de sponsal. cap. 1. n. 13 in principio. Ludouic. Lopez in 2. p. sui Instructorij in materia de matrimonio cap. 36. §. aduertendum est 3. Sanchez de matrimonio lib. 1. disputatione 2. num. 8.

Dubium tamen est an huiusmodi filij, de quibus agimus, sint, & dicantur naturales, vel spurij? & D. Sarmient. lib. 1. selectar. interpret. cap. 5. num. 5. probat contra Couar. eos non esse naturales, pro quo facit l. 11. Taur. hodie l. 9. tit. 8 lib. 5. nou. coll. reg. vbi disponitur: *Que entonces se digan ser los hijos naturales, quando al tiempo que nacieron, o fueron concebidos sus padres podian casar con sus madres justamente sin dispensacion*: Sed huiusmodi fornicator non poterat iuste cum sponsa alterius matrimonium contrahere, ex qua conceperat illum filium, obstantibus sibi illis sponsalibus de futuro alterius hominis: ergo filius ille non erit naturalis, sed spurius. sic scriptum est à Cernātes in d. l. 11. Taur. nu. 145. cum sequentibus, quod filij nati ex eo qui simplex votum castitatis emiserat non sunt naturales.

Nihilominus tamen tenendū est contrariū, nēpe, filios natos ex fornicatione habita cū alterius sponsa de futuro esse naturales; quia tēpore cōceptionis poterant parentes eorum validè contrahere, non obstantibus præd. sponsalibus, licet peccarent; patet, quia per matrimonium de præsentī soluūtur sponsalia de futuro, vt per Thom. Sanch. lib. 1. disput. 48. num. 1. ex tex. in cap. si inter, de sponsal. & cap. 1. de spons. ducrum & cap. si. 27. q. 2. & Matienço in rubrica. glos. 1. nu. 49. tit. 1. lib. 5. nou. coll. reg. ergo cum hi poterāt iuste (hoc est valide) contrahere non obstantibus præd. sponsalibus de futuro, hæc potentia sufficit ad hoc, vt præd. filij dicantur naturales, iuxta d. l. 11. Taur.

Quæ dum ad hoc postulat vt parentes possint libere contrahere, intelligi debet, id est, valide, quia non habent impedimentum dirimens, vt cum iudicio perpendit Enriquez lib. 11. de matrimonio cap. 20. n. 3. quem sequitur Thom. Sanchez d. lib. 1. disputatione 2. num. 8.

Quo fit contra Ceruantes *ubi supra*, quod filij geniti post votum castitatis simplex, merito sint & dicantur naturales, vt in terminis recte probat Lara de aliment. in l. si quis à liberis nu. 93. ff. de lib. agnosc. & Pater Molin. 1. tom. de iustitia & iur. tract. 2. disputatione 167. col. 949. & comprobatur Sanch. *ubi supra*, qui etiam præd. nostram sententiam ex his tenet.

CAPITVLVM II.

De ætate requisita ad sponsalia de futuro, & ad matrimonia.

S Y M M A R I V M.

1. *Ætas requisita ad sponsalia de futuro contrahenda, & numeris sequentibus.*
3. *Septennes usum rationis habere debent ad hoc, vt sponsalia valide contrahere possint: & ante septennium nō sufficit is usus rationis, qui alias sufficit ad peccandum lethaliter, vt in num. 12.*
4. *Ratio quare ius Canonicum eandem ætatem requirat ad sponsalia in viris, & foeminis, cum diuersam ad matrimonia petat.*

5. Spon-

- 5 Sponsalia de futuro ultima die septennij incepta contrahi possunt, imo sufficit, etiam si duo, vel tres dies septennij deficiant, vt in num. 6. imo in medio septimi anni, vt in num. 8.
- 7 Parum pro nihilo reputatur in omni materia, vt in auditione missæ, recitatione horarum, furto, ieiunio & alijs.
- 9 Sponsalia de futuro in quacunque ætate contracta valent, si via ordinaria, vel miraculose vsus rationis acceleretur.
- 10 Malitia an suppleat ætatem in sponsalibus?
- 11 Sponsalia non sunt contracta ante septennium, nisi probetur contrahentes esse doli capaces: septennio vero completo contracta sunt valida, nisi probetur non esse eos doli capaces.
- 13 Sponsalia contracta ante septennium, si nulla sint, post septennium conualescunt, ex ratificatione expressa, vel tacita.
- 15 Sponsalia inualida contrahere ante septennium non est peccatum mortale, & num. 15. ubi agitur de intellectu in ca. 2. de desponsatione impuberum.
- 16 Matrimonium contrahere ante ætatem legitimam culpa est mortalis.
- 17 A Etas legitima ad matrimonium validum contrahendum est 12. annus in femina, in viro quatuordecimus: & hæc ætas debet esse completa, vt in num. 18. sufficit tamen si prima dies præd. termini ætatis sit incepta, vt in num. 19. quinimo idem erit dicendum, quamuis tres dies ex ea ætate deficiant, vt in num. 20. in dubio autem ante præd. ætatem, nec mas, nec femina præsumuntur generationi apti, nisi contrarium asserens id probet, vt in num. 21. est tamen præd. præsumptio iuris tantum contra quam probatio in contrarium admittitur, vt in num. 22.
- 23 Malitia in matrimonio supplet ætatem, si tunc ad sit potentia generandi, & sufficiens discretio ad se obligandum.

IN sponsalibus contrahendis (vt inquit Modestinus in l. sponsalibus 14. ff. de sponsalibus) ætas contrahentium definita non est, vt in matrimonijs: quapropter primordio ætatis sponsalia effici possunt, si modo id fieri ab vtraque persona intelligatur: id est, si non sint minores, quam septem annis.

Tandem Iure Canonico probatur in c. literas, & in ca. accessit de desponsatione impub. & in ca. ad dissolendum, eodem tit. lib. 6. in princip. tit. 1. par. 4. & ita tenent omnes DD. de hac re agentes, quorum plures refert Candel. aureum. 7. Sacrament. 1. parte in materia de spons. c. 2. num. 12. & ceteri infra citandi. Nauar. cū communi in Manual. Latin. cap. 22. num. 29. post Syluest. in Summa verb. sponsalia quest. 2. §. tertium. Dominic. à Soto in 4. distinct. 27. q. 2. art. 2. ad secundum.

Et septennium istud completum desideratur in sponsalibus contrahendis, vt probatur in dictis iuribus, & fatentur omnes, vt affirmat Thom. Sanchez de matrimonio lib. 1. disputatione 16. n. 2. & tenet quoque Motius de sponsal. tit. qui pos. contrah. sponsal. n. 5. fol. 168. & ratio est, quia septennio completo incipit communiter vsus rationis, & libertas, vt probatur in l. si infanti §. ultimo iuncta l. potuit C. de iure delib. & in d. l. in sponsalibus in verbis supra relatis, hanc rationem assignat D. Thom. in 4. distinct. 27. quest. 2. art. 2. quæ omnes sequuntur, vt inquit Thō. Sanchez ubi supra, & approbatur in d. l. 6. in principio, ibi, Porque entonces comiençan à auer entedimiento, è son de edad que les place las desposadas, tit. 1. p. 4. vbi etiam quod sponsalia contracta ante septennium amborum, aut alterius nihil valerent.

Maior ergo septennio, imo quilibet, alias habilis post septimum annum completum potest sponsalia de futuro contrahere, non tantum per se, sed

& per nunciū, procuratorem, vel parentes, & tutores, & curatores pro pupillis, & etiā alij sine mandato alterius, hoc est, quamuis non habeat mandatum à principio, sed non sunt sponsalia donec ille, vel illa sciuerit, & ratum habuerit. Canones namq; in hoc non requirunt nisi cōsensum contrahentium: ca. cum locum de sponsal. cum simil. ita Motius ubi supra de sponsalib. tit. qui pos. contrah. sponsal. num. 5. vbi num. 6. inquit aduertendum esse, quod si pater sciente filio contrahit sponsalia pro filio ipso tacente, licet aliter non cōsentiat, expresse tenet sponsalia, quia taciturnitas operatur isto casu cōsensum, vt in cap. unic. §. fin. de desponsatione impub. lib. 6. & quod fecus est in alijs absq; ipso patre, & matre, quia non sufficit sola præsentia, sed oportet quod alter cōsentiat expresse, vel tacite per cohabitationē, vt in c. ad id quod de sponsal. Abb. & Marf. quos ibi ad hoc ibi citat.

Requiritur tamen quod septennes vsus rationis habeant, nam si vterque, aut vnus eorū illum adeptus non sit, sponsalia sunt nulla, & ita intelligitur d. l. in sponsalibus ff. de sponsal. dum inquit, non esse præscriptam ætatem sponsalibus, sicut in matrimonio. Nam in matrimonio semper sufficit ætas præscripta à iure, in sponsalibus autem non semper; sape namque septennio completo deest rationis vsus, ita glos. ibidem in fin. & alij, quos refert & sequitur Thom. Sanchez d. lib. 1. disputatione 16. num. 3.

Ratio autem quare Ius Canonicum eandem ætatem ad sponsalia in viris, & foeminis præscripserit, cū tamen diuersam ad matrimonia petat, nempe 14. annos in viris, in foeminis autem 12. vt infra dicemus, hæc est, quia ad sponsalia sufficit vsus rationis, qui eodem tempore viris & foeminis aduenit, ad matrimonium autem requiritur potētia generandi, quæ tardius in viris reperitur, ita D. Tho. ubi supra ad tertium.

Sufficit tamen ad sponsalia de futuro, vt vltima septennij dies sit incepta, etsi non sit completa, & hoc fauore matrimonij, sicut fauore testamenti: hoc introductum, & decisum est in l. qua ætate ff. de testam. quia non debet esse minus fauorabile matrimonium, quam testamentum: ita in terminis tenet cum Abb. D. Couar. in 4. de sponsal. 1. parte cap. 2. nu. 2. Mandos. Enriquez, & Ludouic. Lopez, quos refert, & sequitur Sanchez d. lib. 1. disputatione 16. n. 2. vers. hinc colligitur, & vers. sufficit tamen: loquitur etiam eadem opin. Motius de contractib. tit. qui possint contrah. sponsal. num. 2. ad fin. fol. 168. col. 1.

Quinimo sufficeret moraliter completum esse septennium in hac materia, veluti si duo, vel tres dies deficiant, quia quod parum distat à re, parum, aut nihil distare videtur, vt inquit alias Philosoph. Aristotel. 2. Physicorum. l. penult. ff. de milit. testam.

Et in omni materia parum pro nihilo reputatur, vt in auditione missæ, recitatione horarum, furto, ieiunio, & alijs, quæ propter paruam quantitatem mortalia non dicuntur, vt resoluit Nauar. in Manual. cap. 11. num. 4. & communis secund. Candel. aureum septem sacram. statim infra citandum. vnde licet iura requirant septenniū esse completum ad sponsalia de futuro valide contrahenda, non tamen definit moraliter completū esse, etsi duo, vel tres dies deficiant, non enim in tam paruo tempore perficitur intellectus, & vsus rationis impuberū, ita, vt antea, eundem non habuerint, cui accedit, quod de minimis non curat Prator, & ita hanc partē tenent Ioan. Andreas in d. c. literas nu. 2. Enri. in c. accessit, eodem tit. de desponsatione impub. Præposit. in c. iuuenis n. 7. in 5. fallacia de spons. glos. in Summa 30. q. 2. ad med. ibi: nisi proximi sint septennio: sequitur plures allegans, & dicens communē Didac. Perez in l. 1. l. 5. Ordin. pag. 6. col. 1. ad fin. versicul. 2. opinio: & col. seq. D. Thom.

Thom. in 4. sentent. distinct. 27. quæst. 2. artic. 2. ad septimum, & ibi Palud. quæst. 1. art. 2. conclus. 2. Richardus de Mediauilla art. 3. quæstione 1. ad 2. Archiepiscopus Florent. in 3. parte sua Summæ tit. 1. cap. 18. in princip. Syluester in Summa, verb. sponsalia, quæstione 2. in 2. d. b. & Tabien. ibidem quæst. 4. num. 5. Soto in 4. d. distinct. 27. quæst. 2. art. 2. est cõmunis secund. Candelab. aur. 7. sacram. 1. parte in materia de sponsal. cap. 2. n. 15. ad 3. & secund. Petrũ de Ledesm. in Summa de sacramento matrimoni pag. 41. col. 1. vers. la segunda sentencias, quã ipse sequitur ibi, digo lo segundo, sequitur Barthol. à Ledesma de matrimonio dubio. 11. fo. 1240. Ludou. Lopez 2. parte Instructori de matrim. c. 37. fo. 1039. Vega l. 6. sue Summæ casu 101. & quod valeant sponsalia, quãdo cõtrahentes septennio nimis propinqui sunt, tenent etiã Victo. in Summa de matrimonio n. 284. & Veracrux 1. parte Speculi coniug. art. 36. §. primo, sponsalia expressa. l. fin. tit. 1. partita 4. ibi, siete años, ò poco menos: & quod si deficeret vna hebdomada, & aliquid amplius spõsalia sint valida, tenet Viuald. in suo Candelab. aur. vbi supra d. n. 15. post Sotũ vbi supra, & Manuel Rodriguez in 1. tom. sue Summæ in 2. editione cap. 224. num. 2.

8 Imo in rigore, vt ait S. Thom. vbi supra valerent, quamuis contrahatur in medio septimi anni, quod etiam dixit Præpos. vbi supra d. num. 7. & Viuald. vbi supra, & superiorem sententiam communẽ receptionem, & benigniorem, atque tenendam esse censeo: tametsi contrariã cum Alex. de Neuo in d. l. literas n. 2. in fin. imo quod exigatur septennium metaphysicẽ completum, vbi de malitia ætatẽ supplet non constat: tenet vt probabiliorẽ Thom. Sanch. d. lib. 1. disputatione 16. sub num. 4. in vers. verum probabilius, quod non credo, nec probo, sed præcedentem magis receptam sententiam, vt prædixi: intelligit tamẽ D. Thom. quod prædixerat, valere sponsalia de futuro, quamuis contraheretur in medio septimi anni: arbitrio boni viri, nempe secundum conditionem contrahentium, quia in quibusdam magis acceleratur rationis vsus, quam in alijs, & sic intentio discretionis, & complacentia nuptiarum, quod sequitur D. Couar. in Clementina si furiosus 3. parte in initio n. 5. de homicid. sequitur etiã Didac. Perez, vbi supra vers. sed melius est. secundum Sanct. Thom. & Candelab. aur. vbi supra n. 15. ad fin. & alij, quos refert, & sequitur Thom. Sanch. d. lib. 1. disputatione 16. n. 13. ad fin. in vers. melius tamen, & ita est tenendum, prout etiam tenet Greg. Lopez in d. l. 6. Glossa 1. ibi glossa: tamen superiora cõfirmant ex eo, quia licet Ius Canonicum præscribit septenniũ, vt præsumatur rationis vsus ad contrahenda valide sponsalia de futuro, non autem ante eam ætatem, hoc tamen procedit, vbi contrarium non apparet, vt cum alijs tenet & fatetur idem Sanchez vbi supra num. 10.

9 Hinc etiam est, vt secundũ veriorem, probabiliorẽ, & communem sententiã Doctorum valida sint sponsalia de futuro in quacunque ætate contracta, si via ordinaria, vel miraculose vsus rationis acceleretur, vt tenent Alex. de Neuo in c. iuuenis num. 19. de sponsal. vbi quod si constet de prudentia pueri sexto ætatis anno valent sponsalia, & Ant. Gabriel tom. 2. commun. opin. l. 17. in vers. sponsalia facta, ibi: proximi septennio. & in vers. sponsalia etiam folio 312. Vbi dicit esse cõmunem sententiã valere sponsalia quadriennio cõtracta, si adsit rationis vsus, quos refert Thomas Sánchez vbi supra n. 14. arbitrio ergo prudentis viri secundum cõditionem contrahentium, & eorum vsus rationis hoc discernendũ erit, iuxta doctrinam D. Thomæ vbi supra communiter recepti.

10 Deducitur etiam ex supra dictis, quid dicendum sit in illa satis controuersa quæstione, an malitia in

spõsabilibus suppleat ætatẽ? In qua sunt duæ opinionēs cõtrariæ, prima habet, nõ supplere, & sic quod non valeant sponsalia ante septennium contracta, etiam si eo tempore rationis vsus contrahentibus adsit, ita tenent Abb. in d. c. iuuenis num. 5. in c. gemma n. 6. de sponsalib. & alij plures, quos citat Thom. Sanchez d. lib. 1. disputatione 16. num. 3. dicentes, malitiam tantum supplere ætatem, quãdo fœmina ante septennium fuit tentata ad copulam, tunc namque dicunt oriri publicã honestatẽ propter copulæ tentationem per cap. iuuenis de sponsal. hanc eandẽ sententiam tenet, & probat Motius de contract. tit. de nupt. in rub. qui possint contrahere sponsalia num. 3. & 4. fol. 168.

Secunda opinio multo verior, communis, & tenenda proculdubio habet, malitia supplente ætatẽ valide contrahi sponsalia ante septennium, sicut & matrimoniũ ante ætatẽ ad id iure requisitã, ex tex. in c. de illis, el segundo, de desponsatione impub. Ita in terminis tenet glos. in d. c. iuuenis de sponsalibus verb. dubia: & in cap. sponsa eodem titulo in fine, & in summa verb. sponsalia 30. quæst. 2. Ioann. Andr. in c. unic. num. 1. de sponsa. impub. lib. 6. & ibi Philip. Francus in princ. num. 2. idem Ioann. Andr. in c. iuuenis num. 9. de sponsal. & ibi ceteri communiter DD. Couar. in 4. de sponsalib. 1. parte cap. 2. n. 1. & alij quãplures Iuristę cõmuniter. D. Thom. in 4. distinct. 27. quæst. 2. art. 2. ad 7. & alij communiter Theologi, quos refert, & sequitur Thom. Sanch. vbi supra n. 9. & est communis secundum Motium vbi supra n. 3. versic. contraria, & nu. 4. vbi alios refert, licet ipse eam non sequatur, sed quam prædiximus.

Tandem ex supra dictis resoluimus ante septennium non esse sponsalia, nisi probetur contrahentes esse doli capaces; septennio vero completo esse sponsalia, nisi probetur non esse doli capaces, sic Enric. in cap. accessit n. 2. de desponsatio. impub. quem refert, & sequitur Sanchez vbi supra num. 11. veritati igitur est in hoc standum, sicut in reliquis.

Non tamen sufficiet in proposito is rationis vsus ante septennium ad sponsalia de futuro validẽ contrahenda, qui satis est, vt puer ille possit lethaliter delinquere secund. D. Thom. in 4. distinct. 27. quæst. 2. art. 2. ad secundum, Ludovic. Lopez in secunda parte Instruct. c. 37. de matrim. fol. 1039. Pet. de Ledesma de matrimonio quæst. 43. art. 2. dubio 1. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. n. 9. quicquid contrarium probare nitatur Sanchez vbi supra num. 16.

Cæterum si sponsalia ante septennium contrahantur, & nulla sint: post septennium tamen conualescunt ex ratificatione expressa, vel tacita, iuxta d. c. literas, & ca. accessit de despons. impub. c. unico in principio & §. porro. eodem tit. in 6. Couar. vbi supra num. 3. & Sanchez d. disputatione 16. num. 5. vbi numeris seqq. agit de signis, & requisitis ad tacitã ratificationem.

Contrahere autem sponsalia inualida ante septennium non est peccatum mortale: quia tex. in cap. 2. de desponsat. impub. dum distincte prohibet, ne aliqui, quorũ vterque, vel alter ad ætatem canonibus determinatã non peruenerint coniungantur, nisi forte aliqua vrgentissima necessitate interueniẽte, vt potẽ pro bono pacis. talis coniunctio toleretur, licet præceptum contineat: quia in omni prohibitione continetur præceptum, vt inquit Archidiacon. in cap. interdixit 32. distinct. & præterea, quia intentio cuiuslibet Legislatoris Ecclesiastici, videntis in sua lege verbo præceptiuo, aut prohibitiuo, est obligare ad mortale culpam transgressorem, nisi per aliquod signum, vel verbum exprimat, aut significetur contrarium, vt cum communi sententia resoluimus lib. 1. Canonic. quæstionum cap. 7. num. 21. & multo fortius in specie d. c. 2. quia grauib. verbis ibi

ibi vtitur Summus Pontifex, videlicet, districtius inhibemus. Quare merito contra Ioan. Andr. ibi n. 1. Hostiens. in eodem loco, & Alex. de Neuo num. 2. dicunt, non esse leue contrauenire: & esse præceptum obligans ad mortale, docent Palud. in 4. sentent. distinctione 28. quæst. 2. art. 1. num. 8. & 10. & Summistæ communiter; nempe Syluest. verb. matrimonium 5. q. 6. & verb. sponsalia quæst. 1. dicto 1. Tabiena verb. matrimonium 2. quæst. 6. num. 7. Nauar. in Manual. cap. 22. num. 31. Enriquez lib. 11. de matrimonio cap. 13. num. 13. Petrus de Ledesma de matrimonio quæst. 43. art. 2. dubio 3. quos refert, & sequitur Sanchez lib. 1. de matrimonio disput. 19. num. 1.

15 Hæc namque, quamuis ita se habeant, non tamen tex. in d. cap. 2. de desponsat. impub. intelligi debet de sponsalibus ante septennium: quia tex. ille dicit, non coniungantur, & postea in sua exceptione dicit, talis coniunctio toleretur, sed sponsalia de futuro non dicuntur coniunctio, sed coniunctionis promissio: & cum materia sit pœnalis, & prohibitoria non est extendenda ultra propriam significationem, & nulla irrogatur iniuria ex his sponsalibus tertiæ personæ, nec sacramento, cum sponsalia de futuro, sacramentum non sint. Quare merito hanc opin. (quod contrahere sponsalia inualida ante septennium non sit peccatum mortale) tenuerunt aliqui Theologi, vt inquit Ledesma vbi supra dubio 3. & eā tenet Manuel Rodrig. in Summa 1. tom. in 2. editione cap. 244. num. 2. & Sanchez d. disputatione 17. num. 4. dicens, hanc sententiam multo probabiliorē esse, quam contrariam Soti in 4. distinctione 29. quæst. 2. art. 2. ad 1. Nauar. Enriquez, & Ledesma vbi supra, qui vltimus hoc declarat, pueros hos peccare mortaliter, si tunc habeant rationis vsum, & à fortiori cōsulentes, & inducentes eos ad contrahendum, imo communem dicit idem Ledesma eam sequutus de sacramento matrim. pag. 41. ad fin. & in principio sequentis. Sed nihilominus præcedens sententia negatiua verior est, & tenenda: imo nec culpam venialem in hoc contractu inuenit Sanchez vbi supra d. num. 4.

16 Matrimonium autem cōtrahere ante ætatem legitimam culpa est mortalis, vt probatur in d. cap. 2. iuxta eius literam, & veriorē sensum, supra exp̄sum, ita tenent Palud. Syluest. Tabiena, Nauar. Petr. de Ledesma, Enriquez, & Manuel Rodrig. vbi supra, nisi ex Episcopi licentia, & iusta interueniente causa matrimonium ante legitimam ætatem celebratur, vt in d. c. 2. in 2. parte, sic tenent pleriq; ex supra dictis, & ita est tenendum, quicquid Tho. Sanchez, vbi supra num. 6. contrarium teneat sequutus intellectum Abb. ad d. c. 2. ibidem num. 5. & Præposit. num. 2. explicantium illum tex. vt tātum prohibeat, ne impuberes, vel pubes cum impubere, contrahāt matrimonium, simulque copulæ carnali dent operam, ne postmodum de valore matrimonij dubitetur: hoc namque diuinat ad illum tex. si quidē tantū agit de prohibitionē cōiunctionis in matrimoniū, ante ætatem legitimā, non vero de copula. nec Ius Canonicum matrimonium de præsentī inter impuberes permittit cap. final. de desponsat. impuber, & in cap. unico §. Idem quoque eodem tit. lib. 6. cum similib. Sed tantum refert factum impuberum, vel impuberis, cum pubere contrahentium matrimonium, & decidit non esse matrimonium de præsentī, licet illud de facto intenderint contrahere, & quamuis interpretetur, sponsalia illa tantum fuisse de futuro, non tamen inde sequitur, permittere matrimoniū contrahi ante ætatem legitimam, vbi malitia eam non supplet, quin potius illud prohibere videtur: siquidem declarat, non esse validum matrimonium de præsentī, sed tantum interpretatur eum cōtractum esse sponsalia de futuro, in quibus valere potest: sic-

que non obstat aliud fundamentum præfati Moderni, quod à iure antiquo recedendum non sit absque tex. exp̄sso ob euitādā iuris correctionem, adeo, vt ob hoc à propria verborum significatione recedendū sit, vt per nos lib. 3. practic. q. quæstione 15. num. 34. & alios, quos ibi refert. Verum namque in se hoc est, non tamen conuenit in proposito. De ratione autem, & intelligentia d. cap. fi. de desponsatione impub. & d. c. unic. §. idem quoque, eodem tit. lib. 6. quare Ius Canonicum interpretetur matrimoniū cōtractum à præd. personis ante legitimam ætatem sponsalia de futuro, cum ea minime verbis exp̄sso celebrauerint, aut promiserint? agit latē D. Couar. in 4. 1. parte cap. 3. per totum, & nos etiam de iuramento confirmat. 1. parte cap. 51. num. 35.

Et præd. sponsalia de futuro à iure talia interpretata ex matrimonio inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem cōtracta, sunt valida, & obligant, etiam si malitia non suppleat ætatis defectū, vt definitur in d. c. fi. de desponsat. impub. & in d. c. unic. §. Idem quoque, eodē tit. in 6. glos. in d. c. fi. verb. subarrata. & in d. §. idem quoque verb. matrimonium. & vtroque communiter DD. & alij quamplures Authores, quos cōgerit, & sequitur Thom. Sāch. lib. 1. de matrim. disputatione 21. num. 2. vbi recte hoc intelligit procedere in vtroque foro, & num. 3. limitat, vt non procedat, quādo contrahētes prædicti re tantum exp̄sso intenderunt matrimonij vinculo se constringere, tunc namque non manebunt in foro conscientiæ obligati ad sp̄salia: sed erunt obligati, vbi ea intentio exp̄sso non fuit, quia videntur secundum ius contrahere, & erunt sponsalia: quod si prædicta intētio restrictiua in iudicio legitime probetur, nec etiam in foro exteriori manebunt obligati ad sponsalia meo iudicio, quia tunc cessat iuris præsumptio, & interpretatio ex defectu legitimi consensus in vtroque foro.

Nec præd. iura, nempe c. fi. de desponsat. impub. & cap. unic. §. idem quoque eodem tit. lib. 6. corriguntur per sacrum Concilium Trident. sess. 24. cap. 1. in Decret. de reformatione matrimonij, quia solis veris matrimonijs formam præscripsit caput illud, illisque clandestine celebratis resistit: at cōtractus huiusmodi impuberum, vel quando alter est impubes, nec est, nec fuit verum matrimonium, sed iuris interpretatione sponsalia, ita tenet Nauar. in Manual. Latin. c. 22. num. 57. & Ludouic Lopez d. c. 37. fol. 1041. col. 1. in fine, & sequenti, & inquit Petrus de Ledesma de matrimonio quæst. 45. art. 5. puncto 2. post dubiū 4. fol. 181. col. 2. quod ita declarauerunt Cardinales; & sequitur hanc opin. Thom. Sanch. d. lib. 1. disputatione 21. num. 5. estque verissima, & tenenda, quamuis præd. declarationē Cardinalium in his proprijs terminis non viderim.

17 Aetas requisita ad matrimonium validum contrahendum est pubertas, nempe annus duodecimus in fœmina, vt constat ex cap. cōtinebatur de desponsatione impube. in viro autem annus decimusquartus, vt in cap. attestations, & in c. ex literis eodē tit. & hæc ætas ita à Iure Canonico statuitur, atq; definitur, quod tunc præsumantur habiles ad copulā, & ad coniugalem consensum, vt constat ex cap. puberis eodem titulo de desponsat. impub. & ibi, hoc notat glos. vltima, ab omnibus ibi communiter recepta, in hac etenim ætate aduenit pubertas: quare autem citius pubescant fœminæ, quam masculi egimus in authentica sacramenta puberum num. 1. & 2. cap. si aduers. vendit & Tiraquel in l. 6. connubial. num. 38.

Præd. ætas requisita ad matrimonium contrahendum tam in viro, quam in fœmina debet esse completa, vt colligitur ex d. c. cōtinebatur de desponsat. impub. dum ad valorem matrimonij puellæ non duodenis ponderatur, eam proximam duodecim ann.

ann. fuisse ac à viro cognita: idem probatur in cap. attestaciones eodem tit. ibi, antequam ad annum decimumquartum peruenisset, & in c. ex literis eodem titulo. ibi, donec compleat puer annum decimumquartum: & in cap. final. eodem tit. ubi quod non valeat coniugium puellæ, quæ circa duodecimum annum nuplit, nisi malitia suppleat ætatem, ubi gloss. vers. circueat, ait ad modicum tempus referri eam dictionem: vult ergo tex. ille non valere matrimonium foeminæ, cui modicum tempus ad duodecimum annum completum deficit, nisi malitia ætatem suppleat, & ita fatentur omnes DD. in dictis iuribus.

- 19 Satis tamen erit si prima dies anni duodecimi in foemina, & decimumquarti in viro sit incepta, vt testamenti fauore statutum est in l. qua ætate, ff. de testam. cum fauor matrimonii minor non sit, & in terminis ita tenent Ioan. Andr. in d. cap. fin. num. 3. Anton. de Butr. & Abb. vterque num. 6. Cardin. n. 2. & alij plures, quos refert, & sequitur Thom. Säch. lib. 7. de matrim. disput. 104. n. 2.
- 20 Quinimo, & idem erit dicendum, quamuis tres dies ex ea ætate deficiant, ex eo, quod moraliter censeatur tunc completa, non enim metaphysicè compleri requiritur, sicut in ætate septennij ad sponsalia requisiti, sup. num. 6. probauimus, & in terminis ætatis matrimonij: hoc idem in terminis docet, & tenent Hostiens. in d. c. puberes num. 5. de desponsat. impub. Alphons. à Veracruce in 1. part. Specul. coniug. artic. 16. vers. primo sponsalia dicens requiri in foemina annu duodecim. vel prope: & Martin. Ledefina in secundam partem quarti lib. Sentent. quæst. 60. art. 1. col. penul. vers. hæsitabis ulterius, ubi dicit, satis esse, quamuis decem dies desint; non enim concludentior ratio differentia assignari, aut inueniri potest in defectu vnus diei, quam aliorum paucorum, quamuis Abb. & alij, quos refert, & sequitur Sanchez d. lib. 7. disput. 104. num. 3. teneant in hoc contrarium: sicut contrarium tenuit etiam in materia sponsalium idem Sanchez, quem supra improbauimus.
- 21 In dubio autem ante dictam pubertatis completam ætatem (vel paucos ante dies, iuxta modo dictam sententiam) nec mas, nec femina præsumuntur generationi apti, nisi contrariu asserens id probet, vt docet Innocent. in cap. continebatur, num. 3. de desponsat. impub. & alios referens Couarru. in 4. de sponsal. 2. parte cap. 5. §. num. 3. Nauar. in Manuali Latin. cap. 22. num. 29. & Thom. Sanch. ubi sup. num. 4. ubique impleta pubertate præsumitur hæc generandi potentia, ac proinde in eam negantem transire onus probandi, vt bene docet Dominic. consil. 24. num. sexto.
- 22 Est tamen præsumptio hæc iuris tantum, contra quam contraria probatio admittitur, vt bene quoque docet Hostiens. in d. c. puberes n. pen. de desponsat. impub. & cum eo Sanch. ubi sup.
- 23 Ex quibus deducitur in matrimonio malitiam supplere ætatem, atque ideo validum esse matrimonium celebratu ante ætatem à iure præscripta, si tunc adsit potentia generandi, & sufficiens discretio ad se obligandum, vt deciditur in c. de illis el segundo, & cap. puberes; & cap. fin. de desponsat. impube. Ideo namque ius eam ætatem præscribit ad matrimonium cōtrahendum validè, quod præsumat tunc pueros, & non antea, & iudicio sufficienti ad matrimonium, & potentia generandi præditos esse: ergo, quando hæc adesse constat, cedit præsumptio veritati: ita Sanch. ubi sup. num. 5. ubi num. 20. cum seqq. quid in proposito nomine malitiæ intelligatur.

CAPITVLVM III.

De verbis, quibus sponsalia, & matrimonia contrahuntur.

SUMMARIUM.

- 1 Sponsalia de futuro, & matrimonia, quibus verbis contrahuntur?
- 2 Matrimonium contrahitur per verba præsentem conjugalem consensum exprimentia.
- 3 Idem erit, si contrahentes coram paroco, & testibus dicant inuicem, quod se recipiunt in virum, & uxorem, o que se entregan por marido y muger, vel tandem, quod se mútuo consensu coniungunt, vel habeo, teneo que in uxorem ex nunc, & providebo tibi sicut uxori ex nunc, ex nunc reputo te in uxorem, ipsa consentiente: quia omnia important verba de præsentem, vt in nu. 4. Idem si querenti, vis hanc in uxorem respondeat vir, placet, vel volo: & similiter foemina, vt in n. 5. Idem est dicendum, quando verbum, volo, adicitur accusatiuo rei, vt in n. 6. Idem per hæc verba, volo te esse uxorem meam, quando illo verbo explicatur velle eligentis, seu velle efficax, quod est actu velle: secus, si præd. verbo explicetur appetitus, seu desideriu quoddam, quod est velle inefficax, vt in num. 7.
- 8 Verba illa, volo tecum contrahere matrimonium, vel te in uxorem accipere, an inducant matrimonium de præsentem, vel sponsalia de futuro tantum? En 9. cum sequentibus.
- 12 Verba illa, numquam te derelinquam pro alia, non efficiunt matrimonium.
- 13 Verba illa, non habebō aliam uxorem, vel non ducam aliam, aut aliquam, nisi te, vel non erit mihi alia uxor, nisi tu, quid inducant in proposito, & numeris sequentibus.
- 14 Communis usus loquendi attendendus est in dubio, quæ valorem habeant verba prolata in matrimonijs contrahendis, amplius in utroque foro, vt in num. 15.
- 15 In matrimonijs contrahendis verba prolata sunt intelligenda, secundum communem usum loquendi, non solum in foro exteriori, sed etiam in foro interiori animæ, quando de intentione contrahentium constare nequit alias, & verba sunt dubia.
- 16 In dubio an sit matrimonium, necne? in fauorem matrimonij est pronuntiandum in utroque foro: si tamen de intentione contrahentiu constet illi est standum in foro conscientia, licet verba sint dubia, vt in numero 17. & non est, quo ad forum conscientia, curandum de verbis externe prolatis, quando de intentione contrahentium constat, vt in numero 18. ubi hoc ampliatur.
- 19 Opinio singularis vnus Doctoris celeberrimi, matrimoniu sustinentis, præferri debet opinioni plurium impugnantium, nisi textus aperto inuitantur, vt in numero 19. ubi quomodo hoc intelligatur.

Verba promissoria, quoad sonum, & significationem de futuro efficiunt sponsalia, non vero matrimonium, siue concipiuntur per verbum, promitto, videlicet, promitto me ducturum talem foeminam, siue simpliciter proferantur, nempe ducam, vel accipiam MARIAM talem foeminam, vt colligitur ex capite primo, & cap. inter virum, & cap. 15. qui fidem de sponsalib. ubi late DD. & præcipue Abb. Gofredus in Summa de sponsalib. numero quarto, & Hostiens. in Summa titulo de sponsalibus, numero sexto, & alij, quos refert, & sequitur Mascardus de probat. tertio tomo, conclusionem 1332. numero secundo, Martin. de Gratis inter consil. matre-

matrimonial. Zileti consil. 15. numero sexto. & ex Theologis Diuus Thomas in quarto sententiarum, distinctione 27. questione 2. articulo 1. in corpor. & ibi Ricard. articulo 3. questione 2. Palud. questione 2. articulo quarto. conclus. 4. numero 26. Sotus questione 2. articulo primo, conclusione 3. & Palac. disputatione 1. folio 571. conclusione 1. D. Anton. in tertia parte sue Summae, titulo 1. cap. 18. §. 2. Bartholom. à Ledesm. de matrimonio, dubio nono, in princip. Vivald. in suo Candelab. aureo septem sacrament. in materia de sponsal. cap. 3. numero 19. vbi, quod sponsalia absolute, vel simpliciter quinque modis contrahuntur, secund. Angel. in Summa verbo sponsalia, n. 7. & Syluest. q. 5. Sot. & ceteros super Tho. Primo, simplici promissione, vt accipiam te in meam. Secundo per fidei dationem, vel iuramentum d. c. si inter virum de sponsa. Tertio, quando ambo impuberes, vel alter eorum, maiores tamen septennio, contrahunt per verba de presenti, quia licet non valeant, vt matrimonium de presenti; valent tamē, vt sponsalia de futuro, vt in fine capitis præcedentis diximus. Quarto, per anuli subarrationem. cap. si quis desponsauerit 27. questione 2. Quinto, dando arram: eandem communem sententiam sequitur alios allegans Thomas Sanchez de matrimonio lib. 1. disputatione 18. num. 12. estque recepta apud omnes, & verissima.

2 Matrimonium autem contrahitur per verba præsentem coniugalem consensum exprimentia, tex. in c. penultim. de sponsal. cuius hæc est cōmunis interpretatio secund. D. Couar. in 4. de sponsal. 2. p. c. 4. §. 1. n. 1. si quis enim fœminæ dicat (intellige hodie coram parcho, & testibus iuxta formam Sancti Concil. Trid) accipio te in vxorem, fœmina verò, è cōuerso respondeat, & ego te in virum accipio, matrimonium censetur ex hoc contractum: idem est, si viro dicenti, accipio te in meam, respondeat fœmina, placet, secundum Couarruiam vbi supra, post Hostiensem in cap. si inter, in principio, de sponsalibus. & alios plures, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez dicto libro 1. disputatione 18. num. 10. dicens, idem esse, si respondeat, consentio, secundum Hostiensem in dicto cap. si inter, in princip. & ibi Ioann. Andre. num. 3. Anton. de Butrio n. 5. Ancharran. n. 2. Panormit. n. 7. & Præposit. n. 2.

3 Idem erit, si contrahentes coram parcho, & testibus dicant inuicem, quod se recipiūt in virum, & vxorem, d. que se otorgan por marido, y muger; vel tandem, quod se mutuo consensu coniungant, vt inquit sacrosanctum Concilium Tridentinum sessione 24. cap. 1. in Decreto de reformatione matrim. ibi: Vbi parochus virò, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto: vel dicat: ego vos in matrimonio coniungo, in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti. vel alijs vtatur verbis iuxta receptum vniuscuiusque Prouinciæ ritum.

4 Vnde similiter erit matrimonium, habeo, teneoque in vxorem ex nunc, & providebo tibi sicut vxori, ex nunc reputo te in vxorem, ipsa consentiēte; quia hæc omnia important cōsensum de præsentem secundum Paludanum in quarto sentent. distinctione 27. questione 2. art. 4. num. 25. Brunel. de sponsal. conclus. 13. numero 1. Palatiū d. distinct. 27. q. 1. fol. 571. colu. 1. quos refert, & sequitur Thom. Sanch. d. n. 10.

5 Idem, si quærenti, vis hanc in vxorem? respondeat vir, placet, vel volo, & similiter fœmina, secundum Hostiensem in capite ex parte, de sponsal. & ibi Enrich. numero tertio. Angel. in summa, verbo matrimonium 2. nu. 10. Summa Confessorum, quem refert, & sequitur Syluest. verb. matrimonium 2. questione decima, & eos sequitur Thomas Sanchez dicto numero 10.

6 Ex quibus proculdubio idem est dicendū, quando verbum, volo, adiicitur accusatiuo rei: quia tunc

manifeste indicat consensum de præsentem, & constituit matrimonium, quod omnes profitentur secundum Couarruiam in quarto de sponsal. secunda parte, capite 4. §. primo, numero quarto, versic. id tamē est apud omnes, & c. quem sequutus sum libro primo Canonicarum questionum, capite vigesimo primo, numero vigesimo. Palac. vbi supra, folio 572. columna prima. Ludouic. Lopez in secunda parte Instruitor. capite vigesimo sexto de matrimo. folio 1034. & Thom. Sanch. dicto libro 1. disputatione 18. num. 10. ad finem.

Idem per hæc verba: volo te esse vxorem meam, quando illo verbo explicatur velle eligētis, seu velle efficax, quod est, actu velle; secus, si prædicto verbo explicetur appetitus, seu desiderium quoddam, quod est velle inefficax: quia tunc non contrahitur matrimonium, nec sponsalia, vt cum alijs resoluius vbi supra numero vigesimo octauo, sequitur alios allegans aduersus Menoch. Thom. Sanch. vbi sup. n. 29.

Deinde, quod dicendum sit de verbis illis: Volo cōtrahere tecum matrimonium, vel te in vxorem accipere agit D. Couarruias vbi supra, d. numero quarto, in versiculo, sin autem verbum volo, & nos dicto capite vigesimo primo, numero vigesimo tertio cum sequentibus, & quatuor opiniones in hoc cōgerit Thomas Sanchez vbi supra numero vigesimo secundo cum sequentibus. Ego autem in hoc articulo teneo sequentes conclusiones.

Prima conclusio. Verba hæc: volo contrahere tecum matrimonium, te ducere, te habere, vel accipere in vxorem, inducunt tantum contractum sponsalium de futuro: quia in hac specie verbum, volo, adiungitur infinitiuo designanti initiū actus, eiusque suspensionem in ijs, quæ à sola voluntate loquentis dependent. Ioann. Andreas, & Abb. in capite ex literis, de sponsalibus, & est magis cōmunis, vt cum alijs resoluit Couarruias vbi supra, numero quarto: & nos dicto cap. 21. num. 21. & Vivald. in Candelab. aureo septem sacrament. in prima parte de matrimonio numero 49. necnon & plures alios referens Thom. Sanch. vbi sup. num. 24. & 25. qui numero 26. hoc ampliat cum Menoch. libro tertio, præsumptione tertia, numero sexto, vt procedat, etiam si illis verbis, volo te ducere, addatur, & in te consentire per verba de præsentem: quia adhuc ex hoc non erit matrimonium, cum nō consentiat de præsentem, sed tantum dicat se velle consentire. Eadem prima conclusio est etiam cōmunis, vt late per Veroum questione 6. numero 3. circa medium, versic. vel secunda, & consil. matrim. 60. numero 14. in fi. ibi, clarum est, & Rotam Romanam nouissim. decisione 121. numero 7. in primo tom. pagina 15. vbi numeris seqq. eam probat dicens, quod ita fuit iam resolutum, & ampliat etiam si præd. verba sint prolata in præsentia testium, & sacerdotis, & postea sequuta sint oscula, & quod ita fuit pronunciatum, & numero primo, cum sequentibus idem probat in illis verbis, sum contentus accipere Hiellam in vxorem meam: quāuis numero 20. cum sequentibus dicat, quod licet maior pars ita tenuerit, nihilominus alij in contraria opinione perstiterunt, ex fundamentis de quibus ibi, per eum, numero 21. & tandem num. 23. refert plures casus, in quibus limitat præd. communem sententiam, asserens num. 7. quod vbi adest communi opinio DD. ibi dicitur esse ius clarum, secundum Puteum, quem citat. Et præd. casus, in quibus limitat communem præfat. sententiam sunt huiusmodi. Quando de mente partium constaret voluisse per præmissa verba contrahere matrimonium de præsentem. Vel quando præcessit tractatus de contrahendo matrimonio, saltem immediate. Vel quando communiter in loco verba illa aliam reciperent interpretationem.

pretationem. Vel quando interuenerit parochus, subarratio in facie Ecclesiæ, cum benedictione amici, & consanguinei, tractatio sponsæ tanquam vxoris. Vel quando interuenerunt tripudia, conuiuia, oscula, & alia, quæ solent interuenire inter contrahentes matrimonia de presenti. Vel quando deliberatæ proferuntur. Vel quando facto ipso, aut alias tacite necdum expresse id partes ostendunt. Vel quando adsunt aliæ coniecturæ: nā & illæ ad hoc sufficiunt, prout tenent DD. in singulis præd. speciebus in illa decisione 221. n. 23. relati.

Et quod præd. magis communis sententia non procedat, quando consuetudo loci habet, quod ea verba, volo te ducere, vel tecum contrahere matrimonium, inducant matrimonium de presenti, tunc namque cæteris necessarijs interuenientibus ipsum matrimonium celebratur, quia cum contrahentes consuetudinis non ignari his verbis vtantur, satis sibi ipsis indicantur velle matrimonium inire, tenet Ioānes Andreas in d. cap. ex literis. el primero, prope fin. de sponsal. & ibi Cardin. num. 1. Alexand. de Neuo numero 18. D. Couarru. loquens in communi vsu loquendi, & nos ubi supra numero 24. Salzedo in addit. ad Bernard. Diaz in regula 275. Antonius Cuchus lib. 5. instit. maior. numero 42. & Thomas Sanchez ubi supra numero 26. & melius prius num. 3. ibi; ubi dicit, &c.

Secundo, quod quando præcessit tractatus de contrahendo matrimonium de presenti sit sufficiens coniectura animi contrahendi matrimonium de presenti per prædict. verba mutuo dicta, volo tecum contrahere, si aliud non obstat, tenet Cardinal. in Clementina 1. questione 20. de consanguin. & affinit. Couar. Antonius Cuchus ubi supra. & Sánchez n. 27.

Tertio, quod quando præd. verba de quibus in præfata prima conclusione deliberatè, & ad interrogationem alterius ex contrahentibus prolata sunt, inducant matrimonium de presenti, docent supradicti præter Thomam Sanchez, & Manuel Rodriguez in Summa primo tomo, secunda editione, cap. 216. numero sexto. contradicit tamen Sanchez ubi supra d. numero 26. ibi, limita secundo, ex Soto in quarto, distinctione 27. questione 2. articulo 1. post secundam conclus. vers. eadem fere, quia velle contrahere, non est contrahere.

Nihilominus tamen hæc limitatio vera, communis, & tenenda est, quia ex deliberatione supponimus consensum contrahendi de presenti, vtpote, quia de hoc ageretur, & sic subiecta materia hoc expostulat, nec Sot. ubi supra loquitur, quando deliberate præd. verba prolata fuissent, sed quando contrahentes simpliciter dicunt, volo tecum contrahere, & alter respondet, & ego tecum: quo casu merito, quod non sit celebratum matrimonium, quia velle contrahere simpliciter, & absolute non est contrahere. Cæterum, si prædicta verba deliberatè, hoc est, animo contrahendi matrimonium proferatur, vt quia hoc agebatur, quis dubitat esse matrimonium: vis igitur consistit in deliberatione contrahendi matrimonium, vt habet, & sentit communis sententia, cæterum hac deficiente procedit opinio Soti, & Sanch. & ideo merito docuimus cum alijs d. lib. 1. Canoniarum questionum, cap. 21. num. 25. quod in promissione ista, ego te volo accipere in meam: si constat de intentione, ipsi standum sit in foro conscientie: si vero de ipsa non constet, iudicetur sponsalia de futuro, non vero matrimonium, nisi præcesserint verba matrimonij de presenti, quia tunc per dicta verba videtur vel saltem præsumitur ea proferens executionem manifestare.

Deinde, & quarto declaratur prædicta prima, & communis conclusio, vt non procedat, si illis verbis: volo te habere, vel tenere in vxorem, adderetur di-

ctio, ex nunc: quia tunc esset matrimonium, si hæc fierent coram paracho, & testibus, iuxta formam Concilij Tridentini, ita tenet Enriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 11. numero 6. & Sanchez ubi supra, numero 28. qui hoc comprobatur ex dictis per eum ibidem numero 14. ubi resoluit, beneque probat, in verbis de futuro, quæ significant de presenti ratione adiuncti, quando iunguntur particulæ illi adiunctæ verbis importantibus executionem, tunc namque manifestum est constituere matrimonium, videlicet quando adiunguntur hæc verba, vel dictiones, ex nunc, vel semper, vel omnibus diebus vitæ meæ, vel deinceps, vel posthac, vel ab hoc tempore habebō te, vel tenebō te in vxorem, vel providebō tibi sicut vxori, vel tractabō te sicut vxorem, vel eris mihi vxor, ex tex. in capite ex parte, de sponsalibus, & in capite si quis diuinis. 30. questione 5. Quia re vera prædicta verba, ita deliberatè prolata, important consensum de presenti, ex quo etiam præcedens 3. limitatio comprobatur.

Secunda conclusio principalis in hac materia verborum dubiorum hæc est: quādo verbum volo adiungitur verbo denotanti executionem actus perfecti, & sic matrimonij exercitiū: vt, volo te habere in vxorem, vel tenere in vxorem, censetur per prædicta verba matrimonium contractum, quia isti actus præmittunt contractum matrimonij, iuxta communem Doctorum sententiam in dicto capite, ex literis, & in dicto capite ex parte, quorū plurimū citat Thomas Sanchez dicto libro 1. disputatione 18. num. 24. ubi in fine dicti numeri 24. inquit, quod hæc sententia est probabilis, nisi secundum Paludanum sint aliquæ coniecturæ, ex quibus colligatur animus contrahendi sola sponsalia, vt quia tunc de illis agebatur: & hanc secundam conclusionem tenet etiam cum alijs Candelab. Aureum septem Sacrament. ubi supra, prima parte de matrimonio, nu. 49.

Nihilominus tamē D. Couarruu. in quarto de sponsalibus, secunda parte, c. 4. §. 1. num. 4. in vers. fin. autem, ibi: quod quamuis, inquit, hoc esse dubium, & non videri verum, diximus etiam dicto lib. 1. Canoniarum questionum, cap. 21. sub numer. 26. ex rationibus, de quibus ibi, nisi communis vsus loquendi id manifestè haberet, vel verba quæ de matrimonio de presenti habentur, præcesserint: præmaximè si sequeretur statim traditio ad domum, quo magis præsens voluntas contrahentium manifestaretur, adhibitis solemnij Concil. Trident. Idem nunc probo, & nos sequitur Thomas Sanchez ubi supra, num. 25. citans etiam pro eadē sententia Anton. in dicto capite ex literis. el primero, numero nono, & Villalob. Beroi. in suis communibus opinionibus, litera M. numero 65. & Menoch. de arbitrar. iudic. libro secundo, centuria quinta, casu 460. numero 23. & 29. & cum his declarationibus est intelligenda hæc secunda conclusio principalis.

Tertia conclusio communis Canonistarum est, quod per hæc verba, iuro, vel promitto, quod te habebō in vxorem, celebratur matrimonium: sed cōtraria, imò, quod tantū celebrentur sponsalia de futuro, est verior, probabilior, & tenenda. prout eam tenuerūt antiqui Canonistæ, & est communis sententia Theologorum, vt latissimè examinauimus pro vtraque parte artic. hunc, & ita eū resoluimus d. lib. 1. Canon. questionum, cap. 21. à num. 21. cum sequentibus, vsque ad num. 36. idemq; constat ex Thom. Sanchez ubi supra nu. 16. & 18. ubi quāplurimos alios DD. pro vtraque parte refert, & tandem nos refert, & sequitur, dicens hanc nostram sententiam esse probabiliorē, & sibi non placere (prout mihi quoque non placet) moderationem Antonij Cuchi lib. 5. institut. maior. c. 11. nu. 43. nempe esse matrimonium, si addatur verbū, promitto; nempe, promitto

me habiturum te in vxorem: Placet tamen Thomæ Sanchez limitatio, quam posuimus *ubi supra, nu. 35.* quod sit matrimonium, si loci consuetudo obtineat, vt ea verba, habebō te in vxorem, importēt consensum de præfenti; vel si tunc temporis de matrimonio tractabatur, & his verbis prolatis sequatur traductio ad domum.

Tandem, licet prædicta communis opinio Canonistarum vera foret, locum nō haberet, vbi sponsalia de futuro præcessissent dicta verba denotata exequutionem, hoc modo concepto cōtractu: promitto, quod ducā te in vxorē, & tenebo te pro legitima coniuge: tunc namque propter præd. verba praecedentia, quæ sunt futuri temporis restringuntur sequentia in tempus matrimonij cōtractu, id est, cum matrimonium erit cōtractum, sicq; sponsalia de futuro iudicanda sunt: verba namque subiecta, ex præcedentibus intelliguntur *l. si. §. cui dulcia, ff. de vino, tritico, oleoque legat. & in c. sedes de rescript. & in Clem. non potest, de procurat. & in terminis ita tenent Hostiens. & Abb. in d. c. ex parte num. 7. & ibi Præposit. num. 6. Roman. & Alex. quos sequuti sumus d. lib. 1. Canon. questionum c. 21. n. 36. post Couartin 4. 2. parte c. 4. §. 1. n. 5. ad fin. eandem sententiam probarunt in d. c. ex parte Ioann. Andreas n. 3. Anton. de Butr. n. 10. Cardinal. n. 5. quæst. 2. Anchar. n. 5. Enric. num. 4. Alex. de Neuo nu. 24. & Speculat. in titul. de sponsal. in principio n. 7. Decius in c. iuravit, notabil. 3. de prob. Greg. Lopez in l. 2. tit. 1. part. 4. in glo. è prometo, Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 3. n. 4. Ludouic. Lopez in 2. parte Instructory c. 36. de matrim. fol. 1033. Manuel. Rodrig. in 1. parte summa in noua editione, c. 216. num. 6. & alios allegans Thomas Sanchez d. lib. 1. de matrim. disputatione 18. num. 16. itaque hæc est proculdubio verissima, & receptissima sententia, & iuxta mentem contrahentium verbis prolata, similiter etiam, quando verba præcedentia sunt dubia declarantur per sequentia significantia aperte matrimonium, vt non habebō aliam in vxorem, nisi te, & accepto te in vxorem: tunc namque erit matrimonium: ita tenent Ioann. Baptist. Seuerin. conf. 86. numer. 1. & 2. & Menoch. d. præsumptione 3. num. 5. quos refert, & sequitur Thomas Sanchez, d. nu. 16. ad finem.*

¹² Ex quibus deducitur, non esse veram opin. Hostiens. in d. c. ex parte, & illic Ioann. Andr. numer. 3. Anton. de Butr. nu. 10. Anchar. 7. Enric. nu. 5. Alex. de Neuo 27. Præposit. 8. Angel. in sua summa verb. matrimonium 2. num. 11. Rosel. verb. matrimon. 3. numer. 6. Syluest. eodem verb. 2. quæst. 10. dicto 5. Brunel. de sponsal. conclusione 13. numero 1. Villalob. commun. opin. litera M. num. 57. & Anton. Gabriel in 3. tom. commun. opin. verb. matrimonium: tenentium per hæc verba, nunquam te derelinquam pro alia, efficere matrimonium: non enim præd. verba significant consensum de præfenti, sicut nec illa; non habebō aliā in vxorem, nisi te, vt *infra numero 13.* dicemus: vtroq; namque casu tota oratio negatiua est, & hunc sensum habet, vt non absolute promittam coniugalem statum electurum, sed si hunc elegero, tecum promitto confaturus matrimonium, seu te habiturum in vxorem: igitur promissio sponsaliorum sub conditione, si coniugalem vitam elegerim, poterō tamen continere, atque in celibatu viuere, nec reus ero fractæ promissionis, sicuti in illa promissione: non habebō aliam in vxorem, nisi te, cum Paludan. probant Couar. in 4. de sponsal. §. 1. numer. 8. vers. ex quibus audacter: & in proprijs terminis, contra præd. priorem, & communem sententiam, de qua nunc agimus, ita consuluit Felix Maleotus, quem refert, & sequitur Couar. *ubi supra numer. 3. ad fin.* ibi, hanc etiā consuluit, & Tho. Sanchez nu. 19.

ad fin. nec cum securitate auderem consulere, iuxta communem præfatam sententiam, quæ mihi falsa prorsus videtur, licet sit communis.

Similiter inferitur ex superioribus ad decisionem alterius quæstionis, quid inducant in proposito verba illa: non habebō aliam vxorem, vel non ducam aliam, vel aliquam in vxorem, nisi te, vel non erit mihi alia vxor, nisi tu? quæ hic longa serie esset quidem discutienda, nisi hoc fecissemus *lib. 1. Canon. questionum. cap. 21. à sui princ. & per totum.* Vnde hic summarie resoluam, vt proprio loco, quæ ibi late disserui, nunc addens, quæ postea viderim per alios decisa.

Tres sunt in hac quæstione opiniones principales, quas ibidem adduxi. Prima habet per præd. verba matrimonium de præfenti censi contractum ex fundamentis, de quibus *ibi numer. 1. vsque ad num. 7. inclusiue.* Vbiq; hæc est communis nostrorum sententia, sed nu. 8. cum sequentibus vsque ad numerum 11. inclusiue eam improbauimus: nunc addo alios eandem primam sententiam tenentes, relatos per Thom. Sanch. *lib. 1. de matrim. disput. 19. num. 3.*

Secunda opinio est per præd. verba, non matrimonium, sed sponsalia tantum de futuro includi, quæ est etiam communis opinio Doctorum secundum Adriari. & alios, quos ibi retuli.

Tertia opinio vera, & tenenda est, atq; communis etiā, quod per præd. verba nō censeatur matrimonium, nec sponsalia de futuro absolute contracta, sed sub cōditione, si coniugalem vitā promittēs elegerit, vt tunc cū illa, cui fuit facta huiusmodi promissio, contrahere debeat: poterit tamen, si maluerit cōtinere, atque in celibatu viuere; neq; ex hoc reus erit fractæ promissionis, quandoquidē virtute illius, illi præcise matrimonialiter coniungere non tenetur, vt ibidē late probauimus *nu. 13. cum pluribus seqq.* Hanc etiam sequitur, & probat, nos & alios plures citans Thomas Sanchez *ubi supra, nu. 5. præsertim DD. in c. ex parte, de sponsal. Cepol. consi. 1. in ciuil. Alciat. in l. actione. num. 16. de transactio. Nauar. in Manua. Hispan. ca. 22. n. 25. & l. 4. consi. in 1. edit. tit. de sponsal. consi. 48. in secunda vero consi. 7. Grego. Lop. in l. 2. in glo. prometo. tit. 1. part. 4. & plures alios Theologos. Eandem sententiam probat, & tenet Octavian. Vulpe. de præposit. aduerby, & coniunction. significat. in dictione, nisi, num. 4. fol. 63. præmaxime attento Concil. Trident. quia consensus in matrimonio certus, non dubius, & sub verborum inuolucro, requiritur.*

Intelligenda tamen est hæc sententia, nisi ex coniecturis appareat, voluisse contrahentes per ea verba matrimonium, vel sponsalia celebrare, veluti si de hoc tunc temporis agebatur, vt tenet Alexan. de Neuo in d. cap. ex parte, n. 31. post Speculatorem de sponsal. in principio num. 3. Gregor. Lopez *ubi supra, & & nos num. 18. & Thomas Sanchez d. disputatione 19. numer. 7.*

Secundo, intelligenda est secund. aliquos, nisi contrahens diceret, nolo aliā nisi te: tunc namque dicūt ipsi esse matrimoniū, vt per Speculatorem, & Gregorium Lopez *ubi supra.* & Brunel. de sponsal. conclusione 13. num. 5. in fine. quia æquiualeat huic, volo te, & non aliā: sed hoc nō est verū, & ita merito cū Alciat. distinctionem hanc reprobauimus *ubi supra, n. 21.* secundum Thom. Sanchez d. disputat. 19. num. 6. Quare alij Authores indistincte in partem negatiuam responderunt, & loquuti sunt, & hæc de dictione, nisi. Sed quid quæso dicendum erit de dictione, quam? nempe: nullam aliam, quam te ducam, & quamuis Sor. in 4. distinct. 29. quæst. 2. art. 3. in ver. de hac autem negatiua, & Bartholom.

tholom. de Ledesma de matrimonio, dubio 25. in fine, & Petrus de Ledesma sentiant esse æquiuocam locutionem, imo Sotus ait, forsan esse sensum mere negatiuum, vt non ducam aliam nisi te; verius tamen est, idem importare in hac specie dictionem, quam, quod importat dictio, nisi: ita Couarruias in quarto, secunda parte, cap. quarto. §. 1. numero 7. & nos dicto capite 21. numero 15. Nauar. in Manual. Latin. ca. 22. numero 29. versiculo decimo. Viualdus in Candelabro aureo septem Sacrament. prima parte de sponsal. capite 4. numero 27. qui duo tenent per illa verba, nullam aliam, quam te ducam in vxorem, non constitui sponsalia, nec matrimonium, sed constringere sic promittentem, casu, quo matrimonium eligat ad ducendam illam, sicut diximus modo de dictione, nisi: quos refert, & sequitur Thom. Sanch. lib. 1. disputatione 19. n. 8. idem sentit de vtraque locutione Menoch. lib. 3. præsumptione 3. num. 8. & Marc. Ant. Cuch. lib. 5. instit. maior. tit. 11. nu. 44. De dictione, præter, videlicet, nullam ducam præter te: Soto vbi supra probat includi affirmatiuam ducendi hanc, & ita esse sponsalia, sequitur Angles in suis Florib. Theologic. questionum 1. parte. quæst. 2. de matrim. conditione difficultat. 9. folio 1035. Enriquez lib. 11. de matrimonio cap. 12. num. 7. & hæc sententia est satis probabilis secund. Thom. Sanchez vbi supra num. 9.

Ego autem, qui tertiam supra dictam opin. principalem probaui in dictione, nisi, non possum contrariam hanc de dictione, præter, sequi: quia dictio nisi, idem significat, quod dictio, præter, & è conuerso, cur igitur potius dicendum est in vna, quam in alia? Sed potius in vtraque, quod non inducatur matrimonium, nec sponsalia, & DD. loquentes in dictione, nisi, hoc tenentes idem velle credendum est in dictione, præter: secundo, hæc eadem sententia in dictione, præter, corroboratur non parum ex decisione tex. in cap. adijcimus 16. quæst. 1. vbi dicitur, statuimus, vt nullus præter Domini sacerdotes audeat prædicare: non tamen inde sequitur, posse omnes sacerdotes prædicare: & in terminis hanc sententiam tenet Enriquez lib. 11. de matrim. c. 13. nu. 4. in fin. quem refert, & sequitur Thom. Sanchez vbi supra num. 10. dicens hoc esse probabilius: imo est verius, & tenendum.

14 Illud tandem in hac materia, pro regula obseruandum est, quod in matrimonijs contrahendis in dubio, quem valorem habeant verba prolata, communis vsus loquendi attendendus, & obseruandus est: cap. ex literis. El primero, de sponsalib. & ibi communiter DD. & late cum communi probat D. Couar. in 4. de sponsalib. 2. parte c. 4. §. 1. n. 2. & Candelab. aure. 7. sacrament. de matrim. 1. parte, num. 48. & nos alios allegantes lib. 1. Canonic. questionum cap. 21. nu. 3. cum sequentibus, vbi quod etiam attendenda est loquentium qualitas, & conditio; c. solita de maiorit. & obedientia, & Ant. Cuchus lib. 5. instit. maio. tit. 11. n. 38. Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio disputatione 18. nu. 4. vbi quod etiam attendendum est, de quo tunc temporis tractabatur, si enim de matrimonio verba dubia censendum est matrimoniū cōstituere: & si de sponsalibus, sponsalia vt colligitur ex cap. intelligentia de verb. signific. & docent Palud. in 4. distinct. 27. q. 2. art. 4. conclusionem 5. n. 27. Alphons. à Veracrucē in 1. parte Speculi. art. 17. dubio 2. & generaliter in dubio faciēda est interpretatio contra eum, qui potuit apertius suam mentem declarare, argumento l. veteribus 40. ff. de pat. vt si alter ex contrahentibus dicat, se voluisse cōtrahere sponsalia, & alter oppositū ei credetur, & è cōtra: præterquam, si is, qui primoverba protulit, dixit verba certa, & clara, sponsalium, vel matrimonij, quia tunc secundum intellectu debent

intelligiverba sequentia, quia responsio intelligi debet iuxta interrogationem: l. vt responsum, & ibi cōmuniter Doctores. C. de transaction. l. si defensor. §. qui interrogatus, in fin. ff. de interrogation. actor. ibi: hic enim magis eum puto ad interrogationem respondisse: ex quo tex. communiter DD. deducunt, & notant, quod responsio ambigua, & generalis declaratur, & restringitur per præcedentem interrogationem, vt late probat Greg. Lopez in l. 26. glo. 1. tit. 11. partita 5. & Franciscus Beccius conf. 55. num. 4. lib. 1. & in terminis nostris sponsaliorum, & matrimonij ita tenent Paludan. vbi supra, & Petrus de Ledesma de Matrim. quæst. 45. art. 3. dubio 1. conclusionem 4. hoc tamen velim intelligas, quando verba sequentia sunt æquiuoca, atque dubia, vt præmisimus: secus vero erit, quando essent determinata, & clara, vt cum iudicio obseruauit Alphons. à Veracrucē in 1. parte Speculi coniug. art. 47. dubio 2. quem sequitur Thom. Sanchez d. lib. 1. disputatione 18. n. 4. ad finem: vbi etiā quod in dubio fauendum est fœminis, quia simplicius res tractare solent, faciliusque à viris decipiuntur, prout tenent Enriquez lib. 11. de matrimonio cap. 11. num. 6. Bartholom. à Ledesma de matrimonio lib. 9. fol. 1234. & Petrus de Ledesma d. dubio 1.

Et supra d. regula cōmunis deducta ex d. c. ex literis, quæ habet, quod in matrimonijs contrahendis verba prolata sint intelligenda, secundū communē vsus loquendi procedunt non solum in foro exteriori, in quo loquuti sumus, sed etiam in foro interiori animæ quando de intentione contrahentium constare nequit alias, & verba dubia sunt, sic tenet Palud. in 4. distinct. 27. quæst. 1. art. 1. num. 10. & quæstione 2. art. 4. conclusionem 5. Angel. in summa, verb. matrimonium 2. num. 8. Ludo. Lopez in 2. parte Instruct. c. 36. de matrim. fol. 1033. col. 2. quod accipiendum est secund. Thom. Sanchez d. lib. 1. de matrim. disputatione 18. nu. 8. ad fin. quando contrahentes verborum significationem intelligebant alias secus. Nam vbi esset ignorantia, deest voluntas.

Sic in dubio, an sit matrimoniū, necne, in fauorē 16 matrimonij, & pro ipso iudicandum est, nō solum in foro exteriori, vt in cap. si de sententia, & re iudic. vbi deciditur, quod duobus iudicibus ordinarijs diuersas sententias proferentibus, præfertur sententia in fauorē rei, nisi in causa fauorabili matrimonij: quem tex. adducit gloss. verb. in liberali, in cap. ex literis de probat. & ex his hanc doctrinam generalem, nempe, quod in dubio iudicandum sit pro matrimonio, tenent & probant communiter DD. in cap. ex parte, de sponsalib. Cardinal. in ca. fin. de clandest. desponsatione. Abb. in c. final. numer. 7. de desponsatione impub. Lopus allegat. 56. numer. 14. Alciat. lib. 1. respons. conf. 13. numer. 15. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumptione 3. num. 9. & plures allegans Marc. Ant. Cuchus de institut. maior. lib. 5. tit. 11. num. 156. Mascard. de probatio. conclus. 1027. num. 1. Thom. Sanch. alios allegans d. lib. 1. disputatione 18. num. 5. Greg. Lopez in l. 18. in glo. que fue dado por libertad, tit. 22. partita 3. limicans, nisi sententia esset euidenter iniqua, ex l. si pater in fine principij. ff. de inofficiis testamēto. Sed etiam in foro conscientie: quod probatur, quia in vinculo matrimonij nō est aliquod discriminē inter iudicium exterius, & interius: siquidem matrimonium, quod validum est in conscientie iudicio. erit etiā firmum in foro exteriori. Rursus, quod nullū est in interiori foro animæ, minime valebit in exteriori, tametsi iudex, qui per exteriora signa iudicare debet, pronunciet illud esse matrimonium, quod verum non est: tex. recte expensus in c. tua nos desponsal. Paluda. in 4. distinct. 27. q. 2. art. 5. in vtroque namque iudicio id agitur, an matrimonium probetur, id est, an consensus coniugalit fuerit præstitus: sed tantum

tantum versatur differentia in cognoscendi modo; in foro namque conscientiae statuitur confessioni propriae, etiam in requirētibz mille testes: in exteriori vero, non creditur ipsi consentienti in causa propria, sed testibus, alijsq; legitimis documentis: in substantia igitur nullum est discriminē inter vtrumq; forum, licet maxime differant in modo cognoscendi de qualibet re, quae in cōtrouersia versatur, & ita est intelligenda Doctorum interpretatio, quae habet *tex. in d. c. tua nos in 1. parte*, loqui in foro iudiciali, in secunda vero in foro conscientiae, quam ibi probat Abb. col. 1. & in c. quae in Ecclesiarum, de constit. & est communis hic sensus, vt alios referens affirmat D. Couar. in 4. 2. parte c. 2. num. 2. & prius in 1. parte c. 4. §. 1. nu. 9. versic. ego vero, & Greg. Lopez in l. 3. tit. 1. partita 4. in gloss. con ella: Menoch. lib. 3. praesumptione 1. numer. 30. vbi dicunt, & docent, dubitantem de consensu, & quo affectu accesserit ad sponsam, compellendum esse in vtroque foro ad matrimonium, & in vtroque foro praesumi habuisse consensum, reiecta quadā Syluestri distinctione, verb. *matrimonium 2. quæst. 15.* nisi post tale dubium contraxisset cum alia, tunc enim secundum ipsos praeferrī debet posterius matrimonium certum priori dubio: sequitur Thom. Sanch. vbi supra n. 6.

Quidquid Enriquez lib. 11. de matrimonio, capit. 13. num. 4. in fine dicat, nempe, quod licet in dubio an matrimonium sit, necne? in foro exteriori sit pro matrimonio iudicandum, attamen in foro conscientiae nemo in dubio tenetur ad onus matrimonij: non enim hoc est verum, sed quod praediximus.

17 Si tamen de intentione contrahentium constet, illi standum est in foro conscientiae, licet verba sint dubia, intelligentia namque dictorum ex causis est assumenda, dicendi, quia nō sermoni res, sed rei est sermo subiectus, vt in c. intelligentia 6. de verb. significat.

18 Hinc Hostiens. in c. ex parte in princip. & ibi Enri. numer. 1. de sponsal. Angel. in summa verb. matrimonium 2. num. 13. Syluest. verb. matrimonium 2. quæst. 10. dicto 6. & Nauar. in Manual. Latin. c. 22. num. 79. inferunt, non esse, quo ad forum conscientiae, curandum de verbis externe prolatis, quando de intentione contrahentium constat: addunt Angel. & Syluest. vbi supra, & Nauar. num. 80. adeo hoc verū esse, vt si intendant contrahere de praesenti esset verum matrimonium, quamuis verba sonent de futuro, quorum hæc est vera mens, & intentio, quod si desit intentio, & consensus internus, qualiacunque sint verba, nulla sponsalium, aut matrimonij oritur obligatio: & è contra, si adsit intentio se obligandi vinculo matrimonij, aut sponsalium, eaque manifestetur alteri aliquo signo exteriori, ita, vt ambo contrahentes intelligant, se mutuo per illa verba velle contrahere matrimonium, vel sponsalia, sufficiunt qualiacunque verba: cum enim de ratione matrimonij, vel sponsalium non sint expressa verba, sed verba, vel signa, satis est, si verbis id significantibus, vel si verba id non significant, signo externo, sibi mutuo animum indicent: ita in terminis declarat, & tenet Thomas Sanchez, d. disputatione 18. num. 2. dicens, ob hoc, optime Sotum in 4. distinct. 27. q. 2. artic. 1. post secundam conclusionem, vers. quod si; & Bartholom. à Ledesma de matrimonio dubio 8. prope fin. & Pala. Concanonicum nostrum quondā iam vita functū distin. 27. disputatione 1. folio 571. col. 2. afferere, quod licet consensus contrahentium sit de praesenti, si non sibi mutuo per verba de praesenti explicet, sed per verba de futuro, non sit matrimonium; quod etiam dixit Petrus de Ledesma de matrimonio, quæst. 45. art. 3. idubio 2. ad 7. pag. 157. & sequenti, vbi etiam, quod si contrahentes velint contrahere, & intelligant se velle ma-

trimonium inire, quomodocumque explicetur consensus, & per quacunque verba est verum matrimonium.

Quod si de intentione contrahentium constare nequit, & res dubia sit, iudicandum est in vtroque foro, iuxta communem verborum intelligentiam: sed si hæc non adsit, sed dubium omnino sit, in tali dubio pro matrimonio est iudicandum in vtroque foro, vt praediximus.

Quod adeo procedit, vt opinio singularis alicuius Doctoris celebris matrimonij sustinentis praeferrī debeat opinioni pluriū impugnantium, nisi textui aperto innitatur, iuxta de doctrinam Hostiens. in Summa de cognatione spirituali super verb. aliter DD. in rubrica de sponsalib. Barbat. cons. 6. numer. 2. volum. 1. Antoni. Gabriel tom. 2. commun. opinionum, fol. 95. col. 1. in versicul. opinio huius Doctoris, ex Menoch. plures referens lib. 2. praesumptione 71. numer. 50. cum seqq. Anton. Cuchus lib. 5. institut. maier. tit. 11. numer. 157. Nauar. in Manual. Latin. cap. 27. num. 287. sequitur alios allegans Thomas Sanchez, d. lib. 1. de matrim. disputatione 18. n. 7. vbi veram esse intelligit cū alijs, dummodo illa opinio singularis probabili rationi innitatur.

Sed non esse veram hanc sententiam probat Decius in cap. 1. num. 31. de constitut. dicens, quod communis sententia Doctorum contra matrimonium, testamentum, & ceteras causas fauorabiles praeferratur, & sequenda sit, opinioni singularis vnius Doctoris contrariae, nō enim fauore matrimonij, vel alterius similis causae videtur recedendū à cōmuni opinione, quia sic fauorabilis causae debitores sumus, quod alijs iniustitia non fiat; c. ex tenore de foro competent. & in c. final. de donat. inter virum, & uxorem. Pro quo facit etiam l. si pater in fine princ. ff. de inoffic. testam. ibi, nisi aperte iudices inique, secundum heredem scriptum pronuntiasse apparebit; quare merito hanc opin. tenet idem Barbat. cons. 3. scribit praclare columna penulti. vers. nec obstat, volumine 1. vbi intelligit superiorem opin. nisi opinio verior, & probabilior esset in contrarium, quia tunc non deberet iudicari pro matrimonio, ex d. l. si pater: addens, quod hoc sequitur omnis prudentia iuris, quem refert, & sequitur aduersus priorem sententiam Decius vbi supra, & Alciat. lib. 3. Paradoxorum c. 7. nu. 3. & 4. & in reg. 1. praesumptione 40. numer. 2. Auiles in c. 1. Praetor. in glo. fel. num. 15. ibi, item limitatur, & Cotta in 2. parte memorabilium in verb. nuptiarum causa, & Ioan. Orosio in l. 1. numer. 17. ff. de officio quaestor. vbi rerenta hac opinione, quaerit, quod ergo erit, testamenti, matrimonij priuilegium? Et respondet, id esse, vt si variae opiniones, si res dubia sit, melius is faciat, qui pro testamento, & matrimonio pronūciat; non tamen opinio singularis vnius, vel alterius Doctoris in fauorem testamenti contra communem sequenda est, quando constat clare, quod communis opinio est contra matrimonium, vel quod opinio singularis esset notorie falsa, vt constat ex Decio, & reliquis modo citatis, & tenet plures allegans contra priores Ioan. Nenizant. in sua Syllog. nuptial. lib. 5. nu. 73. & Menoch. vbi supra n. 31. hanc etiam sententiam contra priorem sequutus sum in repetitione l. vnic. num. 21. C. quando non petent. part. & verior mihi, & tenenda proculdubio nunc quoque videtur, praecipue cum etiam sit tantorum virorum iudicio probata; magna est enim autoritas communis opinionis in iudicando, & consulendo, & ideo tenenda, & sequenda est, vt latissime probat Nenizant. vbi supra d. lib. 5. n. 1. cum pluribus sequentibus, vbi pluribus modis eā ampliat, & limitat: & tamē nostrā in proprijs terminis opinionē sup. vt vidimus tenet, & probat etiā in causa matrimoniali post Decium, vbi

supra, num. 28. cum sequentibus, & tradit Auiles etiam d. num. 15.

CAPITVLVM IV.

An sponsalia de futuro post Sacrum Concilium Tridentinum celebrata obligent, eius solennitate non obseruata.

SVMMA RIVM.

- 1 Sponsalia de futuro post Sacrum Concilium Tridentinum, an obligent, eius solennitate non obseruata? & numeris sequentibus.
- 2 Sponsalia de futuro clandestina sunt omnino licita ex se, absque culpa.
- 3 Sponsalia de futuro sunt valida, licet contrahentes dispares sint valde genere, vel diuitijs, dummodo contrahens conscius sit conditionis alterius contrahentis: nisi scandalum magnum ex eo matrimonio probabiliter timeretur, vt in n. 4.
- 5 Promissio interna tantum homini facta non obligat, seclusa iuris positivi dispositione: attento solo iure naturali, vt hic.
- 6 Promissio Deo facta matrimonij contrahendi ex se, nisi alijs vestiatur circumstantijs, inualida est.
- 7 Votum firmissimo animo emissum profitendi religionem ante matrimonium consummatum, an validum sit?
- 8 An liceat habenti votum castitatis, vel religionis contrahere matrimonium animo firmissimo ingrediendi religionem ante matrimonij consummationem?
- 8 Votum matrimonij, quando ea ratione fit, quod vouens se fragilem, & frequenter carnis tentationibus succumbentem speretur, an obliget?
- 9 Votum matrimonij, quando fit in honorem Dei, & causa pietatis, an validum sit?

Hanc quaestionem latissime examinauimus in nostro tractatu de Iuramento confirmat. 1. parte cap. 51. numer. 3. cum plurimis sequentibus, vbi neruose probauimus, Sacrum Concilium ea non prohibere, nec in ipsis loqui, sed tantum in matrimonio clandestino de praesenti, ac proinde sponsalia de futuro tam iure communi, quam post Concilium valida esse, praecipue iurata, & compellendos esse contrahentes ea obseruare, & adimplere censuris Ecclesiasticis, & ita practitari communiter resoluiamus, tametsi moderata coactione vtendum in hoc sit: excipiuntur casus de quibus ibi.

Superuenit Ioan. de Segura, qui in suo Directorio iudic. Eccles. in 2. parte c. 15. num. 6. & 7. cum sequentibus, nostram praed. sententiam improbat, & firmiter inquit esse tenendum ac asserendum, post Concil. Trident. iudicem minime compellere debere, sic de futuro matrimonium contrahere promittentes ad implemmentum promissionis, sed statim sine lite, & eius strepitu esse faciendam monitionem à iudice, de qua in c. requisit de sponsal. quod si ei nō obtemperetur, compulsionem cessare discretique iudicis esse post Concil. Trident. desistere prorsus à coactione, & hæc & alia asserit praefatus Modernus iuri, rationique, necnon, & praxi quotidianæ omnium tribunalium Ecclesiasticorum contraria, & ideo merito eum postea improbauimus lib. 1. Canon. quaestionum cap. 18. post n. 10. ad fin.

Sed quo magis eius temeritas, & audacia conuincatur, referam nūc quamplurimos grauissimos Authores praeter à nobis priori loco citatos, qui nostrā sententiā expresse profitentur, & sequuntur

tanquam verissimam, ex quibus apparet satis, esse communem, & magis communiter receptam, & verissimam, ac proinde proculdubio tenendam tā in puncto iuris, quam in iudicando, & consulendo, prout etiam quotidie tenetur, & iuxta eā in praxi ante nostra scripta, & postea prout ab hinc quadraginta annis, & plus sapissime vidimus iudicata, reiecta opinione contraria Segurae, necnon & Albornoz, de arte contract. lib. 4. tit. 1. & Matienço, in rubrica tit. 1. gloss. 1. num. 45. in princip. & n. 50. in fin. lib. 5. nouae collect. reg. qui aliud inique etiam senserunt.

Nostram autem sententiam tenent Nauar. in Maximal. Latin. cap. 25. numer. 144. & lib. 3. consili. in 1. editione, tit. de voto, consil. 6. numer. 3. & lib. 4. tit. de consanguin. consil. 3. numer. 7. in 2. vero editione eodem tit. de voto consil. 3. num. 3. & lib. 5. tit. de raptor. consil. 4. numer. 3. vers. 5. & Didac. Perez in l. 1. tit. 1. fol. 39. col. 1. versic. contrarium lib. 5. ordinam. vbi inquit quod in pluribus causis ita per iudices ordinarios iudicatur, prout pluries vidit D. Spino in suo Specul. restam. gloss. 15. nu. 79. & 80. Salzed. in addition. ad pract. crimin. Canonic. Bernardi Diaz, cap. 73. vers. 9. Mendoza de pact. lib. 1. cap. 4. num. 62. Azeued. in l. 1. num. 14. cum sequentibus tit. 1. lib. 5. nouae collect. reg. Galleg. de cognatione spiritual. c. 13. Alphons. à Veracruce in appendic. ad Specul. coniug. dubio 9. Cels. in summa casuum reseruat. casu 19. Palati. in 4. sentent. distinct. 40. quaest. ultim. in fine. Enriquez lib. 11. de matrimonio cap. 5. num. 8. Ludouic. Lopez in 1. parte Instruct. cap. 85. in fine: & in secunda parte in materia de matrim. cap. 37. pag. 104. col. 1. & cap. 39. pag. 106. col. 1. Bartholom. de Ledes. de matrimonio dubio 8. pag. 1229. Petrus de Ledesma de matrim. quaest. 45. art. 5. circa secundum punctum dubio 4. fol. 180. col. 2. in fin. & in Summa de sacramento matrim. cap. 3. fol. 31. col. 2. in 4. concl. vbi quod sponsalia obligant ad contrahendum matrimonium sub poena peccati mortalis, & quod hoc docent omnes Theologi, & Iuristae: Manuel Rodriguez in sua summa 1. tom. in 2. editione, ca. 244. numer. 10. Candelabrum Aureum 7. sacrament. 1. parte cap. 4. de sponsal. numer. 28. & cap. 5. numer. 47. & Vega lib. 6. sua summa casu 104. & nouissime nos & praed. referens eandem sententiam sequitur, probat atque defendit respondens contrarijs, & à nobis in priori loco fundamenta huius sententiae mutuo accipiens Thomas Sanchez de matrim. lib. 1. disputatione 12. nume. 2. cum sequentibus, sicque est declaratum ab Illustrissimis Cardinalibus, vt post nos aliqui ex supra citatis referunt, & plures declarationes Cardinal. idem dicentes refert, & congerit Farina. in 4. parte declarat. Cardinal. super cap. 1. in Decret. de reformatione matrim. session. 24. Conc. Trident. addit, & bene Petrus de Ledesma vbi supra in d. Summa tit. del Sacramento del Matrimonio fol. 33. col. 1. & 2. quod iudices regulariter, & communiter debent compellere eos, qui sponsalia de futuro contraxerunt, vt promissionem adimpleant, alias peccant contra iustitiam, & quod in hoc conueniunt omnes DD.

Vnde male distinguit Motius de contractib. titu. de sponsalib. sub rubrica de naturalibus sponsaliorum capit. in cip. capio, & c. num. 1. fol. 169. col. 3. in princip. & sub rubric. quæ actio detur pro sponsalib. fol. 170. in princip. dicens, quod licet sponsalia obligent sub mortali, in foro tamen contentioso, qui sponsalia contraxerunt non compelluntur matrimonium contrahere, quoniā matrimonia debent esse libera, cum matrimonia coacta malū exitum habere soleant, limitat tamen hoc posterius fauore publici boni, quia tūc cōtrahens sponsalia per censurā Ecclesiasticam esset compellendus ad matrimoniū cōtrahendum, quia iudici obedire tenetur, verbi gratia, quādo publicū bonum futurum operatur, vt est alicuius regni cō-

uerfio ad fidem, vt notauit Ioseph. Angl. quem citat: veritas namque est, in vtroque foro regulariter etiam semoto bono communi, & à fortiori cum eo contrahentes spōsalia de futuro compellendos esse ad matrimonium contrahendum, & sic ad fidem, & promissionem adimplendam cum effectu, vt satis superque probatum remanet.

2 Ex quibus aperte deducitur præd. sponsalia de futuro clandestina esse omnino licita ex se absque culpa, vt in terminis verius tenent, & probant Veracrux, *ubi supra d. dubio 9. fol. 44. §. ad dubium*, & Ludouic. Lopez *in secunda parte Instructor. in materia de matrimon. cap. 37. vers. 1041. col. 2.* & Salzed. *ubi supra d. c. 73. vers. 9. §. ex quibus*, & Petrus de Ledesma *de matrimonio quæst. 45. art. 5. circa secundum punctum, dubio 4. vbi refert responsum Cardinal. huiusmodi: præceptum Concilij Tridentini, quod matrimonium celebretur coram parcho, & testibus non extenditur ad sponsalia: & dicit esse peccatum mortale ea non adimplere: quod etiam contra alios bene probat Thomas Sanch. d. lib. 1. de matrim. disputatione 13. n. 1. §. 2.*

3 Imo etiam valida sunt sponsalia præd. de futuro, licet contrahentes dispares sint valde genere, vel diuitijs, dummodo contrahens cōsciū sit cōditionis alterius cōtrahentis, quia tunc videtur velle cedere iuri suo, & excessus donationem facere, ita tenet Alphons. à Vera Cruce *in tertia parte sui Specu. coniug. art. 19. conclus. 2.* Cordoualib. 1. *sui questionar. quæst. 13. dicto 1.* & Molina Theolog. *de Iustitia, & Iur. tom. 2. disputatione 271. fol. 113.* dicens, quod quamuis puella nobilis, & viuēs malefaciat cōtrahendo spōsalia contra patris voluntatem, cum ignobili, aut paupere, eo quod exequutio esse nequeat sine aliorum scandalis, & ipsius puellæ dedecore, & ita prodigi, & cum peccato promiserit, tenetur tamē, & quod nemo auderet affirmare oppositum, eo quod sit contra Ecclesiæ praxim, huiusmodi fidem seruare cogentis, quem refert, & sequitur Tho. Sanchez lib. 1. *de matrim. disputatione 14. nu. 2.* tametsi Nauar. *in Manual. c. 16. n. 18.* contrarium teneat, quando inæqualitas est magna, sed potest eius opinio saluari, vt infra statim dicemus in casu sequenti.

4 Superior tamen sententia affirmatiua limitanda est, nisi scādalum magnum ex eo matrimonio probabiliter timeretur. Nam virtus iustitiæ obligare non potest ad actum, qui sine peccato adimpleri non potest: sed contrahere matrimonium cum magno illo scandalo est aperte lethalis culpa, quia notabiliter charitas proximi læditur, dissoluitur parentum pietas, & cognatorum amicitia: ergo, &c.

Hoc idem probatur, aut saltem colligitur ex text. *in c. cum in tua de spons. ibi*, de fama, vel scandalo: *ubi gloss. verb. scandalo Abbas numer. 4.* Alex. *de Neuo num. 6.* Præpos. *num. 2.* dicentes, quod quando vehementer scandalum timetur ex matrimonij contractu inter contrahentes consanguineos, potest, & debet iudex interdicare matrimonium, ita etiam tenet Abb. *in c. requisit n. 4. de sponsal.* quod Ecclesia non debet compellere implere sponsalia, quoties rixæ inter parentes contrahentium probabiliter timeantur, & melius hoc expresse tenent, & docent Fel. *conf. 26. num. 21.* & Nauar. *d. c. 16. nu. 18.* Menoc. *conf. 1. num. 44.* & 66. *volumine 1.* & Cordou. *d. quæst. 13. paulo post princip.* & nos lib. 1. *Canonic. questionum cap. 20. §. 23.* Capua lib. 2. *decis. 78. num. 3.* Ludouic. Lopez *in 1. parte Instructor. cap. 76. in 2. editione, fol. 189. col. 2.* loquuti sumus, quamuis sequuta sit virginis defloratio sub spe matrimonij futuri, quod quidem verum est propter præcedentem rationē secund. Tho. Sanch. *d. lib. 1. disputatione 14. n. 3.* vbi etiā, quod idem dicendū est, licet nulla sit inter contrahentes

disparitas secund. Ludouic. Lopez *ubi supra*. Sed quod caute hoc scandalum est considerandum, quia non sufficit quodcunque, cum sæpe vanæ minæ iactentur, terroresque opponuntur, & discordiarum pericula intentantur, quæ tamen experientia teste, vbi defuerit ille impetus, & matrimonium celebratur, & in nihilum recidunt, facileque animi conciliantur, sedaturque omnis tempestas: idē probat, quoties est timor probabilis pessimi exitus, vt odij capitalis inter ipsos contrahentes secund. Menoch. *ubi supra d. n. 66.* & nos *n. 23.*

Hinc inquit Sanchez *ubi supra num. 4.* quod nos docemus *d. num. 23.* nempe posse patrem impedire sponsalia filij contra eius voluntatem inita: esse intelligendum, quando scandalum dictum probabiliter timeretur, alias secus: sed nos *ubi supra d. n. 23. §. a num. 17. cum sequentibus* loquuti recte sumus, quando scilicet ex huiusmodi matrimonio filij cum indigna contrahentis summa discordia, & odium inter patrē, & filiū induci posset: quod sufficit, siquidem ex hoc scandalum probabiliter timeri potest.

Quamuis autem superiora vera sint, promissio tamen interna tantum homini facta, non obligat, seclusa iuris positivi dispositione, attento solo iure naturali, nempe, si mente aliquis se obliget, nō vero per modum voti, sed foeminæ adducendam illam in vxorem. Ita tenet D. Thomas 2. 2. q. 88. art. 1. *in corpore, & in 4. distinct. 38. quæst. 1. art. 1. quæstiuncula prima*, Abulens. *cap. 30. Num. quæst. 44.* Angles *in suis Florib. Theologic. quæstion. 2. parte, in quæstione de voto, art. 2. in 4. difficultate*, est communis sententia Iuris prudentium secund. Magistrum Aragon super Thom. *ubi supra art. 3. fol. 992. in vers. dico: & in versicul. de eadem simplici: & nos lib. 2. Canon. questionum ca. 22. numer. 4.* Mercad. *lib. 6. de contractib. cap. 16. §. en todos estos.* Garfiam *de contractib. 1. parte cap. 3. fol. 41.* Ludou. Lopez 1. *parte Instructor. in 2. editione cap. 177. §. ad quæstionem existimo.* Cordoua *in sua Summa quæstione 133.* Enriquez lib. 13. *de excommunicat. ca. 17. num. 5. in commento litera I.* Manuel Rodriguez 1. *tomo sue Summæ in 2. editione cap. 95. statim in princip. & dicit esse probabile* Molina Theolog. *in 2. tomo de Iustitia, & Iur. tractatu 2. disputat. 266.* & huic adhæret Thom. Sanchez *de matrimonio, lib. 1. disputatione 3. n. 5.* alios allegans, quāuis *n. 4. in fine* asserat, contrariā esse satis probabile, quam tenuerunt Ledesm. *in secundam partem 4. quæstione 18. art. 1. dubio 13.* & Palacios lib. 5. *de contractib. cap. 11. §. Porro vt meam*, Mendoça lib. 1. *de pactis cap. 4. nu. 8.* & in eā magis inclinant Soto, & Angles, & Aragon, necnon & Molina *ubi supra*. Sed prima negatiua est verior, communis, & tenenda, vt patet ex supradictis.

6 Promissio autem Deo facta matrimonij contrahendi ex se, nisi alijs vestiatur circūstantijs inualida est, impedit enim cœlibatum, qui dignior est matrimonio, vt definitur à sacro Concil. Trid. *sessione 24. Cano. 10.* inquit enim: Si quis dixerit, statum cōiugalem antepōnendū esse statui virginittatis, vel cœlibatus & nō esse melius, ac beatius manere in virginittate, aut cœlibatu, quam iungi matrimonio, anathema sit. votū enim est promissio melioris boni, secund. Tho. per omnes receptū 2. 2. *quæst. 88. art. 2. in corpore in fin. vt docuimus lib. 2. Canonic. questionum cap. 22. numer. 1.* quod optime probat Aragon *de Iustitia, & Iur. in 2. 2. D. Thom. quæst. 88. de voto, ar. 2. pag. 682. col. 1.* obligabit tamen huiusmodi votum contrahendi matrimonij eo casu, quo matrimonium esset in præcepto, vt, si vouens deflorauerit virginem fide data de matrimonio; quia tunc præstantius est matrimoniū, quia est in præcepto: itē quādo ex eo matrimonio speraretur vtilitas maxima totius reipublice: vt pax inter Principes Christianos,

B iij bello-

bellorumque sedatio, vel copiosa infidelium conuerfio; tunc namque vtilius effet ad Dei honorem matrimonio copulari, vt docet Thom. Sanch. *lib. 1. de matrim. disputatione 4. n. 1.* vbi alia adducit in proposito.

- 7 Dubitari tamen contingit, an votum firmissimo animo emissum profitendi religionem, ante matrimonij consummationem validum sit? Et valere votum matrimonij si vtrunque votum castitatis emissum sit, vt contingit in matrimonio Beatæ MARIAE Virginis, probat Dominicus à Soto *lib. 7. de Iustitia, & Iur. quest. 1. art. 3. in vers. sed ais saltem licere*: quia hoc votum est de re bona, vt de sacramento, eiusque gratia recipiendi, & quia non præcludit viam ad maius bonum, cum ante matrimonij consummationem possit vouens ingredi religionem, idque in animo habeat.

Cæterum notum est, validum esse id votum, si esset aliqua particularis ratio ob quam ad Dei honorem id matrimonium expediret, vt euenit in matrimonio Beatissimæ Virginis MARIAE.

Secluso tamen hoc casu nullo modo esset validum, vt docet Magister Aragon *vbi supra*, & probat ex professo Thom. Sanchez *vbi supra, nu. 2.* cui opitulatur alia ratio, nempe, quod eo animo contrahens illudere videtur sacramento, & notabilem iniuriam infert puellæ, nam cogit ipsam absque nuptijs esse, donec ipse profiteatur: etsi egrediatur, esse vxorem monachi cum suo dedecore, & eo professo, non ita facile alij nubet, & suspicionis nota non leui afficietur: existimabunt enim multi eam desertam esse ob aliquod vitium: decipit etiam in re graui puellam, nulla enim hoc animo cognito ei nuberet: insuper, priuat eam interim redditione debiti, si ab ea petatur: & præterea exponitur, sic contrahens manifestissimo periculo mutandi animi, & sic violandi votum.

An autem liceat habenti votum castitatis, vel religionis contrahere matrimonium animo firmissimo ingrediendi religionem, ante matrimonij consummationem, dicemus *1. cap.*

- 8 Addit præterea Sot. *vbi supra vers. contra hanc autem*, quem sequitur Aragon etiam *vbi supra col. 2. §. sed restat nunc*, & alij Moderni, non obligare etiam votum matrimonij, quando ea ratione fit, quod vouens se fragilem, & frequenter carnis temptationibus succumbentem speretur. Contraria tamen sententia in hoc est verior, & tenenda, imo quod huiusmodi votum obliget ad ducendam vxorem, vt late eam probant, & tenent Caietan. *in 2. 2. q. 88. art. 2. dubio ultim. Nauar. in suo Manual. Latin. cap. 12. num. 43. in fin. Bellarmin. lib. 2. de monach. cap. 14. Angles in suis Florib. Theologic. questionum. 2. p. quest. 1. de voto art. 1. difficult. 12. Ludouic. Lopez in 1. parte Instructor. cap. 44. §. votum absolute. Philarc. de officio Sacerdot. 1. tomoparte 2. lib. 3. cap. 17. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 6. num. 5. Molin. Theolog. 1. tomoparte de Iustitia, & Iur. tractatu 2. disputatione 149. §. verum enim vero. Manuel Rodriguez in sua Summa 2. tom. cap. 94. num. 14. quos refert, & sequitur, dicens quod eam tenent communiter Iuniores docti. Thom. Sanc. d. lib. 1. disputatione 4. n. 7. vbi n. 8. respōdet fundamentis contrariæ sententiæ: hæc igitur secunda est magis communiter recepta & verior.*

- 9 An autem validum sit voti matrimonij, quando fit in honorem Dei, & causa pietatis late agit pro, & contra Sanchez, *vbi supra, num. 9. cum sequentibus*, & tandem resoluit non valere, nisi fiat sub conditione, videlicet, si ducturus sum vxorem, ducam pauperem.

CAPITVLVM, V.

An sufficiat acceptatio sponsalium absque repromissione, vt vterque contrahens remaneat obligatus.

SVMMARIVM.

- 1 Acceptatio sponsalium an sufficiat absque repromissione? & numeris sequentibus.
- 2 Tacens videtur consentire quantum est in sui fauorem, non vero in sui præiudicium.
- 3 Is, qui fidem dedit alteri acceptanti de contrahendo matrimonium, obligatur ad id contrahendum, non quidem sponsalium vi, cum nulla sint, sed vi simplicis promissionis acceptatæ: nisi alter post acceptationem diu distulerit repromissionem & matrimonium perficere, vt in num. 4. & quid si promissor tempus ad complendam suam fidem adiecerit? num. 5.
- 6 Sponsalium repromissio mutua, etiam gratis facta, est obligatoria.
- 7 An promissio simplex matrimonij non mutua, ab altero tamen acceptata absque repromissione, obliget sub culpa lethali, an vero veniali tantum? & numeris sequentibus, vbi late probatur pluribus fundamentis, quod obliget sub culpa mortali: & numer. 10. quod hoc intelligatur, modo quis vere promiserit, cum animo se obligandi, secus si facta sit promissio, vt hic, secundo intelligitur, modo exprimitur in promissione, causa ipsius promissionis, vt in nu. 11. intelligitur tamen hoc, vt in num. 12. tertio intelligitur principalis sententia præd. nisi res sint notabiliter mutata, vt in num. 13.
- 14 Quæ sit materia gravis in promissione simplici, vt eius violatio sit mortalis culpa?
- 15 Promittens generaliter vnum sacrum cum animo se obligandi, si id omittat, an delinquat mortaliter, necne? distinguitur, n. 16.

PArtem affirmatiuam in hac quæstione tenent Palud. in 4. distinctione 27. quest. 1. art. 1. numer. 4. Alphons. à Veracrucis in appendic. ad Specul. coniug. dubio 9. ad secundum fol. 44. & videntur tenere D. Anton. Archiepiscopus Florentin. in 3. parte sue Summat. 1. cap. 18. in princip. Summa Rosela verbo sponsalia num. 1. & Syluest. eodem verb. in princip. dum dicunt, esse sponsalia, si alter se acceptare ostenderit à contrario sensu: & Summa Tabiena verb. sponsalia quæstione 3. num. 4. in fine, & Nauar. in Manual. Hisp. ca. 22. n. 22. dum asserit, non esse sponsalia, si altero promittente, alter minime acceptat.

Hæc tamen sententia, quamuis vera sit, quatenus habet ex parte promittentis esse sponsalium fauorem acceptantis, ita vt is promittens compelli possit ad implendam præd. promissionem: attamen, quatenus dicit acceptantem remanere itidem obligatum ad idem absque alia repromissione, vera quidem non est, nec tenenda, sed potius contraria: imo quod requiratur mutua promissio ad hoc, vt vterque maneat obligatus. Quod primo probatur, quia in dubio obligatio inducenda non est quoties ipsa non intercedit, cum sit contra possessionem voluntatis suam libertatem possidentis, sed acceptans tantum promissionem, hoc solum facit in sui fauorem, nec se vicissim idem facere adiecit, ergo non remanet obligatus, quod ex eo verissimum efficitur.

Quod tacens videtur consentire, quantum est in sui fauorem, non tamen in sui præiudicium, gloss. iunct.

iunct. *tex. in reg. qui tacet de regul. iur. in 6.* Innocent. *in cap. in Genes. de electione, numer. 8.* Abb. *num. 1.* Felin. *num. 19. in cap. nonne de præsumpt.* Couar. *in practic. quæstionibus ca. 15. num. 5.* late Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumptione 42. num. 4.* Pacian. *lib. 1. de probat. cap. 30. numer. 4.* unde taciturnitas non est sufficiens consensus signum ad obligandum personam, iuxta *glos. in l. filius famil. 8. verbo non probatur de procurat.* Dyn. *in d. reg. qui tacet.* Pacian. *d. lib. 1. cap. 29. num. 15.* ergo similiter acceptans promissionem, censetur solum acceptare in quantum est in sui fauorem, ut promittens maneat sibi obligatus, non autem in sui præiudicium, ut ipse obligetur. Secundo idem probatur, quia obligatio est onus, & iuris vinculum, hoc autem absque promissione, vel repromissione expressa, aut saltem tacita ex signis æquipollentibus expresse non inducitur, præsertim, cum sit stricti iuris, *l. quicquid astringenda cum simil. ff. de verb. oblig.* ergo, &c. Tertio, quia nullus contractus fit, nec celebratur sine consensu utriusque partis, ut patet *ex titulo instit. de obligat. ex consensu vel quasi, &c.* Sed acceptans promissionem alterius, minime se obligat, ergo obligatus non remanet: hinc *l. Regia secunda tit. 16. lib. 5. novæ collect. Regiæ* requirit ad hoc, quod quis remaneat obligatus, ut constat, *que aliquo se quis obligat à otro por promission, o por algun contracto, o en otra manera*, ut ibidem cauetur, in nostro autem casu hoc non apparet, sed tantum de acceptione in sui fauorem promissionis alterius, igitur acceptans non remanet obligatus, si de alio non constat.

Quarto, quia contra eum, qui potuit legem apertius dicere, & non dixit, est facienda interpretatio, ut *in l. veteribus ff. de pæst. cum simil.* sed hoc promittens potuit apertius dicere exposcendo repromissionem alterius, & non fecit: ergo sibi imputet.

Quinto, & ultimo huic sententiæ fauet practica communis, quæ utriusque contrahentium mutua promissionem requirit, atque desiderat, ergo, &c.

Nec obstat si in contrarium replices ex sola acceptione promissionis sponsalium resultare tacitam repromissionem, quæ sufficit, quia taciti, & expressi idem est iudicium, *l. cum quid, cum simil. ff. si cert. pet.* non enim potest verificari acceptatio in hac specie, quin etiam videantur ex utraque parte contracta sponsalia: nam respondemus, quod acceptatio præd. potest sumi de per se solum, absque tacita, nec virtuali repromissione; in hunc videlicet sensum, si acceptans voluerit alteri promittenti ei matrimonialiter consentire, & sic in fauorem tantum acceptantis, non vero, quod ipse acceptans videatur ex hoc solo obligatus ad contrahendum matrimonium, ita ut ad hoc absque ipsius consensu inuitus compelli possit, & sic in sui fauorem, cum in hac specie fauor separari possit ab odio, & sic à præiudicio.

Quibus fundamentis merito hæc secunda pars verior efficitur, quam tenent Dominicus à Soto *in quarto, distinctione 27. quæstione quarta. articulo primo, post primam conclusionem versicu. in contrarium tamen,* & Ludouicus Lopez *in secundo tomo Instructor. in materia de matrimonio cap. 36. folio 102. §. præterea quoniam*, & Petrus de Ledesma *de matrimonio quæstione 43. articulo 1. dubio 1. §. in hac difficultate. versicu. sit conclusio. in solutione ad 6.* & voluit idem Author *in summa de Sacramento matrimon. pagina 30. columna 1. in versicu. lo secundo,* & Thom. Sanchez *de matrimonio lib. 1. disputatione 5. n. 5.*

3 Ex qua verissima, & tenenda sententia deducitur, eum, qui fidem dedit alteri acceptanti tantum

de contrahendo matrimonio, obligari ad id contrahendum, non quidem sponsalium vi, cum nulla sint, sed vi simplicis promissionis acceptatæ: ita tenet Guilielm. quem refert, & sequitur Diuus Antoninus Archiepiscopus Florentin. *in tertia parte sue summæ tit. 1. cap. 13. in princip. versicu. notà ergo*, Summiltæ verbo sponsalia, nempe Tabien. *quæstione 3. num. 4. in fine, Armill. numero 3.* Soto *in 4. distinctione 27. quæstione 2. articulo 1. post primam conclu. versicu. in contrarium.* Nauar. *in Manual. Latin. cap. 22. numero 25. in princip. Bartholom. à Ledesma de matrim. dubio 8.* S. annotare oportet hic primum: Ludouic. Lopez *in secunda parte Instructor. in materia de matrim. cap. 36. folio 103. §. perpendendum est, & folio sequenti. §. præterea quoniam* Petrus de Ledesma *de matrimonio quæstione 43. art. 1. dub. 1. ad sextum.* Seguta *in secunda parte director. cap. 15. numero 14.* Manuel Rodriguez *in prima parte sue summæ, in secunda editione cap. 244. numero 1. conclusionem 1. & ita teneo*, estque recepta sententia, quicquid contrarium velit Veraerux *in appendic. ad Specul. coniug. dubio nono, ad secundum. folio 44.* & Molin. *de Iustitia, & Iure in secundo tom. tractatu secundo, disputatione 263. folio 69. ante §. non desuerunt*: contra quos priorem sententiam probat, veram esse dicens, quando matrimonij promissio fit gratis, & liberaliter, tunc namque altero acceptante promissionem nec repromittentem solus promittens obligatur, Thomas Sanchez *de matrimonio lib. 1. disputatione 5. n. 12.*

Qui post Sotum, & Ludouicum Lopez *ubi supra* eam limitat, quoties alter post acceptionem diu distulerit repromissionem, & matrimonium perficere, tunc namque censetur contemnere, atque ita, qui promissit manebit liber ex tacita promissione, & inquit Sanchez ibidem, hoc tempus arbitrio prudentis, atque attentis circumstantiis occurrentibus perpendendum esse.

Verum hæc restrictio vera non videtur, siquidem promittens nullum tempus adimplendi suam promissionem adiecit, sibi que imputet, quare id non expresserit, nec sufficienter constare videtur ex sola dilatione acceptantis, quod censeatur ipse promissionem præfatam contemnere, cum sciat eam durare, nec promissor instet pro eius adimplimento, nec acceptans insinuet suum contemptum, & sic poterit ipse quandocunque ille promissor voluerit cum alia persona contrahere matrimonium, opponere se eius monitionibus, atque petere, ut fides prius sibi data adimpleatur, & iudex debet hoc sua sententia præcipere, & pronunciare quid tenendum.

Ego quidem in hac specie, quando scilicet nullum tempus exprimitur, quo promissor adimplere debeat suam promissionem contrahendi matrimonium cum ea persona præsentī, & acceptanti absque repromissione eiusdem censeo verius, & tenendum esse contra præd. restitutionem Soti, Ludouic. Lopez, & Sanchez ex modo relatis fundamentis, quæ magis astringunt, quam contraria, & sic quod licet alter acceptans tantum, post acceptionem diu distulerit repromissionem, & matrimonium perficere, non tamen ex hoc promissor liber remaneat, cum nec etiam huiusmodi remaneret, si ambo simul promitterent sibi inuicem matrimonium contracturis, & alter postea diu id adimplere distulerit: limbo tamen hoc duobus modis. Primo, quando ille promissor requireret acceptantem in iudicio, ut perficeret cum eo matrimonium infra breuem terminum à iudice assignandum, eo ipse acceptans renueret id adimplere tunc namque merito, quod promissor liber remaneat, accusat demum contumacia, & à

iudice litera concessa ad contrahendum cum alia persona, extra iudicium fieret, si acceptans id, recusaret. Secundo, quando de contemptu promissionis iuridice constaret: secus, si taciteis contemptus coniectari praesumatur per supradicta.

5 Quod si promissor tempus ad complendam suam fidem adiecerit, tunc distinguendum erit profecto tempus in hunc modum, aut enim id tempus adiectum fuit, non quidem eo animo, ut post dictum tempus promissio finiretur, sed simpliciter in fauorem acceptantis, aut per modum finiendae obligationis, hoc est promissionis, in primo casu numero 3. liberabitur per lapsum diu temporis, in secundo vero liberabitur altera parte ante cursum temporis, vel contemnente petere implementum praed. promissionis: & hoc quidem ex mente, & animo externo promittentis, & acceptantis, iuxta quem iudicandum est: quod igitur remedium dabimus promissori in prioribus duobus casibus, ut liberetur a sua promissione perpetua? hoc profecto, ut petat a iudice Ecclesiastico competenti, ut assignet acceptanti terminum breuem, intra quem, vel in assignato ab ipso promissore compellat eum, vel eam ad repromissionem actualem cum effectu mutuo faciendam, & adimplendam, ita ut alias promissor liberetur a praecedenti sua promissione, & ei detur licentia, ut libere possit cum altero, vel altera contrahere, & cum hac declaratione, & distinctione, non vero alias procedere potest praed. Modernorum limitatio.

6 Verum si repromissio sponsaliorum mutua, etiam gratis facta sit, proculdubio erunt sponsalia obligatoria: promissio vero sola respectiue ad repromissionem sequi debentem facta per modum contractus requirit necessario, ut obliget, quod sequatur repromissio, & dum ea non accesserit, prior promissio non est efficax ad obligandum promittentem, sed potest promittens libere, & tuta conscientia a fide praestita resilire, & poenitere, ut bene probat Thomas Sanchez d. lib. 1. disputatione 5. numero 14. ubi quod in utroque foro fides adhibenda est priori assenti consensum reuocasse, ut aduertit Anton. de Butr. in cap. penultim. numero quarto, de sponsal. quia in dubio praesumitur sub ea conditione consensisse, si alter statim repromittat, & numero 15. agit Sanchez, quando censetur per modum contractus, & quando gratis promittere? & resoluit, promittentis intentioni standum esse: quod si de ea non constet, ex coniecturis desumptis ex antecedentibus deprehenditur, quia si de matrimonio inter eos contrahendo tractabatur, manifestum est promissionem non esse gratuitam: si autem nullatenus de hoc sermo erat, sed ob aliquod beneficium acceptum, quasi se gratum exhibens promisit, censetur ex gratitudine, ac beneuolentia promississe, & non per modum contractus respectiue, & in dubio iuxta sponsalium naturam, quae est, ut sit contractus mutuus, & respectiuus promittere; quare altero non repromittente, minime tenebitur.

7 Dubitatur tamen, an promissio simplex matrimonij non mutua, ab altero tamen acceptata, abque repromissione eo casu, quo praediximus obligare, obliget sub culpa lethali, an vero veniali tantum? & in hoc utramque opin. seclusis alijs circumstantijs probabilem dicit Petrus de Ledesma in sua summa de sacrament. matrimon. cap. 3. folio 32. columna prima ad fin. & columna sequenti, qui magis se inclinare videtur in partem mitiorem, nempe, tantum obligare sub veniali culpa, nisi essent circun-

stantiae obligantes ad mortalem culpam, veluti si promissio facta fuisset in pretium, vel solutionem corporis mulieris, vel si ob praed. promissionem mulier incurrisset in damnum remanendi innupta: idem Ledesma de matrimon. quaestione 47. articulo quinto, dubio secundo, conclusione 1. folio 255. eandem sequitur Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 2.

8 Fundatur haec sententia ex opinione tenentium simplicem promissionem acceptatam generaliter obligare tantum sub veniali culpa, qui sunt Caiet. 2.2. quaestione 113. articulo 1. dubio 4. & in summa verbo perfidia, ubi & Armill. numero vnic. Soto in quarto, distinctione 20. quaestione 2. articulo 2. paulo ante §. at vero: quamuis Franciscus Garfia de contract. prima parte, ca. 3. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 2. & lib. 13. de excommunic. cap. 17. numero 5. & 6. ubi addit, non implentem hanc promissionem, non teneri ad restitutionem, nisi post iudicis sententiam.

9 Ego vero in utroque casu proculdubio teneo contrariam sententiam, quam censo esse veriorē, & receptiorem, atque omnino tenendam, eo quod promissio simplex sponsaliorum acceptata in materia graui, prout haec est, obliget sub mortali. Secundo, quia idem est dicendum generaliter in alia quacunque simplici promissione acceptata extra sponsalia, ut obliget sub peccato mortali in materia graui: Primum probatur ex fundamentis secundae, quae sunt vrgentissima, quorum septem congerit nouissime Thom. Sanchez lib. 1. de matrim. disputatione 5. numer. 20. & praecipua sunt sequentia.

Primum, quia excommunicatio ferri non potest, nisi pro peccato mortali, ut probauimus lib. 2. canonic. quaestionum. cap. 26. numero 16. sed pactum non seruans potest excommunicari, ca. 1. de pact. cum simil. ergo peccat mortaliter praed. promissionem non seruans.

Secundum, quia fides praestita etiam hosti est seruanda, capit. noli 23. quaestione 1. cum similib. ergo signum est, eius fractionem, esse culpam mortalem.

Tertium ex cap. qualiter de pactis: illi studiose agendum est, ut ea, quae promittuntur, opere compleantur, Abbas ponderat verbum, promittuntur, ut loquatur de simplici promissione.

Quartum, quia inter simplicem loquelam, & iuramentum Deus non constituit differentiam, capit. iuramenti 22. quaestione 5. quod explicat Abb. ubi supra in fine quo ad obligandum, licet grauius peccet iuramenti transgressor: ergo obligat ad mortale.

Quintum, quia seruare fidem non solum pertinet ad veritatem, sed etiam ad iustitiam, ut ait Cicero lib. primo de Officijs.

Sextum, quia quandocunque in foro exteriori iure quis compellitur adimplere promissionem, tenetur etiam ex lege iustitiae implere in foro interiori sub mortali, ut fatetur Caietan. author contrariae sententiae in summa, verbo perfidia, & corroboratur, quia in utroque foro idem seruandum est, ubi forus exterior non innititur falsae praesumptioni, neque in poenam, quae iudicis sententiam desiderat, ut recte docent Sotus lib. 4. de Iust. & Iur. q. 5. art. 3. vers. quarto arguitur. D. Couar. in c. cum esses num. 7. de testament. Ledesma in 2.4. quaest. 18. artic. 1. dubio 12. fol. 217. col. 2. in principio, sed promittens cogitur in foro exteriori stare promissioni, ut in d. cap. 1. & in cap. qualiter, de pact. & in l. 2. incip. Pare sciendo, & c. titulo 16. lib. 5. nonae collect. regiae: nec lex haec poenalis est, aut falsae praesumptioni innitens: ergo & in foro interiori obligat: quibus fit, ut ad restitutionem

tionem quoque iste promittens teneatur, & ideo merito hanc partem, scilicet, quod promissio simplex acceptata generaliter obliget, non solum in foro exteriori, sed etiam in interiori animæ sub pœna peccati mortalis, tenent quamplurimi Authores, estque verissima, communis, & receptissima sententia, vt pater ex Thoma Sanchez d. lib. primo, disputatione 5. numero 20. qui eos citat, nempe Abb. in d. cap. qualiter in fine. Anto. de Butrio in d. cap. 1. numero 2. de pact. & ibi Fortunius numero 30. Alexan. de Neuo in cap. debitores, numero 9. de iure iurando. Angel. in summa verbo pactum, numero 4. Tabien. quæstione 2. numero 3. Syluest. quæst. 4. & verbo lex. quæstione 10. dicto 12. Nauar. in Manuali Latin. capit. 18. numero 6. D. Couar. de pactis in 6. secunda parte §. 4. numero 13. in vers. quidam autem, Ioan. Molin. de differentys inter forum conscientia, & contentiosum, different. 17. Mendosa ap pact. lib. 1. cap. 4. n. 2. cum sequentibus, qui numero ultimo concludit, teneri restituere non implentem promissum, eumque cum promissio facta est posse occulta compensatione uti; Theologi, & tãquam plures hanc sententiam tenuerunt, nempe idem Caiet. 2. 2. quæstione 88. art. 1. in princip. dicens, promissionem simplicem de re leui non obligare ad mortale, secus de re notabili: Richardus in quarto sentent. distinctione 88. articulo 3. quæstione 3. & ibi Dionys. quæstione 2. §. queritur, Abulen. cap. 30. numero 50. ad 52. & cum Guillier. D. Anton. 2. parte titulo 10. cap. 1. §. 4. Soto de Iustitia, & Iur. lib. 7. quæstione 2. art. 1. ad primum, versat vero Medin. lib. 5. de sacror. homin. continentia cap. 23. vers. sed ais. Nauar. lib. 2. de restitutione in noua editione cap. 2. numer. 7. corol. 3. numer. 329. Angles in florib. Theolog. quæstionum 2. parte, quæstione 1. de voto articulo 2. difficult. 3. conclusionem 1. Barthol. à Ledesma dubio 8. de matrimonio §. adnotare oportet. Aragon 2. 2. quæstione 88. articulo 3. folio 991. §. hoc tamen non obstant, Ludouic. Lopez in prima parte Instructor. in secunda editione cap. 180. §. porro, & hæc, & lib. 2. de contractib. c. ultim. ad fin. vers. at vero, Manuel Rodriguez in secundo tom. suæ summæ cap. 27. in princip. Mercad. lib. 7. de contract. cap. 16. statim in princip. Michael Palat. lib. 5. de contractib. ca. 11. §. est igitur, vt summam: & hanc ego semper tenui, consului, teneo, & doceo omnino tenendam, quos Authores ideo retuli hic, licet sint congesti per Thomam Sanchez ubi supra, qui eam quoque sequitur, vt facile lector videat, quam temerarium esset discedere ab hac verissima, & sana doctrina tantorum Patrum, non obstante opinione nonnullorum contrarium tenentium, quam nec veram, nec probabilem, nec securam esse censeo.

Ex quibus manifeste remanet probata prima superior sententia, quam tenuimus, & docemus, nempe promissionem simplicem sponsalium acceptatam, quo casu diximus obligare, obligare quidem sub peccato mortali, vtpote super re, & materia graui, quam in terminis nostris nuncupatim tenet. & probat Bartholom. à Ledesma dubio 8. de matrimonio §. annotare hic oportet primo, & Thomas Sanchez d. disputatione 5. numero 26. lib. 1. de matrimonio.

10 Superior tamen receptissima sententia, & tenenda, quæ habet, simplicem promissionem acceptatam, generaliter obligare in foro interiori sub peccato mortali, intelligi debet modo quis vere promittat animo se obligandi, quoniam si ficta sit promissio non tenetur promittens ex vi illius adimplere, vt in qualibet obligatione voluntaria traditur in l. obligationum, la primera. ff. de actio. & oblig. & de promissione l. 1. titulo 15. partita quinta, ibi, Promission es otorgamiento, que fazen los homes por palabras, e con intencion de obligarse, expressa l. 2. in

principio, ibi, pareciendo, que alguno se quiso obligar, titulo 16. lib. 5. nouæ collect. reg. Matienço in l. 7. glossa secunda, num. 19. titulo 10. eodem lib. 5. & plures ex Theologis supra citatis, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez, ubi supra numero 21. dicens, quod ex hoc plurimæ promissiones possunt excusari à mortali, quia per eas non intendunt homines se obligare præcise, sed ex quadam beneuola honestate, vtpote si promittens, requisitus, vt promissionem iuramento confirmet, id recusat, non ob reuerentiam iuramenti, sed ne teneat mortali; vel si quando promitteret interrogatus, an vellet se obligare ad mortale, responderet negatiue, Caiet. 2. 2. quæst. 88. Ludouic. Lopez in 1. parte instruct. in 2. editione, cap. 180. Aragon ubi supra, fol. 992. Hæc exempla nõ arctant regulam prædictam, quin idem sit dicendum in alijs similibus, quibus constet, animum se obligandi defuisse. Promissio namque ficta sponsalium absque animo promittendi, nec implendi promissum, nec se obligandi, non obligat in conscientia, vt tenent omnes secundum Petr. Ledes. in sua Summ. tit. Del Sacramento del Matrimonio, c. 3. conclus. 2. fol. 30. ad fin. vbi in 3. conclusionem secus esse dicit si promittens habet animum se obligandi, licet eum non habeat adimplendi promissum, secundum omnes, sed de hoc agemus latius inf. alio cap.

Secundo eadem receptissima sententia intelligi debet, dummodo exprimatur in promissione causa ipsius promissionis, licet enim stipulatio, promissio, seu quilibet contractus sine causa celebratus mero iure valeat, si tamen ex eo agatur, potest obijci exceptio doli mali, ita quod sic obligatus solueri non teneatur; l. 2. §. circa. ff. de dol. mal. & met. except. & ibi notant gloss. & communiter Doctores: estque communis prope omnium Doctorum sententia, vt late resoluiamus in nostro tractatu de iuramento confirmatorio, prima parte, cap. 47. de contract. sine caus. celebrat. n. 1. cum sequentibus, vbi late id ampliauius, & limitauius.

12 Hæc tamen causæ adiectio solum desideratur in iure, ne ioco, & absque animo promittendi promissio facta præsumatur, & per errorem. Quare si alia via constaret de promittentis voluntate, neque ex errore promississe, compelleretur, etiam in foro exteriori seruare fidem, vt docet Anton. Gomez in 2. tom. variar. resolut. cap. 11. num. 4. in fin. diximus d. cap. 47. num. 6. Thomas Sanch. d. lib. 1. disput. 5. numero 22. in vers. verumtamen est, & ante eum D. Couar. de pact. in 6. 2. parte, §. 4. nu. 14. vbi ait, præsumi donationem, quando constat, non ex errore causæ promississe, sed cognouisse ex nulla causa se debere: in dubio tamẽ, quãdo talis scientia non probatur, promissio, seu obligatio sine causa non valet: quia præsumitur aliquo errore facta, & non ex certa scientia, & tunc debitor non tenebitur in effectu opposita exceptione doli; quia in dubio donatio non præsumitur, l. cum de indebito, cum simil. ff. de probation. ita in terminis tenet Anton. Gom. ubi supr. numero 8.

Sed cum in foro conscientia cesset præd. præsumptio erroris, obligabit promissio, quamuis causa expressa minime sit, secundum Syluest. in summa, verbo pactum q. 4. Nauar. in Manu. Latin. c. 18. num. 6. Matien. in d. l. 2. glo. 1. nu. 11. tit. 16. lib. 5. nouæ collect. Reg. quos refert & sequitur Sanchez d. n. 22. ad finem.

13 Tertio, intelligenda est præd. receptissima sententia, nisi res sint notabiliter mutata: quia tunc non obligabit præd. promissio, vt per Molin. 2. tom. de iustitia, & iure, disputatione 272. & breuiter Sanchez ubi supr. num. 43. & in materia promissionis sponsalium opt. text. in cap. quemadmodum de iure iurando:

rando: vbi cauetur, quod is, qui iurauit cum muliere contrahere matrimonium propter superuenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest, secus propter præcedentem: quia in illo iuramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit, l. 8. *versicul. La sexta, tit. 1. part. 4.* & ibi Greg. Lop. in glo. fornicio, & quando superuenit notabilis deformatio idem probat d. l. 8. in *vers. La tercera es.*

- 14 Quarto obseruandum est in proposito, inter Doctores non constare, quænam sit materia grauis in promissione simplici, vt eius violatio sit mortalis culpa? Nauar. namque in *Manual. Lati. c. 18. numer. 7.* ait, eam esse, quæ satis est, vt illius furtum sit mortale: quia vtrouque iustitia violatur, Ludou. Lop. in 1. par. *instructory, in noua editione, c. 180. §. 3. requiritur, & lib. 2. de contract. capit. ultim. ad finem, §. ait vero,* tenet contrarium cum Ioanne de la Penna, dicens, quod quamuis furtum decem argenteorum esset mortale, non tamen esset sufficiens materia, vt violatio promissionis donandi illos, esset mortale: secus si esset promissio donandi centum. Sed Tho. Sanch. d. lib. 1. *disputatione 5. num. 24.* credit quadruplo maiorem materiam exigere in promissione, quam in furto, quod ibi late nititur probare: sed ego non video rationem efficacem probandi suam assertionem hoc nomine quadrupli, maioris, vel minoris summæ: vnde mea sententia est hoc relinqui arbitrio, & discretioni prudentis viri, qui hoc æstimabit attentis debitis circumstantijs concurrentibus personarum, rerum, & temporis qualitatibus, alijsque opportunis: cum iure non sit determinata certa quantitas in proposito, argumento l. 1. *cum similib. ff. de iur. delib.*

- 15 Illud autem rectius existimasse videtur Thomas Sanchez *vbi supra numero 25.* contra Nauar. *lib. secundo de restitutione cap. 2. in noua editione, numero 329.* promittentem generaliter vnum sacrum cum animo se obligandi, hoc omittentem, non delinquere mortaliter, cuius contrarium tenebat Nauar. *vbi supra* eo motus fundamento, quia detrimentum spirituale ex omisso sacro est magnū grauiusque quocumque temporali. Item, quia vouens Deo sacrum, & non implens mortaliter peccat: sed rigida, & minus vera est hæc sententia secundū Sanchez *vbi supra.* quoniam damnum spirituale conferendum non est cum temporali: alias promittens alteri vnam tantum orationem Angelicam, & omittens peccaret mortaliter, & similiter consulens venialiter: sed hoc non est ita: ergo nec illud. Quare ad iudicandum, an sit damnum graue, conferendum est temporale cum temporali, & spirituale cum spirituali: in genere autem damnorum spiritualium, non est tanti momenti omissio sacri liberaliter promissi, vt censenda sit mortalis: neque simile illud de voto: quia votum pertinet ad religionem, & est in ordine ad Deum, & ita multo strictius obligat: si enim quis voueret, se quotidie recitare tertiam partem circuli Virginei, hoc est, *Del Rosario de nuestra Señora,* semel omittens peccaret mortaliter, quia votum est Deo factum, secus si homini promitteretur, ita Sanchez *vbi supra.*

- 16 Nihilominus in specie præmissa, ego sic distinguam, vt, qui gratis promisit alteri vnum sacrum, ad quod sciebat (at quia sibi indicatum fuisset, vel alias) donatarium teneri, & obligatum esse alteri, vel ratione pietatis receptæ, vel recipiendæ, vel alio alias præciso vinculo, tenebitur per se, vel per alium illud sacrum facere, alias non liberabitur: secus si promisit vnum sacrum alte-

ri, qui illud exposcebat, vel acceptauit ex causa deuotionis, quo casu intelligo recte procedere opinionem Sanchez *vbi supra,* in priori autem opinione Nauar. quia sciens obligationem alterius promisit, ex quo visus fuit in se suscipere onus illius, ac proinde tenebitur, ac si proprium esset ab initio, qua in specie, nempe, quando ex propria obligatione tenetur quis vnum sacrum facere, proculdubio tenetur ad illud faciendum, per se, vel per alium sacerdotem, & non implens promissum peccabit grauiter, in dubio autem, quando non constat de obligatione præcisa, crederem omittentem vnum sacrum, quod promiserat, non peccare mortaliter, iuxta opinionem Sanchez, quam in hoc casu veram esse censeo.

CAPITVLVM VI.

An promissio matrimonij facta absenti obliget irrevocabiliter ante absentis acceptionem, nemine pro eo acceptante, seu stipulante: & quid si tertius eius nomine stipuletur, vel acceptet?

S V M M A R I V M.

- 1 Promissio matrimonij facta absenti, an obliget irrevocabiliter ante absentis acceptionem, nemine pro eo acceptante, seu stipulante? & quid si tertius eius nomine stipuletur, vel acceptet? & numeris sequentibus.
- 2 Donatio absenti facta, iure communi, & regio antiquo sept. Partitarum, ante acceptionem poterat reuocari: idem iure nouiori regio, vt in numero 3. idem est dicendum in promissione matrimonij absenti facta, vt in numero 4.
- 3 In matrimonio contrahendo non requiritur simultaneous consensus, sed satis est, quod vnus consentiat per prius, & duret in consensu, quando alterius consensus accedit ex post facto.
- 4 Donatio facta pæ causæ an requiratur acceptionem ad eius irrevocabilitatem?
- 5 Donatio, vel promissio matrimonij facta præsentis, & tacenti non potest reuocari.
- 6 Præsentia in proposito donationis, & promissionis matrimonij non præsumitur, nisi probetur, limitatur n. 9. in casu de quo ibi.
- 7 Promissio matrimonij, vel donatio facta infanti absenti per maiorem septennio, non potest reuocari, & num. 11.
- 8 Promissio matrimonij, vel donatio absenti facta, an ad sui irrevocabilitatem requiratur quod ipsa intimetur absenti per certum nuntium, vel epistolam, & n. 13.
- 9 Acceptatio, & repromissio absenti sufficit, quod fiat per literas promissorias, rescribendo absenti, vel alij cuiuscumque: nec requiritur quod intimetur prædicta repromissio, vel acceptatio mittenti, vt in num. 15.
- 10 In iuramentum adiectum promissioni factæ absenti non impedit eius reuocationem ante acceptionem.
- 11 Promissio de matrimonio contrahendo facta absenti, aliquo stipulante, vel acceptante pro eo, an possit reuocari?

Questionem facit text. in cap. veniens, qui Cleric. vel voment. vbi promissio matrimonij absenti facta ponitur tanquam valida, & tamen non constat ex eo tex. aliquem accepisse, & ita nonnulli sentire videntur, licet id satis non aperiant.

Nihilominus tamen est resolutio verissima Doctorum in contrarium, & sic quod præfata promissio possit reuocari in vtroque foro ante acceptationem, quam tenet glo. in d. c. veniens, verb. promissit absenti; dum ait. per interpositam personam, quæ mandatum habebat ab hoc, alias nihil est: & ibi Ioan. Andr. numer. 8. dum inquit: Potest sponderi absenti, dummodo sciat, vel ratum habeat: & ibi quoque Hostiens. & Anchar. in princ. dum aiunt, absenti fide data per literas, vel per nunciū. Azeue. in l. 2. n. 20. & 21. tit. 16. lib. 5. nou. collect. Reg. Alphons. à Veracruce in suo speculo coning. 1. par. art. 16. §. sed dubitatur utrum. Angel. in Summa, verb. sponsalia, numer. 19. Syluester eodem verbo, in princip. quos sequitur Tho. Sanchez lib. 1. de matrim. disput. 6. n. 24.

2 Quæ conclusio recepta probatur: quia iure Comuni, & Regio antiquo sept. Partit. donatio absenti facta ante acceptationem poterat reuocari, l. absenti, ff. de donat. l. nec ambigi. C. eod. tit. l. 1. 2. & 3. tit. 11. & l. 4. tit. 4. part. 5. Idemque est in quocumq; alio contractu: nullus enim vim habet obligandi efficaciter, donec mutuus consensus accedat, interim namque non est contractus. §. in his, instit. de emptione, & vendit. l. contractus, C. de fide instrument. l. 1. in fin. ff. de contrah. empt. l. 2. ff. de action. & oblig. l. 56. in princ. & l. 63. l. 91. l. 93. in fine, tit. 18. part. 3. l. 1. tit. 11. part. 5. Greg. Lopez in l. 4. tit. 4. part. 5. in glo. no lo puede. D. Molin. lib. 4. de Hispan. primogen. cap. 2. numer. 61. & 62. Burgos de Paz iunior quæst. 10. civil. numer. 5. vbi alios refert, & Azeued. vbi sup. necnon & Sanchez vbi sup. numer. 2. & ita docuimus in c. quamuis pactum in princ. numer. 53. de pact. in 6. Obligatio namque non oritur, nisi ex mutuo duorum consensu, l. 1. ff. de pact.

3 Sed & iure nouissimo nostri Regni, nempe d. l. 2. inci. Parefciendo que alguno se quis obligar, & c. tit. 16. l. 5. noua colle. reg. requiritur acceptatio donationis, & ante eam potest reuocari, vt diximus, & probauimus vbi sup. estque verior, & communior opinio, vt videtur, & diximus conf. 20. numer. 3. & post nos eam tenet Azeu. in d. l. 2. numer. 20. in fi. & numer. 21. & ante nos D. Couar. Auend. Molina Iurista, Oroscius, Olanus, Didac. Perez, Burgos de Paz, & Mieres, quos retulimus, & nunc quoque refert, & sequitur Thom. Sanchez d. disput. 6. numer. 19. vbi etiam citat idem tenentes Enriquez lib. 13. de excommunication. cap. 17. numer. 6. & Nauar. lib. 3. de restitutione in 2. editione. cap. 1. pag. 4. dubio 1. numer. 270. & Manuel Rodriguez in 1. tomo sue Summæ in 2. editione, cap. 95. n. 1. aduersus alios tenentes contrarium, quos retulerat ipse Sanch. vbi sup. n. 18.

Ergo idem dicendum est in promissione matrimonij absenti facta: tum quia promissio iure civili regulanda venit, licet fiat de matrimonio contrahendo, quatenus respicit initiū contractus promissi.

4 Imo & attento etiam iure naturali promissio, & donatio acceptationem requirit, vt reuocari nequeat, vt verius esse credit, & probat aduersus Couarr. & Molin. Theologum Thomas Sanchez d. disput. 6. numer. 10. tum etiam, quia de iure canonico iudicandum est secundum leges, vbi non sunt canonibus contrariæ cap. 1. & ibi gloss. verbo adiuvantur, & communiter DD. de noui oper. nuntiatione, Gregor. Lopez in l. ultima in glo. in furto titul. 3. part. 14. Anton. Cuchus lib. 1. instit. maior. tit. 1. numer. 13. Molina Theolog. 2. tomo de Iustitia. & Iur. disput. 263. §. operæpretium tamen erit, & alios alle-

gans Thomas Sanchez d. disput. 6. numer. 24. ius autem canonicum non est in hoc contrarium iuri ciuili, sed vtroque iure acceptatio requiritur, vt per eundem Molinam d. lib. 1. disput. 7. n. 21.

In matrimonio ergo contrahendo non requiritur simultaneus consensus, sed satis est, quod vnus consentiat per prius, & duret in consensu, quando alterius consensus accedit ex post facto, secund. Hostiens. in cap. ex literis. El segundo, de sponsalib. Palac. Rub. cum communi in rubrica de donat. inter vir. & vxor. §. 50. numer. 20. & tradit cum alijs D. Couar. de sponsal. 2. parte cap. 4. in princip. numer. 7. & inquit Greg. Lopez in l. 10. tit. 1. part. 4. in glo. verbo, ni consiente en el, quod licet ibi videatur probari, quod in contractu matrimonij requiratur simultaneus consensus, id est, quod simul, & eodem tempore præstetur: opinio tamen Hostiens. vbi supra, & in cap. dilectus eodem tit. modo relata contra Abb. in d. c. dilectus, est verior, & communiter tenetur, eandem opinionem Hostiens. contra Abb. testatur communem plures allegans D. Couar. vbi supra, & opinio. Hostiens. contra Abb. sequitur Nauar. in Manual cap. 22. numer. 80. & contra Abb. dicit esse communem opin. Ripa in 2. respons. de sponsal. numer. 7. & Azeued. in d. l. 2. sub numer. 20. & est verior, omninoque tenenda, vt cum alijs testatur Candelab. aur. septem sacrament. in materia de matrimonio, in 1. tom. numer. 42. pag. 410. cum sequenti, & ita est tenendum, nisi secund. Couar. vbi supra transisset longum interuallum, vel reuocatus esset consensus prior, antequam secundus contrahens præstaret suum mutuum consensum, credens, eum, qui prius consenserat; non poenituisse, cum tamen poenituerit, vt poterit: ergo interimque non acceptatur prior consensus reuocari, vt est prædictum, & tenet etiam in terminis Azeued. d. n. 20. vers. neq; simultaneus, & ibi, est tamen verum. & nu. 21. in princ.

Et præfata communis resoluitur, de qua in principio huius c. quæ habet, quod promissio matrimonij possit ante acceptationem reuocari in vtroque foro, vt modo etiam dicebamus, procedit, licet matrimonium sit causa pia, vt tenet Thomas Sanchez d. disput. 6. nu. 25.

6 Quamuis enim quam plures DD. teneant fauore causæ piæ, non requiri acceptationem promissionis eidem factæ, & sic statim ante acceptationem fieri irreuocabile, prout sunt Tiraquel. de priuileg. causæ piæ, priuilegio 115. numer. 1. post Felin. in cap. 1. de pact. numer. 7. decis. Pedemont. 70. quamuis sub dubio. & Molin. Theolog. in 2. tom. de Iustitia & Iure disput. 263. in vers. Felinus tamen: ceterum contrarium verius, & probabilius est, vt docuimus in d. c. quamuis pactum in princ. numer. 55. de pact. in 6. & d. consil. 20. numer. 1. cum communi ex D. Molin. lib. 4. de Hispan. primogen. cap. 2. numer. 58. cum sequentibus, & alijs Authoribus, præsertim glo. in l. illud, verbo alia in fin. C. de Sacrosanct. Eccles. & ibi communiter DD. & Couar. in rubrica de testament. tertia parte numer. 13. in princip. & lib. 1. varia. resol. ca. 14. numer. 16. Anton. Gomez in 2. tom. var. resol. ca. 4. numer. 2. Greg. Lopez in l. 4. in verbo, no lo puede, tit. 4. part. 5. Burg. de Paz Iunior, quæst. 10. civil. numer. 31. Matienço in l. 2. 3. & 4. numer. 9. tit. 10. lib. 5. nouæ collect. reg. Anton. Gabriel. commun. opin. tit. de verb. oblig. conclusione 1. numer. 72. Cefalus consil. 440. numer. 32. Iulius Clarus lib. 4. recept. sentent. verb. donatio. quæst. 12. in fin. Anton. Gamma decisione 381. numer. 3. Manuel Rodriguez 1. tom. sue Summæ in 2. editione, cap. 95. numer. 1. quos sequitur dicens esse verius, communius, & probabilius Thomas Sanchez d. lib. 1. de matrimonio, disput. 6. numer. 16. Denique præfata ampliatio probatur, quia cum promissio matrimonij futuri requirat con-

consensum alterius, & sic acceptationem, & sit cōtractus onerosus, merito, vt reuocatio antea facta prioris consensus sit valida, siquidem aliter absens eam promissionem non acceptauerat.

7 Procedit etiam eadem resolutio, de qua supra in principio huius cap. vt ea promissio matrimonij censetur acceptata, & obliget, si fiat præsenti, & tacenti, vt tenet Ludouic. Lopez in 2. parte *Instructo-rij, in materia matrim. ca. 26. fol. 1032. col. 1. §. præterea quoniam*, quem sequitur Thom. Sanchez d. lib. 1. *disputatione 6. numer. 26.* & merito: quia quoties de tacentis commodo agitur, censetur tacens in sui fauorem consentire, vt diximus supra cap. 5. num. 2. & ita quando promissio, & donatio fit præsenti, & tacenti, reuocati postea non potest, quia ex sola præsencia cum taciturnitate censetur acceptata, vt docuimus cum alijs in d. c. *quamuis pactum in princip. numer. 58.* estque communis sententia secund. Syluest. in *Summa verbo pollicitatio numer. vnic.* & D. Molin. alios referentem d. cap. 2. numer. 76. & Co-uar. dicentem contrariam sententiam esse falsam in rubrica de testament. 3. parte num. 13. Iul. Clarum vbi supra §. *donatio, quæst. 14. versicul. sed pone.* Menchac. lib. 2. *controuers. illustrium c. 62. numer. 12. cum sequentibus:* Menoch. de *presumptio. lib. 6. præsumptione 42. numer. 5.* Azeued. in l. 2. numer. 11. tit. 16. lib. 5. *nouæ collect. reg.* & alios refert Thom. Sanch. vbi supra numer. 11. aduersus Tiraquel. de *privileg. causæ piæ*; Angles, & Manuel Rodrig. Imo addit Auendañ. in 2. parte cap. 1. *præ. num. 2.* esse communem opinionem, quod ad validitatem donationis, vel priuilegij sola scientia donatarij sufficit: & ibi refert plures casus, in quibus tacita præsumitur scientia, & acceptatio, sequitur etiam Roland. à Valle, *consil. 19. num. 33. & 34. item decis. Pedemont. 70. num. 12.* & Thom. Sanch. *sub d. numer. 11.* vbi inquit, nos hoc tenuisse in d. *capit. quamuis pactum in princip. num. 58.* cum tamen ibi rectius tenuerimus contrarium, numer. 59. intelligentes præd. communem sententiam, vt procedat, quoad validitatem tantum donationis: non vero, quoad irreuocabilitatem ipsius, quia ad hoc requiritur acceptatio, vel saltem præsencia donatarij cum taciturnitate ipsius, vt modo quoque probamus contra Thom. Sanchez. præmaxime quando donatio fit sub aliqua conditione, vel grauamine, aut grauaminibus. Vnde idem dicimus, & probamus in promissione matrimonij absenti facta, vt minime sufficiat quoad irreuocabilitatem, scientia alterius partis, nisi ipsa quoque acceptet, vel si fuerit præsens, ad minus taceat.

8 Quinimo in proposito præsencia nō præsumitur, nisi probetur, vt in l. 2. *C. de statutis, & imaginib.* ibi, sua probet accessisse præsencia: præsencia namque consistit in facto, & facta non præsumuntur, nisi probentur, l. in bello §. *factæ ff. de captiu. & l. min. reuers. l. quæcumque in fine ff. de public. in rem action.* & ita in terminis præsencia, quod non præsumatur, nisi probetur tenent Alberic. & Bald. per tex. ibi in d. l. 2. numer. vnic. Paul. in l. illud num. 6. *C. de Sacrosanct. Eccles.* Menochius plures referens de *presumpt. lib. 6. præsumpt. 18. num. 1. & 2.* Mascard. 1. tom. de *probat. conclus. 165. numer. 1.* & Sanchez vbi supra *sub d. numer. 11. in versicul. huius tamen non obstantibus*, & c. Vbi respondet ad l. *optimam C. de contrah. & committ. stipul.* quia ibi constabat per scripturam præsencia ferui: & ad doctrinā glossæ in l. 1. *verbo inter præsentes C. eodem tit.* quod loquatur quando instrumentum facit mentionem de actu, qui fieri non potest, nisi per præsentes, & alijs Doctoribus probantibus contrarium: nec nos eius sententiæ fuimus, vbi supra num. 58. ad fin. siquidem, non discussimus articulum, nec diximus, quæ opinio esset tenenda,

sed tantum remissive processimus. Nunc autem ex proposito rem agentes, teneo præsenciam in dubio non præsumi in nostro casu, nisi ipsa probeatur ex supra dictis, alias namque omnis promissio, vel donatio absenti facta esset irreuocabilis regulariter, quod minime est dicendum: accedit præterea communis vsus, qui habet, quod quando donatarius præsens est tempore donationis, hoc ita exprimitur in instrumento ipsius, nempe, *hago gracia, y donacion a vos P. que estays presente, & c.*

Deinde illud etiam obseruandum cenleo, quod si tempore promissionis matrimonij vterque sit in ciuitate eadem, vel loco, & eodem die, & coram eisdem testibus alter alteri præd. promissionē fecerit matrimonij, licet simul præsentes non sint, essent valida sponsalia, & irreuocabilia, prout in simili donatione, vt valida sit etiam absque ratificatione, tenet, & probat Thesaur. *decis. Pedemontian. 70. num. 12.* per ea, quæ in simili tenet Bellonus *conf. 5. num. 15. & 16.* & inquit Thesaur. quod ita nouissime censuit Senatus in causa magna Anno 1587. 15. Nouembris.

Similiter si promissio matrimonij fiat infanti per maiorem septennio, non requiritur acceptatio, & promittens resilire nequit, sed tenetur expectare donec infans ad septennium perueniat, qui si tunc noluerit, remanet promittens liber, si vero voluerit, tenebitur seruare fidem: ita docent D. Antonin. in 9. parte *sue Summæ tit. 1. ca. 18. ante §. 1.* Syluest. *verbo sponsalia quæst. 2. dicto 2. ad fin.* vbi Tabien. q. 4. §. 5. Armil. aurea num. 4. Bartholom. à Ledesma de *matrimonio dubio 11. conclusionem 4.* Manuel Rodriguez in 1. tom. *sue Summæ in 2. editione, ca. 245. n. 7.* & Thom. Sanchez lib. 1. de *matrimonio disputatione 6. num. 27.* aduersus Cardinal. quem imprecatur: & fundamentū huius veræ, & cōmunis sententiæ est.

Quia donatio seu promissio gratuita facta infanti absenti, nō eget ipsius cōsensu, nec acceptatione, sed statim ei acquiritur irreuocabiliter; tex. in l. *inle-mus, C. de emancip. libertin. vers. nisi infantes*, Decius *conf. 245. n. 3.* D. Molin. de *Hispan. primog. lib. 4. cap. 2. n. 75.* & nos late *conf. 20. nu. 7. & 8.* Paril. *conf. 77. nu. 33. lib. 1.* Burg. de Paz *quæst. 10. civil. num. 18.* Azeued. in l. 2. n. 22. tit. 16. l. 5. *nouæ collect. reg.* & tandem Tho. Sanch. d. lib. 1. *disputatione 6. nu. 15.* dum tamē factus maior eam acceptet, Burg. de Paz, & Azeued. vbi supra in *vers. an bene dicant.*

Ad hoc tamen, vt promissio matrimonij absenti facta irreuocabilis sit, non oportet, vt abienti intimetur per nunciū ad id per promittentē destinatū, vel per epistolam, prout requiri Thom. Sanchez *ibidem* existimabat n. 20. eo motus fundamēto, quia in reliquis promissionibus id desideretur iure cōmuni, & regio, vt per eundem *ibidem n. 3. & 20.* sed meo iudicio licet attento iure communi bene dicat: attenta tamen d. l. 2. *incip. pare sciendo*, & c. tit. 16. lib. 5. *nouæ collect.* non recte loqui videtur.

Siquidem verius est, & tenendum, quod etsi ea lex regia nō tollat acceptationem; tollit tamē alias solennitates requisitas, nempe, quod donatarius certificetur de donatione, vel promissione gratuita per nuncium ad id destinatum per donatorem, vel promissorem, aut per epistolam; quia iuxta mentem, & decisionem d. l. *regiæ* satis est, vt quilibet nunciet inscio donatore, dummodo sequatur acceptatio ante reuocationem, secund. D. Molin. lib. 4. de *Hispan. primogen. ca. 2. numer. 62.* Burg. de Paz iunior. *quæst. 10. civil. num. 24.* & nos in d. c. *quamuis pactum in principi. numer. 59.* & Gregor. Lopez in l. 4. tit. 4. *partita 5. in glo. verbo, no lo puede*, & hoc ab omnibus recipitur, vt testatur Angul. de *meliorat. in l. 1. glo. 3. num. 28.* & tenet etiā Azeued. in d. l. 2.

in d. l. 2. numero 20. per totum, tit. 16. lib. 5. nouæ collect. reg. quibus magis credendum est, quam Thom. Sanchez: sufficere ergo, ut absens, cui fuit facta promissio matrimonij futuri, si aliunde certior factus de dicta promissione eam acceptet, quamuis certior ratio non fiat per nuncium ad id destinatum per promittentem, nec per epistolam, per supradicta.

- 14 Ex quibus censeo etiam verius, & receptius esse, sufficere acceptationem, & repromissionem absentis rescribendo mittenti literas promissorias, vel alij cuicunque, secund. Archid. in cap. ne illud numero 5. 30. questione 5. & in c. final. prope fin. de procurat. lib. 6. vbi Ioan. Andreas prope fin. & Anchar. in fin. & Dominic. in §. sane numero 3. Francus num. 5. Felin. consil. 40. numero 10. Zasius consil. 3. numero 8. volumine 2. Alexan. consil. 146. numero 11. volumine 5. Angel. in summa verb. matrimonium 2. numero 20. D. Antonin. Archiepiscopus Florentin. in 3. parte sue Summae tit. 1. ca. 19. ante §. 1. & alij, quos refert, & sequitur Syluest. verbo matrimonium 5. questione 12. Tabien. verbo matrimonium secundo. quest. 6. numero 7. Alphons. à Veracrue in 1. parte specul. coniug. art. 16. dubio 7. vers. sed de modo, Henriquez lib. 11. de sacramento matrim. ca. 2. numero 6. in commento litera N. Candelab. aureum 7. sacrament. in 1. parte de sacrament. matrim. num. 46. in fin. pag. 413. in princip.

- 15 Nec requiritur intimari præd. repromissionem consensu, & acceptatione absentis mittenti, quicquid Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 7. n. 35. contrariam sententiam aduersus supra dictam cum eodẽ Veracrue in appendic. ad specul. dubio 3. in fine, & Petr. de Ledesma de matrim. quest. 45. dubio ultim. in solutione ad primũ, late probare nitatur, cuius argumenta facili negotio diluuntur, & tandem, quia donatio & promissio gratuita absentis facta sit irreuocabilis, per solã acceptatione eius cui facta fuit ante reuocationem promittentis, neque requiratur, quod eadem acceptatio intimetur, constat ex supradictis.

- 16 Iuramentum autem adiectum promissioni factæ absentis de matrimonio contrahendo non impedit, quin ante acceptationem possit reuocari, nisi iuramentum fiat per modũ voti, ut rectius probat Tho. Sanchez ubi supra d. disp. 7. nu. 24. & 25. & 39. vbi hoc ampliat, etiam si adicit iuramentũ de non reuocando, quæ sententia plurimum corroboratur, & cõfirmatur ex altera veriore plurium Doctorum, quæ habet, quod donatio facta absentis etiam iurata, & cum pacto de non reuocando eam, potest reuocari ante acceptationem, quia iuramentum fortitur naturam contractus super quo interponitur, ac proinde est intelligendum, si donatarius eam acceptauerit, unde ante acceptationem donator, etiam cum iuramento, non videtur se obligare saltem irreuocabiliter, ut late probauimus in repet. c. quamuis pactum in princip. in secunda editione Salmanticæ facta ann. 1592. sub n. 55. vers. re tamen accuratius de pact. in 6. Azueu. in d. l. 2. n. 25. tit. 16. lib. 5. nouæ collect. regia, & alij plurimi Authores, quos nouissime refert Anton. Thesaur. decis. Pedemontan. 70. num. 8. tametsi ipse ibi probet contrarium nobiscum, ubi sup. in prima editione, & cũ alijs pluribus authoribus, & hæc quando nemo pro absente stipulatur promissionem matrimonij.

- 17 Superest, ut videamus, an idem sit dicendũ, quãdo promissio matrimonij fit absentis, aliquo pro eo stipulante, aut acceptate, an inquam, ita obliget, ut reuocari minime possit? veluti, cum agitur de matr. cõtrahendo inter parentes, vel cõsanguineos vnus vel vtriusque partis, vir promittit absentis foeminæ, vel eius cõsanguineis, vel affinis, aut alijs eius nomine, se contracturum matrimonium cum ea, ipsique acceptant promissionem prædictam, & sic

remanent inita pacta matrimonialia.

Hanc quæstionem, quando promissio matrimonij est respectiua, tribus cõclusionibus absoluit Th. Sanchez lib. 1. de matrim. 7. disp. n. 29. cum sequentibus.

Prima conclusio est, quando promissio matrimonij est respectiua, & per modum contractus vltro, citroque obligatorij absentis facta, quicunque eius nomine stipuletur absque illius speciali mādato ad repromittendum, licet verba promissionis dirigantur in præsentem, ut promitto tibi me ducturũ Mariam, potest; ante absentis repromissionem, quæ vicissim priori cõtrahenti nota sit, reuocari: ita Säch. ubi sup. n. 31. quam prius tenuit, & probauit D. Azueu. in d. l. secunda, sub n. 20. ibi, est tamen verum, & num. 21. in princip. alios allegans.

Hanc conclusio limitat ille n. 32. ut intelligatur, nisi alter stipulans contraheret promittendo pro absentis matrimonium, quæ promissio intelligitur, id est, se facturum, & curaturum, tunc nãque non potest promittens resilire, quia est mutuus contractus vtrique celebratus, & sicut stipulans potest cogi, ut curet, & faciat quod in se est, ad quod se obligauit, ita & promittens tenetur fidem seruare, & probatur in c. sicut de sponsalib. potest tamen stipulans, antequam parti absentis intimet remittere hanc sponsonem, quia obligatio nõ est acquisita absentis, sed huic stipulanti: at si intimaret absentis, & ille acceptaret, iam non posset remittere.

Secunda conclusio, quando promissio est respectiua, quãuis alter promittat missio nuncio à sponsa ad petendum promissionis fidem, dum nõ intimat sponsæ, ut repromittat, illaque repromiserit, potest adhuc resilire, quia ante alterius repromissionem cõtractus nõ est perfectus, nec nuncius potest nomine absentis repromittere, nisi speciale ad id mādum habeat, ut in matrimonio definitum est, in c. fin. de procurat. lib. 6. & consequenter idem in sponsalibus probandum est; l. oratio ff. de sponsalib. ita Sanchez ubi sup. n. 33.

Tertia conclusio, quando promissio matrimonij est respectiua, si mittatur nuncius non tantum ad petendum matrimonij promissionem, sed, ut mittentis promissionem alteri intimet, satis est, ut alter coram illo repromittat, ut sponsalia perficiantur ne vtrique absque alterius consensu reuocare liceat, ita recte probat Thom. Sanchez ubi supra num. 34.

Quarta conclusio, promissio matrimonij grauita absentis facta coram persona, quæ absentis nomine stipulari potest, quam retulit Sanchez ubi sup. nu. 5. usque ad 9. non potest reuocari à promittente, si ille præsens absentis nomine stipuletur, & promissio fiat per verba directa in præsentem, ut promitto tibi me contracturum cum Maria, vel per verba impersonalia, ut promitto me contracturũ cũ Maria, secus si verba promissionis dirigantur in absentem, ut promitto Mariæ absentis matrimonium. Hanc conclusionem probat Sanchez ubi sup. n. 36. addens n. 37. quod stipulans in præd. casu, non potest remittere præd. promissionem ex decis. Pedemontan. 70. n. 14. & Matth. de Afflict. quem ibi refert, quamuis Collector illarũ decisionũ, dicat, se tenuisse contrarium.

CAPITVLVM VII.

De deliberatione ad sponsalia requisita.

SVMMARIVM.

- 1 Deliberatio, quæ requiratur ad validitatem sponsaliorum, & an facta calore iracundiæ sufficiat? & numeris sequentibus.

- 2 *Contractus calore iracundiae gestus non valet, nisi cum plenum iudicium adest confirmetur.*
- 3 *Licitatio vectigalium, quæ calore licitantis ultra modum solitæ conductionis inflauit, quando admittenda sit?*
- 4 *Iuramentum, & votum calore iracundiae facta non obligant.*
- 6 *Promissio omni homini facta à subito irato, aut alio passionis motu percito non valet.*
- 7 *Deliberatio sufficiens ad mortale, & sic ad votum, & sponsalia, quæ requiratur, & num. 8.*

DELIBERATIO plena, & matura requiri videtur ad validitatem sponsaliorum ac preinde non sufficere, quæ sit calore iracundiae cum hæc sit materia grauis, & agatur de obligatione, & vinculo perpetuo, prout est matrimonium, quod promittitur contrahendum, & facile contingat, quod qui inconsulto se obligat cito poeniteant, & ex inde si cogantur adimplere fidem promissionis de contrahendo matrimonio difficiles exitus (vt frequenter solet) contingant, c. requisisti ad fin. de sponsal. Tandem facit regula quicquid calore iracundiae 48. ff. de regul. iur. l. 3. ff. de diuort. ca. diuortium de poenitentia distinctione 1. c. si quis iratus 2. questione 3. quibus iuribus cauetur, factum calore iracundiae non prius ratum esse, quam si perseverantia sequuta apparuerit iudicium animi fuisse: sic iuramentum calore iracundiae praestitum non ligat: l. 2. C. ad l. Iul. mag. Philipp. Decius in d. regula quicquid calore, num. 4. Vltimo facit regula communis, & vulgaris in iure, quæ habet.

Quod contractus calore iracundiae gestus non valet, nisi cum plenum iudicium adest, confirmetur, vt ex supradictis probauit glos. in d. cap. si quis iratus verbo si quis, & in l. 3. statim in princip. Decius post Bart. in d. regula quicquid calore num. 1. Roman. singul. 508. Ial. in l. si filium, num. 5. de inoff. testamento. Felin. in ca. Mattheus num. 2. de simon. Tiraquel. de privileg. causæ piæ, privileg. 18. & de poenis temperand. causa 1. n. 24. vbi limitant fauore causæ piæ, facit l. licitatio 9. in prin. ff. de public. & vectig.

Vbi quod licitatio vectigalium, quæ calore licitantis ultra modum solitæ conductionis inflauit, ita demum admittenda est, si fidei iussores idoneos, & cautiones, is, qui licitatum me vicerit, offerre paratus sit.

Nec obstat, quod lex illa agat de speciali casu licitationis in subhastationibus, in quibus licitantes certantes frequentissime præter voluntatem, aut saltē, por temā, mas que por voluntad, pretium ultra modum augent: vnde non videtur ad alios contractus calore iracundiae celebratos extendendam, cum eadem ratio militare non videatur.

Quia respondetur, hoc idem regulare esse in alijs contractibus calore iracundiae celebratis, non aliter enim sunt rati, quam si cum plenum iudicium adest confirmantur, vt modo dicebamus.

Sic præterea videmus iuramentum, & votum calore iracundiae facta non obligare, iuxta glos. in cap. dudum verbo calore, & ibi Hostiens. & Butr. in ca. sicut ex literis num. 2. & in cap. si vero num. 7. de iur. iurand. Roman. vbi supra, Tiraquel. de poenis temperand. causa prima, num. 26. & 27. & alij Authores: ergo nec promissio matrimonii inconsulta, & repentino motu facta valebit, si postea, cum plenum iudicium interuenit, non ratificetur: vnde si quis calore concupiscentiae inflammatus, aut bene potatus licet non ebrius, omnino iurasset vxorem ducere Mariam, vel alteram foeminam, non videtur compellendus ad eam ducendam ex prædictis.

His tamen omnibus non obstantibus in hac ma-

teria non sic late, & generaliter docendum est, huiusmodi parum deliberatam voluntatem, non obligare ad fidem promissam adimplendam. Sed caute & cum distinctione procedendum est, videlicet, eā deliberationem in proposito sufficere, quæ in materia lethalis culpæ sufficeret ad culpam mortalem.

Vnde si quis ira, aut alio passionis motu subito percitus sponsalia contrahat, si tanta est passio, vt rationis iudicium obtenebrauerit, & deliberationem ad peccatum mortale requisitam impederit, vt, si illo subito motu hominem interiret, non esset mortale, tunc sponsalia non essent valida, defectu deliberationis: quod raro cōtinget (supponit namque furorem completum) si autem non ita impedit deliberationem, quin homicidium illud tūc admissum esset culpa mortalis, spōsalia erūt valida, quod plerumque continget, quoties subito iratus, aut alio passionis motu percitus sponsalia contrahit.

Quod quidem generale est in omni promissione homini facta, vt docent Nauar. in Manual. Latin. ca. 18. num. 7. & Molina Theolog. secundo tom. de iustitia, & iur. disp. 267. in prin. idemque est in voto, & iuramento, iuxta glos. in c. mulier. 32. quæst. 2. & alios plures, quos retulimus, & sequuti fuimus lib. 2. canonic. questionum cap. 22. num. 7. vbi numeris sequentibus alia plura adduximus in proposito, Ioann. Andreas in cap. dudum num. 20. de conuers. coniugat. vbi Butrius num. 25. Cardinal. nu. 5. Anchar. 10. Alexand. de Neuo in c. sicut ex literis n. 18. de iure iurand. & ibi Imol. in fine, & Felin. num. 3. & 4. Decius in d. l. quicquid calore num. 2. Paludan. in 4. distinct. 38. q. 1. num. 9. & 10. est communis secundum Nauar. vt resoluimus, vbi sup. & eam quoque tenent Manuel Rodriguez in 2. tom. sue summae, cap. 92. n. 1. Aragon. in 2. 2. quæst. 88. art. 1. Angles in florib. Theologic. questionum in 2. parte, quæst. 1. de voto art. 1. difficultate 3. Ludouic. Lopez in prima parte Instructor. cap. 43. & omnes prope Summistæ verb. iuramentum, & verb. votum, & tandem nouissime alios referens Thomas Sanchez de matrimonio lib. 1. disp. 8. n. 5. vbi in terminis sponsalium idem probat post Palud. vbi supra n. 9. & D. Anton. in 2. parte sue summae tit. 11. cap. 2. in prin. & Syluest. verbo votum 2. quæst. 13. quod & nos in proprijs terminis de sponsalibus adnotauimus d. c. 22. num. 13.

Inquit tamen Thomas Sanchez vbi supra, num. 7. quod ad hoc, vt ad sit deliberatio sufficiens ad mortale, & sic ad votum, & ad spōsalia, is qui vouit, aut contrahit, debet præmeditari causam, nempe iram, angustiam morbi, belli, vel aliam passionē. & amorem impellentem, & finem, quem intendit secundum. Paludan. in 4. distinct. 38. quæst. 1. n. 5. D. Anton. in 2. parte sue summae tit. 11. c. 2. in prin. notabil. 6. hocque docet Caietan. 2. 2. q. 88. art. 1. circa conditionem ad votum requisitā, vbi hoc magis explicat, dicēs, requiri, vt aliquis cōferat id de quo deliberat cū eius opposito: alijs non esset simpliciter liberū: non tamen ad hanc deliberationem magna tēporis mora requiritur; etiam dū iudicium aliqua passione conturbatum est, vt docent Palud. n. 9. D. Anton. Sylu. & Caiet. vbi sup. qui addit posse eam deliberationē impercibiliter fieri. vt si occurrat homini irato volenti vouere, quid facit, & adhuc voueat: imo dicunt Nauar. cap. 12. num. 26. & Ludouic. Lopez in prima parte Instructor. ca. 43. paulo post princip. §. in momento, quos sequitur Sanchez vbi supra non exigi, vt ea deliberatio præcedat tempore, sed solum naturæ ordine votum, vel tractum.

Vnde non est admittenda regula quam tradunt nonnulli, nempe Angel. in summa verbo votum. 1. nu. 6. Tabien. ibidem q. 1. & Supplement. Gabriel. in 4. distinctione 38. quæstione 1. art. 1. & sequaces, scilicet, quod si transacta periculi angustia, eum qui vouet, vel

vel contrahit pœniteat, signum hoc esse defuisse requisitam deliberationem, ac proinde non obligare: sed non est ita, quia sæpe eorum, quæ ex magna deliberatione facta sunt, facientem pœnitent, tum etiam, quia calore iracundiæ multa fiunt deliberatione sufficienti ad culpam lethalem, quæ eo calore secluso minime admitteretur, ac proinde merito post alios præd. regulam improbavimus lib. 2. canonic. q. cap. 22. num. 14. refert, & sequitur alios allegas Thomas Sanchez d. dissertatione 8 numero 8. ubi, quod in eo sensu potest illa regula admitti, quando scilicet dubitatur, an vehemens passio rationis vsu priuaret, quia tunc licet non sit certa, est tamen aliquantum probabilis coniectura, si statim pœniteat facientem, defuisse deliberationem, vt explicuit Summa Tabien. in secunda editione, verbo votum 1. questione 1. num. 2. eisdem rationibus improbat ibi Sanchez aliam regul. quam docent Anton. de Butrio in cap. sicut ex literis num. 9. de iur. iur. & Abb. in cap. si vero num. 7. eodem tit. quæ habet, quod si cessante calore iracundiæ minime votū, aut iuramentū emissum esset, non obligabit, sed hoc non est verum, vt ibi per eū.

In dubio autem, an iracundia, vel perturbatio priuauerit vouentem, vel contrahentem sponsalia deliberatione requisita, necne iudicandum est pro voto, vel sponsalibus, Panormitan. in cap. dudum 8. de conuers. coniugat. Alex. de Neuo in d. c. sicut ex literis num. 18. & ibi Felin. num. 3. de iur. iur. quos sequitur Thomas Sanchez ubi supra num. 10. quia semper præsumitur deliberatio, & raro contingit, vt in tantam iracundiā quis incidat, vt rationis vsu impediatur; denique, qualitas, quæ naturaliter homini inest, semper in dubio adesse præsumitur, vt cum Alciat. probat Menoch. lib. 1. præsumptione 14. num. 3. & probat latius supradictam conclusionem Sanchez ubi supra d. num. 10. quæ mihi vera, & tenenda videtur.

CAPITVLVM VIII.

De muto, & surdo, furioso, insano, & mente capto, an matrimonium contrahere possint?

SUMMARIVM.

- 1 Mutus, & surdus an possint matrimonium contrahere? & numeris sequentibus.
- 2 Mutus, & surdus simul an possit matrimonium contrahere?
- 3 Mutus, & surdus possunt confiteri, & absolui.
- 4 Mutus, & surdus simul, ac cæcus an possit matrimonium contrahere?
- 5 Furiosus, & insanus an possit matrimonium contrahere? & numeris sequentibus.
- 6 Intellectus tex. in cap. neque furiosus 32. quæst. 7.
- 7 Distio, sed si, aduersatur in iure, & in facto.
- 8 Mulier, si contrahat matrimonium cum furioso, & postea cū ipse reuersus est ad sanā mentem denuo contrahat matrimonium cum eo, tenebit hoc matrimonium ex nunc: & an tunc sufficiat tacitus consensus, copula, vel cohabitatio ad reualidatū matrimonium, vide n. 9.
- 10 Mente captus an possit contrahere matrimonium?
- 11 Mente captus nō potest contrahere. & numeris sequentibus.
- 12 Mente captus non potest donare.
- 13 De furioso, & mente capto dicta negatiue, quomodo intelligenda sint?
- 14 Furiosus habens dilucida interualla, in dubio præsumitur actum fecisse tempore sanæ mentis, vt actus potius valeat, quam pereat, vt hic late agitur de hoc.

AMUTO, & surdo incipiendo, habemus tex. in ca. cum apud 23. in ordine de spons. ubi Innocentius III. Arelatenſi Archiepiscopo ita rescripsit, sane consuluiſti nos, vtrum mutus, & surdus alicui possint matrimonialiter copulari, ad quod taliter respondemus: quod cum prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, vt quicumque non

prohibentur, per cōsequentiam admittatur, & sufficiat ad matrimonium solus consensus illorum, de quorum, quarumque coniunctionibus agitur, & cetera, idem decidit l. 5. tit. 2. partita 4. in vers. esto seria, & c. ibi Gregor. Lopez in glos. que fuisse mudo: vnde videtur, quod si talis velit contrahere, sibi non possit, nec debeat denegari, cum, quod verbis non potest, signis valeat declarare, ita etiam cauetur in dictis iuribus.

Sed dubitari potest an hæc iura agant de muto, & surdo simul, an vero de diuersis, quorum alter mutus, alter surdus sit? & videtur prima facie de his loqui, nempe de solo muto, & de solo surdo, vt quilibet eorū matrimonium signis contrahere possit, vt apparet ex primis verbis illius tex. ibi, alicui possint matrimonialiter copulari: loquitur nāq; in plurali: nam si de muto, & surdo simul intelligeretur tex. ille esset solecismus: qui quidē intellectus, quod mutus tantum, & surdus tantum possint matrimonium contrahere est in se verissimus, atque casus indubius, & approbatur expresse in d. l. Regia 5. Quinimo & hoc in d. c. cū apud videtur intelligere glos. ibi verbo, Surdus, & Anchar. n. 5. Bald. in l. discretis n. 1. C. qui testam. facere poss. & ibi DD. Greg. Lopez ubi supra, Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 5. quæst. 3. n. 26. & Bullus in Oeconomia canonica classe 2. c. 4. §. 7. litera G.

Nihilominus tamen tex. in d. c. cum apud intelligi etiam potest, & debet in muto, & surdo simul: is namque si intellectū perspicacē habeat, ita vt signis edoceri possit, quid sit matrimonium, & signis indicare consensum, sponsalia, & matrimonium valide contrahere possit, vt patet ex eodē tex. in responsione, ibi, videtur, quod si talis velit contrahere sibi nō possit, nec debeat denegari. cū enim in principio loquutus fuisset de muto, & surdo, nunc in verbis proxime relatis eū singulari numero cōplectitur, si talis velit cōtrahere nō possit, nec debeat denegari.

Cum enim hsecundum omnes possint confiteri, & absolui, merito, vt matrimonium quoque contrahere possint: & in terminis ita tenent, & intelligunt illū tex. DD. cōmuniter ibi, nepe Hostiens. in vers. surdus, Ioan. Andreas, n. 15. Ant. de Butrio, n. 6. Card. n. 1. Abb. in fin. Alex. de Neuo, n. 12. Preposit. n. 5. Enric. in c. tuæ n. 1. §. 2. de sponsali. Paris. conf. 63. volumine 4. D. Couar. in quarto, de sponsalib. 2. parte c. 2. in fine, Angel. in summa verbo matrimonium 3. impedimento 18. in princip. Tabien. verbo matrimonium 2. q. 6. n. 7. in fin. Greg. Lopez ubi supra Brunel. de sponsal. conc. 14. n. 5. & 8. volumine 9. tractat Costanus de sponsalib. tit. qui possint contrahere sponsalia, n. 20. eodem volumine. Matieço in rub. tituli 1. glos. 1. n. 67. lib. 5. noua collect. reg. & Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio disp. 8. n. 12. vbique poterit iudex deprehendere, & colligere cōsensum legitimū ex gestis, & signis: & quod est difficillimum, hoc posse habere legitimum consensum & quod sic docent Hostiens. Ioan. And. Enric. Abb. Alex. de Neuo, & Greg. Lop. ubi supra in dubio consulendum esse Principem.

Quod si quis simul mutus, & surdus ac cæcus sit, hunc quoque matrimonium cōtrahere posse affirmant multi ex præcitatis Authoribus, nempe Ioan. And. Card. Pan. Alex. de Neuo, n. 14. & 15. Enric. Angel. Tabiena, Greg. Lopez, & Brunel. & alios allegans Zeuallos, tom. 3. commun. opin. q. 750. n. 13. sed negant Anchar. in d. c. cum apud n. 5. & Sanchez ubi supra, n. 13. quamuis hæc nō à natura habeat, sed casu, nisi antequā in hæc incideret nosset, quid esset matrimonium Id quoque negat Alexand. Carrerius lib. 1. de sponsal. c. 4. de eo, qui tantū est surdus, & cæcus à natiuitate, quod verum credit Sanchez ubi supra, quia mutus solis signis edoceri potest, quid sit matrimonium: cæcus autem signa hæc percipere nequit, nec etiam verba, cum simul surdus sit.

De furioso, & infano, an matrimonium contrahere possit: habemus decisionem Ecclesiæ, in *ca. dilectus* 24. de sponsalib. quæ ita se habet: Dilectus filius R. proposuit, quod filiam suam cuidam matrimonialiter copulauit, & infra: cum autem eadem mulier cum viro ipso, qui cōtinuo furore laborat morari non possit, & propter alienationem furoris, legitimus non potuit interuenire consensus: mandamus, quatenus, si rem noueris ita esse, præfatas personas cures ab inuicem separari: ex quo tex. manifeste constat requiri, quod uterque contrahens matrimonium sit sui cōpos, rationisque vsum habēs, vnde si alteruter infans sit, spōsalia, vel matrimonium ab eo contracta nulla erunt, vt in *d. c. dilectus*: estque expressa l. 6. in princ. & in fine tit. 2. part. 4. in princ. nāque inquit lex, *casar pñeden todos aquellos, que han entendimiento sano para consentir el casamiento*, in fine, dicit: *otro si, el que fuese loco, o loca, de manera que nunca perdiere la locura, no puede consentir para fazer casamiento*, maguer dixesse aquellas palabras, que faz en el matrimonio. D. Cou. in 4. de sponsal. 2. parte c. 2. n. 5. alios allegans, diximus lib. 2. canonic. quæst. cap. 4. n. 108. vnde gloss. in dict. c. dilectus verbo *furorem* vers. *potest dici*, dum sentit, & voluit à communiter sensu quod matrimonium contractum à furioso cum altero sanæ mentis cōscio furoris illius teneat. & valeat, merito reprobant Præposit. ibi num. 2. & D. Couar. in 4. de sponsal. 2. parte cap. 2. num. 7. in fin. & Thom. Sanchez lib. 1. de matrimon. disputatione 8. numero 15.

Neque aduersus hanc sententiam aliquid probat tex. in c. neque furiosus 32. quæst. 7. ibi, neque furiosus, nec furiosa matrimonium contrahere possunt, sed si contractum fuerit, non separentur, quia tex. ille in hoc vltimo debet intelligi de matrimonio contracto ante furorem, vt patet ex ipsismet verbis modo relatis, nam cū prius dixerit tex. quod furiosus, nec furiosa matrimoniū contrahere nō possunt & statim incontinenti adijciat, sed si contractū fuerit non separentur, plane intelligendus est de matrimonio cōtracto ante furorem: verba nāque illa, cōtractum fuerit, sunt præteriti temporis: priora autē illa: neque furiosus, nec furiosa sunt futuri tēporis.

Vnde aduersatiua illa, sed si, aduersatur in iure. & in facto, prout est de sui natura. l. sed et si lege in princ. ff. de petit. hered. l. 1. in princ. l. 2. §. O filius, ff. ne quis cū, & c. Ias. in auth. quod locum. C. de collation. Gabriel conf. 10. n. 22. Ruin. consil. 41. num. 8. lib. 2. Octavianus Vulpēius de præpositione, adverb. & coniunct. signif. in dictione, sed: & ita tex. in d. c. neque furiosus intelligūt communiter DD. ne sit contrarius d. cap. dilectus.

Si tamen mulier contrahat matrimonium cum furioso, & postea cū ipse reuersus est ad sanā mentem denuo contrahat matrimonium, cum existente iam in sana mente, tenebit hoc matrimonium ex nunc, ex nouo vtriusque consensu legitimo: non vero ex tunc, vt tenet gloss. in d. c. dilectus, verb. *furore*, in fine. quam sequuntur ibi communiter DD. eamque magis communem profitetur Ioan. Orosc. in l. *patre furioso*, num. 21. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. estque probata d. l. Regia 6. in fine tit. 2. partit. 4. ibi, *Pero si alguno fuese loco a las vezes, e despues tornasse a su acuerdo, si en aquella sazón, que fuese en su memoria consintiese en el casamiento valdria.*

Vnde falsum esse censemus, quod Hostiens. & Abbas n. 4. in d. c. dilectus, asseuerant: nempe matrimonium contractum à furioso, validari per tacitū consensum ipsius postquam ad sanā mentem redierit, nempe per copulam, vel mutuam cohabitationem, nam cum ex tali matrimonio à principio non fuerit ortus consensus, vt inquit tex. in d. ca. dilectus, & matrimonium assertū fuerit ipso iure nullum, sola copula, nec item mutua cohabitatio ma-

trimonium efficere non potest, vt clare constat, & probatur ex textu iuncto eius communi intellectu in capit. per tuas. & in c. fin. de condit. apposit. nuptias enim non cubitus, sed consensus facit, vt in reg. iuris vulgari.

Nunc, quæ dicta sunt de furioso, vt matrimoniū contrahere non possit durante furore, & quod de facto contractum sit nullum, ampliatur, vt procedat etiam in mēte capto, nempe, vt matrimonium ab eo contractum sit nullum, æquiparatur namque furioso, l. secunda, & ibi Bald. C. de curat. furios. tex. in cap. sicut, iuncta gloss. verbo *extra mentem* de regular. docet late Nau. in c. si quando de rescriptis exceptione 10. n. 5.

Et quia mente captus non potest contrahere secund. Ioan. Fabrum in §. furiosus de inutilib. stipul. & ibi Angel. n. tertio, qui legit illum tex. in §. mutum, eisdem tituli: sequitur Gregor. Lopez in l. 4. titulo. 11. gloss. 1. partita quinta, & bene probat Anton. Gomez secundo tomo var. resol. cap. 14. de restitutione minorum, n. 28. & nos consil. 14. nu. quinto, vbi quod nec etiam potest testari mente captus, secundum Decium, Rodericum Suarez, Ant. Gom. & Gregorium Lopez, quos ibi citauimus: & quod furiosus, mente captus, seu phreneticus non possit testari, nec contractum facere probat l. furiosum C. qui testament. facer. poss. vbi Ias. & communiter Script. id notant, tex. in l. in negotijs contrahendis ff. de reg. iur. vbi Decius, & Cagnol. plura adducunt, est communis secund. D. Molin. lib. 2. de Hispan. primogenijs c. 9. n. 28. l. 1. tit. 13. partita 6.

Similiter mente captus donare non potest, vt probat Petr. Rebuf. in secundo tom. ad Regius constitutiones Gallicas, in tract. de donat. & alijs disp. into. & administrat. fact. reprobat. gloss. 9. num. 14. pagina mihi 364. & nos d. consil. 14. num. 6.

Vnde merito, quod mēte captus matrimonium valide contrahere non possit, vt docet Couarr. in quarto Decretal. secunda parte c. 2. n. 8. Greg. Lopez in l. 6. titulo 2. partita 4. in gloss. el que fuese, Enriquez lib. 11. de matrim. c. 4. n. 3. Thomas Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 8. n. 15. vbi cum Socin. consil. 47. col. 3. versic. Capiō secundam difficultatem vol. 3. & Greg. Lopez vbi supra hoc bene intelligit de mente capto, qui omnino rationis vfu destituitur: secus si non careat omnino intellectu, quem vulgo, *tonfo*, o *atontado* appellamus, quia is deliberationem sufficientē habet ad mortaliter delinquendum: idem tradunt Socin. & Greg. Lopez vbi sup. de ebrio, qui omnino caret ratione, de quo per Enriquez, & Card. Florentin. in d. c. dilectus de sponsal. & probauimus post Couar. & alios, quos in idem citauimus lib. 2. Canonic. quæst. c. 4. n. 107. & 112. & Thom Sanchez. d. disp. 8. num. 19.

Quæ autem negatiue supradicta sunt de furioso, & mente capto, intelligenda sunt de eo, qui perpetuo morbo præd. laboraret, nam si dilucido intervallo gauderet, posset eo tempore sponsalia, & matrimonium contrahere, vt constat ex l. Diuus ff. de offi. præsid. & tenet gloss. in d. cap. neque furiosus in princ. 32. qu. 7. & in d. ca. dilectus verb. *furore*. & ibi Ioan. And. num. 3. Henric. 1. Alex. de Neuo num. 16. Præposit. num. 1. D. Couar. d. c. 2. num. 5. & ceteri communiter Canonistæ, & ex Theologis hoc idem docent D. Thom. in 4. distinct. 34. quæst. vnic. art. 4. vbi Ric. art. 4. q. 1. Diu. Bonauent. art. 3. q. 1. Soto q. vnic. art. 4. conclus. 1. & reliqui, quos sequitur Sanchez vbi supra num. 16.

In dubio autem in hac specie, nempe cum furiosus dilucida habet intervalla, si dubitetur, an actus tempore furoris, aut sanæ mētis gestus fuerit, præsumitur rationis vsum, vt actus potius valeat, quam pereat, teste Henriquez lib. 11. de matrim. c. 4. n. 3. & ante eum idem probarunt plures, quos refert Masc. de probat. secundo tom. conclusionē 825. n. 11. & 12.

Scd

Sed hæc sententia vera non est, nec tenenda: cū enim furoris morbus suapte natura, perpetuus, insanibilis, & desperatus sit, præsumitur durare omni tēpore, & illa dilucida interualla sunt per accidens, ideoque minime præsumuntur, argumento l. si vero §. qui pro rei qualitate, ff. qui satisdat. cogantur, ita in proposito multis citatis probat, & tenet Pæposit. in d. ca. dilectus numero 2. de sponsal. D. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. cap. 9. numero 30. & Menoch. plurimos referēs lib. 6. præsumptione 45. n. 68. Anton. Gama decis. Lusitan. 100. in primo tom. Molin. Theolog. de Iustitia, & Iure primo tom. disputatione 136. folio mihi 735. & Sanch. d. lib. 1. disp. 8. n. 17. vers. tandē. & ultra eos plures alij citati per Mascard. ubi sup. n. 10.

Quod procedit, & verum est, nisi ex actus qualitate, qui ita bene gestus est, ut ostendat non factum esse à demente, præsumatur gestum esse tempore sanæ mentis, ut cum alijs probat Couar. d. c. 2. n. 7. & Menoch. d. præsumptio. 45. num. 66. Matien. 50 in rubrica tit. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. glos. prima numero 67. & plures referens Mascard. ubi supra numero 13. cum sequentibus, & Sanch. etiam ubi supra, addēs, quod similiter præsumitur furiosus. quoad actus, qui paulo post furoris tempus aguntur, non autem quoad illos, qui longo interuallo distant, secund. Couar. ubi supra numero 5. & Menoch. d. præsumptione 45. numero 69. & Ludou. Lopez, quem ibi citat Sanchez.

Tandem ibidem ipse numero 18. obseruat, quod quamuis habitu furiosus, si interualli dilucidi tēpore ducat uxorem, valide contrahat, peccat tamen contrahendo, quia idoneus non est ad prolem educandam, nisi per alias coniunctas personas educationi satis confuleretur.

Quod si non constat, eum de quo agitur, antea esse furiosum, non præsumitur furiosus, sed sanæ mentis, ex l. 1. C. qui testam. facere poss. & l. non codicillos C. de codicil. natura namque homines sanæ mentis producit, quare asserenti aliquem insanum esse, aduersatur præsumptioni, quæ à natura ipsa descendit, ita docent cum alijs Couarruias ubi supra numero 5. ad fin. & Menoch. d. lib. 6. præsumptione 45. numero 18. & Thomas Sanchez ubi supra numero 17. ubi aduertit iudicari sanæ mentis, ut valide contrahat sponsalia, quando eam deliberationem habet, quæ in materia graui sufficeret ad culpam mortalem, ut de confectione testamenti docet Molina Theolog. 1. tom. de Iustitia, & Iure disputatione 136. folio mihi 735. quia ut est prædictum ea deliberatio sufficit ad sponsalia ipsorumque valorem.

Si tamen constet, aliquem dementia affectum fuisse, nec probetur consueuisse habere dilucida interualla, præsumitur adhuc furiosus, ut cum communi resoluit Couarruu. ubi supra numero 6. versic. e quibus, & communem atque receptam, plures allegans contra alios, eam affirmat Mascard. ubi supra numero 5. & 6. & Menoch. ubi supra n. 49. & consil. 82. numero 220. lib. 1. & Sanch. ubi supra d. numero 17. in vers. quando autem constar, ubi hoc inquit. procedere, si probatum fuerit furorem durasse quodam continuo tempore, ut anno, vel mense: secus si probetur in aliquibus actibus furiosum fuisse: non enim præsumitur tunc permanere furorem, secundum Couarr. ubi supra numero 6. versic. procedit tamen. Mascard. plures allegans ubi supra numero 7. & 8. & Menoch. d. præsumptione 45. num. 62. & Ludouic. Lopez in secunda parte Instructorijs, in materia de matrimonio cap. 39. folio 1507. qui post Couarr. ubi supra asserit non præsumi durare furorem ubi peritorum testimonio probatur ex accidenti quod iam cessauit contigisse, alias tres limitationes assignat Mascard. ubi supra numero 17. cum sequentibus.

Si demens, aut omnino ebrius tempore sanæ mentis voluntatem habuerunt contrahendi sponsalia, aut matrimoniū, eamque tempore dementiæ, aut ebrietatis exequantur nihil faciunt, quia tempore debito, & requisito, hoc est contractus, defuit sana mens, quod ex alijs fundamentis probat late Ledesma in secundam partem quarti. questione 60. articulo 3. Alphons. à Vera cruce in suo Specul. coniugior. prima parte, articulo 41. conclusionem 5. Petrus de Ledesma de matrimonio questione 58. articulo 3. dubio 1. Matien. in rubrica tituli primi, lib. 5. nou. collect. Reg. glos. 1. num. 208. quos sequitur Thom. Sanchez lib. primo de matrimonio, disputatione 8. num. 20.

CAPITVLVM IX.

De promissione contrahendi matrimonium vnius contrahentis vera, & alterius ficta: deque matrimonio sic contracto.

S V M M A R I V M.

- 1 Promissio sponsalium quando fit animo promittendi, non tamen se obligandi, in vera sint sponsalia, & in foro conscientie obligant? & quid in promissione matrimonij iuramento stabilita? num. 2. & quid in dubio? num. 3.
- 4 Vouens castitatem, simulque religionem, incertus tamen de intentione, an a' soluta, an potius casu, quo ingrederetur religionem, tenetur dum dubitat de intentione reputare se ad castitatem obligatum, quamuis non admittatur ad religionem?
- 5 Matrimonium ficte contrahens per verba de presenti, vel contrahere promittens absque animo, & intentione se obligandi, an teneatur in conscientia, vere consentire? & numeris sequentibus, ubi affirmatiua pars eligitur cum suis ampliationibus & limitationibus?
- 11 Fictē contrahens, quoties tenetur vere consentire, an sit absolueudus quousque vere consentiat, vel contrahat, necne?
- 12 Matrimonium secundum vere contractum post primū fiste celebratum quod inualidum est ex defectu consensus, validum sit, necne?
- 13 Mulier post contractum matrimonium, an teneatur credere marito dicenti, se fiste consensisse, remissum?

Q V A N D O promissio sponsalium fit animo promittendi, non tamē se obligandi vera sunt sponsalia, & in foro cōscientiæ etiam obligant: satis namque est, causam esse volitam, nequit enim hic promittens laqueum injicere, quin illaqueetur, ut in sic iurante, vel vouente recte probauit Dominicus à Soto lib. 7. de Iustitia, & Iure questione 1 articulo secundo, in versic. sed quid si. & in versic. tertio, eodemque membro: estque communis sententia omnium Theologorum nostri temporis, ut affirmat, eā bene probans Magister Aragon de Iustitia & Iure q. 88. art. 1. pag. 969. versic. contrarium, & nos eam sequuti sumus aduersus alteram communem Canonistarum, & Scoti sententiam lib. 2. canonic. questionum c. 22. num. 31. & Ludouic. Lopez dicens idem docuisse Pennam in 1 parte Instructorijs c. 42. §. secundum Sot. & c. 43. §. quousque votum. Manuel. Rodrig. in summa 2. tom. cap. 92. num. 7.

Ergo idem dicendum est in simili promissione sponsalium, ut nuncupatim docet Petrus de Ledesma de matrim. questione 34. articulo 1. dubio 2. quam sententiam veriore esse censeo, & tenendam, quamuis contrariam in vtroque teneat cum alijs Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio disputatione 9. numero 5. ubi numero 6 agit an sint vera

sponsalia, quando non fuit animus obligandi se ad solum veniale.

2 Præcedens communis sententia, de qua in principio huius c. à nobis probata procedit etiam & à fortiori in promissione matrimonij iuramento stabilita, obligat namque, veraque sponsalia constituit quando adest animus iurandi, licet expresse non se obligandi, vt in simili promissione iurata tenent, & probant Caiet. in 2. 2. q. 89. articulo 7. ad quartum, Sot. lib. 8. de Iustitia, & Iure questione 1. articulo septimo, ad quartum, in vers. at vero profecto D. Couarru. de pact. in 6. prima parte §. quinto, numero 2. & nos cum alijs lib. 2. canonic. questionum cap. 22. numero 31. Ludouic. Lopez in prima parte Instructor. capit. 42. §. secundum Sotum, & Manuel. Rodrig. in primo tomo sue summæ, in secunda editione cap. 192. numero 4. & secundo tomo, cap. 92. numero 7. Aragon. de Iustitia, & Iure in 2. 2. questione 89. articulo 7. §. quarta conclusio, pagina 1081. Enriquez lib. 11 de matrimonia cap. 13. numero secundo, comment. litera Z. quamuis in voto teneat contrarium, sed primum est tutius secundum Tabien. verbo iurare questione 11. qua muis Thom. Sanch. d. disputatione 9. num. 9. lib. 1. teneat verius esse non obligare ex vi iuramenti, aut promissionis, nec esse sponsalia, vt ibi nititur probare cum alijs.

3 In dubio autem, qui certus est promississe cum iuramento, non tamen certus est an animum se obligandi habuerit, tenetur fidem seruare; vt in coacto cum iuramento promittere in indubio, animū se obligandi habuerit, necne? quod teneatur obligationem seruare docet Felin. in cap. si vero numero 8. versic. quarto declarat. de iur. iurand. & nos vbi supra d. numero 20. Nauar. lib. 3. consil. in prima editione, titulo 34. de voto consil. 4. in fine.

4 Vbi ait, vouentem castitatem, simulque religionem, incertum tamen de intentione: an absoluta, an potius casu, quo ingrederetur religionem, teneri, dum dubitat de intentione, reputare se obligatum ad castitatem, licet non admittatur ad religionem, quin est certus de voto, dubius tamen de intentione, & Cordua in summa, de casus de consciencia, questione 147. vbi tenet in dubio, an votum obliget, esse necessariū petendam dispensationem, & Diuus Antonin. in secunda parte sue summæ titulo 11. cap. 2. in princip. in versic. nota 6. dicens tutius esse implere in dubio animi se obligandi, & hanc partem latissime probat, & sequitur Thom. Sanch. d. disputatione 9. numero 13. per totum lib. 1. secus erit in dubitante, an sponsalia contraxerit, aliamve promissionem emisit? tunc namque si sufficienti adhibita diligentia, adhuc manet dubius, vtrum matrimonium contrahere promiserit, aliamve promissionem, vel votum emisit, minime tenetur, vt late probat Sanchez vbi supra numero 11. vbi plures ita tenentes allegat, & verū esse intelligit: vbi dubitat, secus si opinetur, se vouisse, ita, vt oppositum nō opinetur probabiliter, quia tunc tenebitur, quia habet assensum: arbitror voluisse dicere, quando magis, & rectius se inclinat in partem affirmatiuam, quam negatiuam, nam si pro vtraque parte (vt inquit) opinionem probabilem haberet, liceret quamcunque amplecti.

5 Quod si quis fecte contrahat matrimonium per verba de præsentī, vel contrahere promittat, absque animo, & voluntate se obligandi, non videtur teneri vere consentire, & de nouo contrahere, vt in terminis hoc probat, & tenet Ledesma in secundam 4. questione 47. articulo 4. & esse probabilem aperte sentit Victoria in summa de matrimonio num. 252. & alij moderni secund. alterū Ledesma de matrimonio questione 45. articulo 4. d. 1. in primo, §. in hac difficultate in fine, & in hoc conueniunt omnes, nempe,

vt ratione d. fecte promissionis non teneatur vere consentire. secund. eundem Petrum de Ledesma in sua summa de sacramento matrimonij folio 34. columna 1. in versic. La tercera defficultad: ibi, digolo primero.

Nihilominus tamen contraria sententia verior est, & magis tenenda, nempe vt huiusmodi fecte contrahens matrimonium teneatur vere consentire, quia hic adest contractus vtrinque obligatorius, do, vt des. alter iam impleuit tradendo potestatem sui corporis, per verum matrimonium, ergo fictor tenetur vere implere. Secundo, quia si aliud diceremus, sequeretur alteri grauissimum damnum, quia cum in foro Ecclesiæ probare nequeat fictum alterius consensum, non permittetur ei aliud inire matrimonium, cogeturque continenter viuere. Tertio ratione fraudis, doli, & deceptionis alterius partis, quæ vere consensit fectis promissione externa decipientis interne. Quarto, quia ex priori opinione negatiua multa alia inconuenientia sequerentur, maximaque confusio, & turbatio quietis reipub. introduceretur, assentibus pluribus quotidie, se animum contrahendi interius non habuisse: denique quia illusio fieret contractus matrimonij: quibus rationibus attentis, merito quod fecte fecte promittens, vel fecte contrahens matrimoniū, teneatur vere consentire, & de nouo contrahere matrimonium: hanc sententiam videtur tenere Sanctus Thomas in 4. distinctione 27. questione prima, articulo secundo, dum ait, hunc fictum contrahentem puniri in foro Ecclesiæ, & in foro pœnitentiæ: ergo cum in foro Ecclesiæ sit certum, cogendum esse stare illi matrimonio, non confitendo de animo fecto, quo assensit fuisse contractum, videtur Diuus Thomas sentire, idem esse in foro conscientie: & expresse hanc sententiam in terminis tenet Scot. in quarto, distinctione 30. questione 1. in versic. Respondeo, stante illo dolo, &c. Maior in 4. distinctione 27. questione 1. Adrianus in 4. question. 2. de matrimonio, ad secundum, Sot. in 4. distinctione 27. questione 1. articulo tertio, in versic. alia præcipua: Petrus de Soto dicens: esse indubitatum lecti. 3. de matrimonio §. primum igitur, Nauarr. in summa cap. 22. numero 76. Merhi. in sua summa lib. 1. cap. 16. §. 13. folio 231. columna 2. Enriquez lib. 11. de matrimonio cap. 11. numero 3. Bañez in 2. 2. questione 77. articulo 3. dubio 1. ad secundam confirmationem: Petrus de Ledesma de matrimonio questione 54. articulo 4. dubio primo, asserens priorem sententiam esse improbabilem, & in summa de sacramento matrimonij pagina 34. columna 2. in versiculo, digolo segundo, vbi inquit quod in hoc conueniunt omnes DD. & iterum dicit eam esse communem pagina 65. columna prima, & columna sequenti, & hanc sententiam dicit esse verissimam moraliter & regulariter Thomas Sanchez lib. primo de matrimonio disputatione 11. numero quinto, vbi tamen asserit, quod si nullū ex talibus damnis, nec aliud notabile sequeretur, probabiliorem reputaret priorem opinio. sed quod raro, aut nunquam desinent prædicta damna, & inconuenientia accidere, aut saltem vnum ex eis.

Nunc autem præfata, secunda verior, communis & tenenda sententia aliquibus modis venit amplianda, & limitanda.

Extenditur primo, vt procedat, & vera sit, quāuis scemina fecte ducta non sit virgo, quia adhuc damnum grauissimum pateretur, cum continenter viuere compellatur, ita Sotus, Bañez, Petrus de Ledesma vbi supra, & Sanchez numero 6. vbi limitat, nisi ipsa virum deciperet fingendo, vel dicendo se esse virginem, idem tenet d. disputatione 11. numero 2. & 3. qui d. numero 6. idem dicit esse quando ipsa minime decipit, verum communiter virgo reputabatur, & vt talem vir eam ducebat, alias

alias nullo modo eam ducturus, quia tunc fiste contrahens, non tenetur vere contrahere, quia notabile damnum pateretur contrahendo cum corrupta, & notabilis est mutatio inter eam, quam virginem credebatur, & inter non vere virginem: item quia hæc est legitima causa dissoluendi sponsalia vera.

Supradicta tamen limitatio huius primæ extensionis in foro tantum conscientie procedere potest, nam in foro Ecclesiæ, alio non probato standum est matrimonio: ceterum posterius dictum Thomæ Sanchez modo relatum, quando ipsa mulier virum non decepit, sed communiter virgo reputabatur, & ut talem vir eam ducebat (cum re vera talis non esset) alias eam nullo modo ducturus, ut tunc fiste contrahens non teneatur vere consentire, & contrahere, scrupulo non caret: siquidem in præd. specie ipsa virum non decepit, sed ipse se decepit, & mulier virgo communiter reputabatur, nec tenebatur turpitudinem suam detegere, seque infamare, & præterea nullum notabile damnum pati virum, considerari recte potest, siquidem peccatum illud præcedens vxoris occultissimum fuit, cum communiter virgo tunc temporis existimabatur.

Secundo ampliatur præd. doctri. communis, & vera, ut procedat etiam si fiste contrahens minime copulam habuerit, adhuc enim tenetur vere consentire, & contrahere: ita tenet Sotus *ubi supra* & Petr. de Ledesma *d. art. 4. dubio 1. conclus. 1. in 4. probatione*, & cum eis Sanchez *d. disputatione 11. numero 7.*

Tertio extenditur præfata communis sententia secund. Bartholom. à Ledesma *de matrimonio dubio 19. fol. 1297. ut procedat, etiam si contrahentes disparis conditionis sint, quia adhuc fictor tenetur vere contrahere.*

Contrarium tamen verius plerique censent, quia est maxima in contractu æqualitas, unde satisfacet alio modo refarciendo iniuriam: sic probant Summa Rosela *verb. matrimonium 4. num. 1.* Angel. *in summa verbo matrimonium 2. numero 15.* Sylvester *verbo matrimonium 4. questione 8.* Sotus *in quarto distinctione 27. questione 1. artic. 3. vers. alia præcipua.* Nauar. *in Manual. cap. 22. numero 76.* Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 11. numero 3.* Petrus de Ledesma *de matrimonio questione 45. articulo 4. dubio 1. conclusione 2.* & Thomas Sanchez *lib. 1. de matrimonio d. disputatione 11. num. 8.*

Sed adhuc pro suprad. ampl. tertia facere videtur quod eadem ratio doli, læsionis, scandali, & aliorum inconuenientium in hac specie, quæ inter pares concurrere videtur, imparitas namque status & conditionis contrahentium nihil impedit, quominus matrimonium contrahi possit: at si dicas hoc procedere, quando vere, & non fiste matrimonio contrahitur: idem tamen videtur dicendum, ratione doli, & deceptionis: nihilominus tamen probo opin. negatiuam contra ampliationem, tum quia in specie promissa, ipsa fœmina se decepit cōfentiendo vere, longe superiori, eique credendo leuiter absque sufficienti fundamento: tum etiam propter auctoritatem Doctorum tenentium hanc partem, quæ summa est, & communiter recepta hæc opinio dici potest, unde merito procedit, siue fœmina disparitatem norit siue ignorauerit, tenebatur namque viri conditionem inuestigare, & scire, sicut communiter omnes contrahentes matrimonium hoc exquirunt, & perscrutantur, & paria sunt scire, vel scire debere, *l. quod te mihi ff. si cert. petat.* præterquam, quod tam magna disparitas non potest probabiliter ignorari, ut in specie obseruat Sanchez *ubi supra*, & in sponsalibus loquens, idem

Sanchez *d. lib. 1. disputatione 10. numero 21. qui d. lib. primo, disputatione 11. numero 8. id credit, quoties contrahens manifesta ficti consensus indicia præbuit, quia tunc ipsa fœmina se decepit, sicque potius hæc erit limitatio ad prædictam communem sententiam.*

Quanta autem debeat esse hæc disparitas arbitrio prudentis viri relinquitur, qui eam esse disparitatem iudicet, ut merito fœmina se decipi credere debuerit, ut recte censuit Angel. *in summa verbo stuprum numero primo, Nauarr. in summa capit. 22. numero 76. vel melius, si vir nobilis sit, fœmina autem agricolæ filia; secund. Diuum Antoninum in sua summa secunda parte, titulo quinto cap. sexto, §. primo, Nauarr. cap. 16. numero 18. Cordub. lib. primo sui Questionarij, questione 13. dicto secundo, Capu. libr. secundo, decis. 78. numero sexto, Manuel Rodriguez in primo tomo sue summa, in secunda editione, capit. 208. numero octauo, quos sequitur Thomas Sanchez dicta disputatione 10. numero sexto, lib. primo, de matrimonio, vbi idem recte probat, quamuis in genere pares sint, licet notabiliter diuiciis sint impares, secund. Nau. in summa Latina c. 16. n. 18. Alphonsus à Veracruce in tertia parte Specul. coniug. articulo 19. conclus. 3. & alios, quos ibi quoque citat, unde non requiritur tam grandis disparitas, de qua per Petrum de Ledesma *de matrimonio, questione 45. articulo quarto, dubio 1. conclusione 2. dum exemplum fingit de fœmina agricolæ, vel fabri filia, & viro filio Comitum contrahentibus matrimonium, aut sponsalia.**

Secundo limitatur præfata communis sententia affirmatiua de fiste contrahente matrimonium, quod teneatur vere consentire, & de nouo contrahere, ut non procedat, quando pessimi exitus probabiliter timerentur ex vero consensu præstando, ut recte asseruit Enriquez *lib. 11. de matrimonio cap. 11. numero 3.* Petr. de Ledesma *d. articulo quarto, dubio primo, conclusione secunda.* Sequitur Thomas Sanchez *d. lib. primo, disputatione 11. numero 9. vbi idem credit, quando grauissimum scandalum timeretur, ut in sponsalibus hoc idem probauit disputatione præcedenti, nempe 10. num. 9.*

Obseruant tamen in materia Enriquez *ubi supra d. numero 3.* & Petrus de Ledesma etiam *ubi supra d. dubio primo conclus. 1. in fine*, & Bartholom. à Ledesma *dubio 19. de matrimonio*, quod quoties fiste contrahens tenetur vere contrahere, non est absolendus donec vere contrahat, quamuis se contracturum proponat, quia attentis circumstantijs, reique grauitate iste pœnitens, maxime est expositus periculo persistendi in deceptione, sed hoc sic simpliciter, & indistincte dictum rigidissimum est, unde rectius Thomas Sanch *d. disputatione 11. lib. 1. numero 10. temperandum credit, quando ea contradictionis signa præberet pœnitens, ut merito, ac iure optimo persuadeat sibi confessarius, illum statim contracturum, ut de eo, qui iussus est restituere in alijs confessionibus nondum tamen restituit, asserunt communiter DD. iuxta hanc moderationem intelligendus est Petrus de Ledesma in summa de matrimonio, pag. 65. ibi. de lo qual, dum dicit que este tal no le han de absoluer si no tiene proposito de casarse verdaderamente con la tal muger.*

Dubium tamen optimum, & grande est in proposito, an secundum matrimonium vere contractum, post primum fiste celebratum, quod inualidum est ex defectu cōsensus, validum sit, necne? Hostiens. nãque in c. is, qui fidem, prope finem: de sponsal. censet hoc secundum matrimonium irritum esse, & Ioann. Andr. *ibidem num. 4.* Anchar *n. 5.* & videntur censere esse probabile Anton. de Butrio *ibi, num. 8.* & Præ-

posi *num. 3. in fine*: argumento *tex. in d. c. is, qui fidem*, ibi, licet præsumptum primum matrimonium videatur, contra præsumptionem tamen huiusmodi nō est probatio admittenda: ex quo sequitur, quod neque verum, nec aliquod censeatur matrimoniū, quod de facto est postmodum subsequutum. Quāuis præfati ultimo citati Authōres postea dicāt oppositam sententiam esse tutiorem, nempe, quod posterius matrimonium sit validum: imo hac secunda opinio est verior, cōmunis, & tenenda, quia non reperitur *tex. statuens* matrimonium posterius verū, dirimi per prius fictū: neque obstat *tex. ind. cap. 1. qui fidem*, quia secundum Abbatem ibi, & bene *tex. ille* non disponit, secundum matrimoniū esse irritum, sed illatiue loquitur, si primum matrimonium, quod de iure præsimitur, verum sit, secundum esse nullum: quare si prius sit irritū, prout est fictē contractum, cessabit illatio, & secundum vere contractum erit legitimum. Præterea in specie *cap. is, qui fidem*, in matrimonio illo præsumpto ab Ecclesia non defecit consensus verus, quinimo Ecclesia iuste illum præsument ex copula subsequuta post sponsalia de futuro præcedentia vere contracta ad euitādum peccatum, & animum fornicariū: at in nostro casu in primo matrimonio defecit verus consensus cum fictē contractū fuerit; vnde merito, quod diuersum constituatur in eo: ideo recte hanc partem probauit D. Thom. *in 4. distinct. 27. q. 1. art. 2. quæstioncula 4. ad primū*, Paludan. Sotus, Adrian. & quam plurimi alij Theologi, & Iuristæ in vnum congesti per Thom. Sanch. *lib. 1. de matrim. d. sp. 11. num. 1.* ex quibus constat hanc esse proculdubio veriorē & communem sententiā, & omnino tenendam: quam intelligo procedere quo ad forum conscientie tantum, quoties fictio consensus prioris matrimonij omnino occulta fuit, & non apparens villo modo, secus tamen erit in hac eadem specie in foro Ecclesiæ, quia Ecclesia non iudicat de occultis, & ideo ipsa pro primo matrimonio, quod verū vndequaque præsument, & censet, pro eo iudicabit: imo puniet contrahentem secundum matrimonium, viua prima vxore, pro tali in suo foro reputata: cæterū si iuridice constiterit de fictione prioris matrimonij, secundum pro valido iudicabit. primo annullato, & pro tali declarato: & tunc fictor vtroque iure pœna stupri erit puniendus, vt sequenti capite dicemus.

13 An autem mulier post contractum matrimoniū teneatur credere marito dicenti fictē consensisse, agit Petr. de Ledesma *in sum. de sacramento matrimon. pag. 68. col. 2. versiculo la vltima. vbi columna præcedēti ad fi. quærit*, quod remediū habeat fictē primū cōtrahens matrimoniū, & secundū vere, qui est vidēdus.

C A P I T V L V M X.

De contrahente falso matrimonium cum fœmina, vt ab eacopulam extorqueat.

S V M M A R I V M.

- I Matrimonium falso contrahens cum muliere, vt ab eacopulam extorqueat, ad quid teneatur? & numeris sequentibus, & ipsa seducta tunc contrahet matrimonium cum alio si probabilibus coniecturis persuaderi possit, in viro consensum coniugale defuisse, vt in *num. 2. & num. 3. casus hic in simili in praxi contingens refertur*, & *num. 4. ampliatur*, quod fuit dictum *num. 1. & num. 5. cum sequentibus limitatur aliquibus modis vsque ad numerum 9. inclusiue & num. 10. ad quid teneatur vir in specie de qua d. num. 1.*
- II Promittens fœminæ se eam ducturum quam putabat

virginem esse, an teneatur hoc adimplere, si ipsa virgo non erat, etiam si iuramento firmasset suam promissionem?

- 12 Promittens fictē matrimonium fœminæ camque deflorans ad quid teneatur si promissionem suam adimplere non possit, quia sacris initiatus est, vel alteri matrimonio copulatus?
- 13 Promittens fictē matrimonium puellæ, & volens eam sic deceptam ducere, parentes autem id rennuant, ad quid teneatur?
- 14 Fictus promissor in casu, quo teneatur virginem à se corruptam ducere, & aliam iniuste duxerit, viduus factus tenetur ad prius matrimonium.
- 15 Fictē promittens se desponsaturū fœminam, & sub ea spe ipsam deflorans, quando ipse vir est notabiliter dignioris conditionis, vel alia indicia præbuit ficti consensūs, ex quibus fœmina facile posset præsumere dolum, an teneatur ei aliquid restituere? supposito, quod eam ducere præcise minime tenetur, & numeris sequentibus.
- 17 Disparitas nota liberat à ductione præcisa in matrimonium: non tamen à restitutione dotis, & satisfactione prudentis arbitrio, vt in *num. 18.*
- 19 Fictē promittens matrimonium corruptæ paris conditionis conscius corruptionis, ad quid teneatur?
- 20 Fictus promissor, quando immunis est ab obligatione ducendi in uxorem mulierem ex causa notabilis inæqualitatis, &c. an si interrogetur à iudice si promiserit, poterit id negare?
- 21 Interrogatus à iudice, num mutuo acceperit numos? quos re vera non debet, potest negare cū iuramento, se non recepisse negando interrogationem, prout in ipsa continetur.
- 22 Clericus à custodibus interrogatus, num aliqua portet, vt gibellam solvere compellatur? potest negare interrogationem, prout in ipsa continetur.
- 23 Rogatus ab vrbis custodibus, num veniat ex tali loco? quem falso putant peste infectum esse, potest iurare ex eo se non venire, intelligendo ex eo peste infecto.
- 24 Promittens vere matrimonium, non tenetur seruare fidem ob aliquam causam, vt quia altera fornicata est, &c. vt hic.

Q V A N D O quis vt à fœmina carnale commercium consequatur, verbis fictē, non tamen animo matrimonium contrahit. ac semper animo, & affectu fornicario eam cognouerit, ita vt effectū matrimonium non sit, dubitari contingit, ad quid teneatur in foro conscientie. hoc est, quærere, an fictē promittens matrimonium, & sub ea spe deflorans virginem, teneatur eam vere ducere in uxorem? & præcise non teneri, sed satis esse, ducere, vel dotem constituere, videtur tenere D. Antonin. *in tertia parte sue summæ tit. 1. cap. 19. in princip. & supplement. Gabriel. in 4. distinct. 28. quæst. 1. art. 2. conclus. 1. Bartholom. à Ledesma de matrimonio quæst. 19. folio 1296.* quod censent probabile alij Theologi Neoterici, secundum Petrum à Ledesma statim citandum.

Sed vera, & communis sententia est, hunc seductorem debere cum ista matrimonium vere contrahere sub pœna peccati mortalis, si nondum aliā uxorem duxerit: si vero aliam duxit, tenetur ei resarcire damnum quod stupro intulit: vnde consequens est, vt Iure Canonico, & Ciuili pœna stupri sit puniendus, iuxta *cap. 1. & 2. de adulter. ita tenet D. Tho. in 4. distinct. 28. art. 2. ad quartum*, Silvester *in summa verbo matrimonium 4. quæst. 8. idem comprobatur* dicens esse cōmuniter receptum Adrian. *in 4. in tractatu de matrimonio, quæst. 2. vers. dico igitur ad quæsitum. D. Couarr. in 4. de sponsalibus 2. parte cap. 2. §. vnic. numero 4.*

Vbi etiam quod ipsa seducta, tute cum alio contrahet matrimonium, si coniecturis probabilibus persuaderi possit, in viro consensum coniugale defuisse, secund. Adrian. in 4. quæst. 2. & Syluest. quæst. 9. hasque coniecturas tribuere, dispar genus, vel diuitiarum, statusve conditionem parem, & opin. supra dictam D. Thom. principalem, communem appellat Dominicus à Soto in 4. distinctione 27. art. 3. q. 1. vers. alia præcipua, pagina mibi 110. & Angles in Floribus Theologic. quæstionum in quæst. de essentia matrim. pag. 368. in conclusione fictus, &c. Ricard. in 4. distinct. 28. art. 1. quæst. 3. in fine, Palud. quæst. 1. articulo. 2. conclusione 4. & 5. num. 14. & sequenti. D. Antonin. in 2. parte sue summæ tit. 5. cap. 6. §. 1. Rosel. verbo matrimonium 4. num. 2. Angel. verbo stuprum num. 1. Syluest. verbo luxuria quæst. 5. Tabien. verbo restitutio quæst. 22. num. 23. Armil. ibi num. 22. Victoria de matrimonio, numero 365. Nauar. in Manual. cap. 18. numero 18. Ledesma in secundam partem quarti quæst. 18. art. 2. ante dubium 2. fol. 24. 1. col. 1. Veracrux in 3. parte Specul. coniug. art. 19. conclus. 5. Cordou. in sua summa de casis de conscientia, quæst. 50. & lib. 1. sui quæstion. quæst. 13. dicto 2. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 11. num. 2. Beya in sua summa, casu 18. Ludou. Lopez in 1. parte Instructory cap. 76. fol. 189. c. ol. 1. in 2. editione, & in 2. parte in materia de matrim. fol. 1035. columna 2. Salon de Iust. & Iur. in 2. 2. q. 67. art. 2. controuers. 5. in fin. Emanuel. Rodrig. in 1. parte summæ in 2. editione cap. 208. numero 8. Vega lib. 2. sue summæ casu 239. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 45. art. 4. dubio 1. ad confirmationem tertij & iterum in summa de matrimonio, pag. 67. col. 1. & 2. Capua lib. 2. decis. 78. num. 3. & ante eos Enric. in cap. ex parte num. 6. de sponsal. & post D. Spin. in suo specul. testament. glos. 15. princip. num. 73. quos refert, & sequitur Thomas Sanchez lib. 1. de matrimonio disputatione 10. numero 3.

Et hunc casum iam habui in praxi, occulte namque fui consultus simul cum alio viro graui Theologo à quadam nobili fœmina nupta iam diu, ingenue fatente, se nunquam vere consensisse in matrimonium, quo erat ligata in foro Ecclesiæ, sed fide timore parentum, exquisiuitque à nobis remedium cõpetens pro saluatione animæ suæ. Respondimusque, eam teneri veram consensum de nouo præstare, seque conformare cum moribus viri, & vitam coniugale, Domino adiuuante facere: ad quod perficiendum, ne scandalum oriretur, consulimus, vt ab Ordinario Ecclesiastico, nominibus minime expressis, licentiam de nouo contrahendi vere absque monitionibus, secreto tamen impetraret, sicque factum fuit, atque exequutum, & quamuis hic casus à nostro, de quo hic egimus, diuersus sit, nihilominus tamen eum adduximus, quia notabilis est, & potest in posterum iterum, atque iterum contingere, vt sciatur præd. remedium.

Nunc autem obseruamus præd. communẽ sententiam, de qua in hoc cap. supra egimus procedere quãuis non intercesserit mutua promissio, sed vir fide promiserit fœminæ matrimonium, si se deflorandam ei traderet, cui promissioni virgo innitens tradidit corpus, quia effectus est contractus, facio, vt facias, & virgo iam impleuit, ergo & vir etiã implere tenetur: ita DD. supra citati indistincte loquuntur de promissione, & in specie tenet Thom. Sanchez vbi supra num. 4. quamuis solus Emanuel Rodrig. vbi supra num. 9. aliquantulum trepidet, appellans hoc magis probabile, & pium.

Primo limitatur procedens communis sententia, de qua in principio huius cap. non procedere quando vir notabiliter excedit, tunc enim fœmina huius excessus conscia, non potest allegare se deceptam esse: debuit enim scire, virum adeo disparem,

fide sibi polliceri matrimonium, ita tenent quam plures ex supra citatis, præcipue. D. Anto. Syluest. Tabie. Angel. Nauar. & alij, quos refert, & sequitur Thom. Sanchez. d. disp. 10. num. 5. & Petrus de Ledesma in summa de sacramento matrim. pag. 66. in pri. in vers. el segundo, & pag. 67. per totam.

Idemque est, etiam si fœmina ignorasset conditionem viri, vt diximus cap. præcedent. num. 8. & probat optima ratione Thomas Sanchez vbi supra num. 19. & 21. qui idem tenet, quando deflorata erat conscia inæqualitatis, & excessus viri, sed tamen taliter ei promiserit matrimonium, vt vir prudens merito crederet vere promittere, adhuc namque in vtroque casu affirmat, & probat esse probabiliorẽ sententiam, cum alijs Doctoribus, non teneri hunc eam ducere, sed ad restitutionem. instar vi, vel fraude deflorantis, & hoc contra alteram sententiã etiam probabilem aliorum Doctorum tenetium, teneri eam ducere: qualis autem debeat esse præd. disparitas diximus supra num. 2.

Secundo limitatur præd. communis sententia: vt non procedat, quando fœmina ex verbis, aut alijs clavis coniecturis facile nosse poterat fallacem animum promittentis, tunc enim sibi debet imputare, & voluntarie videtur fraudi consentire: ita D. Tho. & D. Antoni. & alij plures allegati per Sanchez vbi supra num. 7. vbi 8. idem probat, quamuis iuramentũ fictum sine animo se obligandi intercesserit.

Tertio limitatur, nisi ex eo matrimonio scandalũ magnum timeatur probabiliter, tunc enim excusatur fide promittens, vt diximus capite præcedenti, quare dicendum est, pecunijs damnum illatum in hac specie refarcire, vt cum alijs probat Sanchez d. lib. 1. disp. 10. num. 9.

Quarto limitatur, nisi ex eo matrimonio probabiliter malus exitus timeatur, vt si promittens norit puellam esse notabiliter leuẽ, vnde probabiliter pessimus exitus timeatur, secundum Enriquez lib. 11. de matrim. c. 11. numero 2. Manuel Rodriguez 1. tom. sue summæ, in 2. editione, c. 208. n. 8. & Tho. Säch. d. disputatione 10. num. 10. & Petrus de Ledesma pagina 66. vbi supra columna 1. in fine, vbi dicit communem.

Quinto limitatur, si fœmina decipiat virum dicendo, vel fingendo se esse virginem, quia in iniurijs datur compensatio: imo licet ipsa non deciperet, si promittens fide matrimonium exultimabat eam virginem, alias non cõtracturus cū ea, & postea compererit aliter se rem habere, non tenetur eam ducere, vt diximus c. præcedenti, & tenet Petrus Ledesma in summa de sacram. matrim. pag. 65. ad fi. & p. 67. col. 2. ibi, Verdad es: & probat cum alijs Tho. Sanchez d. disputatione 10. num. 11.

Vbi etiam an teneatur hoc casu vir restituere fœminæ aliquid ratione copulæ, & ita distinguit in hoc, vt si fœmina nõ decepit teneatur secund. Cordubam in summa quæstione 13. dicto 3. Manuel Rodrig. vbi supra n. 8. si vero fœmina decepit virum fingendo se virginem, ad nihilum teneri credit, & nu. 12. probat hoc procedere, etiam si postquam vir defectũ virginitatis nouit, eam carnaliter cognoscat, & nu. 13. probat similiter non teneri promissorem fœminam ducere, si ipsa deflorata postea cum alio fornicetur, neque teneri ei damnum restituere aduersus Nauar. si autem fide promittens virgini tãtum haberet cū ea tactus, non teneretur eam ducere, sed alio modo restituere, vt bene Nauar. lib. 4. cõf. 20. de sponsal. in 2. editione, Secundum Sanchez, d. disputatione 10. numero 14. quia non tanta est iniuria.

Sed si quis nõ fide sub cõditione hac, si sui corporis copiam faceret, fœminam ducere promisit, quã reputa-

reputabat virginem esse, quæ talis non esset in conscientia, non tenetur eam ducere, etiam si eam ducturum esse iurasset, quia potest absolutionem à iuramento petere, secus in foro exteriori, quia si eam conditionem non expressit, esset compellendus ad eam ducendam; præsertim, si iuramentum adiecit ad sponsaliorum confirmationem, nisi grauis exitus, puta vxoricidiū ex tali compulsione timeretur, vt probat in his terminis vtrumque Ludouic. Lopez in 2. parte sui *Instruct. conscient. cap. 36. de verbis expriment. sponsal. vel matrim. col. mihi 1036. versic. sed quod.*

12 Quando vero fecte promittens, iam non potest foeminam à se defloratam cognoscere, quia sacris initiatus est, vel alteri matrimonio copulatus, tenetur illi foeminæ de nuptijs prouidere, secundū D. Tho. Syluest. Tabien. & Petr. de Ledesm. supra citatos, Sotum in 4. distinctione 27. quæst. 1. art. 3. vers. alia præcipua: non tamen tenetur integre dotare, sed eo modo quo tenetur vi, vel fraude deflorans virginem, secundum Sanchez d. disputatione 10. num. 15. lib. 1. vel arbitrio viri discreti, secundū Pet. de Ledesm. d. pag. 66. vers. el tercero, in sum de sacram. matrim.

13 Si autem fictus promissor velit puellam sic deceptam ducere, & parentes eius nolint ei ipsam dare, tenetur ei restituere, dotem constituendo, si sequamur Syluest. verb. luxuria, quæstione 5. in fi. Nauarr. in sum. cap. 16. num. 18. & Henriquez lib. 11. de matrimonio ca. 11. num. 2. vbi iuncto commentoliteræ L. dicit esse probabile, ad nihil teneri, quando ipsa recusat matrimonium, sed verius mihi videtur cū Thom. Sánchez ubi supra num. 5. vtroque casu ad nihil teneri, quia satisfacit si ad ipsam ducendam paratus sit, quia hoc in corporis pretium spocondit, ergo cum per ipsum non stet quominus matrimonium non sequatur, liber est alia obligatione.

14 Quod si fictus promissor in casu quo teneatur defloratam à se virginem ducere, iniuste aliud matrimonium contrahat, & viduus efficiatur nondū restitutione facta tenebitur ad prius matrimonium, vt merito probauit Sanchez d. disputatione 10. num. 16. iuncto eo quod tenet eodem lib. 1. disp. 48. nu. 5.

15 Verum in proposito, illa quæstio difficilis est, atque valde ambigua reputatur inter DD. an fecte promittens se de sponsaturum foeminam, & sub ea spe eam deflorans, quando ipse vir est notabiliter dignioris conditionis, vel alia indicia præbuit ficti consensus, ita, vt foemina facile posset præsumere dolū, teneatur ei aliquid restituere, supposito quod eam ducere præcisè minime tenetur, vt supra in princip. huius cap. cum communi, & vera sententia resoluiamus? videtur namque ad nihilum teneri, quia in hac specie foemina vidit, vel prudenter videre debuit se decipi, propter notabilem disparitatem, vel alia fraudis aperta signa, & nulla necessitate coacta in stuprum consensit: ergo libere videtur consensisse, & se ipsa decepit, & intentio decipiendi, si mente, non obligat ad restitutionem, atque ita videtur sentire D. Thom. in 4. distinct. 28. q. unic. art. 2. ad 4. quæ sequitur D. Anton. in tertia parte sue summæ tit. 1. cap. 19. in princip. & Rosela verb. matrimonium 4. num. 2. Syluest. verb. matrimonium 4. quæst. 8. Tabien. verb. restitutio. quæst. 22. §. 23. & verb. matrimonium 2. quæst. 7. §. 8. vbi quod si quis dolose contraxit, & extorsit copulam à virgine, & cum alia contraxit, tenetur ei satisfacere, & prouidere de nuptijs, nisi fuerit multo melioris conditionis, vel aliud euident signū fraudis adfuerit, quia tunc non tenetur etiam prouidere de nuptijs, secundū quosdam: quia præsumitur velle decipi, & hoc expresse tenent Angel. verb. stuprum. nu. 1. Armilla. verb. restitutio nu. 22. Victor. in summa de matrimonio num. 265. Ludouic. Lopez lib. 1. de contract. cap. 50. in solutione

ad 5. fol. 187. Vega lib. 2. sue summæ casu 234. & eam dicit probabilem Enriquez lib. 11. de matrim. c. 11. num. 2. & hoc credit probabilius Thomas Sánchez lib. 1. de matrimonio disputatione 10. n. 19. ad quem locum se remittit idem Author d. lib. 1. disputatione 11. num. 8. ad finem.

Ego vero contrariam omnino sententiam, & sic affirmatiuam in hac eadem specie veriorē, & magis communem, atque receptiorem esse censeo, ac præterea securiorem, dolo nāque deflorat hic homo foeminā, & subinde iniustitiā admisit, ergo tenetur ei ad restitutionem, neque obstat quod hæc foemina vidit, aut prudenter videre debuit se decipi, & sic libere consensisse, seque ipsā decepit, seu decipisse: respondemus nāque, quod virgo in dubio præsumitur seducta, atque decepta: argumento l. unic. C. de raptu virgin. circa fin. vbi quod pœna illius l. habet locū siue volentibus siue nolentibus virginibus illud facinus perpetretur: quia hoc ipsum velle mulieris ab insidiis iniquissimi hominis, qui meditur rapinā, inducitur, nili enim eā sollicitasset, nisi odiosis artibus circūuenisset, nō faceret, illam velle in tātum dedecus se proderet: idem ergo dicendum est in nostro casu, eo amplius quod vir eidē promiserit, se illam ducturum, quamuis enim huiusmodi foemina viderit, aut prudenter videre debuit magnam disparitatem viri contra se, aut alia signa fraudis, adhuc tamen credere potuit, quamuis sub dubio promissionem præd. fore adimplendam, vel ad minus in eius defectum sibi alias esse satisfaciendum & de nuptijs prouidendum, & sic præsumi contra eam non debet omnimoda remissio, nec voluntas libera consentiendi in deceptione viri, in tam graue præiudicium ipsius foeminæ: sæpeque contingere videmus impares præ libidine & excessiuo amore matrimonio coniungi: nō ergo dici potest foemina hæc absolute, & libere consensisse, sed sub spe matrimonij promissi, aut saltem in eius defectum propter dotem competentem, sibi propter dānum illatum, & in satisfactionem ipsius præstandam: & in foro conscientie potius est iudicandum, secundum veritatem quam præsumptionem: veritas autem in proposito est, quod vir voluit decipere, & decepit hanc foeminam, eius virginitatem falsis artibus, & vanis promissionibus violando: ex parte autem mulieris inducitur præsumptio quædā fallaxque sæpe, quod se voluit decipere, ac proinde consentire fraudi viri: ergo potius standum est illi veritati, quam huic præsumptioni contrariæ.

Denique pro hac eadem parte affirmatiua, quam defendimus, faciunt à nobis resoluta lib. 1. canonic. quæstionum cap. 37. nu. 23. vbi in illa quæstione, an si quis nō seduxerit virginem, sed illa sponte acquieuerit, tunc stuprator teneatur eam ducere, vel dotare, iuxta dispositionem ca. 1. & 2. de adulter. distinguimus tres casus. Primus est, qui pro hac nostra, & communi sententia plurimum facit, quando quis virginē dolo, vel fraude vanis promissionibus, vel vehementibus persuasionibus, ac importunis precibus eam vitiauerit, tunc enim etiam si ipsa consentiat, tenetur deflorans in vtroque foro eam ducere, vel dotare: secundus casus est, quando aperte constat, & probatur, quod ipsa mulier se ingessit, & consensit, absque aliqua violentia dolo, vel persuasione ex parte viri, vt quia ipsa attraxit eum ad cōcubitum, & tunc ei ad nihilum tenetur: tertius casus est huic prope similis: nempe, quando foemina absque seductione, dolo, fraude, atque sine nimia persuasionem vel prece, sed verbis blandis leuiter rogata libere stupro cōsensit: & tunc merito quod ei aliqua restitutio facienda non sit, quia adequatur secundo casui, & non est omnino dissimilis, imo potius

tius pane similis: accadat etiam l. 1. tit. 19. partita 7. ibi, *è no se puede escusar, el que yógiere con alguna muger de stus, que no fizo may gran yerro, magher, que diga, que lo fizo con su plazer de ella, no le faziendo fuerça, ca segun dicen los Sabios antiguos, como en manera de fuerça es, son-sacar è falagar las mugeres con prometimiento vanos, faziendo fazer maldad de sus cuerpos, y aquellos que traen esta manera, mas yerran, que si lo fiziesen por fuerça.*

17 Præterea licet disparitas nota liberet, & excuset à ductione præcisa, in quo merito, quod præiudicetur foeminae se in hoc decipienti, cum sciat, vel scire deberet, illam non adimplendum suam promissionem ducendi illam, non tamen ideo sequitur, nec iustum est, ut ipse deceptor liberetur à restitutione doris, & satisfactione iniuriæ, & damni dati, & illati à se consulto foeminae cum remaneat deflorata, & inhonorata, & ob id dote egeat facto culposo stuprantis, & promissio ducendi eam ficta, saltem habet vim precum importunarum.

Denique licet animus decipiendi solamente retentus non obliget ad restitutionem, sequuto tamē damno, & lesione re ipsa, siue dolo, siue aliàs, quis dubitat restitutionem damni omnino debere fieri, præmaxime quādo promissio nō adimpletur? quibus in hanc partem affirmatiuam omnino, & proculdubio adducor, eamque firmiter probo cum cōmuni, & vera sententia, hoc idem tenente, & affirmante, ut patet ex Authoribus statim citandis, qui illam tenent, & probant, nempe Dominic. à Soto in 4. sentent. distinct. 27. questione 1. art. 3. vers. alia præcipue, Nauar. in Manual. Latino cap. 22. num. 76. Ledesma in secundam partem quarti, quæst. 18. articulo 2. ante dubium 2. conclusionem 3. folio 241. columna 1. Veracrux in 3. parte Specul. coniug. articulo 19. conclus. 3. Corduba lib. 1. si quæstion. questione 13. vers. secundum dictum: & in versa tertia pars Magister Beya in suis casibus conscientie casu 18 in princip. Barthom. à Ledesma de matrimonio dubio 19. folio 1294. Ludouic. Lopez in 2. parte sui instruct. in 2. editione in Materia matrimonij ca. 36. folio 1036. & in 1. parte ca. 76. fol. 189. columna 1. in fine, & columna sequenti, Petrus de Ledesma de matrimonio, quæst. 45. articulo 4. dubio 1. conclusionem 2. & idem voluit in summa de sacramento matrimonij pagina 767. columna 1. dum dicit, que entonces basta que la dote, y no es obligado a casarse con ella, Capua lib. 2. decis. 78. num. 6. in fine eam dicit probabilem, Enriquez in loco supra citato innoto comme ito litera C. & eam supponit Nauar. lib. 2. de restitutione c. 3. parte 4. dubio 2. in secunda editione num. 427. & Ludouic. Carb. de restitutione, q. 26. in 10. conclusionem, ibi, verum si essent.

18 Qua opinione retenta, etsi Nauarrus c. 16. nu. 18. Cordub. Veracrux, & Beya ubi sup. sentiant hunc teneri integre restituere, sicut decipiens, vel vi corruptus, eo quod talis ficta promissio habeat vim precum importunarum, quæ violentiæ equipollent: melius tamen Sot. Capua, Ludouic. Lopez, & Petrus de Ledesma supra citati censent, non ita integre teneri restituere, sed prudentis arbitrio consideratis ex vna parte damno, ex altera vero, quod ipsa foemina censetur sua sponte deceptam fuisse: & hanc sententiam dicit esse satis probabilem Tho. Sanchez de matrimonio lib. 1. disputatione 10. nu. 18. ad fin. & ego eam libenter probo, & veriore censeo.

19 Sed quid erit, si aliquis fecte promittat corruptæ paris conditionis matrimonium conscius corruptionis, & sub hac spe foemina tradidit ei corpus? & hunc non teneri eam ducere, sed alio modo iniuriam compensare, quia eam ducere non est æquale copulæ habitæ cum corrupta, sed lōge maius docent Veracrux in 3. parte Speculi coniug. artic. 19. conclusionem 6. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 11. num. 2. in comment. litera R. Ludouic. Lopez 1. parte Instruct. ca.

77. §. hinc emergit: & esse probabile hoc credit Sanchez d. disp. 10. n. 27. lib. 1. de matrim.

Ego vero contrarium verius, & tenendum esse existimo, quia cum vterque sit æqualis conditionis, & vir conscius corruptionis foeminae promiserit se cum ea matrimonium cōtrahendum, & sub hac spe ipsa corpus ei tradiderit, non video cur hic nō debeat, & teneatur vere cum ea contrahere ex facto subsequuto, & deceptione, licet ex priori consensu ficto non remanserit obligatus in cōscientia, siquidem foemina ex sua parte adimpleuit contractum, facio, ut facias, & ipsa se non deceperit, quia erat paris conditionis, & imputet sibi vir, qui conscius corruptionis hanc mulierem decepit: quare merito quod eam ducere teneatur, & in terminis ita tenet Paludan. in quarta, distinctione 28. quæst. 1. art. 2. conclusionem 4. num. 14. Cordub. alios citans in sua summa q. 49. Ludouic. Lopez in 1. parte Instruct. in 2. editione c. 76. fol. 189. col. 2. in vers. sed quid iam: ubi D. Tho. & alios pro hac opin. allegat. & in 2. parte in materia de matr. c. 36. folio 1035. columna 2. Manuel. Rodrig. in 1. tom. sue summe in 2. editione c. 208. n. 8. licet minus bene alleget Sotum, & Naua. pro hac opinione, & limitat, quando est mutua promissio: & hanc sententiā fatetur esse probabilem Sanch. ubi supra lib. 1. de matrim. disp. 10. num. 22.

Quæ sententia proculdubio procedet quando esset vidua bonæ famæ, infamiamque ex copula cōtraheret, ob quam inapta redderetur matrimonio, quia tunc non videtur aliter posse refarciri damnum secundum Nauar. li. 4. consil. tit. de sponsal. in 1. editione consil. 48. & in posteriori consil. 7. Ludouic. Lopez 1. parte Instruct. ca. 77. §. hinc etiam liquet. Petr. de Ledesma. de matrimonio, q. 45. art. 4. dubio 1. in solution. ad confirmationem tertij, & in sum. de sacramento matrim. pag. 67. col. 2. ibi, el caso es, Thom. Sanchez d. disputatione 10. nu. 24. ubi improbat Alphons. à Veracru. in 3. parte Specul. coniug. artic. 19. conclus. 6. dicentem fictum promissorem non teneri ducere corruptam cuiusque sit conditionis.

Quod si in specie præmissa deceptor iam transierit ad secundas nuptias, tenetur providere priori deceptæ de nuptijs, ut cum D. Thom. in 4. tradit Ludouic. Lopez d. c. 76. pag. 189. vers. sed quod iam, ubi dupliciter limitat principalem suprad. nostram sententiam affirmatiuam, secundum omnes: Primo si sponsus sit multo melioris conditionis: Secundo si ex verbis viri mulier decepta facile potuit deceptoris deprehendere fallaciam, & quod hæ exceptiones locum etiam habent, antequam deceptor secundas nuptias celebrauerit, scilicet, quod in his duobus casibus exceptis, illam ducere nō teneatur, sed post celebratas nuptias, compensare illi teneatur arbitrio boni viri, pensato ex vna parte damno, & ex alia parte, quod ipsa censetur sua sponte voluisse se decipi.

Sed si cōtrahentes sponsalia æquales sint, & alter vere promittat, alter fecte (quando nullū aliud præter violatam fidē, sequitur damnum) fictus promissor contrahere non tenetur, nisi sequeretur scandalum, ut cū alijs probat Tho. Sanchez d. disp. 10. n. 26. contra Petrum de Ledesma. de matrim. q. 43. art. 1. dubio 4. cuius opinio probabilis est, secundum eundem Tho. Sanchez, ubi sup. nu. præcedenti, quos omnes in foro cōscientiæ loqui intelligo, nā in foro Ecclesiæ standum est promissioni externæ, si de alio non cōstat, quia Ecclesia non iudicat de occultis.

Illud tamē in proposito huius capitis magno pretio habendum erit pro securitate cōscientiæ, quod quādo fictus promissor immunis est ab obligatione ducendi mulierē in vxorē ex causis supra adductis, nempe notabilis inæqualitatis, &c. Etsi interrogetur à

tur à iudice, an promiserit, poterit id negare, ne si fateatur promissionem, cum intétione, qua id promisit, probare nequeat cogatur inuoluntarie ad matrimonium, quia cum iudex interrogat, vt ad matrimonium debitum cogat, sensus interrogationis est, vel saltem interpretatiue, & rationabiliter esse debet, promissisti matrimonium, ita vt tenearis? ergo vere respondit eo sensu, non promisi, scilicet, ita vt tenear, ita in terminis tenet Nauar. in cap. humanae aures 22. quæst. 5. 1. quæst. num. fi. & Manuel Rodriguez in 1. tom. suæ sum. in 2. editione ca. 245. num. 12. & probat Thom. Sanchez d. disputatione 10 num. 27.

21 Sic etiam interrogatus à iudice, num mutuo receperit numos? quos re vera iam non debet, potest iurare se non recepisse, scilicet, negando interrogationem, vt in ipsa continetur, quia non recepit, ita vt teneatur eos soluere, vt late probat D. Couar. lib. 1. var. resol. c. 2. num. 3. & 4. & diximus late alibi.

22 Similiter clericus à custodibus rogatus, num aliqua portet, vt gabellam soluere compellatur? potest id iuramento negare, intelligendo se nihil portare, ex quo gabellam debeat, Syluester verbo mendacium quæstione ultima, & Sanchez ubi supra, qui vtrumque exemplum refert, & sequitur, illud vero de clerico intelligendum est, de clerico non negatiore, nam si negotiator sit gabellam debet, vt in l. 7. tit. 18. lib. 9. nouæ collect. Regia.

23 Consequenter rogatus ab vrbis custodibus, num veniat ex tali loco? quem falso putant peste infectū esse, si norit peste minime affici, potest iurare ex eo se non venire, intelligendo ex eo peste infecto, vt custodes rogare debent, Syluester verbo iuramentū 3. quæstione 2. Nauar. in manua. ca. 12. num. 19. Philiar. de officio sacerdot. tom. 1. parte 2. lib. 3. ca. 14. in fi. & Thom. Sanchez, ubi supra.

24 Ex quibus idem dicendum est, quoties aliquis vere promisit matrimonium, non tamen tenetur seruare fidem ob aliquam causam, vt quia altera fornicata est, &c. Potest enim iuramento negare promissionem, ita vt teneatur, sic Thom. Sanchez, ubi sup. d. disputatione 10 num. 28. vbi hoc non tantū verum intelligit quoties certa est causa non implendi promissum, sed etiam quando iudicio sapientium est probabile, non teneri eam seruare, potest enim iurare se non promississe, ita vt teneatur, quia tuta conscientia innitens opinioni probabili potest se non obligatum existimare, & hanc partem tueri.

CAPITVLVM XI.

*De matrimonio clandestino contracto absque par-
rocho, & testibus, an obliget vt sponsalia?*

S V M M A R I V M.

1 Matrimonium clandestine contractum absque par-
rocho & testibus, an obliget, vt sponsalia: & numeris sequen-
tibus: eligitur pars negatiua, & ampliatur num. 2. vt
procedat, etiam si matrimonium clandestine contra-
hentes animum habuerint se obligandi eo modo, quo
melius possint: & num. 3. limitatur, quando ultra pro-
cessum est, nempe ad virginis deflorationem, quia tūc
ratione damni illati, & iniustitiæ tenebitur vir eam
ducere.

1 HANC quæstionem latissime examinaui-
mus pro & contra in nostro tract. de iura-
mento confirmatorio ca. 51. numero. 28. cum se-
quentibus, vsque ad numerum 37. vbi partem
negatiuam elegimus, etiam accedente iuramento.
Contrariam tamen, & sic affirmatiuam tenuit Al-

phonsus à Veracrucē in appendice ad Specul. coniugior.
dubio 9. conclusione 2. & Anton. de Cordub. in sum.
quæstione 52. in fi. vbi falso nos citat pro hac opi-
nionē, cum contrariam probauerimus.

Sed hanc affirmatiuam tenet etiam Henriquez
asserens, sic declarasse Cardinales lib. 11. de matrimo-
nio, cap. 5. numero 4. & Bartholom. à Ledesm. de ma-
trimonio, dubio 18. folio 1284. Ortiz in sua sum. cap. 16.
de matrimo. in fi. & Vega lib. 6. suæ summæ casu 102.
& lib. 4. casu 264. & eam dicit nouissime satis pro-
babilem Thom. Sanchez lib. 1. de matrimonio dispu-
tatione 20. numero 2. in fi. & alij relati à Zeuall. in suis
prætic. quæst. commun. contra cor. quæst. 604. n. 79.

Sed nihilominus nostra opinio negatiua præ-
fata præualuit apud Iuristas, & Theologos, & ma-
gis recepta est, quam tenent, & sequuntur Nauar.
lib. 4. consil. in 2. editione, tit. de clandestin. desponsatione,
consil. 3. numero 3. & in tit. de sponsal. consil. 1. numero 3.
Azeued. in l. 1. numero 23. 33. & 36. tit. 1. lib. 5. nouæ
collect. Reg. Albornoz in sua arte contract. lib. 4. tit. 8.
Spino in Specul. testament. glos. 15. numero 78. & ex
Theologis noster Concanonicus Magister Palac.
in 4. distinctione 28. quæstione ultima, prope fin. versic. ex-
quiris: Petr. de Ledesm. de matrimonio quæstione 45.
articulo 5. puncto 2. post quartum dubium folio 182. con-
clusionē 1. & in sum. de sacramento matrimo. cap. 6. del
consentimiento, pag. 71. col. 2. in versiculo, La segunda dif-
ficultad. Manuel Rodriguez in 1. tom. suæ summæ
in 2. editione cap. 220. numero 1. Vega lib. 6. suæ sum. ca-
su 104. & 122. & videtur supponere Ludovic. Lo-
pez in secunda parte sui instruct. de matrim. cap. 37. folio
104. 1. columna 1. & hanc nouissime probat, & am-
plectitur Thom. Sanchez ubi sup. numero 3. & 4. &
cum hac remanet Zeuall. ubi supra, itaque commu-
nis re vera dici potest hæc nostra sententia, Deo
gratias, & verissima atque omnino tenenda.

Et procedit etiam si clandestine matrimo. con-
trahentes animum habuerint se obligandi eo modo
quo melius possunt, vt recte credit Thom. Sanchez
ubi supra, numero 6. aduersus Petr. de Ledesm. Ma-
nuel. & Vegam ab eo relatos, & eundem Petrum
de Ledesm. in d. sua sum. pag. 72. col. prima in versic. digo
lo tercero, sed errant, quia etiam præd. verbis nolue-
runt se obligare de futuro, sed de præfenti, hoc au-
tem non valuit, ergo nec de futuro: quia hoc modo
non se obligarunt, nec de eorum intentione sic se
obligandi constat, & illa verba meliori modo intel-
liguntur, vt sonant, scilicet de præfenti quomodo
absque parrocho, & testibus minime obligant.

Limitatur tamen nostra, & communis sententia
vt non procedat quando ultra processum est, nem-
pe ad virginis deflorationē, quia tunc ratione dāni
illati, & iniustitiæ tenebitur vir eā ducere: ita Petr.
de Ledesm. ubi supra in primo loco conc. 2. & in sum. pag.
71. col. 2. ad fi. ibi digo lo segundo, & in prin. col. sequentis,
& Vega d. casu 122. & Manuel. ubi sup. loquitur etiam
quando animo decipiendi sic contraxit, contrariū
tamen etiam in præd. casu probat, & tenet Thom.
Sanchez ubi supra, non solum respectu ducendi, vt
eam ducere non teneatur, sed neque ad aliam re-
stitutionem, sicut quando fictē fuit contractū, quia
ipsa sciuit, vel scire debuit statim esse nullū, & pœna
grauissima dignum: ipse vero verius, & tenendum
esse censeo in hac specie, quod ipse eā ducere præ-
cise minime teneatur, cum contractus matrimonij
præcedens sit nullus, & irritus, ergo eius virtute ad
id non tenetur, sed ratione stupri tenebitur ei ad
restitutionem damni illati arbitrio boni, & pruden-
tis viri, argumento c. 1. & 2. de adult. & eorum quæ re-
soluimus contra eundem Thom. Sanchez supra c.
præcedent. licet in alio casu, sed tamen eius ratio-
nes idem probant in hoc.

CAPITVLVM XII.

De subarratione anuli, quid in hac materia operetur?

S V M M A R I V M.

- 1 Subarratio anuli quid operetur in materia matrimoniali? & in numeris sequentibus, & numero 2. quod consuetudo loci in hoc attendenda est, ubi, & num. 3. quid erit dicendum semota consuetudine ante, & post Concilium Tridentinum: & num. 4. in quo digito immitti debet ad hoc anulus.
- 2 Sponsus qui habito tractatu inter amicos de matrimonio contrahendo, cum aliqua femina, misit ei arras, vel iocalia, eaque ipsa recepit, videtur eam desponsare, quia hoc est signum sufficiens mutue promissionis, & quid si parentes eidem feminae anulum miserint? num. 6.
- 3 Sponsalia erunt si cum tractaretur de matrimonio contrahendo viro promittenti matrimonium femina requisita manum dedit ad fidem recipiendam.
- 4 Matrimonia præsumpta hodie cessant attento Concilio Tridentino, nisi eius forma seruetur?

Subarratio anuli ex se est signum equiuocum, unde si nihil præcessit, ex quo matrimonium, vel sponsalia præsumi valeant, neutrius erit effectus, Menoch. alios referens de præsumptione lib. 3. præsumptione 2. numer. 1. cum sequentibus Mascard. de probat. conclusionem 1024. & sequent. post Abb. in ca. fina. num. 7. de desponsatione impub. Greg. Lopez in l. 2. verb. diziendo, tit. 1. partita 4. Soto in 4. distinctione 27. quæst. 2. art. 1. conclusionem 2. Thomas Sanch. cum alijs lib. 1. de matrim. disputatione 22. numero 1.

2 Verum si consuetudo loci sit, ut anuli traditio significet sponsalia (vel olim ante Concilium Tridentinum matrimonium) hoc ipsum præsumitur iuxta loci consuetudinem, glos. in ca. femina 30. quæstione 5. Abb. & communis in cap. final. de desponsatione impub. Paris. consil. 55. nu. 43. & consil. 60. columna ultim. lib. 4. sequitur, & communem profitetur D. Couar. in 4. de sponsal. 2. parte ca. 4. in princ. sub numero 3. ibi, vel quando est consuetudo, &c. Menoch. ubi supra num. 6. Cepola consil. 1. civil. n. 14. Lopus alleg. 56. n. 5 14. & 16. Aretin. consil. 13. n. 4. refert, & sequitur plures Theologos allegans idem tenentes Thom. Sanch. ubi supra numero 2.

3 Semota autem consuetudine si vir feminae consensum conjugalem exprimenti anulum tradiderit, matrimonium censetur contrahere, iuxta glos. quam ibi singularem dicit Abb. in ca. penultim. de sponsal. glos. etiam in ca. tua in glos. verba de sponsal. est communis hæc sententia in dictis locis, prout eam profitentur, & sequuntur Couar. ubi supra d. num. 3. in princ. & in vers. id tamen, ubi eam magis communem affirmat, & Menoch. ubi supra numero 4. Mascard. etiam ubi supra num. 2. & 3. Villalob. in suis communibus opin. litera M. num. 59. & alij citati per Thom. Sanchez ubi supra numero 3. qui idem sequitur, & addit, quod si sponsalia præcesserunt ex parte vnius, non vero verba matrimonij erunt sponsalia per subarrationem anuli alterius.

4 Et quamuis hoc nonnulli verum esse intelligant, quando anulus in medio digiti anularis ponitur, quia ibi est quædam vena, quæ ad cor ipsum protenditur, & ideo in signum mutue dilectionis in eo ponitur, ut per Mascard. ubi supra nu. 6. qui cum Abb. in

ca. final. num. 7. de desponsatione impub. addit attendendam esse loci consuetudinem, & videtur tenere Henriquez lib. 11. de matrim. ca. 13. nu. 6. dicens anulum esse signum positum in medio digito: hoc verum est, & procedit, ut præsumatur matrimonium, quia ille anulus in matrimonij contractu signum præfert illo pignore corda maris, & feminae coniungi, & ob id quarto digito sinistræ manus infertur, quod ibi vena sit ad ipsum cor tendens, ut explicat ex Ifido. in d. ca. femina 30. quæst. 5. Gelius, Macrob. Virgil. Polidor. & Plinius, quos refert, & sequitur D. Couar. d. ca. 4. in princ. numero 3. ibi, atque ille anulus: quando vero non ponitur in medio digito, præsumuntur sponsalia, quia cum sponsalia non sint ipsa coniunctio, sed coniunctionis promissio, non oportet anulum in medio digito poni, ut cordium coniunctio significetur, ita Anton. de Butr. in ca. illud num. 7. de præsumptio. & in ca. final. numero 8. de desponsat. impub. & ibi Alex. de Neuo nu. 13. Præpos. 4. Aretin. d. consil. 13. numero 4. Menoch. ubi supra num. 16. & Thom. Sanch. num. 4.

5 Obseruandum est etiam, quod si habito tractatu inter amicos de matrimonio contrahendo misit sponsus arras, vel iocalia, nihil aliud exprimens, & sponsa, ea accepit, sunt sponsalia, quia hoc est signum sufficiens mutue promissionis, quando sponsa de eo tractatu constitit, iuxta glos. in d. ca. tua de sponsal. in parte verba, Corduba in sua summa quæst. 192. Paludan. in 4. distinct. 27. quæst. 1. art. 1. nu. 10. Rosel. verb. matrimonium 2. n. 17. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 6. addens idem esse, si pecunias nomine sponsaliorum mittat, sequitur Thom. Sanchez ubi supra num. 5.

6 Si vero parentes ipsi miserint anulum, si credimus glos. in cap. final. verbo subarravit, ibi, & si fiat a patre, de desponsat. impub. præsumuntur sponsalia: sed verius est, præsumi tantum donationem secundum Abb. in d. c. final. num. 7. Alex. de Neuo ibi, numero 12. & Mascard. ubi supra num. 6. quare, nisi ex filij consensu mittant, nihil prorsus agetur secundum Menochium ubi supra num. 8. & Thom. Sanch. nu. 7.

7 Similiter erunt sponsalia, si cum tractaretur de matrimonio contrahendo, viro promittenti matrimonium femina requisita manum dedit ad fidem recipiendam, Anton. Gomez in l. 52. Taur. num. 24. Paludan. in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 1. nu. 4. refert, & sequitur alios allegans Thom. Sanch. de matrim. lib. 1. disputatione 22. nu. 6. ubi idem credit, si sponsus promitteret matrimonium, dummodo ipsa traderet corpus, ipsaque statim tradiderit: secus autem si quis feminae manum capiat dicens, do tibi fidem de matrimonio contrahendo, si ipsa nihil respondeat, ut cum D. Antonin. & alijs hoc ibi tenet.

8 Hodie autem attento Sacro Concilio Tridentino sessione 24. cap. 1. de reformat. matrim. matrimonium celebrari, nec præsumi celebratum potest, nisi seruata forma, de qua ibi, qui aliter, quam presente parochio, &c.

CAPITVLVM XIII.

De sponsalibus, & matrimonij contractis per parentes pro filijs presentibus, & tacentibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsalia contracta per parentes pro filijs suis expresse consentientibus, vel tacite, vel si presentes fuerint, nec contradixerint, obligant in utroque foro, ut in num. 9. & quid in extraneis? nu. 2. & 10.

- 3 Tutor si contrahat sponsalia pro suo minore requiritur pro eorum validitate expressus minoris consensus, vel eius ratihabitio.
- 4 Frater an possit contrahere sponsalia pro eius sorore?
- 5 Mater an possit contrahere sponsalia, vel matrimonium pro filio, vel filia presenti, & tacenti? & quid si filius sit emancipatus? num. 7.
- 6 Mater potest offerre filium suum religioni.
- 8 Parentes an possint contrahere sponsalia, & matrimonia pro filijs suis spurjijs, etiam ex damnato coitu generatis?
- 11 Parentes an, & quando possint contrahere sponsalia, vel matrimonia pro filijs suis? numero 1. cum sequentibus, & per totum caput, & numero 11. quid quando filij sunt absentes, vel non sunt doli capaces?

EX sponsalibus, quæ parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus contrahunt si filij expresse consenserint, vel tacite, vel si praesentes fuerint, nec contradixerint obligantur, & ex eis oritur iustitia publicæ honestatis; & est idem si filij tempore sponsalium absentes, & etiam ignorantes, eadem sponsalia post scientes ratificauerunt tacite, vel expresse, ita deciditur ab Ecclesia in ca. unic. §. si. de de sponsat. impub. lib. 6. per quem tex. ita tenent ibi communiter DD. & in alijs quamplurimis locis, glossa in ca. honorantur, verbo non de sponsalibus 32. quæst. 2. Villalobos alios allegans in suis communibus opinionibus litera M. numero 60. Nauar. in Manual. Latin. ca. 22 numero 58. & omnes cæteri DD. de hac re agentes, & præcipue infra citandi, quidquid aliud male sentiant quidam neoterici Authores, quibus non est assentendum.

2 Dubitatur tamen, an idem dicendum sit in alijs extraneis, & in hoc pars negatiua verior, communis, & tenenda est cum Abba. in ca. ex parte de restitutione spoliat. Ioan. Andr. & communiter DD. in d. §. fin. est communis, vt cum alijs affirmat eam sequutus D. Couar. in quarto secunda parte ca. 4. in principio numero 4. gloss. etiam in ca. 1. verbo, presente, de matrim. contract. contra interdictum Ecclesie, vbi Innocent. num. unic. Abb. 2. Cardin. primo, Alex. de Nepono num. 10. & 11. Innocent. in cap. 1. & ibi communiter DD. de desponsat. impub. Greg. Lopez in l. 10. in gloss. no las puede. tit. 1. partia 4. Matien. in rubrica tit. 1. gloss. 1. num. 26. lib. 5. & ex Theolog. hanc partem videtur sentire D. Thom. in quarto, distinctione 27. quæstione 1. articulo 2. quæstiuncul. secunda ad tertium, dum pro speciali tradit, & docet, quod verba parentum sufficiant praesentibus filijs & tacentibus, & tenet expresse Paludan. in 4. distinctione 27. q. 1. numero 4. & quæst. 2. art. 3. conclusionem 4. num. 19. & 20. D. Anton. in 3. parte sua summae tit. 1. ca. 2. ante §. 1. in fine. Veracruz in 1. parte Specul. coniug. art. 5. in fin. Palac. in 4. distinct. 27. quæst. 1. folio 579. col. 1. in princip. Angel. verbo sponsalia num. 4. & ibi Syluest. quæst. 2. dicto 5. Armill. num. 6. Tabien. quæst. s. nr. 6. Petrus Nicolaus Motius de sponsal. sub tit. qui possint contrahere sponsalia numero 6. & 7. folio 168. & alios allegans Thom. Sanchez lib. primo de matrimonio, dissertatione 23. num. 7.

Vnde gloss. in ca. unic. §. final. de desponsatione impub. lib. 6. verb. sponsalia, quæ contrarium tenuit, falsa est omnino secundum Couar. & Matiençum vbi supra, sicut similiter falluntur cæteri Authores, qui tenuerunt, dispositionem d. §. fina. habere locum & in extraneis, prout sunt Richard. in quarto distinctione 27. articulo 1. quæstione 3. ad secundum. Victoria in summa de matrim. n. 250. Sot. in 4. dist. 27. q. 1. ar. 4. vers. praesens autem, Ledesma. in 2. part. 4. quæst. 47.

art. 2. fol. 449. col. 1. Angles in suis Florib. Theolog. quæstionum in 1. parte, q. de essential. mari. art. 2. dubio 3. folio 529. Enriquez lib. 11. de matrim. ca. 2. numero 6. innoto commento litera P. Petrus de Ledesma de matrimonio quæstione 45. articulo 2. dubio 3. Ludouic. Lopez in 2. parte Instructory de matrim. ca. 39. folio 1055. col. 2. in fine, & col. sequenti. Bartholomæus à Ledesma de matrimonio dubio 19. folio 1263. Candelab. aureum 7. sacrament. prima parte de matrim. num. 39. & Vega lib. 3. s. 2. summae casu 152. horum namque opinio sustineri non potest, siquidem Ius Canonicum speciale ius constituit in parentibus, innuens à contrario sensu secus esse in extraneis.

Imo etiam & in tutore, qui si contraheret pro suo minore, requireretur expressus consensus, & ratihabitio eius, vt cum alijs probat, & tenet Gregor. Lop. vbi supra.

Et in fratre contrahente pro sorore secund. Tabien. vbi supra, quamuis eum improbet in hoc Tho. Sanchez vbi supra. Sed nullo iure cauetur, quod dispositum in hac specie in parentibus habeat locum in alijs, non licet igitur Doctoribus ex capite hoc extendere ad alios: parentum namque munus est filios in matrimonium collocare, & præ nimio amore, quo ipsos prosequuntur praesumitur fore, vt ipsis bene consulant, & ideo iure optimo iudicatur consensus ex praesentia filij tacentis: quæ ratio in alijs non ita militat: & licet in fratre pro sorore contrahente sponsalia, vel matrimonium militare videatur, vt idem in eo probauit Sanchez vbi supra, non tamen iure probatur, ideo probabilius esse censui non esse certam eius opin. sed contrariam Tabienæ. sicut in tutore militare quoque videbatur eadem ratio, & nihilominus contrarium in eo sicut in alio extraneo tenet Gregor. Lopez vbi supra. & cum alijs probat Motius vbi supra num. 7. contra gloss. in d. c. ultimo ver. b. sponsalia de desponsatione impub. lib. 6. & Motius ibidem idem probat in patruo, quod in tutore, nempe aliud in eis esse in proposito, quam in parentibus, in hac namque materia omnes præter parentes pro extraneis reputari possunt.

Quo fit, & infertur, quod cum tex. in d. §. final. de parentibus loquatur, non solum de patre, sed etiam de matre contrahente sponsalia, vel matrimonium pro filio, vel filia praesente, & tacente, præculdubio intelligendus sit. non enim in hoc curatur de patria potestate, nec ei tex. ille innititur, sed amoris parentum, qui ardentior est in matre: & quia in spiritualibus ratio naturalis praefertur dispositioni ciuili. cuius est patria potestas naturaliter autem filius vtrique parenti subditus est, ac obedire tenetur.

Vnde mater posset filium offerre religioni, Innocent. in ca. 2. numero primo, & ibi Abb. numero 6. de regular. & ita merito DD. in d. cap. unic. §. fin. de desponsat. impub. lib. 6. & alij ex supra allegatis pro communi intelligunt d. §. fin. vt refert Thomas Sanchez vbi supra num. 9.

Infertur secundo idem dicendum esse, licet filius emancipatus sit, vt probat Innoc. in ca. primo de matrim. contract. numero 1. Ioan. Andr. in d. cap. unic. numero 2. Francus ibi in §. porro numero 3. & Dominicus ibidem, Enric. in ca. primo de desponsat. impub. numer. 5. Brunel. de sponsal. conclusionem 11. num. unic. & Sanchez cum eis vbi supra num. 10.

Tertio ex superioribus deducitur, idem esse in filijs spurjijs etiam ex damnato coitu generatis, quia in hoc consideratur reuerentia iure naturæ debita, ita tenent Anchar. in d. §. fin. numero 3. & ibi Franc. numero 3. Brunel. & Sanchez vbi supra illo numero 1. & hic numero 11. pro quibus illationibus facit etiam generalitas tex. in d. ca. unic. §. fin. dum indistincte de quibuscumque parentibus, & filijs loquitur.

9 Quinimo in vtroque foro dum non constat de dissensu interno procedit dispositio *d. §. fin.* at verò in extraneis, etiam si constet de interno consensu in neutro foro erunt sponsalia, vel matrimonium, quia deficit externum signum sufficienter manifestans internum illum consensum, ut recte probat Thomas Sanchez *ubi supra* nu. 12. nec secundum ipsum ibi, Sacrum Concilium Tridentinum *sessione 24. capit. primo, de reformatione matrimonii.* aliquid correxit in hoc, non quo ad sponsalia, quia de his non meminit, neque quo ad matrimonium, quando parentes coram paroco, & testibus matrimonium ineunt filiorum præsertim, & tacentium nomine, quia constat paroco, & testibus de contrahentium consensu parentum voce explicato, secundum Veram crucem in prima parte Speculi coniugatorum, articulo sexto, in fin. & articulo septimo, etiam in fine, & sequitur Sanchez *ubi supra* numero 13.

At quamvis hæc opinio vera, & probabilis sit, nihilominus contrarium semper vidi in praxi observari pro securiori cautela, & firmitate, nempe, quod etiam si parentes sint cum filiis tempore contrahendi matrimonij, & illi hoc aperiant paroco coram testibus, nihilominus ipse parochus interrogat filios contrahentes, eorumque exquirat consensum non vero parentum, conformans se cum dispositione Concilij Tridentini *d. capit. primo*, ibi, ubi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, &c. Interrogatio igitur ipsorum contrahentium pro se requiritur in super & quod ex prædict. interrogatione parochus intelligat eorum mutuum consensum verbis, vel signis, aliove modo sufficienti: verum, si hoc non fieret, sed potius parentes interrogarentur à paroco coram testibus, præsentibus, & intelligentibus, ac tacentibus ipsorum filijs contraherent matrimonium nomine ipsorum filiorum, & pro ipsis, hocque parentes affirmarent, qui est proprius noster casus, de quo agimus, crederem profecto esse matrimonium iuxta præcedentem opinionem, quia præsentia, & taciturnitas filiorum, quorum nomine eorum parentes contrahunt matrimonium, sufficiens externum signum consensus interni est iuris præsumptione, & dispositione, ut in *d. a. unic. ca. fina. de desponsat. impub. lib. 6.* quod Sacrum Concilium non corrigat, nec de hoc casu loquutum est, sed de frequentiori, & regulari, scilicet quando ipsimet coniungendi matrimonialiter per se contrahunt, nulla facta mentione de parentibus, noster igitur casus tanquam omisus remanet sub dispositione iuris communis, argumento *l. commodissime, cum simil. ff. de lib. & posthum.*

10 At præfata prima sententia negatiua communis, quæ asserit secus esse de extraneis, limitatur, ut non procedat, quando consuetudo loci obtinuerit per alios explicari consensum, ut apud Indos, qui ita timidi, ac serui sunt, ut neque pedem moueant absque Gubernatoris sui consensu, & ideo, quando matrimonium contrahunt, non solent ipsi verba proferre, sed eorum nomine Gubernator, & est signum externum sufficiens ad exprimendum consensum internum ex patriæ consuetudine dum ipsi præsentibus sunt, & tacent, ut cum Alphons. de Veracruce in prima parte Speculi coniug. articulo 7. docent, & tenent Matienço in rubrica tituli 1. de matrim. glossa 1. numero 28. cum sequenti, lib. 5. novæ collect. Reg. & Tho. Sanch. lib. primo de matrimonio, disputatione 23. numero 14.

11 Quod si parentes contrahant sponsalia pro filiis absentibus, vel infantibus, qui doli capaces non sunt, satis non erit, secundum veriore sententiam, si postquam id nouerint, vel facti sint doli capaces

taceant non reclamantes ex *d. cap. unic. §. final.* dum constituit differentiam inter sponsalia à parentibus nomine filiorum præsentium, & tacentium contracta, quo casu valent, si non contraxerint; & inter contracta filijs absentibus, quo casu ibi deciditur non valere, nisi certiores facti ratificauerint tacite, vel expresse: ergo in hac specie ultra taciturnitatem requiritur, & petit ille tex. alia signa expressa, vel tacita consensus: & ratio esse potest, quia quando filius præsens est, & intelligens tacet, magis præsumitur, si dissentiat illum reclamaturum, quam dum absens est, quo casu sæpe obliuiscitur, vel parum curat, forte existimans se posse postmodum reclamare, vel nondum consensum præstitisse: & ita merito hanc sententiam probat Ioan. Andreas in *d. cap. unic. num. 2.* & ibi Dominicus. §. porro, & Franc. num. 4. Ant. de Butrio in *d. ca. tuæ*, numero 7. de sponsal. Cardinal. in *ca. 1. numero 2. de desponsatione impub.* & ibi Henric. numero 4. Brunel. de sponsal. conclusionem 11. numero 1. Corduba in summa questione 193. Vega lib. 6. casu 31. quos refert, & sequitur contra alios plures tenentes contrarium Thomas Sanchez *d. disputatione 23. numero 17.* in hoc itaque casu non est differentia, siue parentes contrahant pro filiis, siue extranei, ut observant Anto. *d. n. 7.* Cardin. 2. Sanchez numero 17. ad finem ubi supra.

CAPITVLVM XIV.

De promittente matrimonium pro absente.

S V M M A R I V M.

- 1 Promittens matrimonium pro absente, ad quid teneatur.
- 2 Promittens factum alienum Iure canonico ad quid teneatur.
- 3 Promissio facti alieni obligat etiam in foro conscientie, & ad quid obliget.
- 4 Promissio facti alieni obligat etiam hodie attento Iure Civili, & in his Regnis attentat. 2. titulo 16. lib. 5. novæ collect. Regiæ.
- 5 Promittens factum alieni non satisfacit fidei præstitæ, si fictæ, & simulate id adimpleat, hoc est, per cumplimiento, ut hic habetur.
- 6 Promissor facti alieni si observauerit recte, quod promissit, liber erit à pœna, & interesse, quod procedit etiam si promiserit alterum facturum cum effectu, ut in numero 7. ubi, & in numeris sequentibus limitatur aliquibus modis.
- 10 Promittens sub certa pœna Titium fideiussorem, & adhibita omni diligentia, nolit Titius fidei iurare, licet promissor excusetur à pœna, sed non ab alio fideiussore æque tuto præstando.
- 11 L. 11. titulo 11. partita 5. intellectus.

Promittens matrimonium pro absente in scio iuramento præstito, vel absque eo, tenetur bona fide absque fraude, & fictione adhibere omnem diligentiam, quam rei qualitas exposcit, ut sequatur effectus: quod si alter adhuc nolit, promissor liber manet, & non est periurij reus: quod probatur primo.

Quia valet etiam Iure Civili attentato, non solum Canonico promissio matrimonij alieni, gloss. in *ca. unic. verb. nihil* 30. q. 2. Alex. de Neuo in *c. ex literis*, el segundo, n. 12. de spons. D. Couar. de pact. in 6. secunda parte §. 5. num. 1. Præposit. in *ca. sicut* num. 6. de sponsal. nos de iuramento confirmat. 1. parte ca. 44. numero 2. & ex Theologis Molin. in 2. tom. de Iustitia, & Iure

tractatu 2. di. p. 268. §. qui ad 2. Tho. Sanch. l. 1. de matr. disp. 24. n. 6. habet igitur hæc promissio hunc sensu Iure Canonico, vt ex supradictis constat, quod promittens teneatur se facturum, & curaturum quod alter faciat, hoc namque dicitur æquitas canonica, quod præsertim procedit, quando promissio facti alieni fuerit iurata, quia iuramentum hoc operatur, vt faciat actum valere meliori modo, quo potest, vt in terminis tenet glossa final. in ca. ex rescripto de Iur. Iurand. & ibi communiter DD. est communis, vt plures allegando affirmauimus in d. ca. 44. numero 3. & nobiscum Thom. Sanch. vbi supra numero 7. & Molin. vbi supra in §. quintus quando, &c. Et ante eum cum alijs Roland. à Valle consil. 6. num. 33.

2 Secundo, quia Iure Canonico valere huiusmodi promissionem facti alieni, & intelligi modo supradicto: nempe, promittentem obligari se facturum, & curaturum docet communis sententia contra Alciat. in l. 4. §. cito, num. 139. ff. de verb. oblig. & Anton. Gomez secundo tom. var. ca. 10. numer. 23. vt patet ex dictis per nos vbi supra d. numer. 2. & tenet Anton. de Butrio in ca. ex literis, el segundo, numero 9. de sponsal. & ibi Abb. num. 6. & Alex. de Neuo num. 13. Alex. & Iaf. in l. stipulatio ista in princip. num. 5. ff. de verb. obligat. Felin. in d. ca. ex rescripto num. 18. de Iur. Iurand. Villalobos in suo ærario commun. opin. litera P. num. 521. Couar. vbi supra nu. 1. & 2. Matien. in l. 2. titulo 16. glos. 6. n. 4. lib. 5. nouæ collect. Reg. & ibi Azeued. num. 42. Molin. d. §. quoad secundum, & Thom. Sanchez vbi supra num. 8.

3 Tertio, quia promissio facti alieni obligat etiam in foro conscientie, quia cum ius ei non resistat, oritur ex ea obligatio naturalis, ita Couar. vbi supra n. 2. & Molina disputatione 268. §. quod si is, Thomas Sanchez vbi supra num. 9.

4 Quarto, quia promissio facti alieni obligat hominem etiam Iure Ciuili in his regnis, attental. 2. tit. 16. lib. 5. nouæ collect. Reg. in eum, quem prædiximus sensum, nempe, vt promissor se astringat ad faciendum, & curandum, vt alius efficiat, vt cum Greg. Lopez in l. 11. glos. 1. tit. 11. partita 5. Matien. in d. l. 2. glos. 6. num. 4. & 5. late probauimus d. ca. 44. nu. 6. & Olan. in sua concord. iuris litera O. nu. 9. & in correct. legum Partit. n. 94. & Azeued. in d. l. 2. n. 41. Molin. Theolog. in d. disputatione 268. §. ad secundum.

Cum hæc igitur ita se habeant verissima efficitur ex eis conclusio, & doctrina, quam in limine statim huius cap. figimus, quod promittens matrimonium pro absente incio cum iuramento, vel absque eo tenetur bona fide, & absque fraude adhibere omnem diligentiam, quæ rei qualitas exposcit, quod si autem alter nolit, promissor liber remaneat, & non sit periurus: quæ sententia sicut iure probatur, ita quoque autoritate omnium Doctorum de hac re agentium non caret: est enim communiter recepta, & approbata, vt constat ex supra allegatis in initio huius c. & ex quamplurimis ad hoc idem specie citatis per Thom. Sanch. d. disput. 24. n. 11. lib. 1. qui eam pro firma ponit, & sequitur, refertque eam tenere D. Thomam in 4. distinct. 29. quæst. vnic. art. 4. ad 3. & D. Bonauentur. ibi quæst. 3. in fine D. Anton. in 3. parte summae tit. 1. ca. 18. ante §. 1. vers. item, qui contraxerunt, & ca. 7. in fine, Sotū in 4. d. distinctione 29. quæst. 1. art. 4. ad 3. Petrum de Ledesm. de matrimonio quæst. 43. art. 2. dubio ultim. conclusione 1. Vegā lib. 5. suæ summae casu 558. & quamplures Iuristas, & alios Summistas.

5 Illud tamen in proposito summopere obseruandum est, nempe, minime satisfacere fidei præstitæ promittentem factum alienum, si fictum, & simulate, vt ipso petendi modo indicet voluntatem parum propensam, ad id assequendum (hoc est, vt vulgo dici-

tur, por cumplimiento) vt constat ex supradictis, & ita Honienf. in c. ex literis, el segundo, de sponsal. dicit teneri ad procurandum sine plica, & sine fictiōe (hoc est) sin doblez, y con verdad, & tenet expresse Marant. q. 7. numer. 2. & confirmat Thom. Sanchez vbi supra numero 12. estque verissimum, & probauimus d. ca. 44. sub num. 3. ibi quia hoc verbum importat, &c.

Vnde si promissor facti alieni hæc obseruauerit, 6 proculdubio liber quoque erit à pœna, & interesse, vt cum communi probauit D. Couarr. vbi supra num. 3. & nos d. cap. 44. numero 3. Greg. Lopez in l. 84. in glos. e. Guisara tit. 18. partita 3. & in l. 11. in glos. tenendo titulo 11. partita 5. Ant. Gabriel 3. tom. commun. opin. lib. 3. de pactis conclusione 2. numer. 2. Anton. Cuch. lib. 5. instit. maior. titulo 12. numero 196. Matien. in l. secunda, glos. 6. numero 6. titulo 16. lib. 5. nouæ collect. Reg. Molin. Theolog. 2. tom. de Iustitia, & Iur. disputatione 268. §. quod si is, & alios plures allegans Thom. Sanchez lib. 1. de matrimonio disput. 25. num. 3.

7 Quod procedit etiā si promissioni addatur, promitto alterum facturum cum effectu, adhuc namque promissor à pœna eximitur faciens, quod in se est, secundum communem sententiam quam refert Roland. à Valle consil. 53. nu. 14. & 15. l. 1. & cum Couarr. vbi supra n. 6. nobiscum, & alijs probat recte Tho. Sanch. d. lib. 1. de matrim. disputatione 25. num. 4. vbi numero 5. hoc temperat, cum Molin. vbi supra, vt non procedat, si promittens sciebat se id minime obtenturum, aut si ea de re dubitabat, deceptique eo promittendi modo, eum, cui spondit, vt illi promissioni innitens contractum onerosum iriret, alias non initurus, vt si aliquam uxorem duxit, quia promisit se obtenturum à Rege officium, idque tanquam certum suasisit, cum incertum esse intelligeret, tunc namque tenebitur huiusmodi promissor in foro conscientie estimationem rei promissæ restituere, quia iniustus deceptor fuit.

8 Limitatur secundo illud de pœna, quando de animo contrahentium constaret voluisse astringi ad pœnam, vel interesse in omnem euentum, quia tunc ad id tenebantur, neque excusantur eo quod fecerint quod in se ipsis est, veluti si promiserunt se alterum indemne præstaturos, vel de proprijs bonis soluturos quia tunc non promittitur factum alienum, sed proprium in eum euentum, si alius non efficiat, ita tenet Decius in regula impossibilium 144. n. 5. ff. de regul. iur. Maranta d. q. 7. n. 23. D. Cou. de pact. in 6. secunda parte §. 5. n. 5. in fine. Ant. Gabriel, vbi supra n. 9.

9 Similiter quoties manifeste patebit consensus promittentis, quod voluit seipsum teneri ad pœnam, vel interesse, si alter pro quo promisit non fecerit, etiam si is diligentissime curauerit, quod faceret, nihilominus tenebitur huiusmodi promissor ad interesse, vel pœnam secund. Aret. in l. si ita stipulatus §. possum ff. de verb. oblig. cuius sententiam veriorum esse arbitratur, eam bene probas cum alijs aduersus alios D. Couar. d. §. 5. num. 6. est communis secund. Roland. à Valle d. consil. 35. nu. 12. cum sequentibus. quam etiam sequitur Marant. Anto. Gabriel, & Thom. Sanchez vbi supra, alia exempla ponit ibi Anto. Gab.

10 Sic etiā si quis sub certa pœna promittat Titium fideiussorem, & adhibita omni diligentia, nolit ille Titius fidei iubere, licet promittens excusetur à pœna, quia perhibuit omnem diligentiam sibi possibilem, sed non ab alio fideiussore, æque tuto præstando, vt cum Bald. Aretin. & Decio resoluit Anton. Gabriel. d. conclusione secunda num. 2. quos refert, & sequitur Sanchez vbi supra, numero 7.

11 Ultimo obseruandum erit, suprad. omnibus nihil ob stare d. l. 11. titulo 11. partita 5. ibi, si el otro no lo cumplie-

cumpliere, tenuto fex el de lo cumplir, o de lo pechar, con los daños, y menoscabos: quibus verbis attentis videbatur, corrigi ius commune, & probari promissorem facti alieni non liberari vnquam à poena conuentionali, quamuis omnem diligentiam in se possibilem fecerit, si alter non adimpleat. & ita Greg. Lopez ibi, verb. tenuto, aiebat, satis virgere eam l. contra communem opin. & in terminis, ita tenet Villalobos in sua antino. Iuris Civilis, & Regylitera P. num. 40. & in arario communi opin. litera P. num. 522. Olanus in concord. iur. litera P. num. 78. & Azeued. in l. 2. n. 42. tit. 16. lib. 5. noua collect. Reg. Nilominus tamen lex illa non corrigit communem opin. supra dictam in verbis supra relatis, imo iux. præd. communem debet intelligi, nempe eo casu, quo promissor non adhibuit omnem diligentiam sibi possibilem, secus si illam adhibuit, vt late probauimus de iuramento confirmat. 1. parte cap. 44. num. 3. columna eius secunda, & hoc est verius secund. Thom. Sanchez d. disput. 25. numer. 8. qui nos citat, & sequitur contra supra dictos.

CAPITVLVM XV.

De obligatione sponsaliorum, eorumque executione.

SVMMA RIVM.

- 1 Sponsata vni, (hoc est) sponsa promissa, de Iure Ciuili, alteri nubere non prohibebatur, sed Iure Canonico, & quo ad forum conscientie est correctum.
- 2 Promittens sponsalia, prius monendus est, quod si renuat fidem adimplere cogendus est censura Ecclesiastica, nisi, vt hic.
- 3 Promittens sponsalia nullo præmisso tempore, nec conditione, quando cogendus sit fidem adimplere?
- 4 Vovens Deo nullo præmisso termino, quando teneatur id votum adimplere?
- 5 Debitor ita demum tenetur soluere debitum, cum à creditore fuerit requisitus, vbi quid in foro conscientie.

IVre Ciuili vni desponsata, (hoc est) sponsa promissa, alij nubere non prohibebatur l. 1. C. de sponsalib. vbi glos. & Cyn. idem esse Iure Canonico asserbant, quod sub dubio tenebat etiam Gratian. 27. questione 2. §. sed aliunde, & §. fin. & videtur probari in c. requisit de sponsal. vbi Abb. num. 6. dicit esse probabile: sed in contrarium est communis sententia, nempe, tex. illum in d. l. 1. C. de sponsal. Iure Canonico esse correctum, ac proinde sponsalia obligare Iure Canonico attento, vt late probauimus de iuramento confirmat. 1. parte c. 51. nu. 3. cum sequentibus, vbi respondimus ad d. c. requisit.

Quod etiam procedit, quoad forū conscientie, obligant namque sub culpa mortali, cum res sit grauis, maximeque inferatur iniuria, si non impleantur, & præterea, quia omnis contractus obligat ex iustitia, sed hic est contractus facio, vt facias, ergo obligat ex iustitia, & sub mortali: ita tenent D. Thom. in 4. distinct. 27. quest. 2. art. 1. ad 2. & ibi Paludanus quest. 1. art. 2. post tertiam conclusionem nu. 14. D. Antoni. in 3. parte sue summæ tit. 1. cap. 18. in fine, & §. final. Caietan. in summa verbo sponsalia, Sotus in 4. distinctione 27. quest. 2. art. 5. vers. & reliqui: Petrus de Soto lectione 18. de matrimonio §. quo ad primum, Cordub. lib. 1. sui question. quest. 13. in principio, Alphonsus à Veracrucis in 1. parte Speculi coniug. art. 16. in princip. Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 13. num. 2. Petrus de Ledesma de matrim. quest. 43.

art. 1. dubio 3. Molina Theolog. de Iusti. & Iur. secund. do tom. di. putatione 271. folio 113. ad fin. Manuel Rodriguez 1. tom. summæ in 2. editione cap. 244. num. 1. Barthol. à Ledesma de matrim. dubio 8. folio 1229. Ludouic. Lopez in 2. part. instrum. in materia de matrim. cap. 39. folio 1061. col. 1. Magister Beya in summa cap. 18. Vega lib. 6. sue summæ casu 105. quos refert, & sequitur Thomas Sanchez, lib. 1. de matrim. di. putatione 28. num. 2. Ex quibus constat, hanc esse communem sententiam Theologorum, quam etiam tenent, & fatentur Iurisperiti, & Summistæ, quorum plures refert idem Sanchez, præcipue Abbatem in c. ex literis, el segundo, de sponsal. à num. 3. Co. uat. in 4. de sponsalib. 1. parte cap. 4. in princip. num. 2. & nos de iuramento confirma. 1. parte, cap. 51. num. 5. Matienço in rubrica, tit. 1. glos. 1. numer. 43. lib. 5. noua collect. reg. Azeued. in l. 1. tit. 1. numer. 15. eodem lib. Marc. Anton. Cuchum lib. 5. instit. maior. tit. 10. num. 21. Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 5. Ordinam. vers. contrarium tamen. & nouissime Anastaf. Germon. lib. 3. de sacrorum immunit. cap. 21. num. 86. & 87. Angel. in summa verbo sponsalia num. 21. & ibi Syluest. quest. 4. dicto 1. & quest. 10. dicto 3. Tabiena ibi, quest. 6. num. 7. & Armill. n. 7. Sarmient. lib. 1. Select. interpret. cap. 5. nu. 3. & tenent alij, quos refert Sanchez vbi supra.

Quoad secundum de executione sponsalium (hoc est) an qui citra legitimam causam implere recusat sponsalia, sit cogendus per iudicem fidem probare? in tres diuisi sunt sententias scribentes, prima est negatiua, ex tex. in d. cap. requisit, quam tenent Angel. in summa verbo sponsalia, num. 42. & ibi Armill. num. 7. Anastaf. Germon. vbi supra d. num. 86. Segura in Director. Iudic. Ecclesiastic. secunda parte, ca. 15. num. 4. cum sequentibus, Angles in florib. Theologic. questionum 1. parte in q. de essentia lib. matrim. art. 4. difficult. 4. Manuel, vbi supra limitans, nisi sequatur infamia: ampliant Armill. & Angel. etiam si sponsalia sint iurata.

Secunda sententia est, tunc cogendum esse hunc sponsorem, quando sponsalia iuramento confirmauit, quam tenent plures Iuristæ, & Theologi, quos refert Thom. Sanchez d. lib. 1. disput. 26. num. 3.

Tertia verior, communis, receptissima in tribunalibus Ecclesiasticis, & tenenda sententia est, quā satis probauimus in nostro tractatu de Iurament. confirmat. 1. parte d. cap. 51. num. 4. & lib. 1. Canon. questionum cap. 18. num. 10. nempe prius monendum esse hunc promissorem, etsi renuat cogendum per censuram Ecclesiasticam, nisi attentis circumstantijs iudex prudenter arbitretur, ex inuitis nuptijs grauiamala, & scandala timeri, vt perpetuas dissensiones, iurgia inter coniuges, virū relicta vxore discessurū, &c. Et hoc siue sponsalia sint iurata, siue nō ex glos. in c. 2. de sponsal. verb. ex interpositione, & ibi Abb. & DD. & alibi sapissime, D. Couar. de sponsal. in 4. prima parte cap. 4. in princip. dicens oppositam sententiā esse erroneam, congerit plurimos, hanc nostram sententiam sequentes, eam tenens, & dicens esse probabiliorē Thom. Sanchez d. disputatione 29. nu. 4. vbi nu. 5. quod studiosius compellendus est promittens, quādo iuramento promissionē suā firmavit ex Abb. Alex. de Neuo, Rosela, Greg. Lopez, & Dida. Perez quos refert, & n. 6. tenet contra Petrum de Ledesma de matrim. quest. 43. art. 1. dubio 3. dicentem quod cum iudex discedere debet à coactione ob scandali timorē, necesse est, vt iuridice id sibi constet: quod nō credit necessarium Thomas Sanchez, quia totū hoc negotiū arbitrio, & prudentiæ iudicis videtur esse commissū, & ita credit sufficere, vt iudex ex circumstantijs, quas præ oculis habet prudēter arbitretur scandala sequenda esse: sed adhuc censeo requiri ad hoc aliquam causæ cognitionem.

nem in foro exteriori, licet non ita magnam, quia modica coactione est tunc vtendum, non vero strictissima, ne consensus requisitus ad matrimonium deficiat: quare si sponsum ita obstinatum esse videat, vt libere consentire matrimonio repugnet, monitione potius, quam exactissima coactione, vt debet: & hoc est, quod sensit d. cap. requisit, ibi, monenda est potius, quam cogenda, ita Fortun. Garf. in cap. 1. de pact. D. Couar. vbi supra numero 5. nos d. ca. 15. nu. 4. Alex. Carrer. lib. 1. de sponsal. cap. 11. Ant. Cuchus lib. 5. instit. maio. cap. 10. num. 20. & 21. Menoch. consil. 386. nu. 2. volumine 4. Azeued. in l. 1. nu. 16. tit. 1. lib. 5. nou. collect. reg. Zunniga de voto quaest. 1. à numero 53. Thom. Sanch. d. disputatione 29. nu. 8. vbi nos, & supra dictos refert.

3 Nunc autem hic agendum est, quando teneatur implere, qui contraxit sponsalia nullo praefixo termino, nec conditione adhibita? videtur namq; hūc promittentem teneri statim habita commoda opportunitate implere, quia in omnibus obligationibus, in quibus terminus solutionis non apponitur praesenti die debetur, l. in omnibus ff. de reg. iur. & in leum qui, §. quoties ff. de verb. oblig.

4 Hinc est, quod emittens votum Deo, nullo praefixo termino tenetur statim, vbi commode potest implere, quia per hoc votum dedicat vouens totū vitæ suæ tempus Deo, & ita tenetur statim implere, ne Deum eo tempore, quo votū differt, defraudet, vt censet Palud. in 4. dist. 38. quaest. 3. art. 2. conclus. 2. in fin. D. Anton. in 2. parte sua summæ tit. 11. cap. 2. §. 1. Syluester verbo votum 2. quaest. 5. Suarez in 1. tom. de sacramentis, quaest. 71. art. 4. disp. 31. sectione 2. fol. 446. columna 2. est communis sententia secund. Tho. Sanchez lib. 1. de matrim. disput. 28. num. 1.

Non ergo satisfaciet obligationi à se emissæ promittens foeminae matrimonium, si ante mortem contrahat, quia promissit toto vitæ spacio cum ea conuiuere, ergo est in mora, si statim habita opportunitate non impleat, eo quod defraudet sponsam eo tempore, & in terminis ita tenet Barthol. à Ledesma de matrimonio, dubio 13. in principio, quæ sententia vera est, requirente demum hoc, eo, cui promissio facta est: tunc namque, eo scilicet petente, tenetur promissor adimplere promissionem suam, si commode potest, nullo adiecto termino solutionis.

5 Quia debitor ita demum in huiusmodi casu tenetur soluere, cum à creditore fuerit requisitus, l. debitores praesentes C. de pignor. vbi glos. verb. conueniendi. Hostiens. & Abb. in cap. final. numero 19. de praescript. Palud. in 4. distinctione 38. quaestione 3. articulo 2. numero 14. Nauar. in summa cap. 17. numero 79. Manuel Rodriguez in summa 2. tom. cap. 43. numero 4: post alios Summistas, quos refert, & sequitur Thom. Sanchez vbi supra, numero 2. vbi quod hoc in foro conscientiae intelligendum est, nisi creditor petere non audeat ex timore reuerentiali, tunc enim quamuis creditor non petat constituitur in mora promissor, secund. eosdem Summistas, quos ibi citat, & inter eos Manuel Rodrig. addit, idem esse dicendum, quando ex obliuione creditor non petit: ex quo enim creditor debitum nouit, & potens commode petere debitum, non petit, videtur consentire dilationi: idem igitur in sponsalibus promissis dicendum est, vt recte probauit Thom. Sanchez, vbi supra ad finem numeri secundi, dicēs maxime pro foeminis aduertendum esse, quia licet multum cupiant sponsalia perfici, saepe non audent petere, vel non instant ob sponforum timorē, vel ne tadio affecti desistat, vnde sponsi tuti nō erunt, quia ea dilatio non est voluntaria, idem nos censemus esse dicendum in ipsis foeminis sponsalia pro-

mittentibus quod teneantur ea adimplere, cum ab ipsis viris hoc fuerit petatum, vel ante, si minime ipsi viri id petunt, ex obliuione, aut quia rationabiliter non audent petere per supra dicta.

CAPITVLVM XVI.

De sponsalibus contractis per patrem de vna suarum filiarum.

S V M M A R I V M.

- 1 Sponsalia non sunt quoties pater promittit se vnam ex filiabus indeterminate daturum, & ipsæ consentiant, neque oritur ex eo publicæ honestatis impedimentum: verum in hac specie, illis consentientibus, electio erit promissoris & in numero 2. & quid si ante electionem patris, omnes eius filiae, vna excepta sint mortuae, an eam teneatur dare pater, in foro exteriori, & conscientiae? numero 3.
- 4 Pater si promittat alicui uxorem filiam suam Mariam, & casu, quo nequeat eius sororem, ad quid teneatur?
- 5 Promittens aliquam ex pluribus se daturum, quid si postea vnam ex eis carnaliter cognoscat?

OMnes conueniunt, nō esse sponsalia, quoties pater promittit se vnam ex pluribus filiabus indeterminate daturum, & illæ consentiant, neque oriri ex eo publicum honestatis impedimentum: & probatur expresse in l. 10. in princip. tit. 1. partita 4. vbi cauetur, que prometiendo, o jurando vn kome a otro, que rescibiria vna de sus fijas por muger, por tales palabras como estas, no se hacen las desposajas porque ningunas de sus fijas no estan delante, &c. Et paulo infra, ibi, e si el padre iurasse, o prometiese a aquel, que auia jurado a el que rescibiria vna de sus fijas, que gela daria por muger, si despues ninguna de sus fijas non lo otorgasse, nin quisiesse consentir en aquel, a quien auia jurado su padre por tal razon, non las puede el apremiar, que lo fagan de todo en todo.

Verum in hac specie illis consentientibus promissioni patris, electio erit promissoris, prout generale est in omni alia promissione alternatiua, vt in l. plerumque in fine ff. de iur. dot. vnde pater in hoc casu offerens quamcunque filiarum suarum excusatur, quanuis alter eam ducere nolit, quod si antequam aliquam ex illis offerret, omnes, vna dempta, obirent, tenetur superstitem dare, ita expresse deciditur in l. 11. tit. 1. partita 4. qua seclusa idem probant Henric. in cap. ad audientiam numer. 2. de sponsal. Gofred. in summa tit. de desponsat. impub. nu. 14. 15. & 16. D. Antonin. Archiepiscopus Florent. in sua summa 3. parte tit. 1. cap. 18. ante §. 1. in versic. item qui contraxerunt, Summistæ, Rosel. verb. sponsalia n. 4. Angel. 9. Syluest. quaest. 6. Tabie. quaest. 7. num. 8. Armil. num. 9. Brunel. de sponsal. conclusionem 5. num. 6. quos refert, & sequitur Thom. Sanch. de matrim. lib. 1. disputatione 26. numer. 2. & Petrus Nicol. Mocius de sponsal. tit. de substantial. &c. spons. num. 5. & 6. fol. 169.

Sed dum d. l. 11. inquit, que si ante que el padre seña-
lasse alguna de sus fijas para darsela, se muriessen todas, fueras vna, que no ouiesse voluntad a darle aquella, tenudo es de darsela, por cumplir la promission que hizo: procedit in foro exteriori: in foro namque conscientiae, ita distinguit Sanchez, vbi supra n. 3. vt si absolute promissit, volens se absolute obligare, quamuis animū habuerit dandi certam, tenetur dare illam superstitem, si vero tantum habuit animum se obligandi ad certam

certam tradendam, tunc, si aliud damnum, aut scandalum minime sequatur, non tenetur illam superstitem dare, quia fiste promittens matrimonium, non tenetur in foro conscientiae implere, si aliud damnum non sequatur.

4. Quod si pater promittat alicui Mariam eius filiam sponsam, & casu, quo nequeat eius sororem, tenetur tradere Mariam, si possit: si autem nequeat, & Maria tacite, vel expresse consensit sponsalibus, non sub conditione, ut pater pollicitatus est, sed absolute, tunc non potest sororem eius tradere impediendo hoc publica honestate orta ex prioribus sponsalibus absolutis: si autem illa non consensit, vel tantum sub conditione, quae impleta non est, tenetur utique sororem dare iuxta promissa, cum nullum publicae honestatis impedimentum obstat iuxta cap. unic. de sponsal. lib. 6. ita tenent, & recte Henrich. D. Anton. Rosel. numero 5. Angel. num. 16. Syluest. & Thom. Sanchez ubi supra numero 5. si autem quis promittat ducere vnam ex pluribus consentientibus, potest eligere, quam maluerit ex eis, & electa tenebitur, quia omnes illae repromiserunt, & promissoris est electio, ut praediximus, ita cauetur in l. 9. vers. utro si titulo 11. partita 4. ubi Greg. Lopez in verbo, ouiesse, & Thom. Sanchez ubi supra numero 6.

5. Vtrum autem, quando quis vnam ex pluribus se ducturum promittit, postea aliquam ex illis carnaliter cognoscat, sponsalia illa transeant in matrimonium? magis spectat quaestio haec ad ius antiquum, quam eo iure bene examinat Thomas Sanchez ubi supra num. 7. cum sequentibus, quam ad ius novum Sacri Concil. Trident. quo attento cessarunt iam matrimonia praesumpta per copulam, ut late probauimus de iuramento confirmat. in 1. parte cap. 51. num. 18. cum sequentibus, & ideo hic eam omittimus: quod si promissio illa, & copula fieret, & haberetur affectu coniugali coram parocho, & testibus maneret ius antiquum illatum, & esset matrimonium, ut recte obseruat Thom. Sanchez d. disputatione 26. numero 12. ad fin. ubi numero 13. quod non ideo conditio de dote constituenda in sponsalibus adiecta extincta censi debet, & sic dotis soluendae obligatio, secundum Sotum in quarto distinctione 29. quaest. 2. articulo 2. post tertiam conclus. vers. contra hanc autem, &c.

CAPITVLVM XVII.

Vtrum in sponsalibus, & matrimoniis poena adijci possit pro firmiori eorum obligatione?

S V M M A R I V M.

1. Poena an adijci possit in sponsalibus, & matrimoniis pro firmiori obligatione? & per totum caput: deciditur negative.
2. Quod primo ampliatur, ut procedat non solum, quando poena apponitur per ipsos sponsores, sed etiam per eorum consanguineos, quando militat eadem ratio probabilis secundo ampliatur, ut procedat etiam quando poena ponitur inter multum astrictos ipsis sponsores amicitia, existente eadem probabili ratione, ut in num. 3. Tertio ampliatur, ut procedat etiam, quando promittentes poenam, graue damnum inferre possunt contrahentibus, nisi contrahantur, ut in numero 4. ampliatur quarto, ut procedat etiam si poena sit modica attentata contrahentium dignitate, ut in nu. 5. ampliatur alijs modis numeris sequentibus.

6. Poena adiecta de matrimonio contracto dissolueno non valet.
7. Poena, quae mulier promissit, se alicui non nupturam, non valet.
8. Poena adiecta fauore matrimonij, nempe, quod vir non tenebit concubinam, valet.
9. Poena adiecta matrimonio per alios quando nulla imponitur necessitas contrahendi matrimonium, an valeat?
10. Poena adiecta matrimonio inter omnino extraneos, ut hic bene, valet.
11. Poena adiecta per sponsum extraneo nisi perfecerit sponsalia non valet.
12. Poena promissa ab extraneo contrahenti sponsalia valet.
13. Promissio poenae inter extraneos, si Petrus non duxerit Mariam, an valeat?
14. Poena adiecta sponsalibus, an valeat quo ad id, quod interest?
15. Poena adiecta sponsalibus, vel matrimonio sponte soluto, an sit restituenda? & num. 17.
16. Donatio in dubio non praesumitur, cum suis ampliationibus.
17. Poena promissa in contractu sponsalium, an firmetur iuramento? & numeris sequentibus.
20. Promissio poenae in sponsalibus est contra bonos mores naturales.
21. Iuramentum contra bonos mores, civiles, aut naturales, quando dicatur esse?
22. Iuramentum soluendi poenam in sponsalibus adiectam, dato, quod non obliget, an ea soluta, statim repeti possit?

Pars negatiua deciditur in cap. Gemma mulier 29. de sponsalib. ibi: cum itaque libera matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter poenae interpositionem sit merito improbanda: Mandamus quatenus, si est ita, eundem B. ut ab extorsione praed. poenae desistat, Ecclesiastica censura compellas: idem probat l. Titia 134. ff. de verb. oblig. & l. final. C. de sponsal. l. 39. tit. 11. partita 5. l. 1. titulo 11. partita 4. in versic. ca como quier: & late probat Iure Canonico, & Concil. Paris. & Trident. sess. 24. c. 9. de reforma. M. Ant. Eugen. consil. 18. num. 14. cum sequentibus; ubi etiam quod non valet statutum prohibitum matrimonij mulierum in forensem sub certa poena: sola tamen culpa venialis erit adiacere poenam, non vero mortalis, quia cum ea minime valeat, & subinde non compellat ad matrimonium, non videtur res adeo grauis, secundum Caiet. in summa titulo sponsalia, & ibi Armill. num. 14. quos sequitur Thomas Sanchez lib. 1. de matrim. disputatione 30. num. 21. & disputatione 32. sub num. 21.

Ampliatur primo, ut procedat d. conclusio negatiua non tantum, quando poena per ipsos sponsores apponitur, sed etiam, quando per eos, qui ipsos sponsores ita iure sanguinis attingunt, ut probabile sit fore, ut inducantur ad matrimonium, ne consanguinei poenam soluant, quia eadem ratio prohibitionis militat in hoc casu; & ita merito tex. in d. cap. Gemma. annullat poenam constitutam a parentibus sponsores: ita in terminis tenent glos. in d. l. Titia in princip. verb. matrimonia ff. de verb. oblig. & ibi Barto. & communiter DD. Ioan. Andre. Abb. & communiter DD. in d. cap. Gemma, est communis secundum D. Couar. in quarto de sponsal. 2. parte cap. 3. §. 7. nu. 5. Guillerm. Benedict. in cap. Rainutius verbo, qui cum alia, num. 98. de testam. Matthaeus de Perusio inter consil. matrimonial. Zilet. consil. 6. numero 5. Greg. Lopez in d. l. 39. verb. quieren. tit. 11. partita 5. Villalobos in arario communium opin. litera P.

num. 87. Ant. Gabriel *secundo tom. comm. opin. lib. 14. verb. pœna supponatur, folio mihi 199. col. 2. ad fin. Martiengo in rubrica tit. 2. glos. num. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg. & ibi Azeued. num. 3. Gratia. in reg. 83. num. 15. Ludouic. Lopez. in 2. parte Instruct. de matrimonio cap. 41. in princip. quos sequitur Thom. Sanch. lib. 1. de matrimonio disputatione 30. num. 3. Anto. Cuchus lib. 5. de instit. maior. tit. 12. num. 193.*

3 Secundo ampliatur, vt procedat etiam, quando hæc pœna apponitur inter ita stricta amicitia coniunctos sponsis, vt probabile sit eis timore ductos, ne amici pœnam soluant contracturos matrimonium, vt tenent plures ex Doctoribus supra relatis, & Bald. in l. final. num. 10. C. de sponsal. post Alber. ibi numero 5. Salic. 12. Cuman. in d. l. Titia in princip. num. 8. & Paul. de Castr. num. 2. Matien. in dialog. relat. 3. parte capit. 17. num. 8.

4 Tertio ampliatur, vt procedat etiã quando promittentes pœnam possint graue damnum contrahentibus inferre, nisi contrahant, quia similiter matrimonij libertas in hac specie impeditur: timore namque ne eos offensos habeant, iacturam facientes pœnæ contrahent, vt si contrahentes sint oppidi domini, vt cum Ant. de Butrio, Alex. de Neuo, & Præposito probat Tho. Sanch. d. disputatione 30. sub nu. 3. in vers. idem dicendum est: vbi idem probat eadem ratione quoties pœnam promittentes, sponsi subditi sunt, vt si sint eorum tutores secund. Speculat. tit. de sponsal. §. primo igitur numero 2. Bart. consil. 45. in fin. volumine 1. Alber. in l. final. numero 5. C. de sponsal. Iason. d. l. Titia in princip. num. 12. & ibi Alciat. num. 10.

5 Ampliatur quarto, vt procedat etiam si pœna sit modici attentæ contrahentium dignitate: licet enim ea minime reddat contrahentes timidiore, ne libere contrahant, ac proinde non desint, qui teneant eam valere, prout sunt Cyn. in l. final. C. de sponsalib. Ioan. Andre. in d. c. Gemma num. 9. & ibi Henric. num. 10. verius tamẽ est eam minime valere, quia iura de hoc agentia indistincte pœnã prohibent adhibere in contractibus sponsaliorum, & matrimonij, eo quod sit contrabonos mores, & quãuis modica sit pœna, aliquantum impedit libertatem, etsi nõ impedit est per accidens, & in quodã speciali casu, at iura adaptantur ad ea, quæ frequentius accidunt, l. nam ad ea ff. de legib. & in terminis ita tenent Bart. & communiter DD. in d. l. Titia in princip. num. 4. ff. de verb. oblig. Abb. communiter receptus in d. cap. Gemma num. 8. secund. d. Couar. in 4. de sponsal. 2. parte cap. 3. §. 7. num. 5. eam namque sequuntur in d. cap. Gemma Ant. de Butr. num. 8. Anchar. 6. Cardin. 2. Alex. de Neuo 15. & Præpos. nu. 9. Salic. in d. l. final. num. 10. C. de sponsal. Summistæ verbo sponsalia, nempe Rosel. num. 7. Angel. 14. Syluest. quæst. 9. dicto 2. est communis, & vera vt constat ex Villalobos in suo arario commun. opin. litera P. nu. 88. Montaluo, & Greg. Lopez in d. l. 49. in glosa, la pena, Alex. Carrer. lib. 1. de sponsal. cap. 5. Matien. in rubrica, tit. 2. glos. 2. n. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg. Azeued. in d. l. 2. num. 3. & alios allegans, eam sequitur Thomas Sanchez vbi supra num. 11.

6 Ampliatur quinto, vt similiter non valeat pœna de matrimonio contracto dissoluendo, vel si ponatur pœna si vir, vel vxor dissoluerit matrimonium per ingressum religionis eo casu, quo potest, vel accusauerit alterum de adulterio, vel ex alia iusta causâ petierit diuortium: iura namque omnimodam libertatem desiderant in matrimonio, vt in dictis iuribus ita tenet glos. in d. l. Titia verb. matrimonia, & ibi Cuman. numero primo. & Alciat. in princip. n. 6. Hostiens. in d. cap. Gemma, & ibi Cardinal. in fine. Alex. de Neuo n. 9. Præpos. 13. M. Anto. Cuch.

lib. 5. instit. mai. tit. 12. num. 191. & Thom. Sanchez d. disp. 30. num. 9. vbi cum Alciat. vbi supra, quod cum hodie attentæ l. Euangelica, repudia non sunt licita, valet stipulatio pœnalis, si coniux repudiet coniugem tanquam iuri conformis.

Sexto ampliatur, vt neque valeat pœna sub qua mulier promittit se alicui non nupturã, siue in perpetuum, siue in tempus, siue sit virgo, siue vidua, vt reiectis aliis opinionibus recte censuit Alberic. in l. final. n. 10. C. de sponsal. quem sequuntur Alciat. in d. l. Titia in princip. num. 5. & Thom. Sanchez vbi supra num. 8. docens diuersum esse spe lucris ad matrimonium inuitari, vel ab eo separari, quod in legatis sub ea conditione contingit, vel metu pœnæ amittendi libertatem ad contrahendum matrimonium requisitam auferri, quod contingit in casu huius ampliationis.

Pœna tamen fauore matrimonii adiecta, quod 8 vir non teneat concubinam, valebit quidem, ita Bald. in d. l. final. in fin. post Alberic. num. 9. Ias. in d. l. Titia in princip. num. 19. Præpos. in d. cap. Gemma n. 13. & Sanchez vbi supra num. 10.

Superiora tamen intelligenda sunt, quoties promissio pœnæ ita concepta est, vt matrimonij necessitatem inducat ne ea incuratur, vt si parentes, vel sponsi coniuncti promittant pœnam in eo euentu, quo matrimonium minime sequatur, tunc enim non valebit; secus verò erit, quando promiserunt sub certa pœna, se facturos, & curaturos, vel absolute matrimonium filiorum, tunc namque valet promissio pœnæ, quia deficit omnino prohibitionis ratio, nulla namque imponitur sponsis necessitas contrahendi matrimonium, timore ne parentes, aut alii coniuncti pœnam incurrant, quia si curent, vt matrimonium sequatur, eo minime sequuto eximuntur à pœna, vt prædiximus cap. 14. n. 1. & sequentibus; ita recte tenent Imol. in d. l. Titia in princip. num. 4. Alciat. n. 11. estque verissimum secundum Thom. Sanch. d. disputatione 30. n. 4. aduersus Bald. in d. l. final. nu. 10. C. de sponsalib. dicentem, in neutro casu valere pœnæ adiectionem, ego tamen sequor priorem partem affirmatiuam præcedentem, & sic primam limitationem supra dictam cum Imol. Alciat & Thom. Sanchez.

Secundo limitatur præfata conclusio negatiua, 10 de qua in d. cap. Gemma cum simi. vt non procedat in pœna apposta inter omnino extraneos, qui ipsos contrahentes nullo modo ex supra dictis attingunt, quia tunc valida erit, tunc namque per eam nullo modo impeditur matrimonij libertas, eo quod præd. pœnam parui pendant sponsi, si omnino extranei eam soluant, ita tenent Bart. & communiter DD. in d. l. Titia in prin. ip. & plerique ex Doctoribus supra citatis, & Greg. Lopez vbi supra, Coita in l. cum tale §. si arbitratur limitatione 4. n. 4. ff. de condit. & demonstrat. quod verum esse probant Hostiens. in summa titulo de sponsal. num. 2. & Anto. de Butrio in d. cap. Gemma nu. 7. in fine: si extranei absque dolo nomine proprio pœnam ex propriis bonis soluendam spondeant: secus si mandato sponforum, vel parentum pœnam promittant, quia tunc haberent regressum contra mandantes, & ex eorum bonis soluenda esset pœna, vnde eadem esset ratio prohibitionis, ac proinde non valeret: quæ opinio verissima est, & sequenda, prout eam quoque tenent, & probant Bald. in d. l. final. n. 10. C. de sponsal. Cuman. in d. l. Titia in princip. num. 8. & ibi Imol. num. 4. Ias. 12. Alciat. 10. Matth. de Perusio inter consilia matrimon. Zilet. consil. 6. n. 7. & Tho. Sanch. d. disputat. 30. sub num. 4. in versic. quod accipiendum est.

Eadem ratione, si sponsus promitteret extraneo pœnam nisi perfecisset sponsalia, non valebit promissio

missio pœnæ, quia impeditur matrimonii libertas secund. Anchar. in d.c. *Gemma* n.6. vbi Henric. numero 4. Prapof. 7. Salicet. in l. final. nu. 12. C. de sponsal. Matthæus de Perus. vbi supra.

12 Secus esset, si extraneus promitteret pœnam contrahenti, valet namque, ac si extraneo promitteret, quia non impeditur matrimonii libertas, secund. Henric. vbi supra d. num. 4. & vtrumque sequitur Thom. Sanchez d. disputatione 30. numero 6.

13 Sunt tamen, qui censeant, ita demum valere promissionem pœnæ inter extraneos, quando se obligant deducendo sponsalia contrahenda, non quidem per viam principalis obligationis, sed per modum cuiusdam cōditionis, vt si dicant; promittimus hanc pœnam si Petrus non duxerit Mariā: tunc namque valebit promissio pœnæ: secus si deducant in pactum sponsalia, per modum principalis obligationis, & pœnam, vt tali obligationi accessoria, tunc enim ea non valeat tanquam accessoria à matrimonio, quod debet esse liberum, vt si extraneus promittat sponsalia nomine Mariæ adiecta certa pœna nomine suo, ita Hostiens. in d. cap. *Gemma*, & ibi Henric. num. 3. & Villalob. in suo *erario commun. opin. litera P. num. 88.* nihilominus tamen tenendum est contrarium, nempe, vt in vtroque casu valeat, secundum Greg. Lopez in d. l. 39. in gloss. *quieren*, ad fin. & ante eum Ant. de Butr. in d. cap. *Gemma* num. 7. Anchar. 6. summ. Rosell. Syluest. & Matth. de Perusio, quos refert, & sequitur Thom. Sanch. vbi supra numero 7.

14 Illa tamen quæstio in proposito maxime controuersa est inter iuris Interpretes, an esto quod pœna adiecta sponsalibus, & matrimonio non valeat, nec exigi possit, an saltem si alterius sponforū inter sit, damnumque patiatur, possit pœna exigi, quatenus sua inter sit, quando alterius culpa non initur?

Tres namque sunt opiniones in hoc articulo: prima habet posse peti interesse damni emergentis, & lucri cessantis: alia ait, neutrum lucrum peti posse, nisi sponsus violans fidem dolo iniret sponsalia, vt alter sponsus illud patiatur, & hanc tenent plures Authores; mihi vero tertia sententia placet magis, nempe posse exigi interesse damni emergentis, vt si alter sponsus ratione sponsalium expensas fecerit, non autem interesse lucri cessantis, & hoc, non ratione promissionis pœnæ, quæ nullam obligationem peperit, sed ratione iniustitiæ à violante fidem admittæ, vt recte cum aliis probauit Thom. Sanchez lib. 1. de matrimonio d. disputatione 30. num. 5. qui numeris præcedentibus Authores primæ, & secundæ sententiæ refert, earumque fundamenta.

15 Illud vero addiderim, quod etsi pœna adiecta sponsalibus, vel matrimonio non valeat, nec exigi possit, si tamen sponte soluatur, eam recipiens non tenebitur restituere donec iuridice exactus ad restitutionem condemnatur, vt late probauit agens ad vtramque partem Thom. Sanch. d. lib. 1. disputatione 31. num. 2. per totum: cuius opin. veram esse crederem, quoties simpliciter errore ductus promittens pœnam credens teneri, eam soluerit: ceterum si sciens non teneri, eam nihilominus sponte solueret, non erit recipiens condemnandus ad eius restitutionem ex regula iuris, quæ habet, cuius per errorem dati repetitio est, eiusdem consulto dati donatio est.

Quinimo idem esse videtur dicendum etiam si incius iuris pœnam soluisse, quia ignorantia iuris tam notissima, nempe d. l. Titia. & d. ca. *Gemma* & d. l. final. C. de sponsal. non excusat, saltem in foro exteriori, vt in iuribus vulgaribus: sed adhuc in

hoc vltimo subsisto, & verum id non esse censeo, sed potius contrarium.

Quia in dubio donatio regulariter non præsumitur, l. Campanus ff. de oper. libert. l. cum de indebito. vers. qui enim soluit. ff. de probat. late plura congerens in proposito Mascard. de probat. 1. tom. conclusionem 544. numero 1. cum sequentibus, vbi numero 5. quod potius præsumitur error, quam donatio: & numero 6. id ampliat, vt procedat etiam in facto proprio, & num. 7. quod potius præsumitur stultitia, quam donatio: nec obstat quod paria sint scire, vel scire debere, l. quod te mihi, & ibi communiter DD. ff. si cert. per. & regula iuris præd. quod ignorantia iuris neminem excusat.

Quia in hac materia pœnali non sufficit scientia præsumpta, sed certa requiritur, vt per Mascard. vbi supra num. 66. & 106. Vnde quando quis errore ductus credens teneri ad pœnam promissam in sponsalibus, vel matrimonio eam soluisse, poterit eam repetere, præmaxime si id iuret, nisi contrariū probetur, nempe eam scienter soluisse, hoc est sciens ad eam non teneri.

Sed an pœna promissa in contractu sponsalium firmetur iuramento? maxime etiam controuertunt DD. quibusdam existimantibus, iuramentum in hac specie obligare, licet contractum non firmet: prout sunt, & sentiunt Alex. de Neuo in d. cap. *Gemma* numero 10. de sponsal. Corneus consil. 294. præmaxime nu. 5. volumine 4. Vmbertus de Boueneco in repetet. auth. sacramenta puerum numero 133. C. si aduers. vendit. & quamuis dubius, magis inclinat in hanc partem Fortun. Garfia de vltim. fin. illatione 20. numero 359. Menchaca de success. creation. lib. 3. §. 28. nu. 15. vbi in certo quodam casu eam limitat summa Tabien. verbo sponsalia quæst. 8. numero 9. Armil. ibi num. 11. Aldin. Theolog. tomo 1. de institutis, & Iur. tractatu 2. disputatione 151. folio 863. quæ sententia est satis probabilis secund. Thom. Sanchez lib. 1. de matrimonio disputatione 32. num. 20. ad finem.

Alii vero melius voluerunt, & tenent, huiusmodi promissionem pœnæ non firmari iuramento.

Primo, quia huiusmodi promissio interdicitur propter vtilitatem publicam ob matrimonii libertatem, vt in d. l. final. C. de sponsal. ibi, cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat: & in d. cap. *Gemma*, ibi, cum itaque libera matrimonia esse debeant: interest namque reipublicæ maxime libera esse matrimonia, quia ex coactis iurgia, dissensiones, mala liberorum educatio, pessimique exitus sequuntur, vt experientia docet, & hoc vltimum probatur in cap. requisit de sponsal. fauore igitur publico interdicitur hæc promissio pœnæ, vt in terminis recte censuit Ias. in d. l. Titia in princip. numero 17. in fin. ergo non confirmatur iuramento, cap. si diligenter de for. compet. Bart. in l. si quis pro eo n. 7. & 8. ff. de fidei iuss. Abbas, & communiter DD. in cap. cum contingat de iur. iur. DD. etiam communiter in auth. sacramenta puerum C. si aduers. vendit. & late Couar. de pact. in 6. secunda parte §. 1. numero 1. & 5. Ant. Gomez 2. tom. var. resol. cap. 14. num. 24. & 26. Menchac. vbi supra num. 21. & nos de iuramento confirmator. 1. parte cap. 58. num. 15. Matien. in l. 2. gloss. 3. num. 15. & 17. tit. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg. Seraph. alios referens de privileg. iuram. privilegio 61. num. 13. Sanchez vbi supra num. 8.

Secundo probatur suprad. negatiua sententia principalis, quia promissio pœnæ in sponsalibus est contra bonos mores naturales, quia continet culpam venialem, siquidem est improbatum à iure, vt supra probauimus hoc cap.

At iuramentum contra bonos mores naturales non est

non est obligatorium, vt in regula *non est obligatorium*, quæ sic debet intelligi, *de reg. iur. in 6.* Dupliciter namque iuramentum dicitur, atque esse potest contra bonos mores, scilicet, aut bonos mores ciuiles, aut naturales: contra bonos mores ciuiles esse dicitur, quando res promissa licet in se non sit peccatum, potest tamen facile præiudicium inferre bonis moribus, quos in bene instituta republica seruari decet: contra naturales autem esse dicitur, quando res promissa impleri non potest absque culpa lethali, vel saltem veniali, & de his intelligitur *d. reg. non est obligatorium*, non vero, quando iuramentum solum est contra bonos mores ciuiles, vt tenent plures, quos refert Couar. *de pact. in 6. tertia parte in princip. numero 1.* & cum aliis multis Menchac. *d. §. 28. num. 9. cum sequentibus*, & nos *de iuramento confirmat. 1. parte ca. 40. num. 4.* Molin. Theolog. *1. tom. de Iustitia, & Iur. tractatu 2. disputatione 151. in solutione ad primum*, & hæc est communis sententia, quicquid Coua. *ubi supra* eam impugnet, vt constat ex supra dictis, estque communissima, vt ex Tho. Sanch. *d. lib. 1. disputatione 32. num. 1.* vbi quod necessarium fatendum est, tunc tantum iuramentum homini præstitum non obligare quando promittitur res, quæ absque culpa saltem veniali impleri non potest, secundum Abb. *in d. ca. cum contingat. numero 7.* & fatetur Couar. *ubi supra nu. 1. vers. 3. constat.* Molin. *ubi supra disputatione 149. §. his exemplis*, & in *2. tom. disputatione 271. fol. 117.* sed promissio pœnæ in sponsalibus est huiusmodi, vt probauimus: ergo iuramento non confirmatur.

Et in terminis de quibus agimus, hanc sententiam negatiuam merito, vt veriore, & tenendam tueretur Bart. *in d. l. si quis pro eo num. 6.* & in *d. l. Titia in princip. numero 11.* vbi Angel. & Cuman. *num. 1.* Alciat. *num. 2. in fine.* Salic. *in d. l. final. nu. 11. C. de sponsal. Ant. de Butrio in d. ca. cum contingat nu. 8.* & ibi Alex. de Neuo *n. 43. in fin.* & Imol. quamuis dubius *n. 32.* Alciat. *nu. 25.* Præpos. *in d. c. Gemma nu. 2.* Couar. alios allegans *in rubric. de testam. 2. parte num. 17.* Anton. Gomez *2. tom. var. resol. c. 14. num. 24.* Anto. Cuchus *lib. 5. instit. mai. tit. 12. nu. 194.* & hanc sequitur, & late probat alios allegans, & dicens eam probabilior Thom. Sanchez *d. disputat. 32. numero 21. per totum*, estque communis sententia, vt ex supra dictis patet, & ideo proculdubio tenenda, licet pœna modica sit, vt cū cæteris indistincte loquentibus contra Alciat. tenet Sanch. *ubi supra in fine, d. nu. 21. qui nu. 22. bene infert hoc iuramentum minime obligare, & consequenter nulla indigere relaxatione.*

- 22 Vnde necessaria non est in proposito longa, & inutilis, & nescio an vera disputatio, & resolutio eiusdem Thom. Sanchez *ibidem nu. 24. & 25.* an dato, quod præd. iuramentum soluendi pœnam in sponsalibus promissam obligaret satis fiat momentanea solutione statim repetendo, concedaturque absolutio, & tenet partem negatiuam, sed minus bene, siquidem communis, & vera sententia habet præd. iuramentum non obligare, neque relaxatione indigere, quod si adhuc aliud dicendum esset cum prima opinione affirmatiua supra dicta (quod negamus) in iuramento tamen soluendi in ludo amissa ad creditum, de quo agit Sanchez *ubi supra* ad fundandam suam nouam, & singularem opin. communis sententia quoque habet, satisfieri momentanea solutione statim repetendo, & concedatur repetitio, & iuramenti relaxatio, vt ex ipsomet Authore constat, qui quamplures grauissimos Authores, hoc tenentes, refert, cur igitur passim contra communem tenet: verior ergo, & magis recepta sententia est contra se.

CAPITVLVM XVIII.

Virum arræ, & sic pignus valide promitti possint pro sponsalibus adimplendis?

S V M M A R I V M.

- 1 Arræ, & sic pignus valide promitti possunt pro sponsalibus adimplendis, & num. 2. de ratione differentie in hoc, & in appositione pœnæ prohibitori. & numero 3. quod tradi debent, & num. 4. ampliatur, vt procedat etiam si dicatur quod arræ dantur nomine pœnæ: & sufficit in hoc confessio recipientis, vt in numero 5.
- 6 Arræ præd. an possint constitui vt in quacunque quantitate?
- 7 Arræ præd. an possint constitui in specie?
- 8 Arræ in matrimonijs an possint vringue constitui?
- 9 Arræ præd. quando perdantur, & quando non, & numeris sequentibus vbi numero 17. an pœna dupli vel quadrupli adiecta dationi arrarum debeatur, & num. 18. quid in foro conscientie?
- 19 Pœna conuentionalis an debeatur in foro conscientie.
- 20 Pœna conuentionalis de stylo curiæ non fit condemnatio, nisi quatenus interest.
- 21 Debitor pœnæ conuentionalis, dum à se non petitur an possit eam præscribere, & quotempore?
- 22 Pater promittens arras pro filia an eas amittat, si faciat quidquid in se est, vt matrimonium celebretur?

Res est clara, siquidem licitum est arras apponere amittendas per sponsalium fidei violatorem, l. *arris*, & l. *final. C. de sponsal. l. 1. tit. 11. partita 4. l. 84. tit. 18. partita 3.* probat D. Couar. *in 4. 2. parte c. 7. n. 6.* & vbique communiter omnes.

De ratione differentie inter appositionem pœnæ in sponsalibus, & matrimonio prohibitam, vt c. præcedenti late probauimus, & arrarum, non satis conuenit inter Doctores, siquidem nulla ex ab eis traditis est concludens, quas refert, & improbat Thom. Sanch. *lib. 1. de matrimonio disputatione 35. nu. 2.* vbi tandem inquit cum Ias. *in l. Titia in princ. numero 22. ff. de verb. oblig.* nullam earum concludere, nec scrupulo carere, sed congruentiam quandam præferre, quæ sufficiens fuit ad inducendum Legislatorem, vt arras promissis pœnam interdiceret: frequentior tamen ratio differentie in proposito est, quod cum pœna non statim tradatur, sed promittitur in futurum, facile, & incaute in magna quantitate promittitur: arræ autem, cum re ipsa tradi debeat in contractu sponsalium, in minori quantitate, & maturiori consilio tradetur, nec tantus suberit timor amittendi arras iam traditas, quantus soluendi pœnam promissam: faciliores enim multo sunt homines ad promittendum, quam ad tradendum, quæ quidem ratio, etsi scrupulo non careat, vt inquit Sanchez, mihi tamen ex omnibus verior, & magis concludens videtur.

Ad hoc autem, vt valeat præd. promissio arrarum in proposito, necessarium omnino est, quod tradantur, vt constat ex eisdem legibus de hoc agentibus, nempe ex *d. l. final. C. de sponsal. ibi*, acceperit arras, quod traditionem significat: *tex. in §. item lapilli instit. de rerum diuis.* idem apertius probatur in *d. l. 84.* in illis verbis: *los quales maraueidis passaron a su poder, e otorgo que era pagado de ellos*: & præterea, quia quoties arræ non traduntur, nihil distarent à pœ-

pœna, & in terminis ita tenent communiter DD. in cap. Gemma de sponsal. nempe Anton. de Butrio numero 8. Cardin. numero 2. Anchar. 10. Alexan. de Neuo n. 23. post Abb. nu. 8. Præpos. nu. 8. & 10. Bart. in d. l. Titia in princip. n. 6. & ibi communiter DD. nempe Angel. Paul. Imol. & Ias. nu. 23. Bald. in l. final. n. 7. C. de sponsal. Tira lib. 2. de utroque retract. ad finem tituli, numero 55. D. Couar. ubi supra numero 7. & 9. Socin. consil. 3. volumine 1. Brun. de sponsalib. conclus. 16. n. 3. Summistæ verb. sponsalia. nempe Rosell. num. 7. Angel. 13. Sylu. q. 9. dict. 1. & 3. est communis secund. Villalob. in suo exarvio commun. opin. litera P. num. 89. & probat Roder. Suarez in l. 1. in princip. tit. de las arras, Greg. Lop. in l. 39. tit. 11. par. 5. verb. la pena, Ant. Gomez in l. 50. Tausus. 12. Martien. in rubr. tit. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg. glos. 2. n. 3. sequitur Ludouic. Lop. in 2. parte Instruct. conscient. in materia de matrim. c. 36. prope fi. Tho. Sanch. cum alijs lib. 1. disputatione 35. num. 3. contra glos. verb. libera, & verb. accedens de procurat. Palac. Rub. in rubrica de donat. inter virum, & uxorem. §. 2. n. 2. in fin.

4 Quod adeo verum est, vt si quis dicat, do tibi centum pro pœna, si matrimonium tecum non contraxero, & re ipsa tradat illa centum, valebit quidem, quia nomine tenus pœna est, re autem ipsa arra, alias namque esset imponere legē verbis, & non rebus, contral. 1. & 2. C. commun. de legat. l. 2. ad fin. ff. de constit. princip. ita in terminis tenet Ioann. de Imol. quamuis tandem relinquat cogitandum in d. l. Titia in princip. n. 6. sequitur dicens mentis tenendum Gregor. Lop. in d. l. 49. verbo pena ad fin. titulo 11. partita 5. Tho. Sanchez ubi supra num. 4.

5 Deinde obseruandum est in hac materia, quod licet Imol. in d. l. Titia in princip. num. 7. & ibi Angel. num. 1. & Paul. num. 4. censeant, receptionem arrarum non probari confessione recipientis, eo quod sit confessio inter personas suspectas, & rei prohibita. argum. l. quitesit. cum simil. ff. de probat.

Verius tamen, & receptius est, standum esse in hoc confessioni recipientis, dum contrarium non probatur; argumentol. Publ. §. final. ff. de posu. ita tenet Bart. in d. l. Titia in principio numero 7. vbi Aretin. Cuman. numero 3. Ias. 28. Alciat. 13. & placet Couar. in 4.2. parte cap. 3. §. 7. numero 10. Anton. Cuch. lib. 6. instit. mai. tit. 12. num. 206. Matien. ubi supra num. 3. Ludouic. Lop. & Sanchez, ubi supra num. 5. Quod si vtraque pars hoc confiteretur, maxima esset fraudis præsumptio, secund. Barr. & Couar. ubi supra cum alijs, quorum opinio mihi non placet, siquidem vtile per inutile non debet vitari, iuxta regul. iuris vulgarem; & quia est actus correlatiuus, arræ namque recipi non possunt, nisi tradantur: ergo confessio vtriusque partis minime vitare debet actum, quid enim interest in hac specie inter confessionem vnus, & vtriusque partis, siquidem cum arræ re ipsa recipiuntur, prohibita non sunt, vt patet ex supra dictis? & ita cum iudicio Thom. Sanchez ubi supra numero 5. huius præsumptionis fraudis non meminit.

6 Vtcrius, etsi maxime controuersum sit inter nostrates, vtrum arræ constitui possint in quacunque quantitate, quibusdam existimantibus, non valere arras, quando tantæ sunt, vt contrahentium qualitate attenda, verisimile sit fore, vt timore arras amittendi matrimonium ineant, vt sunt Ioan. And. in d. cap. Gemma numero 9. & ibi Abb. num. 8. Henric. 9. in fin. Alexan. de Neuo num. 15. & ibi Petrus Rau. Cyn. in d. l. Titia in princip. ff. de verb. oblig. Rosel. verb. sponsalia numero 7. & ibi Angel. num. 12. Syluest. quest. 9. dicto 2. Brunel. de sponsal. conclus. 6. num. 4. alijs vero sentientibus, valere arras in quacunque quantitate, dummodo dotis, vel donationis

propter nuptias quantitatem non excedant, etsi hæc non interueniant, quantitatem præscriptam à lege, iubentus, ff. de repud. scilicet, tertiam bonorum partem, ita docent Bart. in d. l. Titia in princip. num. 5. & ibi Alciat. n. 13. dicens hanc esse æquam, licet contraria sit receptior, Salic. in d. l. final. num. 15. C. de sponsal. Anton. in d. c. Gemma num. 8. & ibi Præpos. nu. 9. Suarez ubi supra, Brunel. in d. concl. 16. n. 2. Cuchus ubi supra n. 200. cum seqq.

Verior tamen, & magis communis sententia habet, valide apponi posse arras in quacunque quantitate, quia leges de hoc agentes generaliter, & indistincte loquuntur, & quia adhuc non militat eadem ratio in magnis arris, quā in pœna: cum enim illæ traditæ sunt facilius, & suauius amittuntur, quam non tradita pœna soluatur, ita cum alijs probat, & tenet D. Couar. in 4.2. parti. de sponsal. c. 3. §. 7. n. 9. Hostiens. in summa de sponsal. §. 1. nu. 2. Cardinal. in d. c. Gemma nu. 2. Bald. in l. fina. nu. 8. C. de sponsal. Angel. in d. l. Titia in princip. num. 2. & ibi Paul. num. 4. Cuman. nu. 6. & 7. Imol. num. 7. Ias. num. 21. Tabien. verb. sponsalia quest. 8. n. 9. in princip. Greg. Lop. ubi supra. Matie. ubi supra num. 4. & alios allegans Tho. Sanch. ubi supra n. 9. vnde iuste caueri potest pro matrimonii securitate magnas arras tradere, & stipulari in quadruplum, & si contrahentes sint minores, facere, vt parentes tradant, ita Hostiens. Tabien. & Sanchez ubi supra n. 10.

Obseruandum est etiam, quod etsi non desint, qui negent arras in specie constitui posse, sed oportere, quod in quantitate numerata assignentur, & quod alias duplicari non possunt, prout duplicandæ sunt ex altera parte, iuxta l. final. C. de sponsal. ita tenet Bart. in d. l. Titia in princip. nu. 10. & Ant. de Butrio in d. ca. Gemma num. 8. & ibi Anchar. num. 10. Abb. 8. Alex. de Neuo num. 26. Rosel. verb. sponsalia num. 7. Brunel. de sponsal. d. conclusionem 16. num. 3. & Suarez in l. prima in princip. tit. de las arras, lib. 3. fori. verius tamen est atque receptius, arras in specie posse constitui, vt decidit l. 84. tit. 18. partita 3. bene namque potest vere tradi possessio fundi pro arris dati, & etiam fide per clausulam constituti, & alias, sicut traditur, quando venditur, potest etiam duplicari, si non sequuto matrimonio reddatur fundus, & eius æstimatio, & in terminis ita tenet alios allegans D. Couar. ubi supra n. 7. Bald. in d. l. final. num. 8. & ibi Salic. n. 2. C. de sponsal. Præpos. in d. ca. Gemma num. 11. de sponsal. Cuman. num. 10. & communiter DD. in d. l. Titia in princip. nempe Paul. de Castr. numero 4. Aret. num. 9. Ias. 35. Alciat. nu. 17. Imol. nu. 7. Greg. Lopez in d. l. 84. in glos. tal. vna. Anto. Cuchus lib. 5. Instit. mai. tit. 12. num. 203. & 207. Matien. in rubrica tit. 2. glos. 2. n. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg. & Azeued. in l. 2. eiusdem tituli num. 6. & alios referens Tho. Sanchez ubi supra n. 12. licet Greg. Lop. in d. l. 84. in glos. è apodero, teneat cum Bart. in d. l. Titia columna fina. realiter debere tradi possessio arrarum in specie constitutarum, nec sufficere tradi per constitutum.

Deinde obseruandum est, quod etsi communis opinio habeat arras non posse vtrinque constitui altero tradente certam arrarum quantitatem, & altero reddente similiter arras, vt affirmat Thom. Sanchez ubi supra numero 13. vbi plures hoc tenentes refert, dicens esse communem, & valde probabilem sententiam; probabilior tamen est valere, quia leges absolute permittunt arras, nec in vanum est, hæc mutua traditio, quia dans arras perdit, quas dedit, & restituit, quas accepit, si per ipsum fieri quominus celebretur matrimonium, & ita merito tenent hanc opin. Cyn. in d. l. fin. questione 6. C. de sponsal. & ibi Bald. num. 7. Salic. num. 8. & probabiliorem dicio D. Couar. ubi supra num. 7. & eam sequi-

tur Greg. Lopez *in d. l. 84. in glos. tal viña, tit. 18. partita 3.* vbi hæc opinio expresse approbatur, & ideo omnino est tenenda, quam etiam, cum aliis pluribus, quos refert, & sequitur affirmas esse probabilius Thom. Sanchez *vbi supra num. 14.* respondens *l. qui sic 55. ff. de solut.* quæ pro priori opinione adducebatur: reprobaturque duas limitationes huius sententiæ, vnam Cuman. *vbi supra numero 8.* nempe, quando arræ vtrunque traditæ diuersæ naturæ sunt, quia vnus quantitatem alter vero speciem dedit, aliam Alciat. *vbi supra*, eam temperantis, nisi æqualis summa arrarum vtrinque tradita sit, quia verius est, cum cæteris Doctoribus, indistincte valere arrarum promissionem reciprocam, quia nulla ratio differentię assignari potest inter præd. casus, & Greg. Lopez *in d. l. 89. in glos. tal viña*, docet valere arras, licet in eadem quantitate vtrinque tradantur.

9 Similiter illud in materia nostra obseruandum est, quod tradens arras eas amittit si culpa sua matrimonium non sequatur, eo autem sequuto redeunt ad tradentem, ex *l. final. C. de sponsal.* sunt enim velut pignora, & signa pro securitate contractus tradita: vnde iniuste resiliens ab eo, eas amittit, & contractu celebrato recuperat, vt contra Hostiens. *in d. cap. Gemma*, & alios probat dicens esse communem D. Couarru. *vbi supra numero 11.* sed eam tenet idem Hostiens. sibi contrarius *in summa titulo de sponsa. §. 1. numero 3. Abb. in d. ca. Gemma num. 7. & ibi Alex. de Neuo num. 17. & Præpos. num. 8. & Marien. vbi supra num. 5. & alios allegans Thom. Sanch. de matrimo. lib. 1. disputatione 36. num. 2.*

10 Vbi numero quarto, quod per contrarium, qui citra culpam à sponsalibus resiliit, non amittit arras, quas tradidit, sed ipsi restituendæ sunt, nempe, quoties iusta causa est recedendi à sponsalibus, vel si alteruter religionem ingrediatur, aut reperitur canonicum impedimentum inter illos, *l. arris, & l. final. C. de sponsal.* quia vbi culpa abest, debet abesse pœna, *l. Sancimus C. de pœn. & ita tenent omnes DD. teste Sanchez d. num. 4. in fin.*

11 Quod procedit, si tradens arras bona fide contraxit sponsalia ignorans impedimentum, quia si conscius fuit eius, non potest arras traditas recuperare, iuxta glossam *in d. l. final. verbo reddi, C. de sponsalib.* Anton. de Butr. *in d. ca. Gemma de sponsal. numero octauo.* & ibi Alexand. de Neuo *num. 22.* Thom. Sanch. *d. disputatione 36. numero 5.* inde inferens, quod si sibi reddantur, quia alter sponsus recipiens ignorabat, tradentem mala fide contraxisse, tenebitur restituere, quia ex natura contractus eas amiserat, per ipsum enim culpabiliter stetit, cum impedimenti conscius matrimonium promiserat, *arris in signum traditis,*

13 Quod si tradens arras in mora fuerit ante obitum suum, vel recipientis contrahendi matrimonium ipsas amittit, vt habetur *in d. l. arris, & in d. l. final. & ibi glos. verbo præbuit,* & cum Syluest. probat Thom. Sanchez *vbi supra num. 6.*

14 Quando autem alter contrahens solus tradit arras, & culpa non tradentis matrimonium minime sequitur, tenetur hic restituere duplum, idest, ipsas arras receptas, & tantundem de suo patrimonio, vel triplum, aut quadruplum si hoc conuenit, ita cauetur *in l. final. C. de sponsalib.* in præd. autem triplo, vel quadruplo computandæ sunt arræ receptæ, sicut computantur in duplo restituendo, vt cum Alexand. de Neuo *in d. ca. Gemma numero 21.* bene probat Sanchez *d. disputatione 36. num. 7.*

15 Qui numero octauo hoc limitat, vt non procedat in minore 25. annorum, veniam ætatis non impe-

trante, quia tunc non tenetur ad amplius, quam ad id quod recepit, restituere, vt cauetur expresse *in d. l. final.* nisi parentes, vel aui arras receperint, quia hi tenebuntur in duplum, vt *in d. l. fin.* vbi glossa *verbo conuenit*, idem dicit de tutore, vel curatore: quod est intelligendum secundum Salic. *ibi numero quinto*, cum Cyno, quando pater vel mater, vel tutor recipit arras nomine proprio, promittendo matrimonium, secus si nomine filii, vel minoris, quod etiam sequitur Thomas Sanchez *vbi supra numero 8.*

Si vero vterque arras dedit, & recepit, iniuste resiliens suas perdet, & quas accepit restituet. secund. Dyn. *in d. l. final.* & ibi Salic. *numero nono*, qui hoc verum intelligit, quando vtraque arrarum quantitas æqualis est, nam si, quam tradidit iniuste resiliens esset minor, teneretur supplere vsq; ad æqualitatem quantitatis arrarum alterius, cum alias non esset pœna dupli, sequitur Sanchez *vbi supra num. 9.*

Dubium tamen est ingens in proposito, an pœna dupli, vel quadrupli adiecta dationi arrarum in casu non partitionis, de qua *in l. final. C. de sponsalib.* quando quis iniuste resilit, habeat locum attento Iure Canonico, nempe *d. capit. Gemma*; quo annullatur omnis pœna, sub qua matrimonium promittitur, vt matrimonium libere contrahatur, qua ratione videtur, hanc etiam pœnam restitutionis arrarum in duplum, aut quadrupli correctam esse, atque ablata, & comprehendere sub prohibitione illius tex. & tantum teneri, qui iniuste resilit arras receptas restituere: quod ita tenent nonnulli, in quorum opinionem magis inclinatur, quamuis dubius, & relinquens cogitandum Gregor. Lopez *in d. l. 84. in glossa, e todas. titulo 18. partita 3.* quia solutio dupli, vel quadrupli est mera pœna, & militat in ea eadem ratio prohibitionis, cum minime re ipsa tempore contractus tradatur, & ob hoc forte non fit mentio dupli, vel quadrupli *in l. prima, titulo 11. partita quarta*, sed tantum, vt nolens stare matrimonio restituat arras receptas.

Nihilominus tamen communis sententia est in contrarium in hac specie, vt fatetur Gregor. Lopez *vbi supra*, atque eam tenet Paludan. *in quarto. distinctione 27. questione 1. articulo 2. conclusionem 3. numero 13.* eandem præsupponunt Iuris Pontificii interpretes quamplurimi, qui probant non tradentem arras teneri soluere hoc duplum, vel quadruplum, si ita conuenient sit, quod non dicerent, si Iure Canonico aduerfaretur: hi sunt Hostiens. *in summa titulo de sponsalib. §. primo n. 2. & in d. ca. Gemma ad fin.* & ibi Innoc. *num. 1.* Ioan. Andr. *num. 7.* Ant. de Butrio *numero 8.* Alexar. *5.* Alexand. de Neuo *numero 21.* Præpos. *9.* & Cardinal. *quest. 3. num. 3.* Anton Gomez *in l. 50. Tau. nu. 12.* & alios referens Thom. Sanchez *d. disputatione 36. num. 11.* vbi respondet fundamentis contraria partis.

Sed an saltem in foro conscientie debeat hæc pœna dupli, vel quadrupli, quæstionis est? & de pœna dupli, quod non debeat in foro conscientie ante condemnationem iudicis est proculdubio, quia est pœna legis, quæ iuxta communem prope omnium sententiam non debetur ante condemnationem, glos. vltima in fine communiter approbata *in cap. fraternitas 12. quest. 2.* de qua late alibi diximus: tenebitur igitur hic iniuste resiliens in conscientia tantum ad restitutionem arrarum, quas recepit, vt recte docent in terminis Palud. *d. distinctione 27. questione 1. articulo 2. conclusionem 3. num. 13.* Syluest. *verb. arra, quest. 4.* & ibi Armill. *num. 4.* Ludouic. Lopez *in 2. parte instructor. in materia de matrimonio c. 36. folio 1032.* Vega *lib. 2. sue Summæ casu. 284.* quos refert, & sequitur Thomas Sanchez *lib. 1. de matrim. disputatione 37. num. 1.*

19 De pœna autem conuentionali, quæ est quadrupli, disputant DD. & in triplici sunt sententia, vt refert ibi Thom. Sanchez, *num. 2. cum sequentibus*. Prima habet, pœnam conuentionalem debitam esse in foro conscientia, & hæc est Anchar. quamuis aliquantulum dubij in *regul. possessor. de regul. iur. in 6. nu. 21. vers. Primo quæro: Felin. in c. 1. num. 46. vers. limita. 3. de constit. & ibi Dec. in 1. lectu. num. 73. Menchac. lib. 1. controuerf. vsu frequent. c. 7. num. 21. Palud. ubi supra in. 13. vbi nuncupatim ait, hanc pœnam quadrupli statim soluendam esse in foro conscientia: & videtur eam tenere Nauar. *lib. 3. de restitutione cap. 2. in 2. editione tribuit. 10. num. 274.**

Secunda sententia habet, non deberi in foro conscientia pœnam conuentionalem ante iudicis sententiam, quam existimat probabilior, quamuis primam dicat satis probabilem Thom. Sanch. *ubi supra numero 4. allegans nonnullos Authores eam tenentes, prout sunt Adrian. quodlibet. 6. artic. 1. corollar. 3. in paruis, fol. 112. & Ledesma in secundâ partem 4. quæst. 18. articulo 3. fol. 267. Victoria, Ludou. Lopez, Palacios, Beya, & nos lib. 2. Canonic. quæstionum cap. 20. num. 13. & tandem dicit, quod eam tenent multi Neoterici doctissimi, & quod ideo in nostro casu dicendum est, pœnam quadrupli conuentionalem non deberi ante iudicis sententiam. Tertia sententia mihi verior, & tenenda, & quæ magis recepta videtur, habet, non teneri resilientem soluere pœnam conuentionalem, donec alius contrahens eam petat, illo tamen petente, teneri, nulla iudicis expectata sententia: petitio namque illa in pœna conuentionali vicem habet sententia iudicis requisita in pœna legali; quare sicut in hac desideratur sententia iudicis, ita in illa creditoris petitio, ita tenet Philip. Cornuc. *consil. 69. volumine 2. & consil. 55. numero 22. volumine 3. Rebuff. in repetitione l. unio. C. de sentent. quæ pro eo, quod interest proferuntur. in glos. proferantur, nu. 40. & 41. quos refert, & sequitur D. Co. uar. in 4. de sponsal. 2. parte c. 6. §. 8. nu. 11. & nos de iuram. confirmat. 1. parte c. 36. nu. 11. ad fin. Mench. de success. creat in præfatione n. 98. Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 3. casu 260. nu. 40. Padilla in l. si quis maior. nu. 59. C. de transact. Mexia in prag. Taxæ panis cõclusione 6. nu. 100. cum sequenti. D. Azeu. in rubrica tit. 1. 2. noua collect. Reg. num. 28. cum sequentibus, Capua lib. 2. decis. 11. nu. 32. Molin. Theolog. in 1. tom. de Iustitia, & Iure tractatu 2. disputatione 97. in fine.**

20 Nec tenendo hanc sententiam obstat, quod de stylo curia non sit pœna conuentionalis condemnatio, nisi quatenus interest, vt cum Matth. de Afflictis, & Auendañ. diximus de iurament. confirmat. 1. parte cap. 36. num. 10. & quod ideo probata consuetudine, si nullum interesset sequatur, minime debebitur hæc pœna: ergo necessaria est interuentio sententia iudicis, vt discussis moderatione pœna ac soluendi consuetudine discernat, quid soluendum sit: hoc namque procedit, & loquitur in foro exteriori, de quo nunc non agimus, sed in foro interiori animæ, quod licite in eo exigi, & haberi possit pœna conuentionalis, si soluat, quamuis excedat id quod interest, iuxta communem & magis receptam sententiam docuimus *lib. 2. Canonic. quæstionum cap. 20. num. 13. ad fin.*

Non etiam obest, quod Thom. Sanchez *ubi supra* nos allegat. *d. n. 13 in princip.* pro contraria parte, nepe requiri sententia iudicis, quia respondemus, nos ibi non dixisse non sufficere petitionem partis, sed tantum, quod pœna conuentionalis non statim soluenda est vt incurritur, ante mādaturum iudicis, quia hoc verissimū est: ceterum, si petatur, & pœna vere, & realiter incurra fuerit, cõtendimus in cõscientia statim cum petitur deberi, imo hoc ibidem pau-

lo inferius annuimus, ibi, & sic si petatur.

Nec interest, quod Thomas Sanchez non viderit, qua ratione probetur petitionem creditoris in proposito vicem habere sententia iudicis: liquidē cum pœna certa sit conuenta, & de incurso non dubitetur, & pars petit eam, opus non sit in conscientia alia sententia, idemque supradicta operantur in eo foro, quod sententia operaretur in exteriori, tandē debitor constituitur in mora soluendi per interpellationem in præd. specie: ergo tenetur in conscientia ex illo tempore ante condemnationem iudicis, quoties nulla exceptione defendi potest à solutione præd. pœna.

Hinc est, huiusmodi debitorem pœna cõuentionalis, dum à se non petitur per creditore posse eam præscribere, ita, vt cesset actio illa ad pœnam, si spacio 30. annorum illa non petatur, *l. omnes C. de præscript. 30. ann.* quia possidens bonā fidem habet ante petitionem, cum eam offerre nō teneatur, ita tenet Purpur. quem referunt, & sequuntur Rebuff. *ubi supra num. 42. & Thom. Sanch. numero 5. ergo si petatur est in mala fide, & tenetur illam soluere.*

Vltimo obseruandum est, patrem tradentem aras, & promittentem matrimonium filia illas non amittere, si faciat, quicquid in se est bona fide, & absque dolo, vt filia adimpleat, & ipsa adhuc nolit; vt cum Socin. recte probat Thom. Sanchez *disputat. 36. n. 13. contra Greg. Lop. in d. l. 84. in glos. e. Guisara.*

CAPITVLVM XIX.

De arris promissis à sponso sponsæ, vel à marito uxori.

SVMMARIVM.

- 1 Arra, quas promittit sponsus sponsæ, vel maritus uxori in Hispania successerunt in locum donationis propter nuptias.
- 2 Arra, quas promittit sponsus sponsæ, vel maritus uxori in præmium virginitatis, quæ non erat virgo, an sint restituendæ per mulierem? & numeris sequentibus.
- 3 Arra præsumuntur dari in præmium detrimenti virginitatis, quod per maritum uxor patitur.
- 4 Falsitas causæ finalis annullat donationem.
- 5 Arra possunt dari viduæ, & corruptæ, & in num. 9.
- 10 Cessante causa tunc demum cessat effectus, quando cessant omnes causæ.
- 11 Viduus constituens arras fœminæ quam putabat virginem esse, & postea conscius defectus virginitatis vitam coniugalem cum ea agat, an videatur valide donare?
- 12 Fœmina corrupta utens medijs licitis, vt virginitatis defectum tegat, an peccet? nec non, & parentes, & alij intercessores conscij eiusdem defectus, & copulantes eam matrimonio tanquam virginem?
- 13 Arra possunt constitui à sponso sponsæ, vel à marito uxori ante, vel post initum, vel consummatum matrimonium.
- 14 Arra in his Regnis Hispania non possunt dari, nec promitti iuxta legem fori ultra decimam partem bonorum promittentis, nec huic legi potest renunciari.
- 15 Insinuatio donationis arrarum non requiritur dummodo ipsæ non excedant decimam partem bonorum eas promittentis.
- 16 Uxor, vel sponsa potest arras promittere marito, vel sponso ob aliquam iustam causam, dummodo non excedant decimam partem bonorum eas promittentis.
- 17 Arra possunt promitti tam de bonis presentibus quam futuris, & mulier potest eligere tempus vā-

- loris bonorum promittentis, dummodo decimam illorum non excedant.
- 18 Arrarum promissio in dubio de bonis presentibus intelligitur, nisi futura exprimantur. Et numero 20. reijcitur quædam limitatio.
- 19 Hypotheca bonorum in alijs contractibus quam promissionis arrarum intelligitur de bonis presentibus, Et futuris, etiam si id non exprimatur, Et de ratione differentie inter utrumque casum.
- 21 Arras promittens, quamvis heredibus necessarijs careat, non potest eas ultra decimam bonorum suorum promittere.
- 22 Arras promittenti de bonis deducendum est omne æs alienum, item onera, Et tributa dictorum bonorū, Et computandus est valor officiorum vendibilium, secus eorum quæ vendibilia non sunt, ut in num. 23.
- 24 Arras promissæ ultra valorem decimæ partis bonorū eas promittentis non in totum vitiantur, sed tantum in excessum.
- 25 Arras an possit extraneus promittere de sponsi bonis?
- 26 Fidei iussor obligans se, ut principalis, y haziendo de deuda, y calo ageno suyo proprio, potest conveniri directe absque eo quod præcedat excusio in bonis principalis debitoris.
- 27 Arrarum decima an computanda sit iuxta valorem bonorum, quæ sponsus vel maritus bona fide possidebat, si postea evincantur, vel aliter confiet non fuisse propria?
- 28 Arrarum promissio à possessore vinculi, vel maioratus quomodo sit computanda, Et num. sequentibus.
- 32 Arrarum promissio ultra decimam partem bonorum an sit valida in foro conscientie? Et numeris sequentibus, ubi etiam quid in melioratione excedente tertium Et quintum facta filia per contractum matrimonij inter viuos.
- 36 Lex semper est in viridi observantia, nec sufficit non usus eius, nisi probetur contrarius usus.
- 37 Arrarum promissio, vel datio ultra decimam partem bonorum promittentis an firmetur iuramento, Et cui incumbat onus probandi excessum arrarum, num. 38.
- 39 Arras promissæ per virum habentem filios prioris matrimonij, an sint extrahendæ ex toto corpore hereditatis, vel ex sola ea parte, de qua potest libere disponere?
- 40 Sponsalitia largitas ex quibus bonis est detrahenda.
- 41 Magnas arras promittens vir earatione, quod ampla sibi dos promissa sit, aliter minores arras promissurus, an teneatur arras promissas dote non soluta?
- 42 Minor an possit arras promittere remissive.
- 43 Mulier descendentes habens, quæ secundo non nupsit potest quemcumque ex descendebus meliorare in tertia, Et quinta arrarum parte, secus in muliere secundo nubente filios prioris matrimonij habente, ut in num. 44.
- 45 Vxor transiens ad secundas nuptias tenetur reservare filiis prioris matrimonij sponsalitiæ largitatem, quam habuit à viro prioris matrimonij.
- 46 L. 52. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. non. collect. Reg. litera, Et intellectus refertur, Et num. sequentibus.
- 50 Dictionis, sed, natura.
- 51 Electione sponsalitiæ largitatis, vel arrarum semel facta non licet amplius variare.
- 52 Purgatio moræ attento Iure Canonico est licita etiam in casibus, in quibus alias de Iure Civili locum non habebat, dummodo ius alterius non sit factum deterius.

SVpra egimus de arris, quæ iure communi traduntur inter sponsos in signum, & pignus ma-

trimonij futuri: nunc autem de his agamus, quæ in Hispania dantur, & accipiuntur pro donatione quæ facit sponsus sponsæ, vel maritus vxori in præmium dotis receptæ, nobilitatis, vel pudicitie, quam ipsa soluto matrimonio lucratur.

Hæ autem arræ, licet valde distent à donatione propter nuptias, quæ olim erat in usu, successerunt tamen in locū illius: ut deciditur in l. 1. in fin. tit. 11. parti. 4. ibi, *E tal donacion como esia diz'n en España propriamente arras*, & probauimus cum alijs lib. 3. pract. q. 43. n. 2. 3. Et 6. & quamplurimi alij Hispani, quos congerit, & sequitur Thom. Sanch. lib. 6. de matrim. disputat. 1. num. 1.

Ex quibus deduci videtur, sponsam creditam virginem à sponso, cum tamen virgo non sit, teneri huiusmodi arras restituere, cum dentur in præmium virginitatis, ut in l. res vxoris C. de donat. inter vir. Et vx. ibi, quia pudicitie præmio cessit, & ibi Bald. in fin. aut donationem factam per virum vxori præsumi fieri in pudicitie præmium.

Quare Palat. Rub. in repet. rubricæ de donat. inter virum, Et vxor. §. 12. num. 1. & Gomez Arias in l. 49. Tauri. num. 8. & Ant. de Padilla in authentica res quæ, numero 31. C. commun. delegat. dicunt arras præsumi dari in præmium detrimenti virginitatis, quod per maritum sponsa patitur, & voluerunt alij, quos refert Thom. Sanch. d. lib. 6. de matrim. disputatione 27. numer. 5. accedat stylus Tabellionum, qui habet, quod hæ arræ assignentur, & constituantur ratione virginitatis mulieris, & hæc videtur esse causa finalis constitutionis arrarum.

Falsitas autem causæ finalis annullat donationē, l. 2. §. final. de donation. præcipue cum talis donatio arrarum procedat in specie nostra ex errore, quo sponsus eam virginem esse putabat, alias minime daturus nec eam duceret.

Licet enim arræ dari possint viduæ l. 1. tit. 2. lib. 3. for. leg. idque omnes profitentur, at dum donans ignorauit, se corruptæ dare, præsumitur donatio facta in præmium virginitatis, ac proinde non valere, ut præduximus.

Et in terminis hanc sententiam affirmatiuam tenet Castill. loquens de sponsalitia largitate, atque alijs donatis per sponsum sponsæ, in l. 52. Tauri in gloss. antes de consumido, num. 20. versic. ex qua ratione, & pro hac parte faciunt tradita, per Cordub. in summ. questione 135. Ludouic. Lopez 1. parte Instructor. cap. 76. §. præterea consequenter, Vega lib. 1. summæ casu 387. Manuel in sua sum. 1. tom. in secunda editione cap. 208. num. 12.

Vbi resoluunt, quod si viduus fœminæ quam ducit dotem constituit, credens esse virginem, aliter nullatenus cõstituturus, neque cum ad ipsam accessit, nouit virginitatis defectum, tenetur ea fœmina, quæ vere virgo non erat, dotem restituere; & similiter si cognito defectu dotasset, non tamen ita ample tenetur excessum illum restituere.

Et addit Manuel *ubi supra* caute dixisse hos DD. 7 si vir non nouit defectum dum ad sponsam accessit: quia si tunc nouit, & vitam maritalem agat, censetur iniuriam remittere, & denuo dotare.

His tamen non obstantibus, contraria sententia in articulo principali verior est, & tenenda, ut eam ex pluribus probat Thom. Sanch. d. lib. 6. disputatione 27. num. 4. 5. Et 6. ubi responder fundamentis prioris sententiæ, quam sibi displicere affirmat, credens arras minime dari in virginitatis præmium, nec restitutas esse ab ea, quæ vere virgo non est, licet à marito virgo crederetur, nullo namque iure probatur arras dari solum in virginitatis præmium.

Imo ita possunt dari viduæ, & aliter corruptæ, sicut virginis.

virgini, vt probat d.l.1. tit.2. lib.3. fori, & docent Greg. Lopez in l.87. verbo, segun fuero, tit.18. partida 3. & in l.1. verbo, en España, ad fi. tit.11. partida 4. Ant. Gom. in l.52. Tauri num.13. dantur enim in præmiū pudicitie virginalis, vel vidualis, vt docet Co-uar. in cap. officij numero 4. de testamentis, & lib.2. ver. resoluit. cap.6. num.7. & nos quoque lib.1. pract. quæst. 124. num.2. tandem quia d.l.87. tit.18. partida 3. vbi describitur forma instrumenti donationis arrarum, non continentur ea verba, quæ communiter Tabelliones apponere solent, scilicet, in honorem virginitatis, sed tantum, por razon del casamiento, quare merito Greg. Lopez, ibidem in glos. segun fuero, & in l.1. verbo, en España, ad fi. tit.11. partida 4. expendit d.l.87. contra præd. vsum Tabellionum, addit Suar. in d.l.1. tit.2. lib.3. fori num.1. arras promitti vxori in honorem virginitatis, vel propter ipsius viri honorem, esseque imperitorū Tabellionum errorem in cōtrahtu apponere, promitti arras in honorem virginitatis, cum id necesse non sit, sufficiatque simplex promissio, & datio arrarum: ergo que non est virgo minime tenetur eas restituere, & quamuis virginitas esset causa huius donationis, non tamen ea sola est, sed matrimonium, & in remunerationē dotis, vel nobilitatis sponsæ, vel alia, vt affirmant DD. nostri de hac materia loquentes.

10 Ad hoc autem, vt cessante causa cesset effectus, requiritur omnes causas cessare, vt docet Bart. in l.2. §. si in fin. ff. de donat. late Tiraquel. de causa cessante limitatione 16. per totam. His & alijs quamplurimis fundamentis hanc secundam sententiam optime comprobat, & defendit Tho. Sanchez, vbi supra.

11 Qui numero 5. inquit, minus bene dixisse DD. supra citatos tenentes, viduum constituētē dotem foemina, eo quod putabat virginem esse, alias non constituturū, inualidē donare si ipsa virgo nō sit, & teneri dotem restituere, vt ibi late probat, aumque en el instrumento de la donacion se dixesse, que lo hazia por ser el viejo, y ella donzella, quia verba hæc intelliguntur, id est, iuuenula vulgo, mocca; minus etiam approbat, quod dixit Manuel vbi supra, scilicet, censeri virum hanc dotem remittere sponsæ obligatæ ad restituendum, si conscius defectus virginitatis vitā coniugalem cum ea agat, coactus namque necessitate id facit, quia fornicatio præcedens ius diuortij minime concedit, & in necessitatibus nemo liberalis existit, l. donari ff. de reg. iur. ergo vita illa cōiugalis nō est coniectura nouæ donationis, quæ secunda sententia principalis, tum etiam, & secunda contra Cordub. & sequaces mihi omnino placent.

12 An autem peccet foemina vtens aliquibus medijs, alias licitis, vt virginitatis defectum tegat, & tanquam virgo nubatur. Nec non, & parentes, alijque intercessores cōsij eiusdem defectus, & copulantes eam, tanquam virginem, matrimonio tangit Nauar. in cap. inter verba, in secunda editione, conclusionē 1. corol. 16. num.60. vbi distinguit dicens, quod si credatur fore, vt vir non valde ægre ferat, nec sit initiatus minoribus ordinibus, qui velit priuilegio Clericali gaudere, puella hæc, hunc defectum celās non peccat saltem lethaliter: si autem vir sit initiatus minoribus ordinibus volēs priuilegio Clericali frui, vel probabiliter credatur, vbi defectum perceperit vir fore, vt ægerrimē ferat, ipsaq; interficiat, aut ea relicta ad Indos proficiscatur, aut asperrime tractet, vitamque discordijs plenam agat: tutius ait esse, vt ipsi non nubat, nisi patefacto defectu, nec se audere oppositum consulere: etsi hæc distinctio vera esse videatur, mihi autem proprior, & verior videtur in hoc puncto triplex conclusio, quam constituit Thom. Sanch. d. lib.6. disputatione 27. numero 8. cū sequentibus. Prima habet, puellam hunc defectum, &

alios celans non peccare contra iustitiam, licet aliquibus medijs vtatur, vt is defectus minime percipiat. Secunda conclusio asserit: si verisimile sit fore, vt nunquam vir id vitium percipiat, vel eo percepto, non valde ægre ferat, nulla est culpa tegere, vel medijs alias licitis ad tegendum vti. Tertia conclusio affirmat: si verisimile sit, maritum habiturum illius defectus notitiam, & ægerrime laturum, vitamq; discordijs plenam acturum, ac male tractaturum vxorem, est peccatum lethale contra charitatē illi nubere eo tacito defectu, quia datur grauis ansa scandali, multorumque criminum, quæ saltem lex charitatis vitare obligat, nec oppositum est consulendum, vt ibi bene probat singulas præd. conclusiones respondens contrarijs fundamentis.

Secundo ex supradictis deducitur, arras has cōstitui posse à sponso, vel marito sponsæ, vel vxori, ante vel post initum, vel consummatum matrimonium, vt probatur in l.1. in fin. tit.11. partida 4. & in l.87. titulo 18. partida 3. ibi, arras, y donaciones, &c. Et in terminis hanc opin. tenet Palac. Rub. in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 24. num.2. & in l.50. Taur. nu.4. & ibi Castill. num.6 Anton Gom. nu.12 Montal. in l.1. tit.2. de las arras, lib.3. for. & ibi Suarez num.30. D. Couar. in quarto Decret. secunda parte cap.3. §. 7. num.12. Baeza de non melior. ratio. dot. filiab. cap.5. nu.12.18.19.20. & 21. Matien. in l.2. glos. 2. num.2. tit.2. lib.5. nou. collect. Reg. & in rubrica glos. 2. num.6. D. Azeued. in d.l.2. num.8. & nos lib.3. pract. quæst. 43. num.5. Valasc. consil. 4. nu.4. tom.1. Ayora de parit. 2. parte, quæst. 44. & hoc est probabilius secund. Thom. Sanchez d. lib.6. de matrim. disputatione 29. num.2. imo & receptius, vt constat ex supradictis: tamen Greg. Lop. in d.l.1. verbo, en España, tit.11. partida 4. & Molin. Theolog. tom.2. de iustitia, & Iur. disputatione 431. §. dubium est, num. arræ, & §. simili modo, teneant forte posse inito matrimonio arras dari, quando nobilitas, vel ingens vxoris dos, vel alia causa induceret, ad tunc donandū arras secus, quādo meram donationem saperent, sed verius, & tenendum est indistincte, quod prædiximus ex supra dictis.

14 Vterius in hac materia obseruandum est, quod in his Regnis Castellæ, vir tantum promittere potest sponsæ, vel vxori decimam partem bonorū suorum pro arris, d.l.1. tit.2. de las arras, lib.3. fori. l.50. Taur. quæ hodie est l.2. tit.2. lib.5. nou. collect. Reg. vbi additur, quod non possit huic l. renuntiari: & hæc prohibitio non est facta iure Partitarum, vt recte censet Greg. Lopez in l.87. verbo, segun fuero, tit.18. partida 3. quamuis contrarium minus bene dixerit idem Greg. Lopez in l.1. verbo, arras tit.11. partida 4. vt cum iudicio perpendit Thom. Sanch. d. lib.6. disputatione 29. num.1. vbi num.2. improbat Didac. Perez dicentem non posse arras excedere octauam dotis sponsæ partem, ex l.52. Taur. sed fallitur in hoc manifeste Didac. Perez, quia d.l.52. Taur. tantum loquitur de sponsalitia largitate, seu de iocalibus, vt ibi bene probat.

15 Addens numero 3. non requiri insinuationem in hac arrarum donatione, licet excedant summam aliarum donationum insinuationem requirentium, dummodo non excedant decimam bonorum, quæ vir tunc possidet, vt tenet D. Molin. Theolog. 2. tom. de iustitia, & Iur. tractatu 2. disputatione 290. vers. quintum estque verissimum.

16 Secundo obseruandum est, non tantum virum posse arras vxori constituere, atque promittere, sed etiam vxorem viro in nobilitatis, vel diuitiarū præmium (addo, vel ob aliam iustam causam, nēpe disparitatis, ætatis, vel alias) nec possūt excedere decimam bonorū vxoris partem; ita probant, & tenent Azeued. in l.2. num.1. & 2. tit.2. lib.5. nou. collect.

Reg. & Tho. Sanch. *ubi supra d. lib. 6. disputatione 29. num. 4.*

- 17 Tercio, quod arræ possunt promitti de bonis presentibus, & futuris, & vxor eligere poterit tempus, quò bonorum viri valor computandus sit: & tunc decimam illorum non debent excedere, vt probatur, & disponitur in l. 2. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, per quam tanquam vsu receptam ita tenet Palac. Rub. in rub. de donat. inter vir. & vx. §. 24. num. 1. versio. si autem vir, D. Castillo, in l. 50. Taur. num. 5. & ibi Ant. Gomez in l. 13. Roder. Suarez in l. 1. num. 10. versio. nota ulterius lib. 3. for. diximus lib. 3. pract. quest. 42. num. 2. Matien in l. 2. glos. 1. num. 5. tit. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg. & ibi Azeued. num. 24. Ayora de partitio. 1. parte cap. 7. num. 18. quos refert, & sequitur Thom. Sanch. *ubi supra, num. 5.*
- 18 Promissio tamen arrarum de solis bonis presentibus facta intelligitur, nisi futura exprimatur, quare, sola bona, quæ maritus tempore promissionis possidebat, inspicienda sunt ad taxandam arrarum quantitatem, vt resoluimus d. quest. 42. num. 2. Padilla in authentica res quæ, nu. 26. C. commun. de legat. Baeza, de non melior. ration. dot. fil. cap. 31. nu. 10. Azeued. in d. l. 2. num. 22. Molin. Theol. 2. tom. de Iustitia, & Iur. disputatione 431. versio. circa hæc queritur in fin. Ayora. *ubi supra*, & late comprobat, & sequitur Thom. Sanchez *ubi supra*, nu. 6. & 7. respondens l. fi. C. quæ res pig. oblig. pos. §. 1. tit. 13. part. 5. vbi deciditur, sub hypotheca bonorum, comprehendi etiam bona futura.
- 19 Aliud namque est in obligatione aliquid dandi de bonis, aliud vero in bonorum hypotheca: in primo namque casu agitur de magno præiudicio, vel damno promittentis, si nomine bonorum comprehenderentur futura, cum obligatio extenderetur: in secundo vero casu licet hypotheca bonorum extendatur ad futura, agitur de modico præiudicio, cum ex hoc non in plus teneatur obligatus, sed tantum ad principalis debiti securitatem constituatur hypotheca, vt considerauit glos. in d. l. fin. verb. pertinentium, & ibi Salic. num. 2.
- 20 Neque audiendi sunt Baeza, & Azeuedo *ubi supra*. dum temperant conclusionem modo proxime relatam, vt intelligatur, quando maritus tempore promissionis arrarum, bona aliqua possidebat, vel habebat, quia si ijs eareret, tempus præstationis, & non promissionis dicunt esse inspiciendum; hæc namq; limitatio admittenda non est, quia nullo iure probatur, vt recte ostendit Tho. Sanch. *ubi supra*, num. 8. & 9.
- 21 Vbi numero 10. cum eisdem Baeza, & Azeuedo tenet, quod quamuis promittens arras heredibus necessarijs careat, nō potest vltra decimam bonorum partem promittere.
- 22 Deducendum tamen est omne æs alienum, vt liqueat quātitas decimæ arrarum nomine vxori promissæ, vt probauimus d. lib. 3. pract. quest. 42. num. 32. & tenent alij plures, quos refert, & sequitur Thom. Sanch. *ubi supra*, num. 11. vbi num. 12. quod similiter deducenda sunt in proposito onera, & tributa, quæ ex præd. bonis promittenti arras soluuntur.
- 23 Sed ad computandam hanc bonorum decimam, æstimandus est valor officiorū, quæ vendibilia sunt, vt Tabellionatus, rectoris vrbis, & similibus: secus eorum, quæ vendibilia non sunt, & computanda sunt etiam illa bona, ad quæ vir habet actionem, vt cum alijs probat Sanchez *ubi supra*, numero 13.
- 24 Quod si arræ excedant decimam bonorum partem, non omnino sunt inualidæ, sed tantum quo ad excessū, vt recte cum alijs pluribus Authoribus probat ibi Sanchez num. 14. vbi num. 16. idem probat, si fundus excedens valorem decimæ nomine arrarū constituatur, tantum namque valebit, quo ad decimam bonorum, & non amplius secund. Ioan. Lup.

in l. 50. Taur. num. 12. & ibi Castil. num. 8. & Azeue. in d. l. 2. numero 20. tit. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg.

Sed neque tertius aliquis poterit vltra decimam²⁵ bonorum viri partem vxori promittere nomine arrarum, si credimus Ioan. Lupo in l. 50. Taur. num. 5. & ibi Castil. num. 4. & Matienço in l. 2. glos. 2. num. 8. tit. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg. verius tamen est contrarium, nisi à consanguineis, vel alijs extraneis promittantur, non vere de proprijs bonis, sed de sponsi bonis, vt recte probat Sanchez *ubi supra*, num. 18. vbi quod neque parètes sponsi promittere possent arras pro filio, si excedat decimam partem eorum, quæ de eorum bonis filius habiturus est, sit igitur ex supradictis, quod si tertius ex proprijs bonis, dotem, aut arras constitueret vltra quantitatem à legibus Regijs permissam, valida sit ea promissio, seu constitutio, seclusa fraude, & dolo: vnde obligans se tanquam fideiusor, non tenebitur vltra summam permissam, cum principalis obligatio non teneat, nisi tertius hic se obliget non accessorie obligationi paterna: aut mariti, vt fideiusor, sed tanquam principalis, scilicet, obligatus casu, quo fratres ratam non habuerint eam summam excessiuam dotis, vel excessus arrarum petat, vt recte tenet, & probat Sanchez *ubi supra*, quod etiam verum intelligo cessare omni fraude, & dolo.

Sic etiam videmus, quod si fideiusor principaliter constituat se debitorem suscipiendo in se obligationem, scilicet, *haciendo de deuda agena suya propia*, in eodem instrumēto cum debitore principali, hoc casu non requiritur, vt præcedat excusio in persona debitoris principalis, sed potest directe conueniri huiusmodi fideiusor, vt cum communi resoluimus de iuramento confirmat. 1. parte cap. 23. num. 8. & 11.

Dubitant præterea DD in hac materia arrarum,²⁷ an decima præd. computanda sit iuxta bona, quæ maritus promissionis tempore bona fide possidebat, si postea illa euincatur, vel aliter constet, non fuisse propria? & videtur in hac specie minuendam non esse, quoniam bona nostra appellatur, quæ bona fide possidemus, quamuis aliena sint. l. bonorum appellatio 49. ff. de verb. signif. & in terminis hanc partem tenet Roder. Suarez in l. 1. num. 5. versio. tene etiam menti tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, Ant. Gomez in l. 50. Taur. num. 13. Baeza de non melior. ration. dot. filiab. cap. 28. num. 4. & cap. 31. num. 12. Matien. in l. 2. glos. 2. num. 4. tit. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg. & ibi Azeued. nu. 23. Molin. Theolog. in 2. tom. de Iustitia, & Iur. disputatione 431. versio. illud est ol seruandum: sed nihilominus verius est, & tenendum contrarium, imo quod decima bonorum in proposito computetur eorum tantum, quæ re vera erant promittentis, vt late probauimus lib. 3. pract. questione 42. num. 12. cum sequentibus, & tenet Ayora de partition. 1. parte c. 7. nu. 22. 23. & 24. & nouissime contra priores Thom. Sanchez, d. lib. 6. disputatione 30. num. 2. idem probans num. 3. in sponsalitia largitate, quæ excedere nequit octauam dotis sponsæ partem.

In possessore vinculi, & maioratus arras promittente vxori, vel sponsæ conueniunt omnes habendum non esse respectum ad valorem maioratus, sed reddituum seu vsusfructus, quos promittens arras percepturus est toto tempore vitæ suæ, vt post nos lib. 2. pract. quest. 17. num. 2. in versio. sed his omnibus, affirmant Molin. Theol. 2. tom. de Iustitia, & Iur. disputatione 431. colum. 1165. versio. circa hoc, & Thom. Sanch. d. lib. 6. disputatione 31. num. 1. resolutentes post alios, quos citant, esse æstimandos præd. redditus iuxta regulam l. hereditatem. ff. ad l. Falcid. traditam in vsufructu legato ad effectum, vt ex illo detrahatur Falcidia, vt patet ex ipsis, & alijs, quos citant, præci-

præcipue Sanchez, numero secundo.

29 Hanc autem computationem d.l. *hereditatum* inquit glos. ibi *verb. triginta*, esse intelligendam, ut pèdeat à futuro euentu vitæ illius redditus percepturi, quare si semel facta cōputatione pauciores annos postea vixisse comperiat, quam computati sunt, reddendum erit, plus illud, quo redditus æstimati sunt, si vero comperiat, plus vixisse addendū erit incrementum hoc, computationi prius factæ, quia veritas præfertur præsumptioni, de qua in d.l. *hereditatum*, & ita etiam tenet Bart. *ibidem versic. quæro, quid si*, Alberic. & magis communiter DD. Imol. & DD. in l. *cum Titio ff. eodem titulo*, & hæc Accursij sententia frequēiori Doctorum calculo probata est, ut affirmat D. Couar. *lib. 3. var. resol. cap. 9. num. 9. in vers. hinc deducitur*, quam sequuti sumus d. *lib. 2. pract. quæst. 17. num. 8.* hinc deducentes, ut præmoriēte in casu arrarum, de quo agimus, marito, tantum fiat computatio eius temporis, quo maritus vixerit: si vero vxor prædeceserit, & maritus viuat, ab eoque petantur arræ promissæ, nec certum sit, quod vltiori tempore viuēt. & gaudebit prædicto usufructu, fiet pro tunc computatio, & æstimatione annorum iuxta formam d.l. *hereditatum*, ibi, solitum est tamen: quod si minus, vel plus vixerit, postea eius ratio habebitur, vel ad diminuendas, vel supplendas arras, præstita cautione ad id ab vtraque parte iuxta doctrinam Bart. supra dictam, nisi partes ipsæ alio modo se conueniant, quarum in hoc conuentio ratione incertitudinis vitæ mariti valida erit, ut probauimus d. num. 8. & quāuis in hoc Molin. Theolog. *ubi supra*, & cum eo Thom. Sanchez num. 2. *prope finem* dicant contra hanc nostram sententiam: merito Aymon. & Cepol. quos refert, & sequitur Couar. *ubi supra in versic. hinc deducitur*, recedere ab hac sententia, censentes æstimationem d.l. *hereditatum* minime pendere à futuro euentu, sed semel legitime effectum seruādū esse, quicquid postea probet euentus: quia quod semel legitime factum est, retractari non debet ex ijs, quæ postmodū acciderint, l. *sancimus C. de administ. tut. l. nec enim ff. de itin. act. quam priuat.*

Nihilominus tamen (parcant hi viri Theologi) præd. nostra sentētia verior, & magis communis est in terminis d.l. *hereditatum*, ac proinde tenenda. Tū,

30 Quia veritas semper præferenda est præsumptioni, & opinioni, §. *si quis rem iustitia de legat.* & ibi glos. *verb. in opinione* alia iura allegat, accedat præterea, quia veritas semper præualet, atque illi omnia cedunt l. *penult. §. mulier ff. de probat.* Bald. in l. *filium in prima lectura num. 4. ff. de ijs qui sunt sui, vel alien. Iur.* Parisius cōsil. 209. nu. 82. lib. 2. qui in specie præsumptionis loquitur, quos refert, & sequitur Menoch. lib. 1. *præsumptione 31. numero 4.* Tum etiam, quia opinio glos. & Bart. contra Cepol. & Aymon. quos refert, & sequitur Couar. *ubi supra* frequēiori Doctorum calculo probata est, ut fatetur Couar. *ubi supra*, adducens etiam pro ea eundem Aymonem cōsil. 105. nu. 10. sibi contrarium: quare in iudicando, & consulendo recedendum minime est à præd. magis cōmuni sententia, quam probauimus *ubi supra*, nec etiam ab eadem deductione, quam ex ea in materia arrarum fecimus, quicquid contrarium dicant Molin. & Sanch. *ubi supra*, siquidem eorum opinio, & Couar. cui innituntur magis communiter, & merito damnatur, ut patet ex supradictis.

31 Sed est alius computandi modus certior, & facilius in proposito, quem ex Moli. Iurista lib. 1. de *Hisp. primog. c. 19. numero 41.* retulimus d. quæst. 17. post nu. 8. nempe, ut in præmissa specie possessoris maioratus arras promittentis, æstimandus sit valor bonorum maioratus, solum ad vitam eius possessoris,

hoc est, ut annui redditus deductis expensis, tanquā annui redditus ad vitam eiusdem possessoris æstimetur, ut in exemplo de quo ibi late egimus, nempe vnus pro octo, & hodie nouissime vnus pro septem, quod etiam nos citans refert, & sequitur Thom. Sanchez d. lib. 6. de *matrimonio disputatione 31. numero 3. & 4.*

Nunc videamus an in foro conscientie valida sit 32 promissio arrarum vltra decimam bonorum eas promittentis, ita ut vxor non teneatur excessum illum restituere, vel contrarium? & quidem, validam esse in foro conscientie præd. promissionem in excessu, ac proinde vxorem minime teneri prædictū excessum restituere.

Facit opinio quorundam Theologorum tenentium in simili quæstione, nempe meliorationē causa dotis factam vltra legitimam filiae per contractum inter viuos, non esse irritam in foro conscientie, nec restituendam, donec iudicis sentētia accedat, nec patrem meliorantem peccare, quia lex Regia id prohibens, non est ita vsu recepta, ut obliget in conscientia, sed tantum ut detur actio in foro externo ad repetendum, & passim sic videmus fieri prædictas meliorationes, nec confessores iniungere scrupulum, quare ita videtur lex hæc vsu interpretata, ita tenent in terminis Cordub. in *summa quæstione 124. in fin.* licet postea aliquantulum trepidet: Mexia in *Taxa panis conclusionē 6. numero 42.* Enriquez lib. 11. de *matrimonio cap. 20. numero 4.* Ludou. Lopez lib. 1. *Instruct. cap. 175. in secunda editione, & lib. 2. de contract. cap. 42. in princip.* Manuel Rodrig. in 2. tom. *summa in secunda editione, ca. 97. numero 3.* quos refert, & sequitur dicens hoc esse verius in his terminis Tho. Sanchez d. lib. 6. *disputatione 33. num. 1. & 3.* facit Padilla in *auth. Res. quæ. nu. 23. C. commun. de legat.* dum dicit sibi renuntiatum esse apud vtriusque prætorij æquissimos iudices, hanc l. dissimulatione quadam exoluisset: ergo idem videtur dicendum in excessu arrarum, ut nec peccet promittēs arras vltra decimam partem bonorum suorum, nec ille excessus sit restituendus in foro conscientie ante iudicis condemnationem: & idem in sponsalitia largitate vltra octauam partem dotis, per supra dicta.

Ego salua pace præd. Authorum in vtraque specie teneo contrarium, nempe, quod promissio arrarum vltra decimam partem bonorum eas promittentis & sponsalitia largitas vltra octauam partem dotis, non sit valida in foro conscientie, quoad excessum, sed illum restituendum esse nulla iudicis sententia expectata, & præterea, meliorationē causa dotis factam filiae per contractum inter viuos esse irritam in foro conscientie, ac proinde excessum esse restituendum nulla expectata iudicis sententia: quod probatur, quia vtrumque iustis legibus Regijs prohibetur, & insuper in contrarium factum, eisdem l. annullatur. *por los muchos, y grandes inconuenientes, que de lo contrario resultarian, y podian resultar a los demas hyos, y herederos*, & ita merito in priori specie arrarum, ut earum excessus vltra decimam, & sponsalitie largitatis vltra octauam partem dotis non sit validus in foro conscientie, sed illum restituendum esse nulla iudicis expectata sententia: hanc partem tenet Thomas Sanchez *ubi supra d. disputatione 33. num. 2.* quamuis ipse, ut vidimus, probauerit, & tenuerit contrarium in melioratione facta filiae ex causa dotis, & matrimonij: & in hac specie priori arrarum, & sponsalitie largitatis non inueni vsque adhuc aliquem Authorem tenentem contrarium meæ præfatæ sententiae, quæ profecto est verissima tenenda.

In secunda vero specie meliorationis ex causa dotis, & matrimonij per contractum inter viuos,

præfata mea sententia contra Cordubam, & sequaces est etiam verior, & tenenda eisdem rationibus, quibus in prima specie tenuimus in foro conscientie esse nullam promissionem arrarum ultra decimam partem bonorum eas promittentis, quo ad excessum, eumque esse restituendum nulla expectata ad hoc iudicis sententia: eodem namque rationes militantes, atque idem concludant in utraque, & re vera, nullam congruam rationem differentie inuenio inter utramque speciem: nec tantum tribuendum est æquitati non scriptæ, ut offendamus iustitiam alterius partis sine tuto, & concludenti fundamento, ut infra dicemus: & ita merito quod pater in foro conscientie peccet lethaliter, & filia meliorata teneatur restituere excessum docet, & late probat Baeza de non meliorand. ratione dotis filiæ. cap. 29. num. 1. & 2. & quod pater peccet lethaliter sic meliorans volunt, & tenent etiam Tellus Fernandez, in l. 26. Taur. ad fin. vers. ultimo complemento, Rojas in Epithom. de success. cap. 3. num. 41. & Angul. de meliorat. in l. 10. gloss. 9. num. 3. & cum opinione Tell. & Bae. ubi supra transit ad eos se referens Azeved in l. 1. num. 8. tit. 2. de las dotes, y arras, lib. 5. nou. collect. Reg. itaque hæc nostra sententia non caret iuridicis fundamentis, nec autoritate Scriptorum, ut vidimus, sicque non solum vera, & recepta videtur, sed imo verior, & securior, ac proinde tenenda in animæ iudicio, & nec ceteris filiis, quibus præd. excessus applicatur, præiudicium fiat.

35 Superest nunc, ut respondeamus fundamentis contrariis. Ad primum respondemus præd. l. Regiam de Madrid. prohibentem filiam posse meliorari ex causa dotis, & matrimonij esse receptam, nusquam enim vidimus in praxi de hoc dubitari, quamuis in negotijs forensibus plusquam 40. annis versati fuerimus, ac proinde tanquam iustam, & latam super re graui, & in fauorem Reipublicæ, & subditorum obligare debere in foro conscientie, iuxta doctrinam quam adduximus lib. 2. prætic. q. 180. num. 9.

Denique si ea lex dat actionem in foro externo ad repetendum, ut fatetur Sanchez, quare non obligabit in conscientia? Ad secundum fundamentum contrarium, nempe, quod passim videmus fieri dictas meliorationes, nec confessores inijcere scrupulum, & quod ideo ita videtur præd. l. Regia interpretata: facilis est responsio, scilicet, quod non passim fiunt huiusmodi meliorationes, imo parentes dotando filias ex causa matrimonij solent cauere ne instrumenta dotis sonent illo modo meliorationem dotis, propter prohibitionem præd. l. Regiæ, & ut euitent nullitatem, quinimo, & ob eandem rationem viri contracturi matrimonium solent communiter petere assessuratores dotum, hoc est, otros dotadores, con los padres de las que se han de desposar, como son hermanos de ellas, o estráños, y así los unos, y los otros siépre van con aquella lectura de huyr de la ley Real, que prohibe la dicha mejora, por causa de dote, temiendo su prohibicion. Luego señá es que está en uso. Præterea inaduertentia, & negligentia, aut potius contemptus confessorum præd. l. Regiæ non est sufficiens ad interpretationem ipsius; nec videtur ex hoc ita in usu neglecta.

36 Lex namque semper est in viridi obseruantia, l. Arriani C. de Heretic. & Manich. nec sufficit non usus ad derogationem legis, sed requiritur contrarius usus, ut tenet Cyn. in l. 2. num. 8. C. quæ sit long. consuet. est communis, & vera hæc sententia secundum Ias. in l. de quibus num. 33. ff. de legib. Cepol. cautela 2. in fin. Curi. Pisan. lib. 2. cap. 18.

At nullus Author, (quem viderim) affirmat præd. l. Regiam de non meliorandis ratione dot. filiæ esse usu contrario, vel consuetudine sublatam, testimonium namque Padillæ in d. auth. Res. quæ num. 23. est de auditu tantum. unde non probat: tandem acce-

dat, quod Pragmatica sanctione lata à nostro Rege Philippo II. lata, & posita in principio nou. collectionis Regiæ præcipitur omnibus iudicibus, ut in decisionibus causarum obseruent ll. Regias ibi contentas, non obstante consuetudine contraria, sed hæc l. Regia dotum. de qua agimus, est posita in d. noua collectione Regia, nempe in d. l. 1. tit. 2. de las dotes, y arras, lib. 5. igitur, &c.

An autem datio, seu promissio arrarum ultra decimam partem bonorum dantis, vel promittentis firmetur iuramento, anceps, & controuersa questio est inter nostrates, in qua in duas diuersas, seu potius contrarias sententias itum est, vna est affirmatiua, vel saltem quod iuramentum ipsum sit seruandum, altera est omnino negatiua: ego autem in hac negatiua semper permansi, & in ea nunc permaneo, quoniam præd. prohibitio non tantum est in fauorem ipsius promittentis arras, sed & in fauorem ipsius consanguineorum, quibus deferitur ius repetendi hunc excessum, ut in l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori. at in præiudicium tertij contractus iuramento non firmatur, tex. in cap. cum contingat ad fin. de iur. iur. & in cap. quamuis pactum de pact. in 6. ita resolui-mus in auth. sacramenta puberum num. 44. C. si aduers. vendit & de iuramento confirmat. 1. parte cap. 14. nu. 2. & li. 2. prætic. quæst. q. 16. per totam, & hanc sequuntur alij plures quos refert contra alios dicens esse probabilior Thom. Sanchez. d. lib. 6. disputatione 34. per totam; præcipue nu. 2. ubi merito aliud probat in sponsalitia largitate si donetur, aut promittatur cum iuramento ultra octauam dotis sponsæ partem, contra dispositionem l. 1. in fin. tit. 2. lib. 5. nou. collect. Reg. quia in hac specie deficit potissima ratio ob quam donatio arrarum ultra decimam partem bonorum non confirmatur iuramento; nempe præiudicium tertij: hoc tamen intelligendum est nisi excedat quintum, tertiumve bonorum in præiudicium legitimæ descendendum, vel ascendendum, ut nobiscum, & cum Spino declarat idem Sanchez ubi supra, disputatione 36. num. 18.

Sed cui incumbet questio, soluto matrimonio o- nus probandi, quod arræ promissæ excedant, vel non decimam partem bonorum eas promittentis? & in hoc triplex est sententia. Prima habet, vxori incumbere onus hoc probandi, quod non excedant, quia hoc esse videtur eius fundamentum, ipsiusque hæredum petentium eas: id ergo tenentur probare, cum in vltiori quantitate à lege sint prohibitæ, iuxta doctrinam glossæ communiter approbatæ in l. si vero §. qui pro rei qualitate ff. qui satisf. cogantur, & l. cum de le. ff. de probat. hanc primam opinionem voluit Roder. Suarez in l. 1. num. 15. tit. de las arras, lib. 3. fori. Anton. Gomez in l. 50. Taur. num. 13. Matienço in l. 2. gloss. 2. nu. 9. tit. 2. lib. 5. nou. collect. Reg. & dicit eam esse receptam D. Couar. lib. 2. var. resol. cap. 6. num. 7.

Secunda sententia habet, quod dum vxor, aut eius hæredes petunt arras promissas, tenentur probare, eas non excedere decimam præd. secus, quando possidens arras, & conueniuntur à viro, vel eius hæredibus, quod sint ultra decimam, quia tunc eis incumbit hoc probare; ita tenet Azeved. in d. l. 2. nu. 19. tit. 2. lib. 5. nou. collect. Reg. & Pelacz de maior. 1. parte quæst. 52. num. 13. & 17.

Verum his non obstantibus ego semper fui in ea sententia, ut neque vxor, nec eius hæredes teneantur probare esse arras intra decimam bonorum partem, sed marito, vel eius hæredibus incumbere onus probandi excessum, cum vxor petens arras sibi simpliciter promissas habeat suam intentionem fundatam ex suo instrumento; aduersarius autem obijciens excessum, eum probare debet, cum sit fundamentum suæ exceptionis,

nis, & ita merito in hanc sententiam magis inclinavit D. Couar. *ubi supra*, atque eam tenent Baeça *de non melior. ratione dot. fili. cap. 36. num. 19.* & nos *de iuram. confirmat. 1. parte c. 1. n. 23. § lib. 3. pract. quest. 40. num. 4. 5. § 6. Matien. in l. 1. glos. 7. in fine tit. 2. lib. 5. nouæ collect. Reg. Ayora de partitio. 1. parte cap. 7. num. 27. cum duobus sequentibus*, & Thom. Sanchez *ubi supra, disputatione 35. num. 4. vbi num. 5.* quod duo sunt casus, in quibus citra controuersiam vxor, vel eius hæredes nihil tenentur probare. Primus est, quando vxor, vel eius hæredes arras iam possident, & est indubius hic casus, vt diximus *d. quest. 40. num. 3.* secundus est: vbi adsunt aliquæ coniecturæ & præsumptiones, quibus iudices sibi quodam modo suadent arras minime excedere decimam, ita Couar. & Matien. *in d. l. 2. glos. 2. numero 7. titulo 2. lib. 5. nouæ collect. Reg.*

39 Verum illa quando in proposito utilis, & opportuna se offerebat examinanda, nisi eam iam prius alibi dissuissimus: nempe, an arræ promissæ per virum habentem filios prioris matrimonij, sint extrahendæ ex toto corpore hæreditatis, vel ex sola ea parte, de qua potest libere disponere, vt in Castella de quinto bonorum, vel si ascendentes habeat, non vero descendentes legitimos, de tertio? sed ne omittamus, quod necessarium est, breuiter resoluiamus, arras extrahendas esse in præmissa specie, ex ea parte, de qua potest vir in præiudicium descendendum, vel ascendentium disponere; quamuis enim donatio arrarum sit remuneratoria, non tamē debetur ex rigore iustitiæ, sed ex liberali, & spontanea mariti promissione, qui nullo iure constringitur ad arras vxori assignandas, vt communiter Hispani docemus, & in terminis hanc veram sententiam probauimus, & sequuti sumus *lib. 3. pract. quest. 43. num. 22. § 23.* necnon & Spino, Azeued. & Angul. quos refert, & sequitur Thom. Sanchez *d. lib. 6. disputatione 36. num. 15. vbi num. 16.* nobiscum, & alijs contra Azeued. late, & recte probat, secus esse, si tempore, quo vir promisit arras carebat liberis, tunc namque natis eis, postea ex toto hereditatis aceruo extrahendæ sunt, & eis non obstantibus poterit pater in vita, vel in morte de integro quinto disponere secundum eosdem

40 Sponsalitia autem largitas extrahenda est de ea parte, de qua potest vir in Castella libere disponere, nempe de quinta bonorum parte, si filios ex priori matrimonio habeat, vel si solos ascendentes, de tertia: si autem filijs careret tempore promissionis extrahi debet de toto hereditatis corpore, vt est prædictum de arris, vt resoluiamus *d. quest. 43. num. 23. in fin. § de iuramento confirmat. 1. parte cap. 14. nu. 8. vers. quæ profecto.* Spin. & Azeued. cōtra eundem, quos refert, & sequitur Sanchez *ubi supra numero 17.*

41 Vir autem magnas arras promittens ea ductus ratione, quod ampla sibi dos promissa sit, aliter minores arras promissurus, non tenetur dote non soluta arras persolvere: etsi minor dos, quam promissa est, solvatur, vel si in rerum dotalium æstimatione decipiatur vir, potest pro rata minuere arrarum quantitatem: ex *tex. in l. pollicitatione 3. C. de donat. ante nupt.* ita docent Suar. *in l. 1. num. 11. vers. vnum casum tit. 2. de las arras, li. 3. for. Bae. de nō meliorand. ratione dotis filiabus cap. 32. num. 18.* Azeued. *in l. 3. num. 3. § tit. 2. lib. 5. nou. collect. Reg. Ayor. de partit. c. 7. parte 1. num. 34.* quamuis hic loqui videatur, quando mulier mala fide se habet fallendo virum; estque verissimum, quod docent hi DD. secundū Thom. Sanchez *d. lib. 6. disputatione 37. num. 2.* contendit tamen id non probari *in d. l. pollicitatione* amplius cēsens, quod quamuis maritus tempore pro-

missionis arrarum non meminerit dotis promissæ, aut si forte tunc nondum promissa sibi fuerit, sed postea promittatur, possit non soluta dote arras nō soluere: etsi non solvatur integrados, vel plus æquo æstimatur, minuere possit pro rata dotis non solutæ, vel pluri æstimatæ quantitatem arrarum, vt ibi probat allegans aliquos DD. hoc tenentes, & limitat, nisi matrimonium fuerit cōtractum habita fide de dote certo tempore soluenda; & ante id tempus matrimonium dissolutum fuerit, quia tunc, licet dos soluta nō sit, tenetur vir vel eius hæres ad integras arras soluendas, secundum Afflict. dicentem, ita decisum esse in sacro Concil. Neapol. & alios DD. quos ibi ad hoc citat, addens *num. 3.* quod si vir partem dotis remiserit, tenetur integras arras soluere, quia quod remittit, vt solutum habetur.

An autem minor possit arras promittere videntur 42 est Thom. Sanchez *d. lib. 6. de matrimonio disputatione 38. num. 37. vsque in fi.* vbi sex conclusionibus, quæstionem hanc absoluit, & *disputatione 39. nu. 11. § 12.* duabus conclusionibus similiter resoluit aliā quæstionem: vtrum filius familias possit arras promittere inconsulto patre? & quia in his speciebus recte procedit Sanchez, neque habemus aliquid aliud addendum; transimus cum eo.

Mulier descendentes habens, quæ secundo non 43 nupsit: potest quemcunque ex descendentes meliorare in tertia, & quinta arrarum parte, imo melioratio generalis bonorum in hoc casu comprehendit arras, potestque quintam partem cuiuslibet extraneo legare: & ideo nullum est discrimen in his regnis inter arras, & cætera bona vxoris, vt probauimus *lib. 2. pract. q. 18. num. 5. § lib. 3. quest. 43. à num. 24.* & tenet Tell. vterque Molin. & alij, quos refert, & sequitur Thom. Sanchez *ubi supra disput. 140. num. 4.* contra alios, quos retulerat *num. 3.* qui *num. 7.* recte docet esse certissimum mulierem habentem ascendentes de sola tertia arrarum parte posse in eorum præiudicium disponere in Regno Castellæ.

Similiter mulier secundo nubens, superstitibus 44 filijs ex priori matrimonio tenetur eis reseruare arras, quas ab eorum patre ipsa mulier accepit, inter illosque sunt equaliter diuidendæ ex testamento, aut ab intestato, nec potest ex illis instituere maioratum, aut meliorare quemquam eorum filiorum, vt cum alijs probauimus *lib. 2. pract. quest. 18. in fi. § lib. 3. quest. 43. numero 25.* sequitur alios allegans Thom. Sanchez *ubi supra disputatione 41. nu. 3.* vbi affirmat hanc sententiam esse communiozem, & probabiliozem, & citat pro ea *l. 26. titulo 13. partit. 5.* ibi: *las arras de las donaciones, que el marido finado le ouiesse dado, en saluo fincan à sus fyos del primer marido.*

Sic etiam sponsalitiā largitatem à priori viro 45 acceptam absque dubio vxor transiens ad secundas nuptias, tenetur reseruare filijs prioris matrimonij, quia est vera donatio profecta à viro in vxorē, vt cum Anton. Gomez, Matienço, & Molin. docet Sanchez *d. disputatione 41. num. 4.*

L. 52. Tauri quæ hodie est l. 4. titulo 2. lib. 5. nouæ collect. Reg. cauetur, que si qualquiera de los desposados mu- 46 riere despues de consumido el matrimonio, la muger, y sus herederos ganen todolo que siendo desposados le ouo dado el esposo, no auiendo arras en el tal casamiento, y matrimonio. Pero si arras ouiere, que sea en escogencia de la muger, ode sus herederos ella muerta, tomar las arras, o dexarlas, y tomar todo lo que el marido le ouo dado siendo con ella desposado, lo qual ayan de escoger dentro de veynte dias despues de requeridos por los herederos del marido, y sino escogiere dentro del dicho termino, que los dichos herederos escojan.

Ex qua *l. Regia cōstat* procul dubio, præceden- 47
E iij te

te vxore in matrimonio consummato, heredes eius lucrari arras, si ipsas elegerint, potius quam iocalia intra terminum ab eadem l. assignatum, vt constat ex illis verbis, *Pero si arras oniere que sea en escogimiento de la muger, o de sus herederos, ella muerta tomar las arras, &c.* Quod etiam probatur, quia cum arræ constituantur in præmium virginitatis, nobilitatis, &c. vt supra hoc cap. diximus, hoc completum est consummato matrimonio: igitur, &c. Deinde absurdum esset contrarium, & contra omnem rationem, quod vxor præcedens priuaretur arris, cū ipsa culpa careat, & sine culpa nemo punitur, quare notanda valde est hæc decisio, quia iam vidi ex facto in praxi allegari cōtrarium ex parte viri prætendentis vxorem suam, quæ prædecefferat, ex hoc solum minime arras lucrata fuisse, sed nihilominus fuit in iudicio condemnatus, & declaratum, quod hæredes vxoris lucrarentur præd. arras.

48 Secundo circa eandem l. 52. Taur. obseruat Thomas Sanchez lib. sexto de matrimonio, disputatione 32. numero quinto, vxorem, vel eius hæredes eligentes soluto matrimonio arras, teneri viro vel eius hæredibus restituere sponsalitiæ largitatem, eiusdem valoris, cuius erat tempore receptionis, quod si vsu deterior facta sit, teneri æstimationem deteriorationis restituere, quia non videtur reddita res restitutioni obnoxia, si deterior restituatur, l. tertia, §. si reddita ff. commodat. alias namque euenire posset, vsu consumptum esse, & ita vxorem nihil reddere teneri, & vtrunque lucraretur, quod esset contra expressam decisionem d.l. Regiæ: quare merito hanc obseruationem prius probauit, & tenuit Ayora de Partitionibus prima parte cap. septimo, numero 35. est tamen hoc caute accipiendū (vt inquit Sanchez) nam cum vestes tam quotidianæ, quam pretiosæ datæ per virum ante consummationem matrimonij sint sponsalitiæ largitas, & has teneretur sponsus dare sponsæ saltem ad vsu constante matrimonio, quando iuxta perionæ facultates, & dignitatem necessariæ sunt, nec soluto matrimonio tenetur vxor eas reddere, nisi in eo statu, quo tunc inueniebantur, deducendum est ex hac restitutione sponsalitiæ largitatis iuxta æstimationem, quam tempore traditionis habuit, quod vir alias cōsumpturus erat cum vxore durante matrimonio in his vestibus, & iocalibus, nisi sponsalitiæ largitatem dedisset, etsi eadem vestes essent conficiendæ, & consumendæ, seu deteriorandæ, non restitueretur id pretium consumptionis, vel deteriorationis, siquidem expendum erat à viro, & profecto hæc consideratio, & sententia subtilis ac verissima, & tenenda mihi videtur.

49 Tertio obseruat in proposito d. l. 52. Gomez Arias in l. 50. Taur. numero 29. quod sicut sponsa per osculum lucratur medietatem sponsalitiæ largitatis, ita, si in eo matrimonio non interuenit sponsalitiæ largitas, sed solæ arræ, lucrabitur medietatem arrarum, etsi vtroque interueniat, poterit dissolutis sponsalibus, vel matrimonio illo rato sponsa eligere medietatem arrarum, vel sponsalitiæ largitatis, idque probat ex pluribus. His tamen non obstantibus contrarium tenet, & probat late Thomas Sanchez d. lib. 6. de matrimonio disputatione 22. numero 18. licet (vt ipse inquit) nullum Authorem præter Gomez Arias vbi supra hanc quæstionem disputantem inuenerit, mouetur præcipue, quia d. l. 52. Taur. in prima eius parte tantum loquitur, de la mitad de lo que el esposo honiere dado a la esposa, que gane ella por el beso la mitad, & non loquitur in hac specie, de las arras, sed tantum in secunda parte, ibi, pero si honiere arras, hoc est, quando el matrimonio se consumma.

50 De natura namque aduersatiue, pero, Latinæ, sed,

est quando ponitur absque copula, & vt aduersetur in iure, & in facto, ita vt diuersum casum, & diuersum ius importet, vt ibi cum communi probat; secus, quando ponitur cum copula, & vt si dicat: sed &, quia tunc denotant diuersum factum, idem tamen ius, & vltra eum Octauia. Vulpei. de præpositio- ne, &c. in hac dictione, sed, pag. 108. & in præd. l. 52. Taur. aduersatiua, pero, ponitur sine copula: ergo importat diuersum factum à præcedenti, & diuersum ius, quo fit vt prima pars d. l. Regiæ non loquatur, nec intelligenda sit, quando in sponsalibus de futuro, vel de præsentī interuenit promissio arrarum, si namque eo quoque casu lex vellet loqui, illud expressisset, sicut expressit in secūda parte loquens in arris, & in sponsalitiæ largitate: diuersum namque est vnū ab alio, & ideo diuersis nominibus in iure nominantur, nempe arræ, & sponsalitiæ largitas, si enim idem essent, diuersis nominibus minime nuncuparentur; argumento l. si idem codicill. C. de codicill. cum similib.

51 Electione autem semel facta arrarum, aut iocalium ab vxore, vel eius hæredibus, non licebit variare, argumento l. Serui electione in princip. ff. delegat. 1. & in l. apud Aufidium 20. ff. de optione legat. l. 25. titulo nono, partita sexta, & in terminis ita cum alijs tenet Thom. Sanchez, d. disputatione 22. numero secundo, vbi numero tertio hoc verum intelligit, si ea electio effectum habuit, alias secus, vt ibi bene probat, & tenet in terminis cum Matienço, & Mieres, quos citat: & numero 4. quod transactis dictis 20. diebus ad electionem faciendam, purgatio moræ non admittitur, quia est terminus lege præstitutus secundum Pelæz de maior. prima parte quæstione 48. numero septimo, & Azeuedo in l. quarta, numero 32. in fine titulo secundo, lib. quinto nou. collect. Reg. Pro quo adde, quod vbiunque fit exequutio ipso iure absque sententia iudicis, tunc non habet locum purgatio moræ, vt in l. si is, cui ff. de legat. secundo, sed in præmissa specie, hoc ita contingit, quia vxore, vel eius hæredibus non eligentibus intra præd. viginti dies exequutio fit à præd. l. Regiæ 52. ipso iure, quia ipso facto præcipitur in ea, quod transeat ius eligendi ad hæredes viri: ergo mora purgari non potest: deinde pro hac parte facit, quia in contractibus, vbi est dies, & pœna, non admittitur purgatio moræ, l. traiectionis §. de illo, ff. de action. & oblig. l. magnam C. de contrah. & commit. stipulat. communis. vt resoluimus in prima parte de Iuramento confirmatorio cap. 56. numero quarto, & tertia parte cap. 17. numero nono, sed in nostra l. adijcitur terminus viginti dierum, intra quem debeat fieri præd. electio, insuper & pœna, nempe, vt transacto termino absque electione, transferatur ius eligendi ad hæredes mariti ipso facto, nec vlla requiritur ad hoc iudicis sententia, nec declaratio, & tanto fortior, quia præd. terminus, & pœna à lege præfigitur: igitur mora purgari non poterit.

52 Hac quamuis Iure Ciuili, & Regio attento locum habeant: Iure tamen Canonico attento, eiusque æquitate, etiam in dispositione iurata, & alias vbi non potest mora purgari, admittitur purgatio moræ, si ius alterius non sit factum deterius, vt cum communi resoluimus, d. 3. parte de iuramento confirm. cap. 17. numero quinto, cum sequentibus, & res fit integra iuxta à nobis tradita de Tutel. prima parte cap. 16. num. 68. per totum: & præd. æquitas Canonica seruanda est etiam in foro seculari, vt diximus d. cap. 17. sub num. 9.

CAPITVLVM XX.

De promissione, vel legato sub conditione nuptiarum, cum certa persona.

SVMMARIVM.

- 1 Relictum alicui sub conditione si non nupserit, an possit in foro conscientiae peti, ac habitum secure retineri, si nuptias contraxerit.
- 2 Pœna consistens in lucro non acquirendo adiecta à contrahentibus sponsalia an valeat, ut in exemplo hic posito?
- 3 Donatio propter nuptias facta à viro uxori valet.
- 4 Inuitari quis ad matrimonium spe lucri bene potest.
- 5 Condicio testatoris præcipientis formine ut alicui nubat sub pœna amissionis hereditatis, aut legati ab eo relictæ, valet: ampliatur numero 6. ut procedat etiam si testator præcipiat, ut matrimonium contrahat cum consanguineo, vel consanguinea intra quartum gradum: & idem, quando consanguinitas est in secundo gradu, ut in numero 7. dummodo dicta condicio non apponatur in legitima, ut in numero 8.
- 9 Condicio apposita per testatorem contrahendi matrimonium cum persona indigna, rejicitur à legato, vel hereditate: nisi femina, cui apponitur prædicta condicio sit vidua: sed quamvis virgo non tentatur illi nubere, tenetur tamen ab alijs nuptijs abstinerere, ut in numero 10.
- 11 Legatum virgini, si Titio nupserit, non efficitur caducum, si virgo illa ex paterno consensu alteri nubat, dummodo ipsa virgo parata fuerit antea nubere Titio, parens id impedivit.
- 12 Iussus contrahere matrimonium cum persona nobili an satisfaciatur, hoc faciendo pro prima vice, an vero pro secunda vice idem facere teneatur?
- 13 Grauaturs aliquam ducere in uxorem primo renuntians, deinde penitentia ductus, eam ducere velit, an sit audiendus, si legatum, vel maioratum petat? quid autem erit e conuerso? numero 14.
- 15 Grauaturs Seiam accipere in uxorem, si cum alia contrahat matrimonium, eaque postea defuncta, Seiam accipere velit, an hoc sufficiat, ut conditioni parere videatur, ut consequatur maioratum vel vinculum sub prædicta conditione relictum? & numero 16. declaratur.
- 17 Condicio ducendi in uxorem certam feminam, si ipsa recuset, vel alteri nubat, habetur pro impleta.
- 18 Condicio mixta, cuius implementum pendet ex voluntate alterius ex institutis, veluti condicio contrahendi, habetur pro impleta quando impeditur ex facto illius, ex cuius etiam voluntate pendet eius implementum.
- 18 Condicio maioratus, qua cauetur, ut eius successor astringatur cum certa femina matrimonium contrahere, si eadem data opera se celauerit, ut requisitio sibi non fiat, & conditionis implementum impediatur, tunc dicitur per eam extitisse, quo minus matrimonium contraheretur, poteritque maioratus successor cum qua voluerit contrahere, obseruato prius, quod hic dicitur, & numero 19. an hoc procedat in primogenijs institutis in contractibus inter viros irreuocabilibus.
- 20 Legatum relictum Mariæ, si Titius cum ea contraxerit, an debeat, si per ipsam non steterit, sed

per Titium, ut matrimonium non sequatur?

- 21 Legatum alicui relictum, vel donatio, si efficiatur, ut matrimonium aliquod contrahatur, eo non contracto, minime debeat, licet omnem diligentiam adhibuerit, ut sequatur ex ratione, de qua hic.
- 22 Condicio mixta casu deficiens, absque alterius culpa, nempe, si Maria hæres instituta, vel legataria ea lege, ut Titio nubat, antequam in mora sit obierit, vel ipse Titius, an habeatur pro completa, vel non? & numeris sequentibus, & quid favore alimmentorum? numero 25.
- 26 Condicio mixta, quando non impeditur à contrahentibus, sed à quodam tertio, an tunc habeatur pro impleta, necne? remissive.
- 27 Legatum relictum virginibus matrimonio collocandis an possit, vel debeat distribui religionem ingredienti?
- 28 Legatum relictum certæ virgini maritanda, si tempore testamenti iam nupta esset, potest illi hoc legatum dari, secus, si incertis matrimonio iungendis legatum esset.
- 29 Pater quando filiæ legauit ducenta pro ea maritanda, vel pro sua dote, quam pater invita sua postea maritauit datis sibi solis centum, an possit tunc filia ab hæredibus patris alia centum residua sibi petere, vel non?

PRo huius cap. introductione, illa quæstio esset hic opportuna, & late examinanda, an relictum alicui sub conditione, si non nupserit, possit in foro conscientiae peti, ac habitum secure retineri, si nuptias contraxerit? nisi de ea latissime pro & contra egissemus lib. 2. Canonice quæstionum cap. 25. numero 7. cum pluribus sequentibus, ubi probauimus multis fundamentis opin. Metymnæ in suo C. de restitutione quæstione 23. per totam, tenentis, quod in hac specie in foro conscientiae sit standum animo contrahentium, vel testatoris id reliquentis, vel legantis, quando is certus sit: nempe, si dicatur, si non nupserit, & non alias: si vero incertus sit animus contrahentium, vel legantium tute posse statim iuris interpretationi, seu præsumptioni, quæ habet, ut si simpliciter relinquatur, si non nupserit, rejiciatur illa condicio, quia est in præiudicium matrimonij, ita ut nuptijs sequutis legatum debeat; quod si hæres probabiliter de animo legantis dubitaret, non esset per confessarium ad solutionem legati adstringendus, antequam per iudicem condemnatur: contrarium aduersus Metymnam tenuit omnino D. Couarru. lib. 1. variarum resol. cap. 19. numero 10. & eius opin. sequuti sunt Mantica & Riminald. Iunior, quos & eorum fundamenta ibi retulimus numero 11. & 12. & nihilominus numero 13. cum sequentibus priorem opin. ut veriore probauimus, respondendo late fundamentis contrarijs: & hanc Metymnæ, & nostram sententiam sequuti sunt quoque Ludouic. Lopez lib. secundo de contract. cap. 45. paulo post princip. dicto secundo, & Ludouic. Carb. de restit. quæst. 44. conclusionem 5. & 6.

Nunc autem nouissime scripsit Thomas Sanchez lib. primo de matrimonio. disputatione 33. numero 2. & disputatione 34. numero 6. dicens contra opin. Metymnæ, & nostram esse tenendum, sequutus contrarium Couarru. quam etiam citat sequentes Spino in Specul. testamen. glossa 14. numero 70. & Ledesmam in secundam partem quarti, quæstione 18. articulo primo, folio 12. folio 227. columna 3. & Molin. Theolog. lib. primo de Iustitia, & Iure, tractatu secundo, disputatione 207. folio 1268. Ludouic. Lopez in secunda parte

parte Instruitor. in materia de matrim. cap. 36. folio 1037. & mouetur Sanch. quia leges de hoc loquentes non sunt pœnales, nec falsæ presumptioni innituntur, sed sunt dispositiue, & aduersus certissimam testatoris voluntatem reiectis his conditionibus ob commune reipublicæ bonum hæreditatem, vel legatum deferentes, ac proinde, eas leges in vtroque foro seruandas esse.

Ego, etsi quæstionem hanc difficilem iudicarem, & profitear, vtramque opin. esse probabilem; cæterum, veriorem adhuc censeo priorem, quam probauimus vbi supra, ex ibi late adductis, & minime posse dici ita audacter, omnino tenendum esse dictas ll. in vtroque foro seruandas esse, nisi in casu, quo loquuntur, nempe in simplici conditione, non nubendi, quando testator vltra non processerit, verum cum vltra processit dicens, & non alias, vel si nupserit nihil ei lego, non video profecto, quomodo aduersus tam manifestissimam legantis voluntatem, imo potius non legantis, possit legatum huiusmodi tuta conscientia exigi, nec retineri, nec in hac specie bonum commune reipublicæ offenditur, si legatum non debeatur contrahendo expresse volutati defuncti, siquidem potuit ipse non legare, nec vllō modo compellebatur legare, at si legauit, fuit, ac si non legasset, attentis supra dictis verbis, & non alias, vel si nupserit, nihil ei lego; quinimo hoc expedit reipublicæ, nempe, vt voluntates præmaxime tam apertæ testatorum suum exitū habeant l. vel negare ff. quemadmodum testam. aperiantur.

Ad rem igitur nostri capitis deueniendo obseruandum primo est in hac materia, quod pœna cōsistens in lucro non acquirendo adiecta à contrahentibus sponsalia non valet, nempe promitto tibi centum, si mecum contraxeris matrimonium, vt in l. si ita stipulatus fuero te sibi § 7. §. si tibi nupsero ff. de verb. oblig. & ibi Bart. D. Couarru. alios allegans in quarto de sponsal. secunda parte, c. 3. §. 3. numero 1. DD. in cap. Gemma de sponsal. præcipue Anton de Butrio numero 7. Anchar. 8. Abb. 9. Alexan. de Neuo numero 16. Præpos. numero 7. Summittæ verb. sponsalia, præsertim Rosell. numero 7. Angel. 14. Syluest. quæstione 8. dicto primo, & alios allegans Thom. Sanchez d. disputatione 33. numero 3. vbi reddit rationem, quia intentu libidinis præsumitur, promittentem inducere alterum ad matrimonium, vnde cessante turpitudinis præsumptione valeret huiusmodi promissio, vt si vir promitteret fœminæ matrimonium, si ei centum, aliamue quantitatem dederit, quia intelligitur causa dotis: in dubio namque non præsumitur libidinis causa, sed honesta, vt recte inquit Couarru. vbi supra d. numero 1. & Thomas Sanchez d. disputatione 23. numero 4. in princip.

Si vero vir promittat vxori tunc præsumitur libidinis causa, nisi vir sit ignobilior, aut senior, & ita vxori promittat in iuuentutis. aut nobilitatis eius compensationem, in priori namque proxima specie procedit, & intelligendus est tex. in d. l. si ita stipulatus §. si tibi nupsero; vbi ea conditio reprobat, nempe quando non adest iusta causa: in secunda vero tex in cap. de illis de condit. appof. vbi approbatur conditio dandi certam quantitatem, à contrahentibus apposita, scilicet, quando iusta causa promittendi subest, ita Barth. Couarr. numero primo & plerique ex supra citatis, qui ita conciliant præd. iura quæ alias contraria inter se videbantur, & Palac. Rub. in cap. per vestras de donat. inter vir. & vxor. notabil. 3. §. 21. numero 1. & 2. & alios allegans Sanchez d. disputatione 33. numero 4.

Valebit etiam procudubio donatio propter nuptias facta à viro vxori, vt contra Ioannem Andr. recte probauit Bart. in d. §. si tibi nupsero, numero unic. & Couar. vbi supra numero secundo & tertio, & Sanchez d. disputatione 33. numero 5.

Secundo obseruandum est, quod spe lucri bene potest quis inuitari ad matrimonium, vnde si aliquid legetur Mariæ ea lege, vt Titio nubat, si illi non nupserit, non consequetur legatum huiusmodi, quia hæc non est vera pœna, sed potius est, spe lucri ad matrimonium inuitari, l. Titio §. 1. ff. de condit. & demonstrat. l. 1. C. de institu. & substit. vbi DD. communiter hoc probat Canonistæ in d. cap. Gemma de sponsal. Couar. vbi supra numero 6. & D. Molin. plures referens lib. 2. secundo de Hispan. primog. cap. 13. numero primo cum sequentibus, vbi ampliat procedere, nedum in præcepto contrahendi cum certa persona, sed etiam, quando per viam modi est adiectum, dummodo conditio, siue modus honeste impleri possit, l. 14. tit. 4. pag. 6. l. 22. tit. 9. partita 6. versic. esto seria, in secundo, & nos cum communi consil. 18. numero secundo, quos & nos referens sequitur etiam Thomas Sanchez d. disputatione 33. numero 8. necnon & Summittæ, vbi supra & Mantic. de coniect. ultim. volunt. lib. 11. tit. 18. num. 1. vbi plures refert, estque receptissima ab omnibus sententia.

Valebit igitur conditio, si testator præcipiat fœminæ, vt alicui nubat sub pœna amissionis hæreditatis, aut legati ab eo relictæ, l. cum ita legatum sit, versic. si Titia nupserit ff. de condit. & demonstrat. l. 4. in vers. Pero si el testador, & l. 22. tit. 9. partite. 6. ibi, esto seria, Palac. Rub. in repect. d. cap. per vestras notabil. 3. §. 21. numero 1. D. Couar. in 4. de sponsalibus 2. pag. c. 3. §. 3. Mantic. vbi supra numero secundo, Telus Fernandez in l. 30. Tauri, num. 9. Mieres alios referens de maiorat. 1. parte quæst. 50. numero primo, Molina Theolog. 1. tomo de Iustitia, & Iur. disputatione 207. fol. 1265. Molin. Iurista, & nos vbi supra, & Thomas Sanchez etiam vbi supra numero 7.

Non enim est pœna priuare hæreditate non adimplentem, quoniam nondum est ius radicatum, nec formatum: tunc vero est pœna, quando aliquis priuatur hæreditate iam pure acquisita; secus in nostro casu, quia ille, qui lucrum dat, pacto, vel modo, vel conditione adiectis, potest priuationem imponere, vt cum communi, & veriori sententia probauimus d. consil. 18. numero 3. & 4.

Ampliat, vt procedat hæc obseruatio etiam si testator præcipiat, vt hæres, vel legatarius cum consanguinea infra quartum gradum matrimonium contrahat; valet enim hæc conditio, neq; impossibilis reputatur, ac proinde non reijcitur, quia testator intelligendus est, sensisse interuenire debere ad hoc dispensationem Summi Pontificis, nec absque ea matrimonium contrahendum, cum hoc à iure insit, vt bene probat D. Molin. d. lib. 2. de Hispan. primog. cap. 13. num. 1. cum sequentibus, & nos d. consil. 18. num. 6. 7. & 8. & ita tenendum esse censeo, tametsi Thomas Sanchez de matrimonio lib. 5. disp. 5. n. 19. & 26. in vers. hanc sententiam, post alios, quos citat, sentiat, & teneat requiri quod d. conditio, si Papa dispensauerit, exprimi debeat alias institutio, vel legatum purum remaneat: sed verius est, quod prædiximus. Neque obstat l. 14. in fin. tit. 4. partita 6. ibi, fueras ende si aquel con quien le mandaua que casasse, fuesse pariente de ella, o tal home con quien no podia, ni denia casar. quia lex illa debet intelligi, & limitari, nisi dispensatio faciliter impetrari possit

possit, vt cum Pelaez docuimus *d. consil. 18. numero 12.*

7 Quinimo etiam valebit talis conditio, quando consanguinitas est in secundo gradu, secundum Acoſtam *lib. 1. select. interpret. cap. 8. numero 14.* & D. Molin. *in adnotation. quas ponit ad fin. lib. de Hispan. primogen. numero 12.* & nos *d. consil. 18. numero 9.* & Thom. Sanchez *ubi supra numero 20.* aduersus eundem Molin. *d. cap. 13. numero 12. & 13.* & contra Henriquez etiam *lib. 12. de matrim. ca. 10. numero 4.* & addit Acoſta *ubi supra*, valere conditionem, vt contrahat cum consobriuo, si Pontifex dispensauerit, quia quamuis difficillima sit dispensatio, hoc potius ad difficultatem, quam ad impossibilitatem pertinet, & quia saepe solet Papa concedere, vt probauimus *d. consil. 18. numero 10.* quam sententiam sequitur etiam Thomas Sanchez *d. lib. 5. de matrimo. disputatione 5. numero 20. ad fin. vbi numero 21.* quod incumbit legatario, vel maioratus successoris grauato ad contrahendum cum consanguinea si Papa dispensauerit, impetrare dispensationem, cum ipse teneatur implere conditionem, si vult legatum, vel maioratum, sicut ipsi incumberet, quodcumque aliud onus legato adiectum subire, secundum Pelaez alios referentem *de maior. 1. parte quaestione 50. numero 3. & in 4. parte quaestione 40. numero 20.*

8 Nunc vero praed. 2. obseruatio limitanda est, vt intelligatur, nempe, vt valeat ea conditio contrahendi matrimonium cum certa persona, dummodo non apponatur in legitima, alias secus ex *l. quoniam in prioribus C. de inoffic. test. cum simil.* ita docet D. Couar. *in 4. de sponsal. 2. ca. 3. §. 3. numero 7.* Mantie. plures referens *d. tit. 18. num. 12.* D. Molin. *lib. 2. de Hispan. primog. ca. 13. num. 4.* Thomas Sanchez libro 1. de matrimonio disputatione 33. numero 10.

9 Secundo declaratur, vt procedat, quando grauatur haeres, vel legatarius ad ducendam vxorem, personam dignam, quia si indigna esset ijs nuptijs conditio reiiceretur. *l. cum ita legatur ff. de condit. & demonstr. l. 32. tit. 9. partita 6. & d. l. 14. fin. tit. 4. partita 6.* in verbis supra relatis, nempe, *con quien no podia, ni de uia casar*: durior namque est haec conditio, quam viduitatis, *l. cum tale ff. de condit. & demonstr.* debet tamen intelligi haec limitatio, cum foemina, cui hoc grauamen imponitur vidua non est, si enim vidua esset non reiiceretur talis conditio, vt indigno nubat, sed quamuis non teneatur illi nubere, tenetur tamen ab alijs nuptijs abstinere, alias legatum amittit, vt in *d. l. cum tale*, & ibi Acoſta *in §. si arbitratu ampliatione 3. num. 8.* Tellus Fernandez *in l. 30. Taur. numero 9.* & Thomas Sanchez *d. libro primo de matrimonio disputatione 33. numero 12.*

11 Ex superioribus deducitur, legatum virgini si Titio nupserit, non effici caducum, nec amitti, si virgo illa ex paterno consensu alteri nubat, intelligitur namque illa conditio si honeste potest, virgo autem non potest honeste nubere, nisi ex paterno consensu; ita tenet Bald. *in l. 1. numero 9.* ibi: si quis tamen, *C. de instit. & substit. Bertrand. consil. 148. volumine 1. numero 10.* D. Couar. *in 4. de sponsal. 2. parte cap. 3. §. 8. numero 2.* Mantie. *de coniectur. ultim. volunt. lib. 11. tit. 18. in fine.* D. Molin. libro 2. de Hispan. primog. cap. 13. numero 22. Ioan. Gratian. *in reg. 83. numero 9.* & Thomas Sanchez *ubi supra numero 13.* contra Pelaez dicentem, hoc magis esse pium, quam tutum, & contra Ludou. Lopez dicentem hoc esse verum in foro externo, secus in interno, sed idem in utroque foro seruandum esse in his conditionibus admittendis, vel reiiciendis probat *ibidem* San-

chez: sequor tamen doctrinam Bald. & ceterorum *ubi supra* hoc adhibito temperamento, nempe quod ipsa foemina parata sit Titio nubere, à parente tamen impediatur; tunc namque merito, quod filia debeat consequi relictum, ac si conditio vere impleta fuisset, ex eo, quod indecens esset sibi, absque parentis voluntate, imò aduersus eam nubere, cum pater honeste praetendere possit, suo arbitrio filiam matrimonio collocare: insuper adderem ipse, quod bona fide, & absque fraude id fiat; alias namque secus esset.

12 Circa praed. secundam obseruationem oritur primo hoc dubium: an iussus contrahere matrimonium cum persona nobili satisfaciat hoc faciendo pro prima vice, an vero secunda vice idem facere teneatur, ita vt si non fecerit, amittat legatum, vel haereditatem, sub praed. conditione sibi relictam? & quod adimpleat pro prima vice, facit regula, *l. Bonaes §. hoc sermone ff. de verb. signifi.* ita D. Acoſta *in l. cum tale §. si arbitratu, ampliatione 3. numero 10. ff. de condit. & demonstr.*

Nihilominus tamen contrarium est tenendum, imò quod iste talis amittat praed. haereditatem, vel legatum, si viduus effectus ignobilem ducat, quoniam clauditur ibi conditio negatiua, quae perpetua est, vt non ducat aliam, quam nobilem, quo casu fallit regula, *d. l. Bonaes §. hoc sermone*, vt late ibi per Tiraquel. *in septima limitatione*, scilicet, de dispositione negatiua: & in terminis ita tenet Oltrad. *consil. 16. num. 3.* Paul. de Castr. *in l. hoc genus ff. de condit. & demonstr.* & alij plures, quos refert, & sequitur dicens ab omnibus recipi Peralt. *in l. vnum ex familia §. sed et si fundum, numero 31. ff. de legat. secundo*, Mantie. *de coniectur. ultim. volunt. lib. 11. titulo 18. numero 3.* Gratia. *d. regula 83. numero 10.* Pelaez *de maior. prima parte quaestione 51. numero 36.* & Sanchez *ubi supra numero 14.*

13 Secundum dubium est, quid erit dicendum, si grauatus aliquam ducere in vxorem primo renunciat, deinde poenitentia ductus, eam ducere velit, an sit audiendus, si legatum, vel maioratum petat? videtur namque poenitentiam nihil praestare, quia regula in hac materia est, sufficere conditionem semel extitisse, licet postea desierit, *l. si quis haeredem C. de institution. & substitution.* DD. multi, quos refert, & sequitur Tiraquel. *in l. si unquam, verbo susceperit liberos numero 151. C. de renouand. donat. D. Molin. lib. 1. de Hispan. primog. cap. 6. numero 17.* Menoch. *lib. 4. praesumptione 183. num. 29.*

Ergo, si quis, verbi gratia, Mariam haeredem instituat, si Titio nupserit, ac ipso renuente haereditatem obtineat, licet Titio postea volente, renuat Maria, non erit ipsa haereditate priuanda, vt in terminis tenet Bart. *in l. prima quaestione 12. numero 23. C. de institution. & substitution. sub conditione fact. quem in hoc plures sequuntur aduersus Cyn. & Petr. quos congerit Tiraquel. in d. §. hoc sermone num. 101. & 102.* & Pelaez *de maiorat. 1. parte quaestione 50. numero 13.* quorum sententia receptior est, & in iudicijs amplectenda, quamuis contra eam arguat Acoſta *in d. l. cum tale §. si arbitratu limitatione 6. num. 5.* secundum Pelaez *ubi supra de maiorat. 1. parte quaest. 50. num. 13.*

Nihilominus tamen in re hac ita distinguendum erit cum Pelaez *ibidem*: nempe, quod si disponens, qui sub praed. conditione grauauit à se honoratum, priuauit eum ipso iure, si vbi primum requisitus fuerit nolit conditioni parere, poenitentia subsequens nihil praestet, quia statim illo renuntiante fuit quaesitum ius alteri, & non licet variare, iure iam quaesito alteri, iuxta glos. *in cap. nostri, verb. renouare de electione*, Tiraquel. alios refert *in d. §. hoc sermo-*

ne limitatione 23. num. 5. Peralt. in l. 3. num. 1. ff. de legat. 2. nec etiam est licita pœnitentia alteri iam iure quæsito ex præfata glos. & in cap. quamuis de rescript. in sexto, si autem non priuauit, & omnia sunt integra, quia nulli est ius quæsitum, proderit pœnitentia: addit Pelaez num. 14. quod si grauatus minor sit, potest in priori casu beneficio restitutionis iuari aduersus conditionem non impletam: & num. 15. probat: quod si grauamen modi naturam inducat, non vero conditionis, audiendus erit grauatus, postea volens eadem parere, secundum Alex. consil. 102. visis, & ponderatis numero 6. lib. 2. & ibi eius Additionatorem, & Pelaez in his sequitur Thom. Sanch. ubi supra num. 15.

14 Quid autem dicendum sit, quando grauatus aliquam ducere vxorem, velit hoc adimplere, illa autem nolit, postea vero pœnitentia ducta annuat, & grauatus tunc nolit, vtrum amittat legatū, vel hæreditatem? Consule Mantic. de coniect. ultim. volunt. lib. 11. tit. 18. à num. 38. & Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumptione 183. à num. 2. cum sequentibus, ubi late de hoc agunt.

15 Vtcrius dubitatur, quid si maioratus, vel vinculi successor, qui Seiam accipere in vxorem iussus fuerat, cum alia contraxerit matrimonium, eaque postea defuncta, Seiam accipere velit, an hoc sufficiat, vt conditioni parere videatur? & non sufficere verum est: quia præd. conditio de immediatis nuptijs intelligitur, vt in l. matrimonij ff. qui & à quib. & in l. quod ait §. proinde ff. de diuort. ita Bald. in l. 1. in fine C. de instit. & subst. sub condit. fact. ea namque conditio ex voluntate institutoris defecta censenda erit l. hæc conditio in princip. ff. de condit. & demonstrat. l. hoc genus, ubi glos. ff. eodem, & vtrubiq; per scribentes Emanuel Acoſta in d. §. si arbitratu limitatione 6. num. 3. & hoc probabile videtur secund. D. Molin. lib. 2. de Hispan. primog. cap. 13. num. 16. dūmodo tempore delatæ successione, vel post illam delatam, cum alia aduersus institutoris maioratus voluntatem contrahat: secus, si antea cum alia contraxerit, si tempore delatæ successione iam prima mulier defuncta sit, cum conditionis semper tempus mortis præcedentis possessoris, atque delatæ successione respiciatur l. interuenit ff. de legat. præstand. & tenend. communiter DD. vt ibi, per eum, sequitur Thom. Sanchez d. lib. 1. disputatione 33. num. 17. quod si post delatam successione, Seia, quam maioratus successor accipere astrictus erat, cū alio contrahat, cōditio pro impleta habebitur, ex d. l. 1. C. de instit. & subst. adeo, vt priori marito defuncto, maioratus successor eam accipere non teneatur, cum maioratus institutor de primis nuptijs sensisse censendus sit secund. Bald. in d. l. 1. in fine, & cum Imol. & Acoſta sequitur D. Molina ubi supra num. 17. & Sanch. num. 20.

16 Si vero maioratus successor à sequenti requisitus respondeat, se nolle Seiam vxorem ducere, statim sequenti successorī maioratus successio defertur: adeo, vt si primus successor mutata priori voluntate, velit Seiam accipere, à sequenti maioratus successore, successio auocanda non sit, vt cum Acoſta probat Molin. d. ca. 13. num. 18. ne maioratus successio in pendentī aduersus iuris regulas esse dicatur, quæ sententia videtur subintelligenda iuxta distinctionem, de qua supra num. 12. in vers. nihilominus tamen: quæ satis iusta & Iuri & rationi congruere videtur.

17 Denique in proposito illud animaduertendum erit, quod si maioratus successor paratus sit contrahere cum vxore, quam sibi eiusdem maioratus institutor accipiendam præcipit, illaque ipsius nuptias recuset, seu alij nubat, conditio habebitur pro

impleta, l. 1. C. de instit. & subst. sub condit. fact. ibi, aut Anthylli filio recusante, matrimonium impeditum sit.

Ex quo tex. deducunt ibi Bart. & communiter DD. & alibi sapissime, quod conditio mixta, cuius implementum pendet ex voluntate alterius ex institutis, veluti conditio contrahendi, habetur pro impleta, quando impeditur ex facto illius, ex cuius etiam voluntate pendet eius implementum, & probatur, etiam in l. 14. tit. 4. partita 6. Quare is, qui ex maioratus institutionis præcepto, aliquam mulierem accipere astrictus est, solet illam requirere, vt cum illa contrahat, & ea illi nubat, quod si ipsa recuset libere ille cum alia contrahere poterit, absq; priuationis pœna maioratus, vel alterius relictī, sub præd. conditione: ita D. Molin. lib. 2. de Hispan. primog. lib. 2. cap. 13. num. 14. dicens, quod pluries consuluit, & obseruatum ab alijs vidit: idem probauit Mantic. de coniect. ultim. volunt. lib. 11. tit. 18. num. 37. ubi alios citat Menochius de præsumpt. l. 4. præsumptione 183. num. 25. Molina Theolog. 1. tom. de Instituta, & Iur. disputatione 206. in fine, & 207. folio 1265. & Thom. Sanchez lib. 1. de matrim. disputatione 33. nn. 19. & 20.

Quod si ea cum qua maioratus successor contrahere astrictus est, data opera se celauerit, vt requisitio sibi non fiat, & conditionis implementum impediatur, tunc etiā dicitur per eam stetitisse quominus matrimonium contraheretur, potestque maioratus successor impune cum qua voluerit contrahere, eo obseruato, vt prius maioratus successor præd. testationem ex præcepto iudicis apud domū illius mulieris, cum qua contrahere iussus erat, faciat, eiusque familiaribus, & consanguineis notam faciat, ita vt eius latitatio apertior fiat, l. 4. §. Prætor ait ff. de dom. infect. ita in terminis probat D. Molina Iurista d. lib. 2. ca. 13. n. 15.

Supradicta omnia in dispositione maioratus in ultima voluntate instituti procedunt: secus in stabilito, & fundato in contractu irrevocabili: tunc namque conditio non habebitur pro impleta, etiam si ex impedimento illius mulieris, cū qua maioratus successor contrahere astrictus erat, defuerit, quia id, quod extraordinario quodam iure in ultimis voluntatibus introductum est d. l. 1. C. de instit. & subst. cum simil. non est facile ad contractus protrahendum, vt communiter Scribentes ibidem, & alibi censuerunt, & Greg. Lopez in d. l. 14. in glos. e no se le embargará atque Emanuel Costa in d. l. cum tale §. si arbitratu limitatione 3. num. 18. est communis sententia secund. D. Molin. d. cap. 13. num. 19. ubi quod quamuis hæc communis opinio iuris rigore considerato probabilior esse appareat: contraria tamen, quam tenent plures ex Scribentibus aduersus communem non modicam æquitatem præscfert, forsāque in successione primogeniorum in contractu institutorum ex disponētis præsumpta voluntate admitteretur ex ijs, quæ ibi num. 26. cum sequentibus dicit, cuius opinionem in omnibus supra dictis simpliciter refert, cum eo transiens Thom. Sanchez ubi supra num. 21.

Sed si testator non dicat, lego Mariæ, si Titio nupserit, sed lego Mariæ, si Titius cum ea cōtraxerit, an debeat hæreditas, vel legatum, si per eam non steterit, sed per Titium, vt matrimonium minime sequatur? Doctores variant, vt constat ex adductis per Menoch. l. 4. præsumptione 183. à num. 32. Acoſta in d. l. cum tale §. si arbitratu limitatione 6. num. 27. ff. de condit. & demonstrat. Mantic. de coniect. ultim. volunt. lib. 11. tit. 18. num. 37. verius tamen esse censeo, considerandum esse, cuius intuitu, & favore testator, matrimonium contrahi voluerit, nam si favore mulieris